

Van den VII vroeden van binnen Rome

Editie Karel-Frans Stallaert

bron

Karel-Frans Stallaert (ed.) *Van den VII vroeden van binnen Rome*. A. Siffer, Gent 1889

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/_van009vand02_01/colofon.php

© 2010 dbnl



Voorbericht.

EELCO VERWIJS, na de twee bekende volledige handschriften van *Die Rose* te hebben vermeld, namelijk het Comburgsche en het Amsterdamsche, zegt, blz. XXVII zijner Inleiding:

‘Een derde volledig handschrift schijnt nog te bestaan in Engeland, en is misschien bedolven in de boekerij van een dier Engelsche lords, die door eene verzamelmanie van allerlei zeldzame en oude dingen worden gekweld, en dus misschien voor goed voor onze letteren zijn verloren, tenzij een of ander gelukkig toeval het eens weder aan het licht mocht brengen.’

‘Het was de hoogleeraar SERRURE, die de aandacht hierop vestigde⁽¹⁾. In een bijvoegsel tot den catalogus voor 1836 van den boekhandelaar Thorpe te Londen, wordt een handschrift voor f. 53, 10 sh. te koop geboden, en aldus omschreven:

‘*Romances in Flemish verses - Vincentii Speculum Historiale - Liber septem sapientium Romae - Liber Rose*, in one volume, a most splendid manuscript upon vellum, containing 642 pages. Saec. XV. In fine preservation. Folio.’

(1) Académie Royale de Belgique, t. XXII, n^o 1, *Bulletins*.

Het toeval heeft gewild dat het verdwaalde handschrift voor onze letteren niet verloren blijven en weer aan het licht komen zou. Wij hebben het aan de hoogstvereerende bezorgdheid van ons Ministerie van Binnenlandsche Zaken te danken, dat dit alleszins kostbare boek thans in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel berust en ter beschikking der Vlaamsche Academie is gesteld geworden. Zooals de catalogus van den Londenschen boekhandelaar Thorpe het beschreef, is het ja een prachtig handschrift op perkament, juist niet van 642 blz., maar van 332 folio's of 664 blz. in kl. folio, van 2 kolommen elke blz. Het is in perkamenten band en draagt op den rug, door eene moderne hand geschreven: *P^a pars Specul. hist. Vincentii Bellovacensis. Liber 7 sapientium Rom., Liber Rosae, Omnia in fland.*, en, gedrukt op leder: *Specul. histor. Lib. 7. sap. Romae. Lib. Rosae*; en onderaan de cijfers 9799 en XCVIII. Onder op de eerste blz. leest men: Hieronymi Winghij *can^{ci} Tor., ex empto. Bruxellae en mars* 1614. H.E. Het hoort tot de XIV^{de} eeuw.

Het tweede gedicht, in onzen Codex vervat, van f^o 256 tot f^o 284 r^o, beslaat 113 kolommen, elke van 40 verzen, behalve de eerste, waaruit er 3 verdrongen zijn door de versierde hoofdletter, en de laatste, op welke het gedicht eindigt met 34 verzen. Het geheel houdt 4514 verzen, doch werkelijk maar 4512, door het overslaan van een vers tusschen vs. 2168 en 2169, en een tusschen vs. 2184 en 2186.

De titel van het gedicht staat op de laatste halve kolom van f^o 256 r^o. onder het einde van den Spiegel historiael, en luidt aldus in groote roode letters:

Hier beghint dat boec vanden .vij. vroedē van binnē Rome.

Het boek, de historie of de roman, zoo men wil, van de zeven wijzen van Rome is wereldbekend. Het valt niet in 't bestek van den mij door de Bestendige Commissie opgedragen last, het historiek ervan uiteen te zetten. Het zij voldoende hier te wijzen op deszelfs alouden Oosterschen oorsprong in Indië, en zijnen min of meer gewijzigden vorm en inhoud in Perzisch, Arabisch, Grieksch, Latijn, Italiaansch en Spaansch, om aan te landen in Frankrijk, en zich, aan de hand 't zij van het Latijn, 't zij van de Fransche taal, in de Nederlanden, in Duitschland, in Scandinavië en Engeland te verspreiden.

CHARLES AUBERTIN meldt o.a. het bestaan van eene Vlaamsche bewerking van het Boek der Zeven Wijzen, zonder echter zijn gezegde te staven. Tot op onze dagen was het ons in den Middelnederlandschen dichtvorm onbekend. Wel kent men er eenige in onacht:

ADELBERT KELLER, in zijne uitgaaf van *Dyocletianus Leben von Hans von Büchel*⁽¹⁾, schrijft blz. 35: 'Holländisch.' Die älteste bearbeitung ist 1479 aus dem lateinischen übersetzt und 1480 gedruckt. Sie beginnt: Hier beghīt die historie vā die seūe wise mānē van romē Welcke historie bouē matē schoen eñ genoechlijkē is om horen eñ oek vreemt end' luttel ghehoert, wāt si is nv nyewilinck in dit voerledē iaer vā lxxix getrāslateert en ouergeset wt dē latine in goedē duytsche op dattet die leeke lieden moghen verstaen. (Du Puy de Montbrun, s. 8 f. 68.)'

KELLER vermeldt aldaar nog twee andere 'hollandsche' uitgaven: Die historie vā die seuē wise

(1) Quedlinburg und Leipzig, Gattfr. Basse, 1841.

mañē van romē, ohne nähere angabe, etwa 1488. 4^o; beschrieben von Montbrun, s. 8., en

Die seuen Exempels of Geschiedenis der seven wijzen van Rome. Delf, um 1498 oder 1499, wahrscheinlich bei Henrick Eckert von Homberch gedruckt; klein 4^o; beschrieben von Montbrun, s. 68.

Es ist diess kein abdruck der ausgabe von 1480, sondern aus dem deutschen übersetzt.

In zijne uitgaaf van *Li romans des sept sages*⁽¹⁾ meldt Keller nog, blz. lxxxij, drie 'hollandsche' vertalingen:

Die hystorie van die seuen wise mannen van Romen. Te Delf in Hollant, 1483. 4^o mit Holzsch. (Ebert 13593);

Hier beghint de historie van den VII wiisen mannen van rome. Antw. N. de Leeu, 11 apr. 1488, 4^o mit Holzsch. (Nyerup 152. Ebert 13594), en

Eine ausgabe von Delf 1493, 4^o (Ebert 13593).

In de openbare boekerijen van België schijnt er geene Nederlandsche uitgave der Zeven Vroeden of wijzen te bestaan.

Ons achtbaar en hoogst dienstvaardig medelid D^r. Campbell, Bewaarder van de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage, berichtte ons het bestaan in Holland van een Nederlandschen druk, van ongeveer 1480, te Gouda, bij G. Leeu, in de boekerij te Haarlem; van een druk te Delft verschenen in 1483, in de Utrechtsche Rijksuniversiteit boekerij; en een druk van omstreeks 1490, in de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage; ook van een druk van Antwerpen, bij Nic. de Leeu, 1488, in de Koninklijke Bibliotheek te Copenhagen.

(1) Tübingen, L.F. FUES, 1836.

De bekende uitgaven van ons werk in het Latijn zijn in de Nederlanden nog zeldzamer.

De Koninklijke Bibliotheken van Brussel en 's Gravenhage bezitten het boek van Johannes de Alta Silva of de Haute-Selve, onder den titel van *Historia de Calumniâ novercali (que septem sapientium dicitur, zegt de Prefatio*, gedrukt te Antwerpen, bij Geeraart Leeu, den 6^{en} November 1490; en de heer Campbell meldt ons eenen druk zonder opgaaf van drukoord of jaartal (maar Gouda, G. Leeu, c. 1479), in de boekerij te Cambridge.

Ons achtbaar medelid heer Ferd. Vander Haeghen deed ons het bestaan van een handschrift kennen in Berlijn: *Septem sapientes Romae*, fol. 67, Ms lat. Val. Schmidt disc. cler. s. 93, en heer L. Roersch deelde ons eindelijk eene Latijnsche moderne uitgave mede van Strassburg, K.J. Trübner, 1873, onder den titel *Johannis de Alta Silva, Dolopathos sive de Rege et septem sapientibus*, uitgegeven door Hermann Oesterley.

Voor het overige zien wij ons verplicht den lezer te verzenden naar CHARLES AUBERTIN, *Histoire de la langue et de la littérature française au moyen-âge*, naar HERMANN OESTERLEY, en inzonderheid naar ADELBERT KELLER, in zijne bovengemelde Hoogduitsche en Fransche uitgaven der Zeven wijzen.

Als behoorende tot de geschiedenis van de legende der Zeven Vroeden mogen nog aangehaald worden, onder anderen, deze verzen uit den roman van Seghelijn van Jherusalem:⁽¹⁾

(1) Uitg. door D^r. J. VERDAM. Leiden. E.J. Brill, 1878.

Vs. 7988.

Doe sprac die paeus dese woerde:
 'Van Jherusalem Seghelijn,
 Sijn alle dese kinder dijn?' -
 'Ja si, here, in goeder trouwen;
 Ic wanse an seven joncfrouwen
 In seven nachten, des sijt wijs.'
 Die paeus seide: 'Ic gheve hem prijs.
 Si sijn die vroetste vele te voren,
 Die kerstijnhede toebehoeren:
 Ic wille dat si onthouden bliven:
 Ic gheve hem broot te haren live.
 Si sullen tghelove helpen sterken
 Ende vordel doen der heiligher kerken.
 Die seven vroede heeten si.'

Aan de in den Seghelijn voorkomende 'Zeven vragen,' vs. 7866-7974, is ontleend een vijftiendeuewsch dichtstukje van 117 verzen, getiteld: Vanden zeven vraghen van Jherusalem Zeghelijn, beginnende aldus:

Van Jherusalem Zeghelijn
 Adde zevensone, dats waerheit fijn,

en eindigende:

Dese zeven sonen, in warer talen,
 Wan Zeghelijn an zeven jonefrauwen,
 Die daerna worden alle te male,
 (Te Rome binnen me mochtse scauwen)
 Die zeven vroede, als ic versta,
 Ende worder toe vercoren na⁽¹⁾.

Eindelijk stippen wij nog aan, dat eene Rederijkkamer, de Barbaristen van Meenen, volgens een

(1) Koninkl. Bibl., handschriften 2^{do} serie n^o 116, in 4^o, 38 fol. op papier. Dit hs. begint met: *Een prophecie van Bulscamp*, uitg. door SERRURE, Vaderl. Museum, III, 423. Onze aandacht werd hierop getrokken door ons achtbaar medelid jhr. Nap. de Pauw.

bescheed van den 28^{en} Juli 1577, 'De Zeven Vroede' werd geheeten⁽¹⁾.

De inhoud van ons dicht- of rijmwerk is, in korte woorden, de volgende:

De Roomsche keizer Diocletiaan (Dyoclesiyen, Diocliseen) is weduenaar geworden; hem blijft over een eenig kind, een knapelijn van zeven jaar oud. Willende voorzien in zijne opvoeding, vertrouwt hij het aan 'die seven vroede van sinen rike', die het kind gedurende zeven jaren beurtelings, elk een jaar, onderwijzen in de zeven kunsten, namelijk 'Astronomie, Fizike, Ingromancie, Arismatike, Gramare, Rhetorike ende Musike'. Deze zeven heeten Bauxillas (Banxillas), Anxilles, Tintillus (Tentillus), Maelquidart (Malequidart), Cathoen, Jesse en Mamas of Mauras. Ondertusschen hertrouwt de keizer. Zijne vrouw uit het verlangen, dat 's keizers zoon nu in het vaderlijk huis terugkome. De keizer roept hem terug en verzoekt dat zijne leermeesters hem vergezellen. Doch zij raadplegen de gesteltnis der maan en ontwaren erin, dat de jongeling sterven zal bij het eerste woord, dat hij in het paleis spreken zal, en leggen hem op, zich de eerste zeven dagen te houden als een stomme, zoodat zijn vader geen woord uit hem krijgt en ten uiterste over hem en op de leeraars vergramd is. Maar de keizerin, die op hem verliefd is, waant hem de spraak wel te zullen teruggeven, en neemt hem met haar in hare kamer. Zij verklaart den jongeling hare liefde, spant alle verleidingsmiddelen in om hem te vervoeren,

(1) Belg. Museum II, 332, LAMBIN. Over de Rederijkkamers van Strazeele ende Meenen.

maar zij krijgt hem niet tot spreken noch toegeven. Hierop ontsteekt zij van spijtigheid in gramschap, scheurt hare kleederen, krabt haar aangezicht te bloede, roept hulp en moord, beschuldigt hem bij den keizer van geweld en verkrachting en eischt zijnen dood. De zwakgeestige keizer spreekt het doodvonnis uit en zijn zoon wordt verwezen om onmiddellijk ter dood gebracht te worden. 's Lands baroenen bekomen dat de uitvoering voor eenen dag geschorst wordt. Beklag der keizerin, die haren echtgenoot voorzegt, dat hij door zijnen zoon eens zal onttroond en ontferd worden, en hem, ter staving harer voorspelling, het gebeurde verhaalt 'met eenen pijnboom en zijne scheut', waardoor de keizer zich weêr laat overhalen om zijnen zoon 's anderdaags te doen sterven. Hier volgt nu eene reeks van verhalen, dag voor dag, beurtelings door de keizerin, om hare wraakzucht voldaan te zien, en van elk der zeven wijzen, om, door voorbeelden van vrouwenlist, den jongeling te redden, zoodat men den zevenden dag bereikt, waarop de zoon, naar de teekens der astrologie, gevaarloos spreken mag. Hij ook verhaalt nu in volle vergadering eene gebeurtenis, waardoor hij zijne vaderlijke liefde doet uitschijnen, en vertelt in alle waarheid het voorgevallene met zijne stiefmoeder. De verbolgen keizer roept hierop 's lands baroenen te gader om het vonnis over zijne ondeugende echtgenoot uit te spreken, en de uitspraak dezer rechters luidt: dat de keizer naar zijnen vrijen wil over de ontrouwe en boosaardige handelen zou. De vorst veroordeelt haar ten brandstapel, schenkt zijnen zoon zijne liefde terug en wil dat de zeven wijzen thans ook zijne vrienden zouden wezen,

Ziehier de titels van de verhalen door de keizerin en de zeven vroeden aan den keizer voorgehouden:

- Keizerin. Van den ouden pijnboom en zijne scheut..... vs. 585-645.
- Bauxillas. Van den ridder die zijnen geliefden hazenwind doodslaat, meenende dat deze en niet eene slang zijn kind verbeterd had.. vs. 748-839.
- Keizerin. Van den herder en het everzwijn..... vs. 873-928.
- Anxilles. Van Ypocras, die zijnen neef vermoordt, omdat hij dachtte dat hij hem zou overtreffen in wetenschap..... vs. 1009-1164.
- Keizerin. Van keizer Octaviaan en zijnen schat..... vs. 1229-1413.
- Tintillus. Van den ouden vizier en zijne jonge vrouw..... vs. 1488-1633.
- Keizerin. Van den drossaat, die zijne vrouw tot bijslaap geeft aan den koning..... vs. 1699-1805.
- Maelquidart. Van den ouden Vroede en zijne jonge minzieke vrouw. vs. 1885-2194.
- Keizerin. Van den tooveraar en den goudgierigen koning Crassus.. vs. 2244-2519.
- Catoen. Van den poorter, zijne ontrouwe vrouw en de ekster..... vs. 2602-2750.
- Keizerin. Van den oogzielen koning Herodes, de zeven Vroeden, die de droomen uitlegden, en van het kind Merlijn..... vs. 2802-3017.
- Jesse. Van de ontroostbare weduwe, die zich met haren man wilde

begraven laten, en die korts daarna vs. 3104-3360.
 eenen ridder wil overhalen om met haar
 te trouwen, en het lijk van haren man te
 schande maakt..

Keizerin. Van de belegering van Rome vs. 3398-3491.
 door de Sarrazijnen en de vlucht van
 dezen door eene list des wijzen
 Janijns.....

Mamas. Van eenen ridder, die door list vs. 3605-4016.
 en gruweldaden de vrouw van eenen
 graaf ontvoert.....

Ten slotte het verhaal van 's keizers zoon, wien het na de zeven dagen veroorloofd is zonder eenig gevaar te spreken. Hij vertelt van het kind eens ridders, hetwelk door zijne ouders verlaten werd, omdat hun voorspeld was, dat het hen eens in staat zou te boven gaan, en inderdaad, door zijne schranderheid 'in het verstaan en het uitleggen van de taal der dieren', eens konings dochter trouwt en zelf koning wordt, maar in dezen hoogen stand zijne arm gewordene ouders bij zich laat roepen en hen gevoegelijk onthaalt. 's Keizers zoon sluit zijn verhaal met de eenige zedeles, de vereering van vader en moeder, die het boek bevat. 'Vader,' zegt hij:

'Ghi ne dorft niet wanen, al had ic genoeg
 Al so vele eren boven u
 Alsoe ghi boven mi hebt nu,
 Dat ic u soude tonwerder hebben;
 Een twint niet, dar ic wel seggen.
 So ne soude elc goet kint, wart vroet,
 Die vader of moeder belgen doet.
 Het moet hem werden te sure.

Al die vertellingen, ja kindervertelsels, hebben.

zoo min als de meeste ridderromans, geen ander belang dan ons te leeren dat, over zoo wat vijf honderd jaar, velen, zooniet de meesten onzer voorouders, behagen schiepen in zonderlinge, wreedaardige, sterkroerende tooneelen, hierin niet ongelijk aan de meesten onzer negentiendeuwsche medeburgers en burgeressen.

En het verwondert ons zeer dat in Duitschland, op den geliefkoosden bodem der wetenschap en der burgerlijke deugden, mannen gelijk Marbach en Simrock, hunne schoone begaafdheden besteed hebben om deze nuchtere en noch stichtende noch onderrichtende sprookjes als *Die sieben weisen Meister*, onder het volk levendig te houden⁽¹⁾.

De Seven Vroede zijn geene vrucht van Nederlandschen bodem, zoo min als de talrijke ridderromans, welker meer taalkundige dan letterkundige of beschavende verdiensten eene zoo ruime plaats in de geschiedenis onzer letteren beslaan. In een tijdvak van, zoo 't schijnt, genoegzaam algemeenen welstand, rijkdom, weelde en pracht, en wat al ontzenuwende werkingen en gevolgen door de verzaadheid te weeg gebracht⁽²⁾, kan deze Zola'sche letterkunde, gereedelijk bij onze materialistische bevolking ingang gevonden, en er eenen merkeliijken maar stellig geen en heilzamen invloed op uitgeoefend hebben.

Op het einde der vijftiende eeuw verspreidde deze ongezonde Zuidersche letterkunde, door behulp van de drukpers, en ja, 'door het onderwijs', zoo

(1) G.O. MARBACH, *Volksbücher*, 30. 31; KARL SIMROCK, XLIX.

(2) Men raadplege hierover, onder anderen, *Le siècle des Artevelde*, door LÉON VANDERKINDERE.

zeer en zoo langen tijd in alle de schichten der maatschappij, waar het Volksboek tevens schoolboek geworden was, dat de Antwerpsche bisschop Joannes Malderus, in het jaar 1621, eene *Censura* uitvaardigde, die ons de zedelijke legermacht der toen in scholen en families gelezen volksboeken, en beknoptelijk hunnen gewraakten inhoud leert kennen.

Deze *Censura* werd uitgegeven in de Vlaamsche en in de Latijnsche taal; de Vlaamsche tekst is niet meer te vinden en de Latijnsche is uiterst zeldzaam geworden. Derhalve achten wij het doelmatig ten minste den titel der toenmaals in omloop zijnde en door den bisschop afgekeurde volksboeken hier mede te deelen; de heer Karel Ruelens gaf, onder den titel *La bibliothèque bleue en Belgique*, eene Fransche vertaling uit van den geheelen inhoud der *Censura*⁽¹⁾. De kerkvoogd verdeelt die boekjes in vier klassen: - I. Volstrekt verboden, niet alleen die in de scholen te lezen, maar ook ze in de winkels te verkoopen: *Historie van America oft Brasiliën*. - *Parthenoples*. - *Marijken van Nimmeghem*⁽²⁾. - *Malegijs*. - *Bagijnken van Parijs*⁽³⁾. - *Robrecht den Duyvel*. - *Richard sans poeur*. - *Ulen-spieghel (Nihil ferè habet boni, foeditatibus et ineptiis scatet)*. - II. Niet toegelaten, zelfs niet ze te verkoopen, omdat ze

(1) *Censura libellorum Scholasticorum, quos Reverendissimus Dominus Joannes Malderus, Episcopus Antverpiensis vetuit prolegi vel etiam divendi. Anno 1621*. Een plakkaat in folio op drie kolommen, gedrukt t'Antwerpen by Hendrick Aertssens, in de Cammerstrate in de witte Lelie. Anno 1621. - *Legit et approbavit 11 aug. 1612. Maximilianus ab Eynatten, Can. et Schol. Antverp.*

(2) Uitgegeven door de Vlaamsche Bibliophilen, voor de leden alleen, n^o 5.

(3) Item, n^o 7.

nooit van iemand werden goedgekeurd, noch gemakkelijk te verbeteren, noch geschikt te maken zijn voor kinderen: Sack der konsten. - Pyramus ende Thisbe. - Sandrijn ende Lancelot. - Aurelius ende Isabella. - Floris ende Blancefleur. - Onse lieve vrouwe Psalm-sondagh. - III. Reeds vroeger afgekeurd, doch onlangs verbeterd; zoodat alleenlijk de oude en niet gezuiverde moeten verworpen worden; de verbeterde en diegene waaruit de aanstootelikheden zijn weggenomen, worden goedgekeurd: Frederick van Genuen. - Destructie van Troyen. - De Vier Hemskinderen. - Jason ende Hercules. - Den Ridder met de Swane. - Galien Rethor. - Den Zielentroest. - D'ure des Doodts. - Destructie van Jerusalem. - Jan Mandevijl. - Fabulen van Esopus. - Manierlijcke zeden. - De verduldighe Helena. - *Les dialogues de Marchandise*. - IV. Uit de scholen gebannen totdat zij verbeterd zijn, wat voor de meesten korteling zal gedaan worden: - Ghenuelijcke exempelen oft Kluchtboek. - Turrias ende Floretta. - Valentijn ende Ourson. - De 7 Blijenschappen van onse lieve Vrouwe. - Peeter van Provencen. - Buevijn ende Susiane. - S. Annen leven. - Alexander van Mets. - Den Ridder Galmi. - Florent ende Lion. - Pontus ende Sidonie. - De schoone Leonille. - Melusine. - Hugo van Bordeaux. - Seven Vroeden van Roomen. - 71 Nieuwicheden. - *Trois Comedies*. - *Heures de recreation*. - *Doctrinal de la Sapience*. - *Les douze Dialogues*. - *Institution de la Femme Chrestienne*.

Onder deze afgekeurde volksboeken bevindt zich dus ook, en wel in de vierde klasse, hetgene bekend onder den naam van de 'Seven Vroeden van Roomen', waarvan de oorspronkelijke uitgave aan

de Vlaamsche Academie was voorbehouden. Het wordt er volgenderwijze gekenmerkt: 'Eene vrouw vertoont zich ganschelijk naakt aan haren zoon, dien zij tot zondigen uitlokt; er wordt schandelijk gewaagd van sodomieteerij; eene vrouw snijdt haren dooden man ooren, neus en geslachtsdeelen af; eene jonge dochter verkiest boven hoererij eene heiligschending met eenen priester, en geeft er de reden van. 'Deze beschrijving strookt niet volkomen met ons veel minder onzedig handschrift, ofschoon zij er over 't algemeen toepasselijk op is; wij zijn echter niet in staat onzen tekst te vergelijken met een der hoogst zeldzame nog bestaande gedrukte exemplaren.

Ons gedicht is eigenlijk geene vertaling van eenen Latijnschen of Franschen tekst, maar eene zeer vrije bewerking, zooals de meesten onzer uitheemsche romans. De opsteller heeft zich ertoe bediend van den Latijnschen druk van 1490 van Geeraert de Leeu te Antwerpen, en verwijdert zich niet merkkelijk van de Fransche uitgave van Keller, noch van de uitgaven van Marbach en Simrock.

Om het nu ook onder taalkundig opzicht te kenschetsen, afgezien van zijne waarde als belletristisch gewrocht, moeten wij bekennen dat wij het niet zeer hoog schatten kunnen; de stijl is wel doorgaans vloeiend en klaar (wij schuiven gaarne eenige duistere plaatsen op rekening van den afschrijver), doch een blik doorheen den tekst en onze woordenlijst getuigt van eene schroomelijke onvastheid in de spelling, en een al te licht omspringen met het rijm. De taal is doorslaand die van een Brabander. Zij is tamelijk vrij van bastaardwoorden. Wij treffen er eenige gallicismen aan, als:

vs. 147

Wit hadde hi de huut ende claer,
Kersp ende ghelu hadde hi thaer.

915 Al werpende de ekelen neder.

1670 Scone ende jonc weet ic mi.

Voeg daarbij het veelvuldige stoprijm: bi miere trouwe, *par ma foi*.

De liefhebber van spreuken zal ons wellicht dank weten hem de moeite te sparen die in ons gedicht op te sporen; zie hier degene die er in voorkomen:

vs. 1405

Die wijf sijn jammerhertech sere. -

1573 Bedi gode herte mach niet liegen.

1755 Die niet wilt winnen moet verliesen:
Van tveen quaden sal men dbeste kiesen.

1910 Ende hets sede der oude liede
Dat si jonge wijf nemen gerne,
Ende menichwerf sijn si te scerne
Gedreven darbi, ende rouwet hem achter.
Maer hets te spade alse ene hevet lachter
Dat hijs hem dan wachten soude.

1921 Maer so een meer maelt, so hi moeder es;
Bi den ouden man segge ic des
Hi was geout vele sterke
Ende gecranket van sinen werke.

2639 Hets wel ware, dat men seit:
Alse de catte es van huus,
Dat dan ringleert de muus.

2710 Een quaet wijf helpt niet gewacht. -

2797 Na bliscap comt dicke rouwe,
Ende na rouwe bliscap guet [groet?]. -

3345 Ondanc moet hebben hie,
So wi dat es, die al sine daet
Laet te beteren op wives raet.

3359 Daer viel si van .ij. stoelen op derde.

3480 Alse vluchtech es een here,
Mach ment slaen, sonder were.

3975 Maer de lust [*nl.* de list] es groet van wiven,
Daer en helpt jegen wachten negeen.

3993 Het es waer wat men seet:
Die enen andren wil bedriegen
Hem es luttel om een liegen.

4505 Die vader of moeder belgen doet,
Het moet hem werden te sure.

Wat er ook zij van de innerlijke waarde van de Zeven Vroeden, zooals iedere nieuwe ontdekking op het taalkundig gebied, zullen zij ongetwijfeld een verheugend verschijnsel wezen, hoe gering de verdienste ook moge zijn van den uitgever.

Wij kunnen dit voorbericht niet sluiten zonder nogmaals onzen warmen dank te betuigen aan de heeren Karel Ruelens en Julius Petit, Bewaarders onzer Koninklijke Bibliotheek, die ons het volbrengen van onzen last bereidwilligst vergemakkelijkt hebben.

Van den .vij. Vroeden van binnen Rome.

- Hem allen biddic, die hier sijn,⁺
 Mi te horen een luttelkijn,
 Ende te maken een gestille,
 Indien dat ment doen wille.
- 5 Men mach verstaen in desen boec
 Some aventure scone ende goet.
 Te Romen woende wilenerere
 Een keyser van groter ere
 Die hiet Dyoclesiyen;
- 10 Ende het geviel also mettien
 Dat de keyser, de grote here,
 Hadde een wijf met groter ere
 Lange, ene goede vrouwe;
 Si sterf; dies hadde hi rouwe;
- 15 Ende hem bleef alre kinder maer een.
 Die goede here Dyocliseen
 Hadde ontboden haestelike
 Die seven vroede van sinen rike,
 Ende deed se alle, niet hem somen,
- 20 Gemeenlike voer hem comen.
 Ten enen, die hiet Bauxillas,
 Diere vorbaerste was
 Ende best geboren van geslechte,
 Sprac de keyser sine gedechte,
- 25 Die vroet was ende van herten vri:
 'Ghi heren', seit hi, 'ic segge u twi

⁺Fol. 256.

- Dat ic u hebbe ontboden
 Om te clagene mine noden.
 Hier was mijn wijf, de keyserinne,
 30 Ane welke ic leide grote minne,
 Alsoe elc goet man soude doen an wiven;
 Nu eest gedaen met haren live,
 Ende mi es bleven een oer van hare;
 Dies wil ic doen nemen ware
 35 Ende wel gomen', sprac de here,
 'Want allere kinder en hebbe ic mere,
 Ende het es een knapelijn
 + Ende sal na mi u here sijn,
 Want hets oer van den rike;
 40 Bedi heb ic u waerlike
 Ontboden, onder u, seven vroeden,
 Te wetene wie mijn kint mach hoeden,
 Wisen, leren met trouwen,
 Alsoe ic op hem mach betrouwen;
 45 Dat kint es maer seven yaer out;
 Mijn scat, mijn silver ende mijn gout
 Wert hem gereet die tkint sal hoeden.'
 Doe sprac ene van den seven vroeden,
 Dat was de here Bauxillas,
 50 Die vorbarste ende rijcste was;
 Van ouden so was hi grau;
 Thaer scemerde hem alsoe .i. pau,
 Lanc was hi ende wel gescepen.
 Den keyser began hi toespreken
 55 Ende seide: 'Her keyser, gevet mi u kint,
 Dat ghi met alre herten mint;
 Ic salt wel houden ende met eren,
 Ende binnen seven jaren leren
 Die vroescap mijn, of binnen min'. -
 60 'Dats een scone beghin',

+Fol. 256 v^o.

Sprac de keyser, 'dat ghi mi biet;
Het ware onrecht dancte ics u niet'.

- Dander sprac, die hiet Anxilles:
'Here keyser, sijt seker des,
65 Wildi mi geven uwen sone
Te doctrineerne, ic ben degone
Die hem sal leren dat can mijn sin
Binnen .vj. jaren ende min'. -
'Dits een vele scoen beheet',
70 Sprac de keyser, 'ende ic weet
U danc van dien, here Anxilles,
Maer niet so ne vernoy u des;
Ic wille vort horen uwe gesellen,
Dat si mi seggen selen ende tellen;
75 Ende na dat hare tale gaet
Sal ic hebben minen raet.'

- Doe sprac de derde, ende hiet Tintillus,
Den keyser toe ende seide aldus:
'Keyser, here, wildi mi geven
80 U kint te lerene, so moet ic levne,
Inne sal hem in der jare vive,
Behoud mi God den sin in live,
Leren de vroescap die ic can,
Ende boven desen nochtan
85 De vroescap der gesellen mijn'. -
'Daeraf mocht ic blide sijn',
Sprac de keyser, 'here Tentillus,
Ware mijn soen geleert aldus
Alsoe ghi mi hebt geseit alhiere.
90 Ic wille verstaen ane dandre vire
Wat si mi tandworden geven,
Ende daerna so wil ic leven'.

- Doe quam de vierde vort gegaen;
 Dat was, alse ic hebbe verstaen,
 95 Die wel spotten conste ende sceren,
 Ende was geheten onder de heren
 Maelquidart, de lustege rode.
 'Keyser here', seit hi, 'bi Gode,
 Dit en segge ic in genen scerne,
 100 Wildi mi geven te doctrineerne
 Ende te lerene uwes selves kint,
 Dat ghi lief hebt ende sere mint,
 Ic wille u dies wel houden scire
 Dat ic hem in der jare viere
 105 Sal leren de vroescap die ic can,
 Also vele als er mi God an.
 Vorder en vermete ic mi niet
 Van gere dinc die mi gesciet'.
 Doe seide de keyser: 'Here Malequidart,
 110 Mijn herte wil weten ende begart
 Te horen spreken uwe gesellen;
 Ende na dat si mi tellen
 Ende seggen sal ic nemen raet
 Wat mi best te doene staet'.
 115 Mettien quam vort de vifte,
 Die blide, metten sconen ansichte,
 Die grau hadde al thaer;
 + Van ouden hadde hi menich yaer;
 Dat was van Romen Cathoen de wise,
 120 Die vroet was van groten prise.
 Hi seide: 'Keyser, lieve here,
 Onsti mi te doene de ere
 Dat ghi mi wout uwen sone geven
 Te leren, ic soude u al mijn leven
 125 Met goeder herten weten danc.

*Fol. 257

- Binnen drie jaren, dats niet lanc,
 Soude ic hem leren dat ic weet
 Van vroetscapen, gerne ende gereet;
 Maer van der vroetscap miere gesellen⁽¹⁾
 130 En wil ic mi vermeten no tellen⁽²⁾
 Dat ic se hem lere, ende⁽³⁾ segge u twi,
 Inne weet hoc groet hare vroetscap si,
 Ende wat verstannessen es ant kint;
 Bedi wil ic mi vorder twint
 135 Niet onderwinden dan van mi'.
 Die keyser sprac: 'Ic hore di
 Grote redene seggen, Cathoen,
 Maer inne weet noch wat ic sal doen
 Eer hebben dine andre gesellen
 140 Geseit, ende na dat si mi selen tellen
 Ende seggen, de gesellen dine,
 Sal ic keren de herte mine'.

- Doe quam de seste⁽⁴⁾ vort gegaen.
 Dat was een scoen, wel gedaen
 145 Ende wel gescepen over al;
 Lanc was hi, in midden smal,
 Wit hadde hi de huut ende claer,
 Kersp ende ghelu hadde hi thaer,
 Dogen alse een valke grau,
 150 Sijn lijf scemerde alse een pau;
 Wit was hi als een snee.
 Genaemt was hi Jesse,
 Ende hi ne hadde grane no bart.

(1) Hs. *gasellen*.

(2) Hs. *telleen*.

(3) Hs. *en*.

(4) Hs. *sette*.

Den keyser sprac hi toe ter vart
 155 Ende seide: 'Hore na mi, keyser, here,
 Wildi mi nu⁽¹⁾ doen de ere
 Dat ghi mi gavet uwen sone
 Te lerene, ic ware degone
 Die daertoe dade mine macht,
 160 Te wisene hem met miere cracht
 Ende te leren binnen .ij. yaren
 Die vroetscap die ic can, te waren.
 Ic soude so wel sijns plegen,
 Also lange alse ghi sout leven
 165 So soudijs mi weten danc'.
 Die keyser andwerde over lanc:
 'Jesse, laet uwe gesellen seggen,
 Ende daerop willic minen raet leggen'.

Mettien quam vort Mamas,
 170 Die de sevende was.
 Hi sprac dus den keiser toe:
 'Ay here, ende ic ware herde vroe
 Ende blide, lieve here,
 Wildi mi nu doen de ere
 175 Dat ghi mi gavet u kint te learne.
 Ic sout ontfaen herde gerne
 Ende wesen hem van herten hout,
 Ende pinen mi menichfout
 Dat icken soude leren,
 180 Dat ghi mi dancken sout der eren
 Die ic dore u soude hebben gedaen'.
 Die keyser andwerde saen,
 Also een die blide was ende vroe:
 'Ic versta wel', seit hi, 'hoe

(1) Hs. *Wildi mi mi*; vs. 174 staat ook *Wildi mi nu*.

- 185 Dat ghi mi sijt van herten hout;
 Des hebt alle danc menichfout.
 Dat ghi gerne daet minen wille
 Al daer ghi mocht, lude ende stille,
 Wilde ics u allen gehingen;
 190 Maer daertoe wille ict nu niet bringen
 Dat ic u wille doen so lede
 Dat ic u geselschap scede;
 U allen sevenen, alse ghi sijt,
 Wil ic leveren op desen tijt
 195 Minen sone gemeenlike,
 Ende bidde u herde vriendelike
 Dat ghijs alle gomet soe⁺
 Dat ics mach wesen vroe'.

⁺Fol. 257 v^o.

- Doe ontvingen de .vij. vroede
 200 Dat kint daer in hare hoede,
 Ende gingen tenen rade
 Wat men best metten kinde dade,
 Des avonts spade ende smergens vroe.
 In haren rade vonden si doe:
 205 Lieten si tkint binnen der stat,
 Het ware quaet, twi ende omdat
 Tkint mocht sinen sin slaen
 Ane vrouwen ende ane joncvrouwen⁽¹⁾ saen,
 Die hem therte ter ydelheit spoen,
 210 Of raet gaven (2) om quaet te doene.
 Des namen de heren haren raet
 Wat best daermede te doene staet.

Buten Rome stont een vrijthof;
 De vroede bedachten hem daerof

(1) Hs. *ionvrouwen*.

- 215 Dat si daer souden ene sale
 Doen maken; daer mochten si wale
 Den kinde wisen ende leren
 Al dat si wilden, de seven heren.
 Die vrijthof stont bore wat
- 220 Meer dan eene mile van der stat.
 In dien vrijthof, in dat vergier,
 Daer ic u af⁽¹⁾ telle hier,
 So mocht men sien ende nemen goem⁽²⁾
 Staende wel menegen boem,
- 225 Ende sien wassen menich cruut,
 Ende horen meneger vogele geluut,
 Lude⁽³⁾ singen ende claer,
 Omdat was so scone daer.
 Die seven vroede bespraken
- 230 Daer te doene ene sale maken,
 Alsi daden eer yet lanc,
 Omdat daer was niemens ganc.
 Ende alse de sale was gemaect,
 (Die scone was ende wel geraect.)
- 235 Si daden an wegen ende an doren
 Bescriven, achter ende voren,
 In allentalven, in allen siden,
 Der manen loep, der sonnen scinen;
 Die seven arten mocht men daer
- 240 Wel sien bescreven openbaer:
 Astronomie ende fizike,
 Ingromancie ende arismatike,
 Gramarie ende rethorike,
 Ende oec stont daer bescreven musike.

(1) Hs. *al*.

(2) Hs. *goen*.

(3) Hs. *ludde*.

- 245 Alle dese seven arten
 Stonden daer bescreven met begarten
 Ende gemaelt vele scone.
 Daerof leerde men skeysers sone
 Ene lesse in elken dage.
- 250 Die meestre haddens goede behage,
 Ende wel, dat hem bequam,
 Dat dat kint so wel vernam;
 Want alse dene meester liet,
 Dander en liets niet.
- 255 Dit dreven si so lange stont
 Dat tkint was wijs ende verstont
 Van alrehande wijshede
 Alse enech siere meester dede.
 Het disputeerde wel in latine
- 260 Jegen elken meester sine,
 Van vroescapen, van menegen saken.
 Die meestre onderlinge si spraken
 Dat si dat kint proeven souden,
 Oft hem soude mogen houden
- 265 Van vroscapen⁽¹⁾ ende iet verstoede.
 Eens nachts laget kint sonder hoede,
 Ende sliep op sijn bedde vaste.
 Doe quamen, alse vremde gaste,
 Die meestre sijn, dats niet en wiste,
- 270 Ende hadden gepeinst ene liste
 Die si mickeden te doene.
 Si namen .xvj. blader groene
 Ende leidenre vier onder elken stapel
 Des drachbeds, onder elken apel,
- 275 Of siere gewassen stoeden.

(1) Hs. *vrotscapen*.

Alsoe hem tkint began⁽¹⁾ bevroeden
 Ende het ontwiec ende wart geware,
 + Ende om hem sach haer ende dare,
 Alsoe een die sceen tebarenteert,
 280 Die meestre vrageden wat hem dert?
 Ende het andwerde ende sede:
 'Daer ic ligge, op dese stede,
 Duncket mi wesen aldus
 Dat de vorste van den huus
 285 Es gedaelt, of derde verhoget,
 Of dbedde mijn es opgetoget
 Daer ic op te liggen plie;
 Over waer duncket dus mie'.

*Fol. 258.

Alsoe de meestre verstoeden
 290 Dat hem tkint dus began vroeden,
 Doe wisten si waele hoet hem stoet,
 Dat het wijs was ende vroet,
 Ende het wel soude connen met eren
 Andworden allen heren,
 295 So wat dat men hem vragede,
 Wel, dats hem behagede.
 Doe gevielt also daer
 Dat, cortelike daernaer,
 Ten keyser quamen de lantsheren,
 300 Ende rieden dat hi met eren
 Huwen soude ende nemen een wijf,
 Daer hi mede leiden mochte sijn lijf,
 Ende die wel ware sijn gevoech;
 Bedi hi ware rike genoegh.
 305 Al hadde hi kinder drie,

(1) Hs. *bigan*.

- Rike genoegh bleven sie.
 Dus mach bliven ewelike
 Den rechten oere tkeyserike,
 Ende rike genoegh van allen goede.
- 310 Doe sprac die keyser vroede:
 Hi⁽¹⁾ soude doen dat hem rieden
 Siene man⁽²⁾ ende sine⁽³⁾ liede,
 Indien dat sijt pinen mochten
 Dat si hem een wijf sochten.
- 315 Doe brachten een wijf die baroene.
 Dat was ene vrouwe scone,
 Die de here nam te wive,
 Ende dreef met haren live
 Sijn delijt ende sijne gevoechte;
- 320 Dus hadden si beide hare genoeghte
 Te gader, ene lange stont.
 So dat ter vrouwen was gedaen cont
 Dat de keyser, hare here,
 Hadde enen sone, die al dere
- 325 Ende al tgoet van den keyserike
 Behoerde⁽⁴⁾ te hebben gemeenlike
 Na sijn lijf, alse hi ware doet.
 Dies hadde de vrouwe rouwe groet;
 Bedi si hadde verstaen
- 330 Dat met hare ware wel vergaen
 Ware hi doet skeysers sone.
 So stont met hare wel ende scone
 Wilde haer God der eren onnen

(1) Hs. *hie*.

(2) Hs. *nan*.

(3) Hs. *sinen*.

(4) Hs. *behocerde*.

- Dat si een oer hadde gewonnen
 335 Bi haren here, den keiser rike,
 So sout oer sijn van den rike
 Dat kint, of sijt bi hen hedde
 Doe si te samen lagen opt bedde.
 Die vrouwe sprac den keiser toe:
 340 'Wach, here, twi eest mi soe
 Lange verholen, dat ghi hebbet
 Enen sone ende ghijs mi niet en segget?
 Ende hets leden, te waren,
 Nalijc bi den drien yaren
 345 Dat ghi mi naemt te wive.
 Ic segge u wel, bi minen live,
 Dat ic wille uwen sone sien'. -
 'Vrouwe', sprac de here mettien,
 'Mergen vroe, alse wi op sijn,
 350 Salic senden om den sone mijn'.

- Des mergens, alse den dach
 De keyser met ogen sach,
 So riep hi te hem .ij. boden
 Ende hiet se varen te .vij. vroeden,
 355 Seggen den lieven sone sijn
 Dat hijt niet liete hi ne quame te him,
 Ende sine meestre met hem brochte.
 + Die boden voeren wat si mochten
 Ende rusten niet si ne quamen
 360 Daer si den jonchere vernamen
 Met sinen meestren in de sale,
 Die de boden ontvingen wale.
 Die boden seiden wat si sochten
 Ende wat boetscapen si brochten;
 365 Hoedat hem ontboet sijn vader
 Dat hi quame ende sine meestre algader.

+Fol. 258 v^o.

- Die vroede gingen te rade,
 Na den etene, savents spade;
 Si gingen in de mane sien
- 370 Of enege maniere soude gescien
 Nuwellinge, die si niet en wisten;
 Dat kint met hem, dat vol van listen
 Ende van vroetscapen was.
 'Wat sie ic?', seit hi, Banxillas,
- 375 Ic sie ene wonderlike dinc
 An de mane, an den ommerinc'. -
 'Wat eest', sprac dandre, 'dat ghi siet?' -
 'Ondoet u ogen, en siedijs niet?
 Die sterre', seit hi, 'neven de mane,
- 380 Doet mi weten ende verstande
 Dat dit kint, teerste dat sal comen
 Daert den vader sal hebben vernomen,
 Ten iersten worde, dat sal spreken,
 Sal hem in tweekent dertig breken;
- 385 Dats jammer vele groet'. -
 'Laet mi sien', meester, 'ic hebs noet'. -
 'Sie', lieve kint, 'siestuut so daer?' -
 'Ja ic', meester, 'ghi segt waer;
 Maer mi seget dandre sterre,
- 390 Die van der mane staet niet verre,
 Mach ic mi van spreken onthouden
 Vij. dage, ic sal dlijf behouden.
 Maer sere salt mi sijn te sure
 Sal mi ghescien de aventure
- 395 Dat ic behouden sal dat leven.
 God moete mi sine hulpe gheven,
 Dat ics boven moete comen.
 Meester hebdijs so vernomen?
 Duncket u waer wesen alsoe?'
- 400 Doe saecht sijn meester, ende seide doe:

'Wel lieve kint, du segs waer;
 Wi sijn wi sevene, hebt genen vaer;
 Elc sal di dragen enen dach,
 Hem en ga sine vroescap af
 405 Die di te lerene hevet ontfaen;
 Elc sal di enen dach vervaen
 Om di te helpene ende wesen di neven'. -
 'So mach ie wale behouden⁽¹⁾ dleven',
 Sprac dat kint; 'meester, doet soe'.
 410 Ende alle geloveden sijt hem doe,
 Elc over hem, dat sijt hem souden
 Wel ende ghestede houden.

Des mergens, doet dach wart,
 Gereiden hem te vart
 415 Die boden, ende de jongelinc,
 Die te sinen vader ginc.
 Van der teren, diere was gedaen,
 Waest wel ter meester wille gegaen,
 Die den kinde volgeden naer,
 420 Om wien si hadden groten vaer.
 Tkint en ruste niet vore dat quam
 Daert den vader sijn vernam;
 Diene blidelike ontfinck,
 Dat was de keyser den jongelinc.
 425 Hi hieten willecome sijn:
 'Sijt willecome, sone mijn',
 Dat sprac de vader toten kinde,
 Dat hi met alre herten minde
 Boven alle creaturen.
 430 Ende aldoe, ter selver uren,

(1) Hs. *beuden*.

- Neech tkint den vader metten hovede.
 Dat was de vader, de sere droevede,
 Dat sijn kint niet spreken mochte⁽¹⁾;
 Dat dede hem vele onsochte
 435 Ende dwancken int herte sere.
 Doe sprac de vrouwe toten here,
 Die hadde vernomen niemare
 Dat sijn sone comen ware,
 Ende hi verloren hadde sine sprake.
 440 Wel luttel wassijs tongemake.
 Nochtan ginc sine besien.
 Te keyser ginc si mettien
 Ende seide: 'En sijt niet tonghemake,
 Laet mi bewerden ende den knape⁽²⁾;
 445 Ic salen⁽³⁾ vele wel doen spreken,
 Bi miere lust, bi minen treken,
 Dat segic u, sprac hi nie'. -
 'Wel gerne, vrouwe', seide hie,
 'Nemten hier, ic leveren u,
 450 Doeter mede uwen wille nu'.

- Die keyserinne nam te hant
 Den jonghelinc bi der hant,
 Ende deden allene met haer gaen
 In ene camere, vele saen,
 455 Daert eenlec was genoegh.
 Dat was wel der yrouwen gevoech.
 Op een⁽⁴⁾ bedde gengen si sitten bede,
 Ende de vrouwe sprac gereede:

(1) Hs. *mothe*.

(2) Hs. *kape*.

(3) Hs. *sallen*.

(4) Hs. *en*.

'Lieve kint', seide die vrouwe,
 460 'Ic hebbe di, bi miere trouwe,
 Gemint, herde lange eest⁽¹⁾ leden;
 Noit const ic comen ter stede
 Dat ic metti gemene
 Verholenlike mocht sijn allene,
 465 (Over waer make ict u cont)
 Sonder nu op dese stont;
 Minen magedoem heb ic di gehouden.
 Van dinen vader hadde ic noit scouden.
 Ic wille dat wi nu, op dese tijt,
 470 Te gader driven onse delijt;
 Boven alle dinc minne ic di,
 Ende hieromme so pijnde ic mi
 Dat ic gewan dinen vader
 Om van di te hebben algader
 475 Mine begerte ende mijn gevoech'.
 Den kinde si in dogen loech,
 Ende hare arme sloech si bede
 Den kinde om den hals ende sede:
 'Wel, suete amijs', sprec jegen mie,
 480 Datti geluc ende ere gescie'.
 Si waende tkint daer ter stont
 Hebben gecust an sinen mont;
 Maer hi ontrac hare thovet
 Ende dies wachti, dies gelovet,
 485 So hi best conste ende mochte.
 Doe was der vrouwen te moede onsochte,
 Dat si gevorderen niet can de dinc
 Daer si wel dompelike toe vinc.

(1) Hs. ees.

- Alse de vrouwe dit sach
 490 Dat hare gehelpen niet en mach
 Die dinc, die si hadde bestaen,
 Si scamets hare ende wart onttaen
 Dat sijs so verre hadde geliet
 Dat si den knape hadde gevriet;
 495 Si wanets wel gewroeget wesen,
 Ende hevet gepeinset binnen desen
 Sulke list⁽¹⁾ ende sulc baraet,
 Mach si, dat men dat kint verslaet.
 Si ginc haer scrauwelen. wel gedichte
 500 Met haren nagelen in haer ansichte,
 Ende wranc haer hande ende sleet haer haer,
 Ende began driven groet mesbaer,
 Ende maecte haer selven al een bloet,
 Ende riep wel lude, daer si stoet,
 505 Hulpe, 'Wacharme! hare hare!
 Hier es een duvel, een mordenare,
 Die mi wil morden ende vercrachten!
 Doe quam daer al, met machten,
 Die keyser gelopen, ende sine liede
 510 Van der salen, die masniede,
 Si quamen daer gelopen toe,
 Ende den keyser began soe
 Te clagene over sinen sone dare;
 Ende si seide dat hi een duvel ware,
 515 Die se te morden hadde geacht,
 Ende oec wilde hebben vercracht,
 Ende haers ondancs bi hare gelegen.
 Dat kint en⁽²⁾ seider niet jegen.⁺
 Si mocht wale clagen dat si wilde.

*Fol. 259 v^o.(1) Hs. *lust*.(2) Hs. *en*.

- 520 Die keyser hiet dat men tkint hilde
 Ende ment uter stat lede,
 Daer men hem de doet gereede.
- Den baroenen van den lande
 Jammerets, ende quamen te hande
- 525 Ten keyser, haren here, gegaen,
 Ende baden hem dat hijt liete staen
 In versten toten andren dage,
 Ende dade vonnesse na hare clage,
 Ende daerna wreken soude.
- 530 Die keyser lovet houde
 Ende hieten in de gayole doen.
 Die vrouwe seide: 'Mi die duvel spoen
 Dat ic nie ane u quam,
 Ende so menich hoge man
- 535 Mi wilde hebben gehadt te wive,
 Die mi soude te minen live
 Hebben gedaen al mijn gevoech⁽¹⁾;
 Ende ghi, van dat mi een keytijf sloech
 Ende mi wilde hebben gemort,
- 540 Dore dinc die ghi hebt gehort.
 Ne wildijs mi doen gene bate;
 Hets wel recht dat ic u hate;
 Ende hebbe ics mergen gene wrake,
 Ic ben de nemmermere genake
- 545 Uwen bedde no uwer side.' -
 'Ja ghi, vrouwe, merghen betide
 Sal ic vergaderen al mijn hof,
 Ende sal u wrake doen daerof.'

Der vrouwen tornede in den moet,

(1) Hs. *gevoch*.

- 550 Dat de here ververst doet,
 Hi ne hadde tkint te hant verdaen.
 Al noch waent⁽¹⁾ sijt wel gegaen,
 Bidien dat sire toe sal seggen;
 Hare herte sal sire soe toe leggen,
- 555 Mach si, dat haer niet en sal ontvechten.
 Hare tale begonst si dus rechten,
 Dat hi dade dulheit groet
 Hi ne brachte tkint ter doet,
 Bedi si seide, dat hi soude
- 560 Ontervet sijn bi skints scoude;
 Ende soude hem wel seggen hoe
 Dat hem gevallen soude also,
 Ende also sout hem sijn vergouden
 Also de lopelinc gout den boem ouden.
- 565 'Here', seit si, 'ghi wert ontervet,
 Ghi ne siet den raet dat hi stervet,
 Die knape, die ghi heet u sone.
 Ghi sult doen also dede degone
 Die enen pijnboem⁽²⁾ hadde in sijn hof,
- 570 Ende bi enen lopelinge daerof;
 So wert int ende de pijnboem
 Verdorven, dat mens nam goem;
 Also also ic wel tellen soude
 Waert⁽³⁾ dat ict vertellen woude
- 575 Ende hets te seggene hoechede mie.
 Maer Gode bidde ic, dat u gescie,
 Of ghi dat kint nie ne verdoet
 Ende mi nie ne coelet minen moet,

(1) Hs. *want*.

(2) Hs. *pijnboen*.

(3) Hs. *w^s*.

Also alst dengene dede'. -
 580 'Hoe was dat, vrouwe?' de keyser sede,
 'Ic moet weten sekerlike'. -
 'Ende ic salt u seggen waerlike',
 Sprac die vrouwe, 'hoe dat gevel.
 Nu hort er na, so doedi wel'.

585 Hier int lant woende wilener
 Een rijc porter, een rijc here,
 Die hadde enen sconen boengart,
 Dien hi lief hadde ende wert,
 Want daerin stont menich boem.
 590 Die rike man nam van allen goem,
 Maer ane enen, diere stont int hof,
 Leide de here meest sinen lof,
 Dat was ane enen pijnboem;
 Daerof hiet hi nemen goem
 595 Sinen boengardre, die thof helt.
 Op enen tijt so gevelt,
 Dat de here quam te sinen boem,
 + Dat hi versach ende nam goem
 Dat van den boem wies .i. lopelinc,
 600 Die uter erden recht opwart ginc,
 Bede so slecht ende so rechte
 Dat de here meer⁽¹⁾ sine gedechte
 An den sconen lopelinc lede
 Dan hi an den sconen boem dede.
 605 Doe mochts die here niet ontbaren
 Hi ne most daer riden ende varen
 Tere stede, daer hi sijn woude.
 Sinen knape riep hi boude
 Te hem, ende boven alle dinc

*Fol. 260.

(1) Hs. *meest*.

- 610 Den pijnboem ende den lopelinc
 Beval hi hem tachterwarne.
 Die knape seide, hi sout doen gerne.
 Die here, die sinen wech nam,
 Ende niet en ruste vore hi quam
- 615 Ter stede daer hi woude sijn,
 Ende merrede langer een luttelkijn
 Dan hi geacht hadde te doene.
 Ende eens dages quam degone
 Den boem ende den lopelinc besien,
- 620 Ende vant den lopelinc mettien
 Gewassen crom, die opwart ginc,
 Bi enen telge datter boven hinc.
 Binnen desen was de here comen
 Ende hevet also vernomen.
- 625 Doe vragede de here den knape te hant
 Of hem yet ware becant
 Waerbi het was ende wat hem dert?
 'En⁽¹⁾ siedi niet, here, wat hem wert?'
 Sprac de knape, 'nu nemet goem
- 630 Dat dat telch van den ouden boem,
 Dat hanget daer boven, es al te lanc
 Ende benemt hem sinen ganc.' -
 'Nem ene axe ende slach dat af,
 La sien of men hem yet helpen mach'.
- 635 Die knape seide: 'Here, jaet,
 Sider meer dat men dat telch afslaet,
 Te beteren ganc hevet de lopelinc.' -
 'Here, nu hort vort de dinc,
 Dat seide de vrouwe toten here.
- 640 'Die lopelinc vervroide so sere
 Doe hi mochte hebben sinen ganc,

(1) Hs. *eñ*.

- Hi wart so groet ende so lanc
 Dat doude boem, die tierst hadde gewelt,
 Bederf ende moste sijn gevelt
 645 Ende geroedt, dore slopelijns wille'.
 Dit horde de keyser ende sweech stille,
 Ende verstoet wel wat si seide.
 'Here', sprac de vrouwe, 'dus gout met leide
 Die jonge sprute den ouden boem.
 650 Op dese exemple nemet goem,
 Alsus sal u voeren⁽¹⁾ u sone;
 Mach hi, hi sal boven u comen
 Ende u verstoten van uwer ere'. -
 'So ne salt niet comen', sprac de here,
 655 'Ic salen⁽²⁾ morgen vroe utwart
 Doen leiden ende verdoen ter vart.'

- Des mergens wart de here in wake
 Ende riep te hem sinen knape,
 Ende hiet hem nemen tkint te vart
 660 Ende vaste leiden utwart,
 Ende dat ment emmer verdade.
 Nu geet metten kinde te quade.
 God en borget selve, alse here,
 Hen levet langer mere,
 665 Hen si dat God wille behoeden.
 Doe quam dierste van den vroeden,
 Die des kints meester was,
 Dat was de vroede Banxillas.
 Hi quam met sporen geslegen toe;
 670 Toten keyser reet hi doe,
 Ende ontboet hem goeden dach.

(1) Hs. *voerren*.

(2) Hs. *sallen*.

- Die keyser lelec op hem sach,
 Ende sprac weder: 'In groete u niet.' -
 'Here, dats mi leet, wats u gesciet?
 675 Wat hevet jegen u mesdaen
 U sone, dat ghine wilt verslaen?' -
 'Ja', sprac de keyser, 'ghi ne wetes oec niet;
 Also evel werde u also hem gesciet,⁺
 Ende allen uwen gesellen den vroeden.
 680 Ghi hadt mijn kint in uwer hoeden,
 Ghi ende uwe gesellen, te lerene
 Ende in dogeden te bekerene;
 Nu hebdi hem genomen dbeste,
 Dats de sprake; nochtan, int leste,
 685 Wildi mijn wijf hebben vercracht
 Ende bi haer gelegen met siere macht.
 Dese overdaet sal hi becopen;
 Gere genaden ne dorvedi hopen,
 Noch enich van uwen gesellen,
 690 Ghi ne sult alle de doet bequellen'.

⁺Fol 260 v^o.

- Also dit Banxillas horde,
 Vroedelike gaf hi andworde:
 'Here, ic en bewane mi niet des
 Dat dese dinc yet waer es
 695 Die men u doet fe verstane;
 Hets logene, na minen wane,
 Ende sonder waen ict oec wel weet;
 Van allen dinge weet God dbesceet;
 Al hevet dat kint de sprake verloren,
 700 Ja en sprac niet alst was geboren;
 Ende alst onsen Here tijt dochte
 Gaf hi hem sprake, also hi wel mochte.
 So mach hi noch, alst sijn wille es.
 Maer groet jammer dunct mi des;

- 705 Al hevet dat kint de sprake verloren,
 Salt bedi de doet becoren,
 Dats grote jammerheide,
 Van dien dat de vrouwe seide
 Dat hi se vercracht hebben woude?
- 710 Ic weet wel, en hads noyt scoude'. -
 'Hoe mocht dat wesen?' sprac de here,
 'Ic sach mijn wijf mesmaket sere,
 Thaer geroept ende bloedech wesen,
 Te mere bewane ic mi van desen'. -
- 715 'Ay here', seide Banxillas,
 'Dies wives list⁽¹⁾ hoe groet si was,
 Dat wetti algader niet;
 An hare wet ict wel ende siet,⁽²⁾
 Dat sine noyt onsochte en droech,
- 720 Alset kenlec es genoech;
 Sine droegen noyt in haren lichame
 Der maende negen; het ware blame;
 Die dinc en ware bat inscine,
 Dodijt doere de stiefmoeder⁽³⁾ sine,
- 725 Uus selves eer, uus selves kint,
 Ere ghi dwaer bat ondervint.
 So moet God geven, daer men toe sie,
 Van u dat also ghescie
 Alst dede den ridder groet,
- 730 Die daeran coelde sincn moet
 Alse hi, met onrechte groet,
 Sinen hasewint sloech doet'. -
 'In wat manieren quamt daertoe?

(1) Hs. *lust*.

(2) Deze twee verzen zijn op dezelfde lijn geschreven.

(3) Hs. *stiefmoder*.

- Ic moet weten', sprac de keyser 'ende hoe
 735 Datten riddere so gesciede'. -
 'Here, ondanc hebbe hi diet u bediede,
 Noch late weten emmermeer
 Ghi ne laet versten heden meer
 Die doet van den jongelinc'. -
 740 'Ic salt doen', sprac de coninc,
 'Gaet ende doeten weder halen'.
 Ende metter selver talen
 Begon doe tellen Banxillas,
 Die vroede, die skinds meester was,
 745 Hoedat geviel den ridder goet
 Die an den hasewint coelde sinen moet.
 Here Banxillas doe sede:
 'Het geviel in ene stede,
 Op enen belokenen Sinxendach,
 750 Alst God wilde ende hi gelach,
 Dat een ridder gaf tetene vele lieden,
 Ende na etene si hem berieden,
 Diere comen waren gemeenlike,
 Dat si onder hem vriendelike
 755 Buten souden, op de stonden,
 Varen houden ene tafelronde.
 Dit was ene waerlike dinc.
 De muer, de om de sale ginc,
 Hi was out ende van ouden tiden,⁺
 760 Ende daerin was ene clove wide,
 Ende in de clove een serpent,
 Dat lach ende lutoerde onder went,
 Ende hoerde al dat geluut
 Also de ridderen voeren uut;
 765 Ende selve de here van der stede,
 Die hem ten wapenen gerede mede,
 Also een die justeren wilde,

*Fol. 261.

- Bede met spere ende met scilde,
 Dat was sijn gepeins ende sijn gemeen;
- 770 Die here hadde kinder maer een,
 Ende tselve lach in de wiege naect;
 Ende de wiege was so gemaect,
 Staende op stapele viere,
 Al waer si omgevallen sciere,
- 775 Des kinds ansichte heds niet beseven,
 Dat in de wiege lach beneven.
 Die voestre hadde dat kint verleit
 Te slapene, ende hadde hare gereit;
 Ten venstren es si liggen gegaen,
- 780 Ende liet dat kint allene staen
 In de sale bi enen hasewint.
 Die wiege stont onder wint,
 Sodat opt serpent, in de broke,
 Sloech van den kinde de roke.
- 785 Dat serpent stac thovet uut
 Ende hoerde de sale sonder geluut
 Van lieden, ende en sach niemen daerin.
 Het croep uut ende verboude him,
 Ende soude ten kinde hebben gegaen.
- 790 Alst de hasewint hadde verstaen,
 Doe wart ginder een wijch groet;
 Int ende wart verbeten doet
 Dat serpent van den hasewinde;
 Sonder deren van den kinde
- 795 Verbeet de hasewint doet.
 Maer de wiege wart al bebloet
 Also de hasewint daerover stoet,
 Doe tusschen hem tween de wijch was groet,
 So wart omme gewelvet de wiege.
- 800 En waent niet dat ic u liege.
 Die wigestapele waren hoech.

- Al waest dat de wiege omvloech,
 Des kints ansichte quam niet ter erden,
 Omdat de wiegestapele werden,
 805 Ende tkint bleef slapende alse te voren.
 Nu mogedi van den here horen,
 Die wederkeerde van den spele.
 Doe hi quam in die zele,
 So hordi roepen de voestre sijn:
 810 'Verbeten hevet dat kint mijn
 Dese hasewint, hi verwoet,
 Siet hoe hi es bebloet!
 Metter haest trac de here tswert⁽¹⁾
 Ende sloech hem thovet af ter vart,
 815 Omdat hi waende dat ware waer.
 Ter wiegen liep hi daernaer,
 Ende kerese omme ende vant dat kint,
 Nieweren gequetst een twint,
 Dat lach ende wimpelgreen.
 820 Doe was de ridder der droefster een
 Die in de werelt mochte sijn;
 Hi ginc bat vort een luttelkijn
 Ende vint dat serpent doet gebeten,
 Dat wel waende tkint hebben geten.
 825 Doe hi wiste de waerhede
 Te sinen wive ende ter voestren hi sede:
 'Ghi hebt doen slaen te doet
 Den hasewijnt, hen was gene noet;
 Dats mi leet, maer hets te spade.
 830 In wille niet dat men mi lade
 Penitentie daeraf, sonder ic selve,
 (Mine roect wiere om belge)

(1) Hs. *tsw'rt*.

- Ic sal allene gaen mijn lijf
 Tormenten, alse een keytijf,
 835 In exil, daer men niemen en weet,
 Gedogen arbeit ende leet.
 Die voervote sneet hi of
 Van sinen cousen ende rumede sijn hof,
 + Wollen ende bare voet.
- 840 'Here keyser, God geve dat so moet
 U gescien alse hem dede,
 Of ghi bi⁽¹⁾ uwer inloephede
 U kint aldus verslaet,
 Dore siere stiefmoeder raet!
- 845 Des onne u God, daer wi toe sien,
 Dat met u so moete gescien
 Alset metten goeden riddere dedel' -
 'Hen sal niet', sprac de keyser mede,
 'Hi ne stervet heden mere'.
- 850 Dat hof sciet; doe ginc de here
 Te siere vrouwen vele sciene,
 Die hem togede leleke siene,
 Ende alst de here aen haer vernam
 Vragede hi twi si ware so gram?
- 855 Si seide: 'Here, niet en eest om mie
 Dat ic gram ben, maer dat ic sie
 U verlies grote, dat es mi leet'. -
 'Waeran?' seit hi. 'Ic, here, wel weet
 Dat ghi ontervet noch sult wesen,
- 860 Ende allene bi desen
 Die men seit dat es u sone.
 So ic u meer daerof vermone,
 So ghijs min dore mi doet.
 God geve datter u af comen moet,

*Fol. 261 v^o.(1) Hs. *b* alleen.

865 Ende so gevalle ende gescie
 Alst dede den ever, daer ict gesie,
 Die al crawwende was verslegen!
 So salt, ghi ne wacht u daerjegen'. -
 'Hoe gesciede den ever', vrouwe,
 870 'Dat wil ic weten, bi miere trouwe'. -
 'Here, seit si, ic salt u seggen,
 Te siene of ghire sin an moget leggen.'

'Ane dit lant was wilen een foreest,
 Dat men wiste alre bossche meest;
 875 Men wiste geen mere in geen lant;
 Wilder beesten men daer vele in vant,
 Herde fel ende putertieren;
 Dore de beesten ongehiere,
 Die int foreest waren menichfoude,
 880 En dorste niemen genaken den woude.
 In midden dwout stont een dan
 Ende een vele scone plain.
 Te middewarde ene eke stoet,
 Die ekelen op hadde menegen hoet;
 885 Ende int wout woende een everswijn
 Dat, bi costumen, de lijfnere sijn
 Plach te halen onder den boem.
 Een herde dies nam genen goem;
 Hadde tere tijt ene beeste verloren
 890 In den bossche (dies hadde hi toren);
 Die herde ginc de beeste soeken
 Onder eyken ende onder boeken;
 Also alsen aventure brochte,
 Onder de grote eyke hi gerochte,
 895 Daer hi vele ekelen onder vant.
 De herde gaderde al te hant
 Der ekelen vol den boesem sijn.

- Mettien quam dat everswijn.
 Doe hijt versach, hi ne wiste wat doen,
 900 Maer clam saen op den boem;
 Daer waendi best sijn lijf onthouden.
 Ende de ever began verbouden,
 Die hongerech was, ende wilde hem saden;
 Ende die herde hadde geladen
 905 Van ekelen vol den boesom sine.
 Hi liet se vallen den everswine,
 Ende die ever began versaden.
 Nochtan was hi niet verladen
 Hi ne hief thovet op ende sach den knecht,
 910 Die vrese hadde ende vrecht,
 Die dekelen gaderde vort ende weder,
 Ende werp se den ever neder.
 Doe peinsde hi ene liste groet
 Die hom helpen uter noet,
 915 Al werpende de ekelen neder;
 Die ever en sach niet weder.
 Doe clam de herde van den boem,
 Die wel sach ende nam goem
 + Dat dever sat was ende ginc slapen.
 920 De herde began hem naken
 Ende gincken crauwen harentare.
 So dat hijs wert gheware
 Dat die ever vaste sleep⁽¹⁾.
 Stillekijn hi sijn mes gegreep
 925 Ende stacken daermede in sijn herte,
 Ende sneet hem ontwe die sterte.
 Dus wart daer sijn lijf genomen
 Den ever crauwende. Dus salt u comen.
 Die seven vroede selen u crauwen

*Fol. 262.

(1) Hs. *sleep*.

- 930 Met worden, smeken, ende gelauwen
 Ende nemen u tlijf. Ic bidde u, care,
 Op dese exemple nemet ware,
 Ende hout u crachtech ende stijf,
 Ende si u niet en nemen dlijf
- 935 Al crawwende, alse men den ever dede'. -
 'Neen si niet', sprac de keyser mede,
 'Mergen wert verdaen, te waren,
 Mijn soen, daer es geen langer sparen,
 Ende die . vij . vroede selen bewerven
- 940 De doet ende des lives derven'.

- Die nacht⁽¹⁾ leet, de dach quam,
 Ende alse de keyser vernam
 Den dach ende hijs wart geware:
 'Gaet', seit hi, 'doet mi comen hare
- 945 Den sone mijn, ic salen⁽²⁾ doden'.
 Doe moesten halen sine boeden,
 Ende de here hieten uurtwart leden,
 Metter spoet hem de doet gereden;
 Ende alse men uurtwart leden soude,
- 950 Quam dander vroede gereden boude;
 Dat was sijn meester Anxillas.
 Hi reet dare de keyser was,
 Ende boet hem goeden dach.
 Die keyser lelec op hem sach,
- 955 Ende sprac, alse hine hadde vernomen:
 'Ghi ne sijt mi niet willecomen'. -
 'Waerom here?' sprac Anxilles.
 'Ja, ghi ne wet niet twi dat es',
 Sprac de keyser. 'Here, neen ic'.

(1) Hs. *nach*.

(2) Hs. *sallen*.

- 960 'Ghi lieget; hets leden goet stic
 Dat ic u gaf mijn kint te lerene,
 Ende uwen gesellen, om te bestierene
 In dogeden ende in vroetscepen.
 Nu hebdi jegen mi mesgrepen.
- 965 Want de sprake⁽¹⁾ hebdi hem benomen;
 Ende also herde mach mi mescomen
 Dat hi mijn wijf wilde vercrachten.
 Ghi ne selets u nemmermeer so wachten
 In sal u allen sevene
- 970 Verdoen ende roven van den levene'. -

- 'Ay here', sprac Anxilles,
 'Dore God, gelovet niet des,
 So doedi wel, her keyser, rike,
 Het es al logene waerlike
- 975 Wat dat seget uwe vrouwe
 Van vercrachtene, bi miere trouwe;
 Si doet u logene verstaen,
 Omdat si tkint wille hebben verdaen.
 Si weet wel, ware tkint doet,
- 980 So ware hare bliscap groet.
 Mocht si dan een oer bi u gewinnen
 So bleve hoer tkeyserike met minne;
 Bedie soude sijt gerne sien,
 Mocht se, dat se u brecht in dien
- 985 Dat ghi verdaet u kint.
 Al eest dat ghire gene sprake an vint
 Also nu, te desen stonden,
 Het wert in andren poente vonden
 Dat spreken sal wel haestelike.
- 990 Nu, onne u God van hemelrike,

(1) Hs. *spraken*.

- Of ghi dus tkint verdoet,
 Dat met u also gescien moet
 Alsoe Ypocras van den neve sijn'. -
 'Hoe was dat? Ic wille weten den fijn,
 995 Ende dat ment mi make cont'.
 Anxilles sprac daer ter stont:
 'Here, inne segt u niet, wacrlieke,
 Ghi ne doet versten haestelike
 U kint te dodene tote morgen,⁺
 1000 Dat nu levet met groten sorgen'. -
 'Nu segt', seit hi, 'ic wilt also'.
 Doe was Anxilles blide ende vro,
 Ende men [ginc] tkint weder halen;
 Ende alst leet dore der salen,
 1005 Het neech den meester ende den vader,
 Ende den lieden allegader,
 Diere waren in de sale.
 Ende Anxilles began de tale.

⁺Fol. 262 v^o.

- Anxilles seide: 'Here, Ypocras,
 1010 Die de beste arsatre was
 Die men in de werelt vant,
 Ende node dede hi becant
 No lerede siere vroescapen niet;
 Sijn neve ne liet bedi niet
 1015 Hi ne leerde ane hem dat hi mochte.
 Nochtan, als yet ane hem sochte
 Daer vroetscap ane lach ende was,
 (So putertieren was Ypocras)
 Hi ne wilds den neve niet bevroeden.
 1020 Te gader gingen si ende stoeden
 Altoes, die neve ende die oem,
 Ende Ypocras nam wel goem
 Dat sijn neve was wijs ende vroet.

- Dies verwies hem herde sijn moet,
 1025 Bedi hi waende weten ende verstaen
 Dat hi boven hem soude gaen;
 Des haddi sorge groet doe.
 Op enen tijt gevielt alsoe
 Dat van Hongerien de coninc
 1030 Sende enen bode, die te Ypocrase ginc,
 Dat hijt en liete in gere maniere
 Hi ne quame te hem sciene;
 Sijn sone was siec ende ongesont;
 Hi wilde weten hoet met hem stont,
 1035 Wat hem mesquame ende ware.
 Dies hadde de coninc grote begare,
 Want alre kinder en hadde hi mere,
 Bedi ontsach hi hem sere.
- 'Ten neve sijn sprac Ypocras:
 1040 'Ganc ende sich wat hem es;
 Van dat hem es, wes hem te rade'.
 Die knape antworde dat hijt dade.
 Sinen wech dat hi nam
 Toden sieken, dat hi quam,
 1045 Ende ginc sine orine besien.
 Geware wart hi wel in dien
 Wat hem was ende mesquam.
 Die moeder bi der hant hi nam,
 Ende ten coninc, te wien hi scide
 1050 Dat hi wilde hare orine beide
 Besien; so mocht hi weten te bot
 Wat siecheden dat hem let.
 Hare beider orine hi besach,
 Ende des knapen, die daer siec lach.
 1055 Doe riep hi stille te rade
 De vrouwe, in ene kemenade.

- Hi seide: 'Vrouwe, mi lieget niet;
 Wies es dit kint dat ghi hier siet?' -
 'Here, mijn ende mijns heren'. -
 1060 'Entrouwen, vrouwe, hets sceren;
 Ic gelove wel dat u si,
 Maer een ander man was daerbi
 Dan die coninc, daer ment wan;
 Ic segge u dat niet genesen en can
 1065 Ghi ne liet wi die vader si;
 Ende ic vare wech ghi ne liets mi,
 Die coninc en want emmer niet'.
 Alse dit de vrouwe hort ende siet
 Dat sijs hem emmer lien moet:
 1070 'Here', seit si, 'mijn scat, mijn goet
 Es u gereet, helet minen lachter,
 So mach ic leven vele te sachter;
 Ic sal u tellen de waerheit daerof:
 Op enen tijt quam hier int hof,
 1075 Van Naveers de rike grave;
 Daer had ic minen delijt ave;
 Bi hem was gewonnen tkint;
 In hebbe gelogen niet een twint;
 Ic bidde u helet desen dinc⁺
 1080 Jegen minen here, den coninc'. -
 'Vrouwe', seit hi, 'so sal ic doen,
 Maer ic moet hem maken pusoen
 Ende volgen der naturen sijn
 Met scerpen loke, vleesch conijn.
 1085 So gevet hem, alse hi eten wille,
 Ende laetten dus liggen stille
 Tote dat leden sijn negen dage;
 Ende dit pusoen drinken alle dage
 Altoes alse hi drinken wille;
 1090 Ende doetten emmer liggen stille'. -

*Fol. 263.

- 'Ay meester', seit si, 'hoe mach dat wesen
 Dat hi hierbi sal genesen?' -
 'Ic segt u, vrouwe, hijs aventronc,
 Ende sire nature es so blonc
 1095 Dattet also daertoe bestaet'.
 De vrouwe te haren scatte gaet
 Ende gaf hem, in selvere ende in goude,
 Also vele als hijs hebben woude.
 Ende hi voer wech, ende quam te hant
 1100 Te sinen oem, daer hine vant,
 Die hem vragede hoe hi hadde gevaren?
 Hi vertellet hem al te waren,
 Hoe hi hem hadde geheten
 Coninenvleesch met loke eten.
 1105 'Ja', sprac Ypocras, daer hi stont.
 'So was hi dan aventronc?' -
 'Ja hi'. - 'Dat was wel gedaen'.
 Doe hadde Ypocras wel verstaen
 Van der vroetscap sijns neven,
 1110 Ende hadde sorge, moeste hi leven,
 Dat hine verhogen soude.
 Om verraetnesse peinsde hi houde
 Te sinen nevewart te doene.
 Op ene aventstonde scone
 1115 Dedi hi den neve met hem gaen
 In een proyeel wel ghedaen.

 'Alsi waren in den boemgart bede,
 Ipocras ende de neve, (*sic*) seide:
 'Ay, ic rieke so goet een cruut'.
 1120 Hi stont op ende tract te hant uut,
 Ende plucte dat cruut ende seide: 'Siet hier',
 Ende gavet den oem, diet an sine lier
 Ende ane sine nese leide.

- Doe ginc de oem bat vort ende seide:
 1125 'Een beter cruut gerieke ic echt'.
 Die neve wanet plucken; hi nam den hecht
 In de hant ende trac den knijf;
 Hi stac den neve ende nam hem dlijf.
 Alsoe dit gedaen was, ginc hi socken
 1130 Ende vergaderen sine boeke,
 Ende quam gelopen tenen vire
 Ende verberne alle sciere.
 Ende alsoe hi dit hadde gedaen,
 Saen daerna wart hi gevaen
 1135 Met ere siecheden groet,
 Alsoe een die emmer sterven moet;
 Hem quam ane dat menisoen.
 Hi ne const gestelpen, hi ne wiste wat doen.
 Doe dede hi nemen een ydel vat,
 1140 Ende met borne vulde hi dat,
 Ende ontboet sine gebure te hant,
 Die hem woenden omtrant,
 Ende in dat vat dede hi steken
 Wel . xx . gate, daert bi mach leken;
 1145 Ende alsoe liepen alrebest
 Hevet hi hem ansins bewest;
 Een luttel polvers hi nam
 Ende toten vate hi quam,
 Ende werpt int vat; het stelpte te hant.
 1150 Den lieden togede hijt omtrant
 Ende seide: 'Ghi liede, groet wonder siet;
 Mi selven can ic gestelpen niet;
 Allen den tappen van desen vate
 Doe ic wel haer lopen laten
 1155 Ende dit vat stelpet hem;
 Nu weet ic wel dat ic doet ben.
 Ende wist wel ende seide waer,

- Want hi sterf cortelike daernaer. -
 + Her keyser, sprac Anxillas,
 1160 Nu es doet meester Ypocras,
 Ende de neve doet, ende de boeke verbrant;
 Ende of si bleven waren int lant
 Die goede boeke, wat mocht hem daren,
 Ende sijn neve levende ware?’
 1165 Die keyser sprac: ‘Het ware vrome’.
 Anxillas seide: ‘Nu peinst hierome,
 Dat u niet also gevalle;
 Ghi sout nu meer sijn sonder galle,
 Bedi ghi sijt cranc ende out,
 1170 Ende u en gebrect silver no gout,
 Ende ghi ne hebt kinder maer een;
 Ende doedi dat, so ne haddi gheen;
 No ghi ne hebt suster no broeder;
 Ende of ghijt doet, dore sijn stiefmoder,
 1175 U kint, ende ghi hem nemt sijn leven,
 So moet onse Here geven
 Dat ghi also vart daermede
 Alse Ypocras metten neve dede,
 Die wel gekeert ware ter baten
 1180 Hadde hi den neve levende gelaten,
 Ende sine boeke oec gehouden;
 Hi hedde wel dlijf behouden;
 Ende moest besterven, alse hi dede’. -
 ‘Ic weets u danc’, de keyser sede,
 1185 ‘Dat ghi mi hebt bevroedet des;
 Ende wel sijt seker, her Anxilles,
 Hi ne bestervet heden mere’. -
 Doe keerde ter vrouwen de here,
 Die hem toende droeve gelaet
 1190 Ende haer al wenende verslaet
 Van rouwen ende van sere.

*Fol. 263 v^o.

- 'Wat hebdi?' De vrouwe sprac: 'Here,
 Ic hebs den rouwe', seit si 'so groet,
 Dat emmer comen moet ter noet
 1195 Dat ghi ende ic moeten sceden'. -
 'Twi es dat, vrouwe?' - 'Men mach u leden,
 Here, ende vertroesten alsoe . i . kint;
 Ghi sijt kerende alsoe de wint.
 Dat es de rouwe, die mi verslaet,
 1200 Dat ghi tevallet ende tegaet,
 Ende noch meer tevalen selt,
 Beide van eren ende van geweld,
 Van enen die u nemmer goet
 (Dies ben ic seker) en doet.
- 1205 'Noch wil ic u, here, wederspreken.
 Ic sie wel, ghi sult u gebreken
 Ende willen onterven van den rike,
 Ende oplopen elker daghelike
 Doer enen, dien si u doen verstaen,
 1210 Die u sone es; si wille daen
 Opheffen ende u verstoten,
 Bede van eren ende van ghenoten;
 Ende ghi willes hem mede volgen;
 Ende dies ben ic meer verbolgen,
 1215 Ende ic bidde Gode, daer ict gesie,
 Dat u daerof so gescie
 Alst dede den goeden man
 Dat hem also tleven nam,
 Dat hiet werpen op de messine
 1220 Sijn hovet'. - 'Dat wil ic weten, vrouwe mine,
 Wie was de goede man?' -
 'Mijn seggen holper niewet an'. -
 'Maer, vrouwe, ic moet emmer weten'. -
 'Gerne, here, laet u niet vergeten;

1225 Maer merct daerop, ghi moget daeran snime,
 Bi aventure exemple nemen,
 Die u wel mach vromelec sijn,
 Dat mi dunct wort u anscijn.

‘Wileneer, in dit keyserrike,
 1230 Woende een vorbaer man rike,
 Die hiet de keyser Octavien;
 Die was altoes in dien
 Dat hi scat gaderde menichfout,
 Ende tgoet was hem mede so hout

1235 Dat hi den scat wan so groet
 Dat hijs enen torre vol loet.
 Alsoe hijs den torre hadde geladen,
 Ghinc hem de here beraden

+ Wien hi sinen scat best gave in hoeden.

1240 In sijn lant woenden . ij . vroeden;
 Dene was so wreet (*sic*), so rike,
 Int lant was niet sine gelike;
 Dander was so hovesch, so milde,
 Dat hi geen goet sparen en wilde.

*Fol. 251.

1245 Hi ne was niet rike van haven,
 Maer sere tachter ende bescaven.
 Hi hadde . iij . sonen ende . ij . dochtere,
 Die hem wel hilden, sonder lachtere.
 Van cledren, van scoen, wel te gereke,

1250 Hilt se de vader ende suverleke,
 Ende al sijn ander goet verdede
 Die vroede milde, in hoveschede.
 De keyser, die den scat hadde groet,
 Dese twe vroeden hi ontboet,

1255 Ende gaf hem sinen scat in hoeden.
 Den vrecken riken, den milden vroeden;
 Den milden vroeden waest leet,

- Omdat hi hem becommert weet,
 Ende wel te doene hadde van goede.
- 1260 Den scarsen riken was bat te moede
 Dant was den milden vroeden,
 Alsi den scat hadden in hoeden.
 Op enen tijt de vroede milde
 Bepeinsde hem, dat hi doen wilde
- 1265 Ene verholenlike dinc.
 Tote enen sone dat hi ginc,
 Ende seide: 'Sone, ic hebbe gedacht
 Dat ic ende⁽¹⁾ ghi selen te nacht
 Gaen jegen den torre van stene;
- 1270 Nemt ene picke, ende ic neme ene,
 Ende laet ons picken een gat
 Daerneven dat es de scat,
 Ende laet ons nemen van den goede
 So vele dats ons wel si te moede,
- 1275 Daer wi ons bi mogen onthouden'. -
 'Ay vader, nu lates Gode gewouden;
 Dor God! dit en segt niet mere;
 Ic hebbe vele liever, here,
 Te dogene armoede
- 1280 Ende tontberene van den goede
 Dan wi ende onse geslachte
 Daerof mochten hebben lachter'. -
 'Swijch, sone, God en wils niet
 Dat men op ons bewaent yet'. -
- 1285 'So laet ons gaen', sprac de sone.
 Mettesen ginck er toe degone,
 Die vader, die best wiste de wike,
 Ende die soen, elc met ere pike,
 Ende maecten in den torre .i. gat,

(1) Hs. *en*.

1290 Rechte neven daer was de scat;
 Daer namen sijs also vele alsi mochten
 Met pinen gedragen, ende thuus brochten.

Alse hi thuus hadde dat goet,
 So wat dat sijns te pande stoet
 1295 Dat ginc de milde quiten te hant.
 Smergens ane den torre so vant
 Dat gat⁽¹⁾ die wrede vroede,
 Die den scat hadde in sine hoede.
 Wel wart hi geware das
 1300 Dat tsheren scat gemindert was.
 Hi ginc thuus ende deeds geen gewach,
 Ende dede den raet dat hi besach,
 Dat hi gewan eens verwers cupe,
 Ende deed se dragen ter selver stupe
 1305 Daer de dieve in waren comen.
 Lijm, pec, loet hevet hi genomen,
 Ende deet smelten over een.
 In derde dede hi delven mettien
 Enen groten diepen pit,
 1310 Daer hi de cupe in hevet geset,
 Ende dede maken van ere horde
 Een decsel, ginc van borde te borde;
 Die dede hi met erden decken,
 So dats niemen mochte vertrecken
 1315 Dat decsel, no van der cupen sceden.
 Alse hijt dus hadde doen gereden,
 Hi liet also staen de cupe,
 Ende elcs dages ginc hi ter stupe,
 + Die vroede vrecke, de cupe besien,
 1320 Die wel wiste dat noch soude gescien,

*Fol. 264 v^o.

(1) Hs. *gad*.

- Die tierst den scat hadde genomen
 Dat hi noch soude wedercomen.
 Doe geviel also daer.
 Dat wel haestelike daernaer
- 1325 Die milde sijn goet al hadde verdaen.
 Ten sone seide hi: 'Laet ons gaen
 Ende halen noch meer van den goede.'
 Des was den sone wee te moede,
 Maer dat hem de vader hiet
- 1330 Dat en dorste hi laten niet.
 Doe geraecten si ter selver stupe
 Daer de hulle lach op der cupen.
 Die vader, die hem vorderst trac,
 Al toten halse hi daerin stac
- 1335 Eer hijs yet wart geware.
 Hi began wankelen hare en tare,
 Maer met hem waest so gesciet
 Hem en help sijn wankelen niet,
 Want dat pec ende dat loet
- 1340 Dwancken so, dat hi, dore noet,
 Moeste roepen: 'Ay soen, ic sterve!
 Staet bat achter, ic bederve'. -
 'Ic sal u helpen, vader mijn'. -
 'Neen, soen, hem mach so niet sijn;
- 1345 Doere God, stant wel van der stupen,
 Ende wachti van der cupen;
 Valstu daerin du beste verloren
 Also wel alse ic; vant [wilt?] mi horen,
 Dat ic die wise soutu bestaen:
- 1350 Du soute mi thovet ave slaen,
 Dat es verre de beste raet,
 Sone, na dat gescepen staet.
 Werde ic bekennet, du⁽¹⁾ beste verloren,

(1) Hs. *di*.

- Ende al onse geslecht te voren
 1355 Dat wert onteret ende ontervet.
 Oec eest beter dat een bestervet
 Dan alle degene die ons bestaen.
 Die soen sach wel hi moste afslaen
 Den vader thovet; hi nam tswert
 1360 Ende sloecht hem af te vert,
 Ende hi droecht an ene side.
 Doe keerdi weder, vele onblide,
 Ende ginc toten susteren sine,
 Ende seide haer al dat was anscine.
 1365 Des dreven si groten rouwe doe.
 Ende des anders morgens vroe
 Was de vrecke vroede opgestaen
 Ende es toten torre gegaen;
 Ende alse hi quam gegaen ter stupe,
 1370 Daer degene stont in de cupe
 Sonder hovet, hi ne wiste wiet was,
 Maer groet wonder hadde hi das
 Dat hi vant sonder hovet den man,
 Ende hine bekinnen niet en kan.
 1375 Hi deden ute trecken met repen,
 Ende met perden dede hine slepen
 In al die straten van der port,
 Groet ende clene (here, mi hort),
 Ende telker straten dede hi houden
 1380 Degene diene slepen soudent;
 Ende of si yeweren horden roepen,
 Daer hiet hi se ingaen ende besoeken
 Wie datter riepe, ende vaen te hant
 Alle die men daer vant.
 1385 Doe vingen si an ende gingen slepen,
 Met handen, met perden, met repen,

- In allen straten van der port;
 Ende alsi quamen daer vort,
 Daer de here te wonen plach,
 1390 Ende een sijn dochter den vader sach,
 So ne mocht si hare onthouden niet;
 Ende also hare broeder dit versiet
 Ende de suster roepen horde,
 Gereedlike, metten selven worde,
 1395 Nam hi een mes ende stact in sijn die,
 Ende seide: 'Swiget, suster, wat hebdiē?
 In hebbe geen arch'. Ende si swegen.
 Diegene quamen ingeslegen
 Ende vrageden wat daer ware ghesciet?†
 1400 Diere gewont was seide: 'Here, siet,
 Ic waende sniden ende hebbe mie
 Wel sere gewont in mijn die;
 Ende doe mijn suster sach mijn bloet,
 Waende si wale dat ic ware doet;
 1405 Die wijf sijn jammerhertech sere'. -
 'Du segs waer, vrient', sprac de here.
 Die baliu hiet vareh vort.
 Si slepeden dengenen uter port
 Ende maecten enen put ende groven daer.
 1410 Dit seide de vrouwe. Here, hort er naer:
 Die sone verquam ende wart rike,
 Ende wilde niet gedincken waerlike
 Van den vader, ende en achtē niet.
 Wacht, here, dat u niet en gesciet
 1415 Van uwen sone, dat hi niet ere
 U en onterve van der ere;
 Want mach hi gecrigen u rike
 Ende here sijn waerlike,
 Hem sal luttel om u sijn'. -
 1420 'Ghi segt ware, vrouwe mijn,

†Fol. 265.

Maer, of God wilt, men salt niet sien
 Dattet also sal gescien
 Met mi, want morgen betide,
 Gevet mi God dat ic ontbeide,
 1425 So micke icken te verdoene'. -
 'God, die Here es van den trone',
 Sprac de vrouwe, 'gever u toe cracht'.
 Ende alse leden was de nacht,
 Ende dander dach toe quam gegaen,
 1430 Es de keyser opgestaen,
 Ende riep te hem sine knapen
 Ende hiet hem skints een ende maken.

Die knapen dorsten laten niet
 Te doene dat hare here hiet.
 1435 Si scoten ant kint ter vart.
 Tintillus, die skints meester wart,
 Quam te gemoete den jongelinc,
 Die te siere doetwart ginc.
 Toten keyser ginc Tintillus
 1440 Ende groeten, ende seide: 'Jhesus,
 Der maget sone Marien,
 Moet u, here, benedien
 Ende geven u, keyser, goeden dach'.
 De keyser lelec op hem sach,
 1445 Ende den vroeden en gruete hi niet,
 Om datten kinde dat es gesciet.
 Maer hi seide: 'Tintillus, here,
 Ic en an u doget noch ere⁽¹⁾. -
 'Here', seit hi, 'waerbi es dat?
 1450 Hebbe ics verdient?' - 'Ja ghi, Gods hat
 So moetti hebben! ic segge u twi:

(1) Hs. *here*.

- Ghi hebbes verdient wel jegen mi.
 Mijn kint hebdi so geleert
 Dat bi u sal sijn onteert'. -
- 1455 'Waerbi, here?' - 'Hets so comen
 Dat ghi hem de sprake hebt benomen,
 Ende arger noch, dat mi mach rouwen,
 Hi wilde vercrachten miere vrouwen
 Ende bi hare hebben gelegen.
- 1460 Ghi ne wacht u nemmermeer daerjegen,
 Noch uwe gesellen, ghi ne selet besterven.' -
 'Here, laet mi doch dese werven
 Jegen u spreken, ende hort er toe.
 God, onse Here, noch so vele doe,
- 1465 (Die vele meer doen mach)
 Dat hets bate gewinne noch;
 Maer dat ic u seggen hore
 Van vercrachten, ic segge wel vore
 Dats onghelovelike dinc.
- 1470 Dies bidde ic den hoechsten coninc,
 Of ghire an coelet uwen moet,
 Dat ghi tkint tonrecht verdoet,
 Sonder vonnesse van den hove,
 Dat u moete gescien daerove
- 1475 Alse den ridder dede van sinen wive'. -
 'Hoe was dat? Bi minen live!
 Sprac de keyser, 'dat moet ic weten'. -
 'Here keyser, al hebdi u vermeten
 Om tlijf te nemen, inne segs u niet, +
- 1480 Ghi ne doet versten of ghijt gebiet
 U kint te doden heden mere'. -
 'Ende ic lovet', sprac de here;
 'Gaet, doeten wederkeren in,
 Heden meer verste ict hin,
- 1485 Omdat ic wil weten daventure

+Fol. 265 v^o.

Van dien wive ende van dien vantsuere’.

- Tentillus seide: ‘Hort, keyser here,
 Hier int lant woende wilenere
 .I. vantsuer, die en hadde kint no wijf
 1490 Die sijn goet hilde achter sijn lijf,
 Waret so dat hi bleve doet.
 Dies hadden sijn manne rouwe groet.
 Ende het vernoyde hem wel sere.
 In talen setten si haren here,
 1495 Ende baden hem alle boude
 Dat hi wel dede ende huwen soude
 Ende name een scone wijf,
 Met welker hi suverlec sijn lijf
 Wel mochte leden al sijn leven.
 1500 Hi seide: ‘Wien wildi mi gheven,
 Daer u dunct dat ic wel ane doe?
 Ic bens willich ende vroe’.
 Si haddens hem te voren versien,
 Ende ene scone vrouwe; mettien
 1505 Hebben si se hem bracht te hant.
 Si was scone ende achemant,
 Ende hi nam se ende hilt se alse sijn wijf
 Met eren al sijn lijf;
 Van allere dine hadde si genoeg,
 1510 Sonder van ere dinc tghevoech.
 Daeraf wetti wel wat ic mene;
 Daeraf hadde si de bliscap clene,
 Dat was van den sueten spele
 Dies jonge liede plegen vele
 1515 Die wile si in jogeden sijn.
 Die vrouwe was jonc ende fijn,
 Die here was gedaget ende out,
 Dus was deene heet ende dander cout.

- .I. costume men doe plach
 1520 In meneger stat, alse men doet noch,
 Dats alse men te bedde gaet
 Dat men ene clocke slaet
 Ende ludet se, ende dan gescist
 Der liede wandelen; ende dan mist
 1525 In elker avontstonden niet.
 Daerna wacht men ende spiet
 Dat niemen en ga in dien stonden;
 Ende wie achter de clocke wert vonden
 Sonder gelede ende lanterne,
 1530 Hi es smorgens gedreven te scerne,
 Ende lachters es hem vele gedaen.⁽¹⁾
 Die vrouwe es te bedde gegaen
 Bi haren man; si maecte haer siec,
 Ende haer man lach ende wiec.
 1535 Si waende dat hi hadde geslapen.
 Van haren bedde quam si geraken
 Ende ginc ter dore thoren amijs.
 Die here wart geware dies
 Ende ginc achter hare wel lise;
 1540 Daer sach hi se met haren amise
 Driven solaes ende deduut.
 Hi loec de dore ende sloet se uut,
 Ende ginc ter solrevenster staen,
 Ende seide: 'Vrouwe, nu eest so vergaen;
 1545 Mergen werdet al den lieden becant
 Dat ic u bi uwen amijs vant'. -
 'Genade, here', seit se, 'ghi ne deet niet'. -
 'Ic dede, hets wel kenlike gesciet'. -
 'Ay, here, genade, laet mi ingaen,
 1550 Die clocke sal luden saen'. -

(1) Hs. *Gadaen*.

- 'Dats mi lief', sprac de here.
 'So werde ic onteert van miere ere',
 Sprac de vrouwe, 'ghi ne laet mi in;
 Dat wert u een clene gewin.
 1555 Ic sal mi selven vele saen
 Doden ende van den live verlaen'.
 Vore de dore een putte stont,
 Dat was kenlec ende cont,
 + Van ouden tiden hadde hire gestaen.
 1560 Nu hort wat de vrouwe hevet gedaen. †Fol. 266.
 Vore dien putte lach een stien;
 Het was so donker, niemen mocht sien;
 Den steen hief op de vrouwe doe
 Ende sprac haren man noch toe
 1565 Ende seide: 'Ghi ne laet mi in, entrouwen,
 Ic sal doen het sal u rouwen
 Also langhe alse ghire om sult dinken'. -
 'Wat suldi doen?' - 'Ic sal mi verdrinken
 In desen putte, die hier staet'. -
 1570 'Ic wilt wel, vrouwe, nu gaet'. -
 'Nu blivet te Gode,' sprac de vrouwe,
 'Ic wane ghijs noch sult hebben rouwe,
 Bedi gode herte mach niet liegen'.
 Die goede man wachte hem niet daerjegen,
 1575 Ende de vrouwe nam te hant
 Den steen, die sie voer haer vant⁽¹⁾,
 Ende ginc ten putte ende warpen daerin.
 Die here horet ende ontsach him
 Si ne ware in den putte gevallen.
 1580 Ter dorewart ginc hi wallen,
 Ende die vrouw sloep in ene side
 Ende liet den here neven haer liden,

(1) Hs. *vamt*.

- Die de dore liet open staen.
 Die vrouwe es gereet ingegaen,
 1585 Ende loec de dore ende ginc se sluten,
 Ende den goeden man daerbuten,
 Die riep ten putte nederwart,
 So hi luudste mochte ter vart:
 'Soete lief, sidi in den pit?
 1590 Wach arme! Twi dadi dit?
 Ghi seit waer, bi miere trouwen,
 Ghi wist wel mi souts berouwen;
 So doet nu, ic wils wel lien,
 Ic waende u daerbi castien;
 1595 Nu sidi doet, bi miere scoude.'
 Ende die vrouwe andworde boude:
 'Daer ben ic niet, maer hier ben ic;
 Nu suldi daerbuten staen een stic
 Ende gedogen u ongevoech;
 1600 En was ic u niet scone genoech
 Ghi ne moest uwe puterie gaen,
 Dese tijt nachts elre beslaen?
 Ghi wout wel gerne dat ic daer ware;
 Nu eest kenlec ende openbare
 1605 Van uwer puterien genoech'. -
 'Ay, vrouwe, laet mi in doch,
 Die avontclocke sal luden saen;
 Werde ic hier vonden ic werde ondaen,
 Ic werde gevaen ende onteert'. -
 1610 'Dats dat mijn herte gert,
 Dattet si allen den lieden becant.'
 Die⁽¹⁾ clocke lude te hant.
 Die wachters gingen achter straten;
 Si vonden den here, si ne dorstent laten,

(1) Een voorafgaande *Dat* is doorgestreept.

- 1615 Ende eer de clocke liet haer slaen
 So quamen si ter vrouwen gegaen
 Ende seiden: 'Vrouwe, wi ne horden nie seggen
 Van uwen man quade vleggen;
 Ontfatene ende laetten in met vreden,
 1620 Of wi selenen voer ons leden'. -
 'En wistijs noyt eer?' sprac de vrouwe.
 'Neen wi niet, bi onser trouwe',
 Spraken de wachters: 'So wettijt dan',
 Seit de vrouwe. 'Wat soude een man,
 1625 Die van dagen es so out,
 Elre soeken sijn gewout?
 Ende was ic hem niet scone genoegh
 Mede te drivene sijn gevoech,
 Hi ne moste elre puterien plien'?
- 1630 Die wachters leiden wech mettien,
 Ende smorgens over al de stede
 Vele lachters men hem dede
 Eer die goede man quam thus. -
 'Keyser, here', sprac Tintillus,
 1635 'Dus voerde haren man de vrouwe;
 So sal doen, bi miere trouwe,
 U u vrouwe, of arger vele;
 Dat seg ic in ernste, niet in spele;
 + Ghi ne sult niet mogen ontgaen;
- 1640 Doet si u dit kint verslaen
 U salre vele arger af gescien'. -
 'Hen sal niet', sprac de here mettien,
 'Heden meer salt in verste staen
 Dat niet sal sijn gedaen'.
 1645 Dus leet de dach. De here quam
 Te siere vrouwen; hi vant se gram,
 Ende si togede hem lelec schyere.

*Fol. 266 v^o.

- Doe mocht niet langer swigen de here
 Hi ne vragede: 'Vrouwe, wat hebdi?' -
 1650 'Ic ben gram, here'. - 'Op wien?' seit hi. -
 'Op el niemen', sprac de vrouwe,
 'Dan op mi selven; bi miere trouwe!
 Omdat mi es so gegaen
 Dat ic onteert werde ende ondaen'. -
 1655 'In welken, vrouwe?' - 'Ic salt u seggen:
 Mijn herte mach mi onsachte leggen,
 Want ic wel weet dat ic noch, here,
 Met lachtere ende met groter onnere
 Sal sijn gejaget ut⁽¹⁾ desen lande.
 1660 Des wert te mere mine scande.
 Mergen wil ic wech tilike'. -
 'Ghi ne sult niet, vrouwe, waerlike;
 Ghi sult bliven', sprac de here,
 'Met mi, ende hebben goet ende ere'. -
 1665 'Here', seit si, 'dat mach niet sijn
 Dat miere soude gescien,
 Blevic met u hier yet lange;
 Beter es mi dat ic gange
 Mire varde; ic segge u twi:
 1670 Scone ende jonc weet ic mi;
 Ic sal wel vinden met wien ic blive,
 Die mi meer sal doen te minen live;
 Want ic ben van hogen geslachte;
 Ic sal wel gaen daer men op mi achte.
 1675 Met u mach ic hebben gene ere'. -
 'Twi vrouwe?' - 'Ic segt u, here,
 Ic sie, al laet ic mi verdoven,
 Dat ghi mi niet en wilt geloven
 Van gere dinc; bi miere trouwe!

(1) Hs. *u.*

- 1680 Daerom so hebbe ic rouwe;
 Daerom moet ic doven
 Sint ghi mi niet wilt geloven.
 So moete onse Here geven,
 Dat met u moet sijn beweven,
- 1685 Ende u oec so moete ghescien
 Also alst gesciede dien,
 Die om ene clene dinc
 Sijn wijf leverde den coninc,
 Daermede sinen wille te doene'. -
- 1690 'Segt mi, vrouwe, wie was degone?
 Dat was een wel onsalech man.
 Sint ghi mi bracht hebt daeran,
 Vrouwe, so ne maget niet sijn vergeten;
 Van hem moet ict emmer weten'.
- 1695 Die vrouwe sprac: 'Mi ne helpt geen seggen,
 Ghi ne wilt genen sin an leggen'. -
 'Vrouwe ic sal, so ict best can'. -
 'So sal ict u, here, seggen dan'.
- In Poelgen woende een coninc;
 1700 Dat was waerlike dinc,
 Dat hi sodomite was;
 Dat was waer, sijn seker das,
 Dat de coninc hadde wijf onwerde,
 Ende geen wijf hi begerde;
- 1705 Sodat hi, bi waerheden,
 Viel in groter siecheden.
 Doe dede hi den raet besien
 Dat hi wan phisisien,
 Die hem sine orine besach,
- 1710 Wat hem best geholpen mach.
 Ende alsoe de phisisien
 Sine orine hadde besien,

- Die coninc vragede hem saen
 Of hine soude dorren bestaen,
 1715 Ende oft hi dorste genendech wesen
 Hem te helpen ende te genesen?
 Hi soude hem, in silver ende in goude,
 Lonen herde menichfoude,
 Ende so groffelec sine pine⁺
 1720 Dat hem wel soude mogen scinen.
 'Danc hebt', sprac de phisien,
 'Here, ende ic ben wel in dien
 Dat ic u sal genesen met willen'.
 Ende de coninc was sere teswollen
 1725 Ende hadde den lichame groet;
 Ende dede hem eten ghersten broet
 Ende borne drinken, ende hi ontswal.
 Ende alse hem wart de lichame smal,
 Began hem seggen de fisisien:
 1730 Dat hi emmer moeste besien
 Dat hi bi wiven soude liggen, soudi genesen,
 Van siere siecheit, claerlijc wesen'.
 Sinen drossate riep hi te hant,
 Die was berechter over al tlant,
 1735 Ende hiet hem een wijf gaen soeken
 Die scone was; hi ne hiet niet roeken
 Om cost, hi wilde haer wel te houde
 Lonen in selvere ende in goude,
 Dat sijs te beter soude wesen.
 1740 De drossate seide met desen
 Dat wel soude sijn gedaen.
 Te sinen wive quam hi gegaen,
 Die drossate, ende tellede hare
 Algader die gevare,
 1745 Ende bat haer dat si soude
 .Xx. merc winnen al in goude.

⁺Fol. 267.

'Waarmede?' seit si, 'soude ic se winnen?' -
 'Ic segt u, vrouwe, ghi sout met minnen
 Te nacht liggen bi den coninc,
 1750 Ende sinen wille doen om dese dinc'. -
 'Genade, here!' seit si, 'dore God!
 Dat ware mi een swaer gebod;
 Dat sal emmer niet gescien'. -
 'Swijt', seit hi, 'hen sal niemen sien;
 1755 Die niet wilt winnen moet verliesen.
 Van twee quaden sal men dbeste kiezen.
 Ja, en siedi dat ic den here
 Diene om goet ende om ere?' -
 'Here, sint ghi mi spaent daertoe
 1760 Ende ghi wilt dat ict emmer doe,
 Men mach wel seggen, vore ende achter,
 Also wel es u alse mijn de lachter'.

Des avonts, alst bedeemt was,
 De drossate wart geware das
 1765 Dat sijn here was te bedde gegaen.
 Sinen here seide hijt saen,
 Ende bracht se geleedt doe
 Den here te sinen bedde toe;
 Ende si ginc bi den coninc leggen.
 1770 De vrouwe dorst niet wederseggen
 Si ne moest doen sinen wille.
 Si gedoget ende sweech stille.
 Des morgens, metter dageraet,
 Der vrouwen man gereet opstaet
 1775 Ende quam toten coninc geghaen,
 Ende seide: 'Here, wildi opstaen
 Ende laten de vrouwe care,
 Eer dats iemen werde geware?' -
 'Neen ic', sprac de coninc, 'vrient,

- 1780 Die vrouwe hevet mi wel gedient;
 Ganc wech, ontbere diere tale,
 Die vrouwe becomt mi wale,
 Noch en wille icker [ick se?] niet ontbaren'.
 Dien knape vernoiet sere, te waren,
 1785 Ende hem en ginc geen spel in hant;
 De venstre ondede hi te hant
 Ende liet tlicht incomen te samen;
 Die vrouwe began haer scamen
 Ende seide: 'Here, laet ons opstaen,
 1790 Hets tijt ende wel gedaen'.

- Die knape mocht niet langer scouwen
 Den here te sien bi siere vrouwen.
 Ten here sijn seide hi saen:
 'Here, doet wel, laet mijn wijf gaen,
 1795 Hets mijn wijf dat bi u leget'.
 Mettien dat die knape dit seget,
 Doe sach de coninc op hem ende op hare:
 'Quaet scalc!' seit hi, 'sech mi ware,
 Waerom brachtstu se mi ter hant?'+
 1800 Om tgoet te winnen, mi eest becant.
 Ic sal di bi der kelen hangen'.
 Diegene moest uten lande gangen,
 Ende de herc dede huwen de vrouwe
 An enen man die haer hilt trouwe,
 1805 Ende met eren hilt voertane.
 Die vrouwe sprac: 'Here, nu hebdi verstaen
 Van den drossate ende gehort,
 Die dlant moeste⁽¹⁾ rumen ende de port,
 Die bi ghiercheden was bedrogen.
 1810 Bi desen exemple wil ic u togen

+Fol. 267 v^o.

(1) Hs. *meste*.

- Dat ghi soe gierech sijt den vroeden
 Te volgene van haren moeden,
 Dat ghire bi sult ontervet sijn.
 In segt niet dore den wille mijn.
- 1815 Ic salt emmer mogen verdragen,
 Want mine⁽¹⁾ vrient ende mine mage
 Selen mi wel huwen ende trouwen,
 Also de coninc dede der vrouwen.
 Ic segt op u ende om desen
- 1820 Dat ghi noch sult ontervet wesen,
 Dat wetic wel ende⁽²⁾ bens vroet,
 Dat sulc noch sal hebben u goet
 Die u een twint en bestaet.
 Dit wert al bi der vroede raet'.
- 1825 Die keyser seide: 'Vrouwe, hi ne sal
 Mijn goet hebben; ic micke wel
 Dat hi mergen wert verdaen
 Mijn sone; ic hebbe verstaen
 Op dat ghi mi hebt geseit,
- 1830 Dat ict vervorste, dats mi leit'.

- Dus lieten si de tale staen.
 Teerst dat de sonne⁽³⁾ was opgegaen
 Ende tlicht van den dage sceen,
 Doe wies daer rouwe, groet geweent;
- 1835 Want de keyser hiet uurtwart leden
 Dat kint ende hem de doet gereden.
 Ende also also ment leide uurtwart,
 Quam hem te gemoete Malequidart,
 Die vroede, die sijn meester was;
- 1840 Ende also hi wart geware das,

(1) Hs. *mi*.

(2) Hs. *eeñ*.

(3) Hs. *sonnē*.

- Hi rcet ten keyser, daer hi stoet,
 Ende sprac hem toe met groter spoet,
 So hi ierst mochte ende hine versach,
 Ende seide: 'Here, hebt goeden dach'.
 1845 Ende die keyser saen andworde:
 'Noch goeden dach noch scone worde
 En⁽¹⁾ an ic u, her Malequidart,
 Noch geen goet meen ic tuwart'. -
 'Twi es dat, here, wats u gesciet?' -
 1850 'Ja, her rode, ghi ne wetes oec niet.
 Ghi wet wel, ic gaf u te learne
 Mijn kint ende te bestierene
 In dogeden ende in trouwen;
 Ghi hebt gedaen, dat mach mi rouwen,
 1855 Ghi hebt hem de sprake benomen;
 Ende noch meer, dat mach mi mescomen,
 Mijn wijf wilde hi vercrechten.
 Bedi wil ic daerover rechten
 Also ic over u allen sal,
 1860 Ghi ne hebbets meer dan goet geval,
 Her Maelquidaert; ghi ende u gesellen
 Solet met hem de doet bequellen'. -
 'Here', seit hi, 'ghi hebts macht
 Ons te dodene, sijt recht of cracht;
 1865 Ende of ghi tonrechte verdoet
 U kint, God geve dat u moet
 Also gevallen binnen uwen live
 Alst dede, van sinen wive,
 Hier vormaels den ouden vroeden!' -
 1870 'Nu ne wert mi niet wel te moede',
 Sprac de keyser, 'dat weet ic wel;
 Ic en weet hoet hem gevel.

(1) Hs. *En*.

- Ic wilt oec weten, her Malequidart'. -
 'Ende of ghijt, here, te wetene gheert,
 1875 So versted heden mere
 U kint te doden; ic segt u, here,
 Ende els om gene dinc die gesciet
 En doe ict u te wetene niet'. -
 + 'Ende ic wilt wel', sprac de here;
 1880 'Ic geve hem vrede heden mere
 Dat men hem geen arch en doet.
 Nu segt dan ende makes mi vroet
 Hoe dat geviel, bi dinen live,
 Den ouden vroeden met sinen wive'.
- 1885 Maelquidart seide: 'Hort, here,
 So mogedi weten wat wilener
 Geviel enen ouden vroeden man,
 Die rijc was ende groet goet gewan,
 Ende sijn lijf leidde met eren.
 1890 Sine manne wildens niet ontber
 Si ne quamen toten vroeden
 Ende baden, dat hi hem liete gemoeden
 Te huwen ende name een wijf,
 Met welker hi leiden mochte sijn lijf,
 1895 Met paise ende met groter minnen,
 Ende ane wien hi mochte gewinnen
 Een oer, dien tgoet na hem bleve.
 'Mi dunct dat ic wale sachte leve
 Alsus', sprac de vroede man;
 1900 'Ende ic wille wel doen nochtan
 Dat ghi wilt ende mi raet.
 Ghi sout mi node raden quaet,
 Dies betrouwe ic mi wel op u.
 Soect mi een wijf, dies bidde ic u'.
 1905 Si spraken si souden hem daerom sien,

*Fol. 268.

- Ende si brachten hem mettien
 Ene jonge vrouwe te hant
 Die scone was ende achemant.
 Dies was de oude vroede blide;
 1910 Ende hets sede der ouder liede
 Dat si jonge wijf nemen gerne,
 Ende menichwerf sijn si te scerne
 Gedreven daerbi, ende rouwet hem achter.
 Maer hets te spade alse ene hevet lachter
 1915 Dat hijs hem dan wachten soude.
 Die vrouwe was metten vroeden oude
 Een stucke dat si niet en dede
 Noch en peinsde te doene lichthede.
 Te gader hadden si .ij. kinder;
 1920 Dene mere, dander minder;
 Maer so een meer maelt, so hi moeder es.
 Bi den ouden man segge ic des;
 Hi was geout vele sterke
 Ende gecranket van sinen werke.
 1925 Die vrouwe balch haer herde das
 Dat hare gewoente gemindert was,
 Al waest dat sijt scone verdroech.
 Ene moeder had si levende nochtan;⁽¹⁾
 Si peinsde dat si tote hare soude gaen
 1930 Ende haer gepeins haer doen verstaen.

 Ter moeder ginc si clagen hare,
 Dat haer solaes gedaen ware
 Van haren man, ende si soude beginnen
 Haer gevoech sueken ende elre minnen.
 1935 Die moder seide: 'Lieve dochter,
 Ghi ne sult niet, het ware lachter;

(1) Hs. *nocht*.

- Doct minen raet, proevet uwen man
 Eer ghijt begint; mogedire an
 Enege dinc vinden, dat hi u slact,
 1940 Of mesvoert, dan bestaet
 Te doene uus herten wille.
 Dit soude ic doen ende swigen stille'. -
 'Moeder, waeran soude icken proeven?' -
 'Dochter, dat sal ic u bevroeden.
 1945 Hi hevet ene inte herde wart,
 Die staet in sinen boengart;
 Die suldi afslaen ende breken;
 Laet horen wat hire toe sal spreken'.
 Die dochter seide dat sijt doen soude.
 1950 Te hars selfs huse kerese boude,
 Ende haer man was van huus gegaen.
 Haren knape riep si saen.
 'Com hare', seit si, 'knappe vroet,
 Dore minen wille het wert di goet;
 1955 Nem dese aexe, ganc mi afslaen
 Dese inte'. - 'Vrouwe, in dars niet bestaen.
 Dore minen here hi heeft se so wart;
 Ic weet wel in al den boegart
 + En staet boem dien hi liever hevet'.
 1960 Alse de vrouwe dat besevet,
 Nam si de aexe in de hant
 Ende ginc se afhouden te hant,
 Ende hiet se dragen int huus den knape,
 Soude hi leven met gemake.
 1965 Die knape droech se doch in huus.
 Doe quam de here van den huus,
 Die van der inten de rancken sach
 Voer hem op den vloer, daer hi lach:
 'Vrouwe', seit hi, 'God hebs gewout!
 1970 Wanen comt dit gehouwen hout?' -

*Fol. 269 V^o.

- 'Here', seit si, 'ic deet houwen,
 In waende weten in trouwen
 Dat ghi coude mocht hebben gehat'. -
 'Wat, vrouwe, ende mi duncket dat
 1975 Ghi hebt mine⁽¹⁾ beste inte geroedt'. -
 'Here, ic en was niet bevroet;
 Dore uwen wille waest dat ict dede'. -
 'So si vergeven', sprac hi mede.
- Des anders dages ginc de vrouwe
 1980 Der moeder clagen haren rouwe.
 Die vrouwe vragede hoet haer stoet?
 'Vrouwe', seit si, 'mijns mans moet
 Die ne mach so niet verkeren'. -
 'Slogedi dinte af?' - 'Ja ic, met eren'. -
 1985 'Wat seide hijs een twint?' - 'Niet, vrouwe;
 Nu wil ic minnen, bi mire trouwe!
 Ende hebben al dat mi bederf'. -
 'Dochter, proeffen noch anderwerf' -
 'Waeran, vrouwe? dat segt mie'. -
 1990 'Wel, lieve dochter, dat seg ic die:
 Hi hevet enen hasewint,
 Dat es de snelste die men vint;
 Hier int lant es geen so goet.
 Bedi hevet hine in sinen moet
 1995 Ende in sijn herte vercoren
 Boven alle dinghe te voren.
 Dochter dien suldi doet slaen,
 Ende sien dan hoet sal vergaen
 Ende hoe hi dat verdragen sal'. -
 2000 'Wel, lieve moeder, ic lovet al.
 Ic sal mi pinen dat ict gedoe,

(1) Hs. *mi*.

- Mach ick er comen te slane toe'.
 Ane de moeder nam si orlof
 Ende keerde weder in haer hof.
- 2005 Avont waest eer si thuus raecte,
 Ende doe men de bedden maecte,
 Ende dat tvier was in berne claer.
 Ende de here was daernaer
 Van jagene comen altehand,
- 2010 Ende de scone vrouwe, achemant,
 Si was geseten bi den viere;
 Ende die here goedertiere
 Hi ginc sitten bi der vrouwen,
 Ende die hasewint, bi miere trouwen,
- 2015 Ginc op der vrouwen scoet doe leggen.
 Van der vrouwen wil ic u seggen
 Hoe si coelde haren moet.
 Een knape, die neven haer stoet,
 Nam si tmes ute siere hant
- 2020 Ende stac den⁽¹⁾ hasewint te hant
 In de lancken, dat hi sterf.
 Doe seide de here: 'Vrouwe, anderwerf
 So hebdi mi echt lede gedaen;
 Segt, hoe dorsti dit bestaen,
- 2025 Daer ict toesach met ogen,
 Te doden minen wint? Hoe mach ict gedogen?' -
 'Here, en siedi niet de pelse mine
 Hoe hi se bereit hevet, hets anscine,
 Of mer voete ane hadde gevaget.
- 2030 Waendi dats mi wel behaget?
 Ende van den bedden, die hier leggen,
 Al en wil ick er niet toe seggen,
 Die men telker weke moet dwaen?

(1) Hs. *de*.

- Here, dunct u dat goet gedaen,
 2035 Tapite, bedden, lijnlaken,
 Dat hijt al vuul soude maken?
 Entrouwen, here, hen dunct mi niet goet;
 Nochtan ben ic selve wel vroet
 Dat ic een deel hebbe mesdaen'. -⁺
 2040 'Vrouwe, ic salt laten staen
 Tote echt dat beter wesen mach,
 Sonder stoet ende sonder slach'.
 So leet herde wel de vrouwe
 Dat sijs hadde clenen rouwe.
 2045 Des anders dages, si niet vergat,
 Si ne ginc echt clagen dat
 Van haren man groet ongenoech,
 Dat hare sere opt herte woech.
 Doe clagede si der moeder al,
 2050 Ende seide haer si emmer⁽¹⁾ sal
 Minnen, si ne machs niet laten.
 'Dochter,' seit si, 'laet u gematen.
 Wat segdi mi? En deedi niet
 Also also ic u gisteren hiet?' -
 2055 'Ja ic, vrouwe'. - 'Hoe eest vergaen?' -
 'Moeder, hi ne hevet mi niet gedaen;
 Hi ne gaf mi steke noch slach;
 Nochtan, moeder, ict niet laten en mach,
 Ic moet minnen'. - 'Dochter, ghi ne sult.
 2060 Ende mercti niet, dat ic mi hilt
 Met uwen vader al mijn leven?' -
 'Hets wonder, moeder; ghi hadt gedreven
 Te gader uwe joget lange genoech.
 Maer hi ne doet mi geen ghevoech

⁺Fol. 269.

(1) Hs. *emer*.

- 2065 Alse man soude doen sinen wive.
 Ic moet minnen, bi minen live!
 In machs niet laten. inne moet minnen'. -
 'An wien, dochter, wildijs beginnen?' -
 'Vrouwe, an den pape van den dorpe.
- 2070 Hi heves mi te voren geworpen,
 Ende menichwerf gebeden,
 Hets wel lange stont leden,
 Ende dicwile gedaen beheet
 Dat sijn gelt mi es gereet,
- 2075 So welc tijt dat es mijn gevoech;
 Ende ic ben dies vroet genoegh.
 Minde ic enen ridder, hi soude mi snime
 Onwert hebben, so ne woude mi niemen.
 Ende setten gereet te pande.
- 2080 Dus dadic sonde ende scande'.

Die moeder seide: 'Dochter,⁽¹⁾
 Ghi ne sulds niet doen, het ware lachter;
 Doch noch enewerf minen raet;
 Ic waent di niet sal wesen quaet;

- 2085 Proef noch derdewerf⁽²⁾ dinen man,
 Ende af, du moges vinden u emper daeran,
 Ende dan doet, dochter, uwen raet'. -
 'Waeran vrouwe?' - 'Dochter, verstaet:
 Mergen werdet Kerstdach,
- 2090 Ende u man sal houden hof;
 Die vorbaerste, ic wilt wel weten,
 Van den dorpe selen daer eten;
 Ende alsoe de tafelen sijn gerecht,
 Ende deerste gerecht voert es bracht,

(1) Hs. *doechter*.

(2) Hs. *derdewef*.

- 2095 Ende du ten ende geseten bist,
 Dan sult u peinsen ene list,
 Dat in den vassen⁽¹⁾ van der dwalen
 Stec dinen slotel, ende al omhalen
 Al dat op de tafele staet.
- 2100 Besiet hoet met u vergaet,
 Dus soutu hebben geproevet dan
 Derdewerven dinen man'. -
 'Vrouwe, dit sal ic bestaen,
 Ten besten moet mi vergaen'. -
- 2105 'Des onne di God, dochter mijn'.
 Die dochter keerde weder in
 Tharen huus, daen si was comen.
 De oude vroede hevet vernomen
 Alle de boden die hi can vanden,
- 2110 Ende hevet se begonnen senden
 Achter dorpe te sinen magen,
 Omdat si souden in Kerstdage
 Met hem alle ten etene comen.
 Die here heeft er vele vernomen
- 2115 Die souden comen ten eten;
 Ende alse men was geseten
 Ende dierste gerechte vort was bracht,
 Doe was de vrouwe bedacht
 Te doene dat hare moeder hiet.⁺
- 2120 In de vafen der dwalen si siet
 Dat si den slotel hevet geheecht;
 Mettien hevet si haer opgerecht
 Ende es hare verde gegaen.
 Doe moest al ommeslaen
- 2125 Dat daer op de tafele stoet.
 Doe verwies den here sijn moet,

*Fol. 269 V^o.

(1) Vs. 2120 leest men *vafen*; vouwen, op zijn Brab. *vaven*?

- Ende seide: 'Vrouwe, hiers quaet gedaen'. -
 'In mochts niet', seit si, 'Ic waende gaen
 Halen uwen besten cop,
 2130 Daerom waest dat ic stont op,
 Ende om te halen mijn mes;
 Mi is leet dat dus comen es'. -
 'In Goeds name, vrouwe, gaet ons halen
 Gereedlike dan ander dwalen,
 2135 Ende laet ons etene met gemake'.
 Na etene hadden si hare sprake
 So lange dat tijt was daerof
 Te scedene. Doe sciet dat hof
 Van dien diere comen waren.
 2140 Die here woude niet langer sparen
 Noch letten; alse quam dander dach,
 Eer hi licht daerof gesach,
 Ter vrouwen quam hi gegaen
 Ende seide: 'Vrouwe, ghi moet opstaen,
 2145 Ic wille u een luttel spreken.
 Ghi hebt mi drie quade treken
 Binnen deser weken gedaen,
 Daer ic toern af hebbe ontfaen,
 Ende ghi ne willes niet achten.
 2150 Van den vierden wil ic mi wachten,
 Mach ic, dat ghijt niet en doet.
 Ic weet wel, u dert tquade bloet;
 Bedi moetti gelaten wesen'.
 Sine knapen riep hi met desen
 2155 Ende hiet den bloetlatere comen.
 'Wat, here, wildi mi verdoemen?
 Dat wet God, inne was noyt gelaten'. -
 'Vrouwe ic doet al dore u bate.
 Ic weet wel wat u dert,
 2160 Ende wat es dat ghi beghert;

- U steket herde dat quade bloet;
 Ic weet wel ende bens wel vroet'.
 Doe hiet hi t'fier stoken saen.
 Al waest haer leet, si moest opstaen;
 2165 Ende die bloetlatere quam mettien.
 Si sach wel si ne mochts ontvlien,
 Si moeste haer daertoe gereden.
 De here deed se haer cleden (*sic*)
 Ende deed se slaen dat haer dbloet roet
 2170 Vele liep uten armen bede,
 Dat si vercoelen mochte daermede;
 Ende alse si was becoelt daerof,
 Op een bedde men se leide doch,
 Ende liet se liggen haer sceen also⁽¹⁾.
 2175 Doe quam hare moeder daertoe,
 Ende si began wenen, roepen,
 Ende haren here vloeken
 Vore de moeder, daer si lach,
 Ende maecte groet hantgeslach,
 2180 Ende seide: 'Wach arme, ic ben doet'.
 Die moeder seide: 'Dochter goet,
 Hoe es u te moede? Wildi minnen?' -
 'Die lede duvel moets beginnen!
 Moeder, mi en lustes niet'.
 2185
- Ende seide, in ware sprake:
 'Dat en ware gene so ware wrake
 Dochter, alse van den vroeden ouden' -
 'Die lede duvel moets gewouden,
 2190 Moeder, of ic mere wille minnen!' -
 'Dochter, inne wils u niet wanconnen,
 Ende ghi doet vroetscap, te waren;

(1) Hs. *h'scen alse*.

- Ic rade u dat ghijs wilt ontbaren
 Ende nemmermere minne begert'. -
 2195 'Here keyser', sprac Malequidart,
 'Nu hebdi van den ouden gehort
 Hoene sijn wijf soude hebben gevort,
 Die hem drie quade treken dede;
 Van der inten, alse ic u sede,
 2200 + Ende van den hasewint goet,
 Dien si stac metten messe doet,
 Ende van dat si storte dat eten.
 Ende, here, oec mogedi wel weten,
 Dat vierde soude erger hebben gewesen,
 2205 Hedde sijt voldae, dan enich van desen,
 Bedi si hadde gemint den pape;
 Bedi dats hem de vroede dede wrake.
 Aldus soude u, bi minen live!
 Gescien⁽¹⁾, gelovedi uwen wive.
 2210 Je toewart (*sic*) hevet si nu bestaen
 Alsi u raet uwen sone te verslaen.
 Sietter op ende nemt exemple goede,
 Hoe scone dat hem wrac de vroede⁽²⁾.
 En dedi niet, here?' - 'Ja hi, te waren'. -
 2215 'Aldus, here, sout met u varen
 Lietti uw wijf⁽³⁾ verdoven,
 Ende ghi hare willet geloven
 Van dat si u te verstane doet.
 U en comt er af nemmer goet'. -
 2220 'Neen ic niet, here Maelquidart'.
 Die tale dus gelaten wart;
 Want gegaen was an die nacht,

+Fol. 270.

(1) Hs. *Castien*.(2) Hs. *vroede*.(3) Hs. *v w. wijf*.

- Ende die keyser hevet hem bedacht
 Van sire vrouwen, ende ginc te hare.
- 2225 Ende de vrouwe wart sijns geware,
 Ende togede hem een gelaet van rouwen.
 Dat mocht hi wel ane haer scouwen,
 Dat si was droeve in haren moet.
 Die here vragede hoet haer stoet?
- 2230 Si seide: 'Ic ben al tongemake
 Dat ghi verraetlike sprake
 Ende valsche so te horene begert.
 Ghi sult er bi werden onteert,
 Alsoe Crassus was, die⁽¹⁾ hadde so groet
- 2235 Gepeins omme gout roet,
 Dat hijt int leste moste besterven,
 Ende sijn lijf laten ende verderven'. -
 'Hoe quam dat vrouwe? segt mi'. -
 'Dat u lief ende goet gescie,
- 2240 Here, ic salt u seggen dan.
 Bi aventuren ghi mocht er an
 Sulke exemple nemen bi
 Die u nutte ende vromelec si.

- In dese port, in dese stede,
 2245 Woende een clerc, here, die men sede
 Die vroet was ende wide becant;
 Virgilius was hi genant;
 Hi was clerc vele goet,
 Ende van den seven arten vroet,
 2250 Van nigromancien consti vele,
 Ende dies was hi meester wele
 Bat dan yemen die men wiste
 Hi maecte, bi siere liste,

(1) Hs. *de*.

- Een vier hier in de stede,
 2255 Dat hi altoes bernen dede,
 Over dach ende over nacht,
 Dat vier geblusschen niet en mach,
 Doere wint, dore regen ende doer sne,
 Hen bernede ye lanc so mee.
 2260 Aldus badent ende rieden
 Van der stat de erme liede,
 Die niet comen mochten te viere
 Dore de verweende porters fiere,
 Die smorgens so lange lagen
 2265 Dat meer dan prime was van den dage
 Eer si ontdaden hare doren,
 Ende darre liede lagenre voren
 Ende moesten wachten haer opstaen
 Virgiliuse docht niet goet gedaen;
 2270 Hi werp darre op haren dangiere,
 Ende deed se met enen gemenen viere
 Comen welken tijt sijs rochten,
 Daer si hem bi wermen mochten
 Hen ende hare kinder clene.
 2275 Dat vier was hem allen gemene.
 Ende bi engiene was daer nochtan
 Van copere gemaect een man
 Diet wachte, ende hilt enen boge
 Ende een sicht van goeder vloge,
 2280 + Die geberde of hi scieten soude
 Wie dat ware diene slaen woude;
 Hi was gekeert ten vierewart.
 Diet saghe mochte sijn vervart.
 In sijn voerhonet bescreven stonden
 2285 Letteren, die seiden ende orkonden⁽¹⁾:

+Fol. 270 v^o.

(1) Hs. *orkenden*.

- Die mi sal slaen ic sallen scieten
 So dat hijs cume sal genieten.
 Een clerc van Lombardien daer quam
 Dat wonder besien, also hijt vernam;
 2290 Hi las de letteren ende seide:
 'Ic sal bestaen dese coenheide
 Te doene, radijt mi gesellen,
 Te weten of waer de letteren spellen.' -
 'Ja wi,' seiden si, 'dordijt bestaen?' -
 2295 'Ja ic,' seit hi, 'ic gane slaen.'
 Hi sloech ende dbeelde scoet,
 Ende tfier bluschede; dat was scade groet;
 Hen bernede niemene⁽¹⁾, also te voren.
 Doe hadt al sine cracht verloren.
 2300 'Nu segt, heer, bi uwer trouwe,
 Dede hi niet quaet', sprac de vrouwe,
 'Die clerc die tfier blusschen dede?' -
 'Ja hi', sprac de keyser mede,
 'Hi dede groet quaet, duncket mi;
 2305 Die arme liede haddenre bi
 Vele gemaexs ende haer gevoech'. -
 'Noch dede hi wonders meer genoegh.
 Tere porten van der stat
 Hadde hi twe coperen manne gesat;
 2310 Die ene hilt in de hant een scoet,
 Ende sijn geselle, metter spoet,
 So werp hine telken ommekere.
 Noch hadde hi gemaket mere,
 Virghilius, de goede clerc.
 2315 Here, dat was een dire werc;
 Op enen marbrinen pilaer
 So hadde hi doen maken, daer

(1) Hs. *neminc.*

- Te stane, enen claren spiegel,
 Daerane te siene het was de seghel,
 2320 Alse yemen der stat van Romen wilde
 Oplopen metten schilde,
 Eer si peinsden hoet soude gescien,
 Waren sijs in de stat voersien,
 Ende bi den spiegel wel geware.
 2325 Dan quamen si, met gemeenre scare,
 Van der comoengen van der stat
 Op hem, die wilde doen dat;
 Hierbi mocht niet jegen hem staen.
 Die coninc van Poelgen wart sere ondaen
 2330 Dat die van Romen al sijn lant
 Asselgierden ende stichten brant;
 Hi hadde vergadert sijn volc al,
 Te siene wat men daer doen sal.
 Doe stonden daer twe gebroedre,
 2335 Geboren van vader ende van moedren,
 Die seiden: 'Here, wildi ons lonen,
 So dat ons mochte wel gesconen,
 Wi velleden wel den spiegel van Rome.
 Ja ic, sprac de coninc, daeromme
 2340 Wil ic u geven mine houde,
 Ende oec in selvere ende in goude,
 Of in dorpen of in castelen,
 Wil ic u goeds so vele bedelen
 Alse ghi te nemene dort bestaen
 2345 Of eyschen. Si seiden: 'Het wert gedaen;
 Wi selent op u edelhede
 Bestaen te doene; wi sien wel bede
 Dat ghijs herde willech sijt.
 Nu doet ons brengen, here, hets tijt,
 2350 Twe coufere gevult van goude
 Ende van silvere, wi selen houde

- Onder ons .ij. de vart bestaen.
 Die coninc seide: 'Het wert gedaen.'
 Men dede hem dat si begarden.
- 2355 Die broedre voeren hare varden,
 Den rechten wech te Romenwart.
 Op dien tijt Crassus keyser wart
 Te Romen, die vele ghierich was
 Om scat te hebben (niet en⁽¹⁾ wondre u das)
- 2360 So leide hi al sine begherte;⁺
 In scatte lach al sijn herte,
 Al sijn gepeins ende al sinen sin,
 In scatte te gaderen droecht in.
- Die broedre leiden al hare gedachte
- 2365 De dinc te vorderen, ende quamen bi nachte
 Te Romen, daer si wouden sijn.
 Het was een ridende manenscijn;
 Si sagen wel dat niemen ginder quam
 Die hem belette of benam
- 2370 Te doene dat si hadden vore acht.
 Hare couferen hebben si bracht
 Vore de .ij. porten van der stede;
 Voer elke porte men ene dede
 In derde vele diepe delven,
- 2375 Ende met erden so verwelven
 Dats niemen mochte sijn geware.
 Smergens, alse de dach sceen clare,
 So sijn si beide opgestaen
 Ende sijn toten keyser gegaen;
- 2380 Ende gruetten, doe sine sagen.
 Die keyser began hem vragen
 Wie si waren ende wat si sochten,

*Fol. 271.

(1) Hs. *nietie wondre n das*.

- Ende wat niemaren dat si brochten?
 Si spraken dat si waren beide
- 2385 Waersagers van verholentheide
 Van scatte, die in derde ware;
 Daerof wisten si al tware,
 Dats in sijn lant waren sere vele.
 Hi sprac: 'Ghi sijt mi comen wele'.
- 2390 Die keyser seide: 'Ic wille u onthouden'.
 Ende si seiden⁽¹⁾ hem dat si wouden
 De helcht hebben van dat si vonden,
 Eer sijt te seekene bestonden.
 Die keyser gelovet hem ende seide:
- 2395 'Ic wilt wel, ghi heren, bi waarheide;
 Ic mach niet sijn te scerne gedreven,
 Ic en machs niet hebben ghi ne willet mi geven;
 Die helecht ghenueget mi wel'.
 Doe sprac dene: 'Here, mi sal
- 2400 Te nacht bedromen, ende mergen saen
 Selen wi te seekene bestaen'. -
 'Ter goeder tijt', de keyser sprac.
 Ende alse de dageraet ute brac,
 Ende het licht van den dage wart,
- 2405 Quamen si gegaen ter vart
 Ten here, ende spraken saen:
 'Here, wi hebben vore waer verstaen,
 Dat ons te voren comen es te nacht,
 Dat ter porten van Poelgen, op de gracht,
- 2410 Daer neven es een clene scat'. -
 'So gawi daer', de keyser sprac.
 Si gingen geredelike delven daer
 Ende si vondent, also waer;
 Die coufere met silver, met goude,

(1) Hs. *seidem*.

- 2415 Trocken si uter erden boude,
 Ende gingen deilen onder hem.
 Die keyser dene helcht nam,
 Ende dander namen de knapen.
 Si seiden si soudē gaen slapen,
 2420 Besien wat dromen soude den andren.
 Tbedde begonden si wanderen,
 Ende dies mergens, wel vroe,
 Ten keyser quam dander doe,
 Ende seide: 'Here, van opstaen
 2425 Mi hevet gedroemt; laet ons gaen,
 Ter ander porten es scat noch een,
 Dats mijn gepeins ende mijn meen;
 Hijs mere dan wi gisteren vonden.
 Den here leiden si daer tien stonden,
 2430 Ende gingen delven al te hant,
 So dat men dat coufer vant
 Metten selvere, metten goude.
 Doe hadde bliscap menichfoude
 Die keyser Crassus.
 2435 Hi seide: 'Ic weet wel dat es aldus
 Dat ghi beide gewarech sijt'.
 Si deelden tgoet, het was tijt.
 Die keyser nam dene helt
 Ende dander bleef in hare geweld.
 2440 Die waersagere spraken doe:⁺
 'Here, weest blide ende vroe,
 Noch weten wi enen scat;
 Over waer so seggen wi dat⁽¹⁾
 Hi is so groet, here, de scat,
 2445 Dat half de parde van der stat
 Ne soudē niet mogen verslepen'. -

⁺Fol. 271 v^o.

(1) Het woord *dat* is in de pen gebleven.

- 'Waer jegen es hi? doet mi weten'. -
 'Neven den spiegel, here, in der stat'. -
 'Neen, sprac de keyser, in wille niet dat
 2450 In gere manieren gedogen
 Den spiegel te vellen, want wi ne mogen
 Ons in gere manieren ontsien
 Datter stat evel mach gescien,
 Also lange alse de spiegel staet'. -
 2455 'Wi willens hebben goeden raet,
 Dat wi den spiegel niet en vellen,
 Also wi u mogen tellen;
 Wi selen so wel ondersetten,
 Eer wi beghinnen, sonder letten,
 2460 Dat hi en sal hebben geen arch'.
 Dat halp den keyser in sijn merch;
 Hi seide: 'Wildijt doen also,
 Ic lovet wel'. Si seiden doe:
 'Ja wi, here, mergen betide
 2465 *Beginnen* wijs sonder beide.'

- Terst dat dach was si opstonden;
 Delven ende preken si begonden
 Ende wrachten dat begonde spaden.
 Helden began hi bi haren daden
 2470 De spiegel; hen was geen wonder,
 Si hadden so gecot onder,
 Met bicken, met delven onder hemlieden,
 Eer si van den werke scieden,
 Dat sijt wel weten wouden
 2475 Dat sine eer dach vellen souden.
 Si lieten werc ter middernacht.
 Doe gingen si weder ende hebben bracht,
 Met hare behendechede,
 Vele meer heldende dan hi dede.

- 2480 Doe si van den werke scieden
 Namen si vier onder hemlieden,
 Ende stakent al omtrent
 Beneden onder tfondament,
 Ende stoptent wel; het wart in berne.
- 2485 Doe stont hem daer niet te merrene,
 Si vloen, ende waren niet verre dan
 Alse de spiegel vallen began.
 Si sagen vallen ende warens blide.
 Doe quamen daer smergens betide
- 2490 Die hoge liede van der stede,
 Ende de keyser Crassus dede
 Die broedre soeken overal;
 Daeraf en was geen gescal
 Dat men se yet gevreischen mochte.
- 2495 Dat dede de keyser vele onsochte.
- Die hoge liede van der stede
 Wisten wel dat de ghierchede
 Hars heren den spiegel dede vallen.
 Doe gingen si onder hem allen,
- 2500 Ende vingen den keyser, haren here,
 Ende voerdenen met groten sere
 Ende vrageden⁽¹⁾ twi hijt hadde gedaen?
 Hi ne wiste wat andworden saen,
 Sonder dat hi andworde houde
- 2505 Dat hem rade ghiercheit van goude.
 Doe namen sine ende leiden neder.
 Si ne mochten hem gedoen niet leder.
 Dan si ene yseren dore namen,
 Ende op den buc sijns lichamen
- 2510 Leiden si de dore ende namen gereet

(1) Hs. *wrageden*.

- Gesmouten gout ende silver al heet,
 Ende gotent hem ten nese, ten monde,
 Ten oren, ten ogen in. Tere stonde
 Seiden si hem: 'Hort⁽¹⁾, woutstu gout
 2515 Hebben, bedi du sout
 Hier bi goude sterven;
 Doer gout soutu dijn lives derven
 Ende gesmaken de bitter doet.'
 Nieman hadde mere noet.
- 2520 + 'Here', seide de keyserinne,
 'Dore de begerte ende de minne
 Van goede, alsoe ghi hebt gehort,
 So was de keyser vermort;
 Ende al quaemt hem bi der gierecheit'. -
 2525 'Vrouwe, ghi hebt waer geseit'. -
 'Here, alsus onsie ic mie
 Dat u ghevalle ende ghescie'. -
 'Vrouwe, hen sal niet, of God wele'. -
 'Here, ghi beghert te vele
 2530 Te horen na der vroeder tale;
 Ghi selt daerbi, dat weet ic wale,
 Ongoet sijn ende verliesen u ere'. -
 'In sal niet', sprac de here,
 'Mi en selen si niet onterven.
 2535 Ic sal se eer doden ende doen sterven,
 Wel waerlike, met minen sone'. -
 'Entrouwen, here, ic ben degone
 Die u qualike geloven can.
 Waer di vroet, ghi sout doen nochtan'. -
 2540 'So sal ic, vrouwe, swiget stille,
 Mi draget daertoe mijn wille

*Fol. 272.

(1) Hs. *ort*.

- Dat ict mergen sal bestaen'.
 Mettien sijn si slapen gegaen.
 Die keyser ende de keyserinne.
- 2545 Smergens, alse hi wart dies dages inne⁽¹⁾,
 So riep hi te hem de knapen,
 Ende seide daer ware genoeg geslapen,
 Ende hiet hen dat si soudē nemen
 Den sone sijn, ende soudē sneme
- 2550 Utewart leiden te verdoene.
 Doe namen si den jongelinc scone
 Ende soudē leiden uurtwart.
 Daertoe quam gereden ter vart
 Sijn meester, de wise Catoen.
- 2555 Hi reet ten keyser, des was te doen,
 Den graet op, tote in de sale,
 Ende grueten met scoenre tale,
 Den keyser, ende alle de waren met hem.
 Die keyser sprac: 'Catoen, ic ben
- 2560 Herde sere verbolgen op u,
 Ende oec op uwe gesellen nu.
 Catoen, bedi gruēt ic u niet'. -
 'Twi es dat, here? Wats u gesciet?
 Waerom wildi verdoen u kint?
- 2565 Hets dulheit groet, mi⁽²⁾ dinct'. -
 'Catoen', seit hi, 'het wert verdaen,
 Ende met u saelt also vergaen,
 Ende met al uwen gesellen'. -
 'Twi es dat, here?' - 'Ic saelt u tellen.
- 2570 Ghi wet wel hoe ic u gaf
 Mijn kint te lerenen; ghi hebt hem af

(1) Hs. *in innc*; de lijn volzet zijnde, schreef men *inne* boven de lijn, met bijbehoud van *in*.

(2) Hs. *mu*.

- Die sprake genomen ende de tale.
 Noch rout mi mere, ic segt u wale,
 Dat hi mijn wijf wilde hebben vercracht;
 2575 Op dander hadde ic niet geacht'.
 Catoen sprac: 'Inne geloves niet
 Dat hem dat es ghesciet
 Van der vrouwen, alse ghi segget;
 Mer dat ghi verloren hebbet
 2580 Van hem de tale, dats mi leet;
 Mer dander es logene, alse ict weet;
 Ende en wildijs niet geloven,
 So moet God geven ende gedogen
 Dat u also gescie daermede
 2585 Alst den porter van den aexteren dede,
 Eest dat ghi tkint verdoet'. -
 'Catoen, nu maect mi vroet
 Hoe metter exteren den porter gesciede;
 Ic wille dat ment mi bediede'. -
 2590 'Here en wildijs niet onberen,
 Doet u kint weder halen ende keren,
 Ende vervorst hem heden mere
 De doet, ic salt u tellen, here'.
 Die keyser sprac: 'Ic salt doen,
 2595 Want ic wilt emmer weten, Catoen'.
 Hi dede tkint weder halen,
 Ende alst liden soude ter salen
 Neecht den vader ende hem allen daer.
 Catoen began vertellen daer
 2600 + Van der extren een bispel,
 Hoet den portere daermede gevel.

+Fol. 272 v^o.

'Een portere woende in dese stede,
 Die hadde een aextre, die hem sede
 Al dat binnen den huse gesciede.

- 2605 Die portere hadde ene vrouwe de spiede
 Van allen stucken niet om sijn ere.
 Op enen tijt, so was de here
 Om sine comanscap gevaren,
 Diere hi qualec mochte ontbaren,
- 2610 Ende die vrouwe, die wel wiste
 Van siere comst, peinsde ene liste,
 Dat sijt dede weten haren amijs;
 Ende hi quam daer, alse die was wijs;
 Ter dore en dorste hi niet incomen.
- 2615 Die vrouwe heveten vernomen;
 Bi der hant⁽¹⁾ nam sine ende hieten comen in.
 'Vrouwe', seit hi, 'mi draget mijn sin,
 Versiet mi dextre, si sal mi wroegen
 Jegen uwen man; dat doet mi droeven,
- 2620 Ent dats al dat ic ontsie'. -
 'Comt in', seit si, 'ende gaet neven mie,
 Ic sals nemen goeden raet,
 Wat daer best toe te doene staet'. -
 'Gerne', seit hi, 'vrouwe, laet ons gaen'.
- 2625 Hi ginc metter vrouwen saen
 In ene camere, ende dextre sacht,
 Diene wel nauwe hadde gewacht.
 Ende wel verkennet hadde saen,
 Want hi haer quaet hadde gedaen
- 2630 Daer te voren, op ene stont.
 'Ay here', seit si, 'hets mi wel cont
 Dat ghi sijt met miere vrouwen
 In de camere; in goeden trouwen,
 Ghi ne doet er niet wel an;
- 2635 Ware mijn here thuus, haer man,
 Ghi ne hadt niet dorren bestaen

(1) Hs. *Bi der hant hant*.

- Met hare allene in cameren gaen;
 Ghi ne doet wel noch hovescheit⁽¹⁾;
 Hets wel ware, dat men seit,
 2640 Alse de catte es van huus,
 Dat dan ringleert de muus'.
- Dese tale ende dese wort
 Hadden si beide wel gehort,
 Der vrouwen amijs ende de vrouwe.
 2645 'Ic wist wel, bi miere trouwe',
 Sprac der vrouwen amijs wel houde,
 'Dat si mi verkinnen soude'. -
 Die vrouwe seide: 'Hebt genen vaer'.
 Haer joncwijf riep si te haer,
 2650 Ende gaf haer vol waters enen pot
 Ende seide: 'Ic loent di, wete God,
 Doe minen wille, nem hier te hant
 Dit bernende licht in de hant,
 Ende desen hamer ende dit bert,
 2655 Dat es eyken ende hart,
 Ic sal di seggen, vant⁽²⁾ wel verstaen,
 Wattu soude anegaen.
 Du soute gaen, hets wel tijt,
 Ondecken thuus; maec .i. gat wijt
 2660 Daerneven, daer dextre hanget;
 Om hare doet mi herde verlanget;
 Nochtan dar ic se doden niet,
 Maer ic sal doen dattet gesciet,
 Dat se mijn here doden sal.
 2665 Joncwijf, datti gescie geval;
 Nem hier dit bernende stallicht,

(1) Hs. *hoveschet*.

(2) Hs. *wilt?* Komt nog voor vers 1348.

- Ende int gat, dore de latten recht,
 So stect daexteren omtrent haer ogen;
 Si sal daeraf te male verdoven,
 2670 Ende si waent dat dlicht
 Blixeme es; dan soutu echt
 Metten hamere slaen opt bert,
 Dat eyken es ende vele hart;
 Het sal berte op hare scinen
 2675 Ende met hare alse donder scinen;
 Ende giet haer dwater van boven,
 Ende maec se nat ende laet se bedoven;
 Si sal wanen dat het reint'.
 Nu weet djoncwijf wale wat si meint,
 2680 Hare vrouwe, ende salt bestaen.⁺
 Die ledre nam se ende clam op saen,
 Ende ontdeckte ende dede also
 Alse hare hare vrouwe hiet doe.
 Dit dreef si al tote bi den dage,
 2685 Dat de vrouwe sach hare stade
 Dat haren amijs was tijt te gane.
 Doe riet se hem op te stane
 Ende te gaen siere verde,
 Eer yemen sijns geware werde.
 2690 Ende hi hevet also gedaen.
 Der vrouwen man quam daerna saen.
 Dies was die aextere blide sere,
 Alsi verkende haren here;
 Si spranc van joiën op ende neder.
 2695 Ende djonge wijf hadde de leder
 Vergeten ende liet se staen
 Ant huus; dat was quaet gedaen.

⁺Fol. 273.

Die here te siere extren ginc,
 Diene wel blidelike ontfinc,

- 2700 Ende hi seide: 'Minne, wat doedi?
 Hebdi yet tetene? segt mi'. -
 'Here', seit si, 'luttel of niet.
 Wetti, here, wat hier es gesciet?' -
 'Neen ic, Minne, segt mi waer'. -
- 2705 'Wel gerne, here, hort er naer:
 Miere vrouwe amijs was hier,
 Ende dreef groten daengier
 In de camere, met mire vrouwen'. -
 'Ic geloves di wel, entrouwen,
- 2710 Een quaet wijf helpt niet gewacht'. -
 'Ay, here, waer waerdi te nacht?
 Bedi waes ic wel na doet'. -
 'Waeraf, lieve?' - 'Dongewedert groet,
 Die donre, de blixem ende de rein,
- 2715 Die hem mingden overeen,
 Die hadden mi na doet te nacht'. -
 'Nu hort, here, of ghi hebt recht',
 Sprac de vrouwe, 'dat ghi hare
 Gelovet? nu mect ende nemt ware,
- 2720 Oft te nacht sulc weder wrochte
 Alsi seit'. De here hem bedochte
 Dat si niet ware en hadde geseit.
 'Here', sprac de vrouwe, 'menich leit
 Ende menegen toren hebdi mi
- 2725 Dore haer gedaen'. - 'Hets waer', seit hi,
 'Si en lieget nu nemmermere'.
 Ende mettien greep se de here,
 Ende hi wranc haer thovet af.
 De vrouwe was blide, de here sach
- 2730 Op de gayole, daer daextre in stoet,
 Ende noch twivelde hem de moet.
 Bedi hi sach de ledere staen
 An thuus gerecht, ende hi ginc saen

- Daerop clemmen, ende soude besien
 2735 Wat daer gesciet ware, ende mettien
 Vant hi metten watre den pot,
 Ende boven de gayole tgat,
 Ende die gayole met wasse bedropen.
 Van gepeinse began hi wanhopen,
 2740 Dat sijn wijf al hadde gedaen
 Dat daxtre seide, ende ginc af saen,
 Ende nam sijn wijf, daer si stoet,
 Ende coelde daerover sinen moet.
 Hi jagese te hant uter doren.
 2745 Van rouwen began hi mesbaren,
 Dat hi sine aextre hadde vermort.
 'Here', seit Catoen, 'nu hort.
 Hadde hijs hem versien te voren,
 Daextre hadde niet haer lijf verloren.
 2750 Nu rouwet hem, des⁽¹⁾ es hem leet.
 Here, so salt u, ic dat wel weet',
 Seide Catoen, 'u sals berouwen,
 Volgedi den wille uwer vrouwen,
 Die hare pijnt den raet te doene
 2755 Dat ghi verslaet uwen sone.
 Ic segt u, here, wel te voren,
 Ghi sult den rouwe ende den toren
 Daerna hebben sware ende groet,
 Dat u liever ware de doet,
 2760 Dan langer te sine in dit leven.⁺
 Ende God, onse Here, moet gheven,
 Of ghi tkint doet, dat u ghescie
 Also ghi nu hebbet mie
 Horen tellen, datten portere dede
 2765 Van der aextren, daer ic af sede,

*Fol. 273 v^o.

(1) Hs. es.

- Die se tonrechte groet
 Doedde ende sloech doet'. -
 'Ghi hebbets mi genoch geseit,
 Catoen, het wert in versten geleit',
 2770 Sprac de keyser; 'heden meer
 En wert hem lede gedaen no seer'.
 Doe keerde hi weder toter vrouwe,
 Die dreef wel jammerliken rouwe,
 Ende die seide, in grammen moede:
 2775 'Here, dat kere ic an Gode,
 Die mi bringe ute allen sorgen,
 Dat ic niet langer dan tote morgen
 Niet meer met u en wille wesen'. -
 'Waerom, vrouwe?' - 'Ghi sijt in desen
 2780 Begrepen, dat ghi mi niet wilt horen,
 Wat ic u werpe te voren;
 Ende omdat ic sie,
 Soete here God, so bidde ic die,
 Dat⁽¹⁾ ict met minen ogen sien
 2785 Dat u also moete gescien
 Alst den coninc Herodes dede,
 Die tlicht van sinen ogen bede,
 Bi rade der seven vroede, verloes,
 Wanneer dat hi in porre was
 2790 Te varene uter stat van Rome'. -
 'Vrouwe, dat u God geve vrome!
 Waerbi waest, dat segt mie'. -
 'Wat holpe mijn seggen, here? ic sie
 Dat ghire u niet en keret an'. -
 2795 'Vrouwe, ic sal, het mach so coemen dan,
 Hets beter geseget dan gelaten, vrouwe;
 Na bliscap comt dicke rouwe,

(1) Hs. *daet*.

- Ende na rouwe bliscap guet'. -
 'Ghi segt ware, here, wet God,
 2800 Bedi ict aventuren sal
 Te tellen hoet Herodes gevel.
- Die coninc Herodes was wilener
 Een prence, een rijc here.
 Seven vroede waren in sijn lant,
 2805 Die verre ende wide waren becant.
 Ene costume hadden si opbrocht,
 Daer si vele af waren bedacht
 Ende hem groet goet daerof quam in de hant,
 Dat was, dat si, om enen besant⁽¹⁾,
 2810 Elken man spelden sinen droem,
 Diet ane hem sochte, sulc was haer loen.
 Sovele goeds wonnen si daermede,
 Dat men, overwaer, van hem sede
 Dat hare scat mere was
 2815 Dan sconincs scat Herodes.
 Die coninc, hare here,
 Droech een evel, dat hem mesquam sere
 Ende ic segge u, here, wat hem was.
 So welken tijt hi in porre was
 2820 Ende waende uter stede riden,
 Sine ogen int hovet, in beden siden,
 Verdonkerden hem so sere mettien
 Dat hire niet mede coste gesien.
 Hierom ontboet de keyser goede
 2825 Van sinen lande de seven vroede,
 Om te wetene twi het ware
 Dat hem gebrake sijn licht clare
 Alsoe hi uter stat wilde varen.

(1) Hs. *bsant*.

- Si spraken: 'Here, wi begaren
 2830 Te hebben onsen verst daerane'.
 Die keyser sprac dat hine hem gave;
 Acht dage verst waert hem genoeg?
 Si seiden dat ware niet genoeg,
 Maer viertien dage, ende binnen dien
 2835 Souden si hem so versien⁽¹⁾
 Dat sijs hem souden bevroeden.
 Die keyser sprac: 'Nu vaert⁽²⁾ gespoeden,
 Ende ic late u wel daertoe staen.
 Dus scieden si, ende sijn gegaen
 2840 + In elc lant soeken raet
 Na dat horen here staet.

*Fol. 274.

- Doch vernamen si te hant,
 Dat een kint in Ingelant
 Ware geboren sonder vader,
 2845 Dat gave andworde van algader
 Dat men ane hem besochte.
 Doe peinsden si in hare gedochte,
 Dat si te⁽³⁾ hem souden trecken daer,
 Te siene of dat ware waer.
 2850 Si voren so lange stonden,
 Dat si de waerheit ondervonden
 Ware dat kint was ende hoet hiet.
 Het seide ende loechens niet:
 'Den menegen es cont de name mijn,
 2855 Ic ben gheheten Meerlijn.'
 Doe quam daer te hant
 Een man, bracht enen bisant
 Den vroeden, om te weten tware

(1) Hs. *vesien*.
 (2) Hs. *vant*.
 (3) Hs. *ter*.

- Wat sijn droem ware.
 2860 Merlijn toten genen ginc
 Die bracht den gulden penninc:
 'Vrient', seit hi, 'ic bens vroet
 Watti herwart pinen doet.
 Du soekes de vroede, hets mi becant,
 2865 Dat du hem bringes enen bisant.
 Ende oec so weet ic wel waerome;
 Om tondervinden van dinen drome,
 Daeraf dattu beste in vare.
 Ic sal di bad seggen dware
 2870 Dan, si, kere weder thuus te hant
 Ende behout dinen bisant.
 Di dromede dat .i. borne claer
 Spronge daer dine messine waer,
 Die so goet ware ende so fijn
 2875 Dat alle de gebure dijn
 Mochten daeraf gedrencket wesen.
 Du moges wel seker sijn van desen:
 Die borne betekent enen scat.
 Nu kere thuus ende wes niet lat,
 2880 Ende doe delven in dine messine;
 Di⁽¹⁾ wert geloent wel dine pine;
 Du soute den scat vinden so groet,
 Ende so rike werden, dat dijn genoet
 Nieweren sal sijn omtrent.
 2885 Ende die goede man ginc thuus te hant.
 Die vroede met hem ende Merlijn,
 Die hem wisede waert soude sijn
 Dat hi delven soude bestaen.
 Grote hulpe sochte hi saen,
 2890 Die hem hulp delven, ende hi vant

(1) Hs. *die*.

- Den scat daer men hem wisede te hant.
 Die vroede namen haer deel daeraf;
 Merlijn wouts niet, want⁽¹⁾ hi ne plach.
 Gheen goet en wilde hi nemen yet,
 2895 Al boet met hem, hi ne wouts niet.
 Hi seide, hi ne wiste wat doen met goede.
 Doe vrageden hem de seven vroede
 Of hi yet wiste, bi wat dingen
 Den keyser sine ogen verghingen
 2900 Alse hi wilde uter stat varen?
 'Ic weet wel sprac hi, te waren,
 Waerom dat es ende bi wat dinge'.
 Doe baden si hem dat hi met hem ginge.
 Ende hi sprac, hi sout doen gerne.
 2905 Doe quamen si ten coninc gevarene,
 Vore den keyser, haren here,
 Die se ontfinc met groter ere.
 Si seiden: 'Here, wi sijn comen
 Ten dage dien wie hebben genomen
 2910 U te vroedene twi u de ogen
 Verdonkeren ende verdelven mogen
 Alse ghi wilt varen buten Romen;
 Ende hier es een kint met ons comen,
 Dat over ons bedieden sal'.
 2915 Die keyser seide: 'Ic lovet al;
 Dragedijt an u wat dat seit?' -
 'Ja wi, here'. - 'So segge gereit',
 Sprac de keyser, 'ic hoert gerne'.
 Meerlijn sprac: 'Ic en warne
 2920 * Nieme te bevroeden dat ic can,
 Maer ic segge u wat ghi doet dan.
 Leit mi, here, met u allene

*Fol. 274 v^o.(1) Hs. *wat*.

- In ene camere gemene'. -
 'Ic doet gerne', die keyser seide.
- 2925 Doe gingen si in ene camere beide,
 Merlijn ende die coninc.
 'Hets ene wonderlike dinc',
 Sprac Merlijn, 'here, dat u dert,
 Ende dat ghi te wetene beghert.
- 2930 Here keyser, bi miere wet,
 Het staet in derde, onder u bet,
 Een ketel, die spelet ende wallet
 Met seven walmen; ende alst gevallet
 Dat ghi wilt yeweren uurtwart riden,
- 2935 Buten der stat, in eneghen tiden,
 Die seven walmer⁽¹⁾ u en laten
 Bekennen wech no straten,
 Die u dogen doen vervaren;
 Want seven duvele sijnt, te waren;
- 2940 Ende oec en werdes u nemmermeer
 Bate engeen, keyser, here,
 Die walmer en laten haer spelen staen,
 Die ketel en si wech gedaen;
 Ende die ketel moet emmer enwoch.
- 2945 Ende ic segge u meer noch:
 Ghi sult verliesen haestelike
 U sien, ghi ne doeten wech, waerlike;
 Ende al eest bi den seven vroeden,
 Dore de costume, die si hoeden,
- 2950 Ende hebben opracht in u lant,
 Dat elc gevet enen bisant
 Wien dat enege dinc droemt,
 Si hebben gewent, so dat hi comt
 Te hen, te wetene sine drome,

(1) Hs. *walmet*. Zie ook vs. 2942 en 2993.

- 2955 Ende si brengen hen daerome
 Enen guldenen penninc;
 Omdat ghi hem doget dese dinc,
 So verblinden u de ogen'. -
 'Wel, soete vrient, hoe sal men mogen
- 2960 Den ketel wech doen? gevet mi raet'. -
 'Ic segge u, here, dat u bestaet
 Wech te doene dat bet;
 Niet langer beit no ne let,
 Ghi ne doet delven daer dbedde stoet;
- 2965 Ghi sult wel haestelike sijn vroet
 Ende lien of ic segge waer'.
 Doe dede de keyser delven daer,
 Ende vant den ketel, ende seide:
 'Nu weet ic wel dattu waerheide
- 2970 Mi segs ende gewarech best;
 Bedie willic, bi diere list
 Werken, ende bi dinen rade'. -
 'Wel, suete vrient, segt mi, op genade,
 Hoe sal ic benemen, ende met wat doene,
- 2975 Dese sevene wallende bolione?' -
 'Ic segt u, here; ghi sult nemen
 Den outsten vroeden ende doet hem snieme
 Thovet afslaen; ende comt daernare
 Ten ketel, ghi sult werden geware
- 2980 Dat de meeste boelioen saen
 Sal stelpen ende laten sijn wallen staen;
 Dan mogedi wel weten bi dien
 Hoet metten andren mach gescien'.
- Den outsten⁽¹⁾ vroeden dede vaen
- 2985 De keyser ende hem thovet afslaen.

(1) Hs. *ousten*.

- Ende daerna hi toten ketel ginc
 Ende vant⁽¹⁾ al ware de dinc
 So alst hem Merlijn hadde geseit.
 Alle dede hi se vaen gereit,
 2990 Ende dede hem thovet afslaen⁽²⁾
 Dene na den andren, ende hi ginc saen
 Ten ketele scouwen ende besien,
 Ende al de walmere mettien
 So lieten haer sieden ende haer wallen,
 2995 Ende dwater in den ketel wart met allen
 Cout alse ijs, dat was heet.
 Den ketel dedi hi wech gereet,
 Ende Merlijn seide: 'Nu mogedi gaen,
 Here, in den ketel u hande dwaen;
 3000 Dwater es cout, hen mach u niet deren.⁺
 Ic segge u wel, dese . vij . heren
 Si souden u hebben u licht genomen
 Waer ic u niet te hulpen comen,
 Ende al u lant dat ware verloren.
 3005 Nu sit op, here, ende vart voren;
 Siet of ghi sult ter porten uut mogen,
 Dat u niet verdonkeren dogen'. -
 'Ende ic salt doen', de coninc sede;
 'Merlijn, ghi sult varen mede'. -
 3010 'Ende ic doet gerne, wet te waren',
 Seide Merlijn. Daer en was gheen⁽³⁾ sparen,
 Die keyser uter porten reet;
 Lichtelike daerna gereet
 So volgeden hem⁽⁴⁾ na sine man.
 3015 Ende Merlijn, die hem wel an,

*Fol. 275.

(1) Hs. *van*.
 (2) Hs. *haf slaen*.
 (3) Hs. *ghen*.
 (4) Hs. *hm*.

- Vragede hoet hem stoede?
 'Mi es', sprac hi, 'wel te moede,
 Ende mi ne mescomt niet'. -
 'Nu merct hier op, here, ende besiet',
 3020 Sprac de keyserinne,
 'Wat vrienſcapen ende minne
 Herodes an de seven vroede
 Hadde geleit, ende wat goede
 Hem daeraf soude ſijn comen;
 3025 Si souden hem tlicht hebben benomen
 Ende int ende onteert van ſire ere.
 So ſelen ſi u, keiſer, here,
 Deſe ſeven vroede, verblenden,
 U licht nemen, ende in ende
 3030 U onterven van alre ere,
 Wildi hem geloven, here'.
 Hi ſeide: 'Vrouwe, neen ic niet,
 Want tierſt dat men mergen den dach ſiet
 Sal emmer mijn ſoen ſijn verdaen,
 3035 Ende ic ſal ſe alle . vij . doen vaen
 Die vroede, ende haers lives roven⁽¹⁾. -
 'Ay here, mach ic u geloven?' -
 'Ja ghi, vrouwe, ic mict also'.
 Dus bleeft tote des morgens toe.
- 3040 Des ander dages es opgeſtaen
 Die keyſer ſelve, ende hevet gedaen
 Sinen ſone vortbringhen,
 Ende ſonder vonneſſe van dinghen
 Hevet hi ne gemict te verdoene.
 3045 Doe quam daertoe gereden degone
 Dat was de vroede Jeſſe.

(1) Hs. *reven*.

- Int herte deet hem vele wee
 Dat hi den jongelinc ute sach leden.
 In de sale quam hi gereden,
 3050 Vore den keyser, ende sprac:
 'God, onse Here, die noyt en wrac
 Sijns selves doet, hi moet u geven,
 Here, wel te varene al u leven,
 Ende allen die sijn in dese sale!'
 3055 Die keyser andworde te dien male:
 'Inne groete u niet'. - 'Waerom?' sprac Jesse.
 'Om mijns kints wille; mi es so wee
 Ter herten daer ic u, Jesse, sie,
 Dat al de herte twivelt mie
 3060 Hoe ic best van u neme wrake.
 Ghi hebt minen kinde de sprake
 Ghenomen, ende bracht daertoe,
 Al eest dat ict node doe,
 Dat ic hem nemen sal sijn lijf.
 3065 Het wilde vercrachten mijn wijf
 Ende bi haer hebben gelegen;
 Dat mach mi sere int herte wegen;
 So doet oec hets wel racht'. -
 'Here, ghi ne sijt niet wel bedacht;
 3070 Bi miere trouwe', sprac Jesse,
 Si ne hadder nie omme wee
 Van dat si u doet te verstane;
 Hets al om tkint te verslane
 Dat si u met rade opleget;
 3075 Ende met u eest niet wel bewevet
 Dat ghi haer so wilt geloven
 Ende, sonder vonnesse, wilt beroven
 Uwes selves kint van sinen leven.
 Ende of ghijt doet, God⁽¹⁾ moete geven

(1) Hs. *goed*.

- 3080 + Dat u hieraf so gevalle,
 Daer wijt sien moeten alle,
 Alst den man de van rouwen
 Omdat hi wonde siere vrouwen,
 Sijn wijf, een luttel in haer hant'.
- 3085 Doe sprac de keyser al te hant:
 'Jesse, dat moet ic emmer weten;
 Dies en wil ic niet vergeten'. -
 'Ic salt u seggen', sprac Jesse;
 Doet vorsten heden mee
- 3090 U kint te dodene, ende laet borgen
 Toten dage die comt morgen;
 Ic salt u gerne tellen dan'. -
 'Ende ic lovet, bi sente Jan!
 Sprac de keyser; 'doet om hem senden'.
- 3095 Men dede den jonghelinc ontbenden,
 Ende alst in vreden was gedaen,
 Began Jesse tellen saen
 Ende seggen sine aventure;
 Ho dat geviel, op ene ure,
- 3100 Dat het was een rijc man.
 Die den rouwe so groet gewan
 Omdat hi bloetresede sijn wijf,
 Dat hire om verloes sijn lijf.
- Jesse seide: dat wilenerre
- 3105 Was in Lorreine .i. hertoge here,
 Die hadde ene der scoenster vrouwen
 Die men dorste met ogen scouwen.
 Hi had se liever dan sijn lijf;
 Omdat se was so scoen een wijf,
- 3110 Bequam si hem vele te bet.
 Al sijn gepeins haddi geset
 Hars willen te volgen ende haren moet.

+Fol. 275 v^o.

- Op enen tijt, in sine sale, stoet
 Die here, ende hilt in de hant een mes,
 3115 Daer de hecht af was cypres,
 Ende enen stoc in dander hant,
 Ende die vrouwe ginc hem omtrant,
 Sodat hem, an sinen danc⁽¹⁾,
 Dat mes uter hant ontspranc,
 3120 Sodat hi bloetresede de vrouwe.
 Ende hi ontfincs so groten rouwe
 Dat hi sijn wijf hadde gewont,
 Dat hi beswalt aldaer ter stont,
 Ende nemmermeer daerof genas
 3125 Voer smergens dat hi doet was.
 Dat quam⁽²⁾ van vroetscapen niet
 Dat met hem so was gesciet;
 Maer ic wane dat moste gescien.
 Des morgens hevet men den raet besien
 3130 Dat hi in derde wart geleit.
 Dat was der vrouwe herde leit,
 Ende si ontfincs den rouwe so groet
 Dat men wel waende dat si doet,
 Van rouwen, mede soude sijn bleven.
 3135 Den rouwen, dien si hevet gedreven
 Op sijn graft, mocht niet sijn vertelt.
 Si swoer, bi Gods⁽³⁾ geweld,
 Dat men se niet daerave
 En⁽⁴⁾ soude bringen, van den grave
 3140 Metten live, si ne waer doet;
 Bedi dat haer here goet

(1) Hs. *dan*.(2) Hs. *quan*.(3) Hs. *goeds*.(4) Hs. *en*.

- Ware doet dore haren wille.
 Haer mage hieten se swigen stille
 Ende laten haer mesbaren staen,
 3145 Ende haren rouwe te nieute gaen;
 Sidermeer dat hi ware doet
 Haer en holpe geen rouwe groet;
 Verdroecht, so si scoenste mochte,
 Dat waer haer best in allen gedochte.
- 3150 Die vrouwe seide hen holpe niet;
 So hoe dat met haer gesciet,
 Si ne keert nemmer van den grave,
 Si ne sal des lives wesen ave
 Ende opt graf daer bliven doet.
- 3155 Haer mage haddens rouwe groet,
 Maer si ne wisten wat daerom bestaen.
 Der vrouwen daden si maken saen
 Ene loge boven den graven,
 Ende daerna keerden si daerave
- 3160 ⁺ Ende lieten de vrouwe allene daer,
 Haren rouwe ende haer mesbaer,
 Ende si brachten haer vier ende hout,
 Mede te wermene, want het was cout,
 Alst in den winter soude sijn.
- 3165 Nu hort, hoet geviel mettien.
 Het waren .iiij. dieve tien stonden
 Met hare dieften bevonden,
 Ende gevaen daer int lant,
 Die men hinc ende verdede te hant,
- 3170 Si waren vele wel geboren;
 Ende een ridder, alse ghi moget horen,
 Had se genomen in sine hoede;
 Want het bestont te sinen goede,
 Te sinen live waest geset,

*Fol. 276.

- 3175 Ende op sijn hovet waest gewet,
 Wat manne dat men hinc.
 Dat was hem ene sware dinc.
 Hi moesten wachten den iersten⁽¹⁾ nacht;
 Also waest daertoe gesacht'.
- 3180 'Die ridder hem wapende te hant,
 Ende nam al sijn gewant,
 Ende hi ginc doen sine wachte;
 Ende alst quam omtrent middernachte
 So quam een onweder so groet,
 3185 Dat hi waende wesen doet;
 Want de hagel ende de snee,
 Ende de regen daden hem wee.
 Hi ne wiste wat sijns soude gescien.
 Ende mettien hevet hi versien,
 3190 Van verren, scemerende vier.
 Hi ne makede hem niet te fier
 Daerwart te gane.
 Sodat hire quam ane,
 Opt kerchhof, daer hi versach
 3195 Dat in de loge de vrouwe lach,
 Die mesbaerde herde sere
 Om haren man, om haren here,
 Die int graf lach,
 Daer de rouwege vrouw op lach,
 3200 Die wranc haer hande ende trac haer haer;
 Die vrouwe dreef groet mesbaer'.
- 'Alse dit sach de here,
 Die dat vier begerde sere,
 Hi riep ter vrouwen: "Dor God! ondoet".

(1) Hs. *iesten*.

- 3205 Doe stont op, de vrouwe goet.
 Ende liet den ridder incomen.
 Also hi hevet de vrouwe vernomen,
 Dat si was scone ende wel gescepen
 Ende in groten rouwe begrepen,
- 3210 Hi seide: "Vrouwe⁽¹⁾, het wondert mie
 Dat ic u dus droeve sie;
 Ghi sijt scone ende wel gemaect,
 Ende van talen wel geraect,
 Ende wel mocti gecrigen enen man,
- 3215 Daer ghi mocht gewinnen an
 Bliscap groet ende ere". -
 "Ridder, ic en dade; nemmermere
 Ne vond ic man mi so getrouwe". -
 Die ridder sprac: "In weet, vrouwe". -
- 3220 "Noyt man was so wel gemaect,
 Sonder God, men vant also wel⁽²⁾ geraect". -
 "Hoe mocht dat sijn"? - "Ja, ende⁽³⁾ sterf
 Mijn here doere mi ende bederf.
 Doere sinen wille wil ic sterven
- 3225 Haestelike ende bederven".
- Die ridder andworde saen:
 "Vrouwe⁽⁴⁾, hets quaet gedaen
 Dat ghi u selven dus verslaet;
 Bepeinst u bat ende nemt andren raet,
- 3230 Ende laet u droeven wesen;
 Die dode mach niet genesen
 Te live, sijt sekens⁽⁵⁾ des". -

(1) Hs. *vrouwet*.

(2) Hs. *we*.

(3) Hs. *en*.

(4) Hs. *wrouwe*.

(5) Hs. *segers*.

“Here, ic weet wel dat waer es,
 Maer in maechs mi niet onthouden;
 3235 Nu sal ics Gode laten wouden”.

So lange bleef de ridder daer
 Metter vrouwen, - diet hadde ommaer,
 Dat enich mach sijn mochte geboren⁽¹⁾
 Also goet alse haer man was te voren -
 3240 Dat haer mage, die daer hingen,⁺
 Den enen dief afsloegen ende gingen
 Metten genen hare varden.
 Doe liet de ridder de vrouwe gewerden,
 Ende ginc om sijn volc besien.
 3245 Sodat hi wart geware mettien
 Dat sine viande waren comen,
 Ende den enen hadden genomen
 Ende hem van der galgen verstopen,
 Die hem te wachten was bevolen.
 3250 Noch en wiste hi beteren raet,
 Na dat hem gescepen staet,
 Dan hi wederkere ter vrouwe,
 Hare clagen sinen rouwe,
 Te siene of si weet enegen raet,
 3255 Te siene wat hem te doene staet.
 Ter vrouwen keardi weder saen
 Ende seide: “Vrouwe, ic ben ondaen
 Ende onteert van miere ere”. -
 “Ende waerbi” seit si, “lieve here?” -
 3260 “Vrouwe, binnen dien dat ic was hier,
 Ende mi wermede bi den viere,
 Lase! doe was mi dene verstopen
 Der dieve, die mi waren bevolen.

*Fol. 276 v^o.

(1) Hs. *goborcn*.

- Nu weet ic wel te voren
 3265 Dat ic dlijf hebbe verloren,
 Ende ic onteert werde van mire ere". -
 "Ghi ne sult niet", seit si, "here;
 Wildi volgen minen raet
 So en gesciet u nemmer quaet;
 3270 Wildi mi nemen te wive,
 Ic sal u raden bi minen live
 Dat ghi en verliest, min no mere,
 Pennewert goeds, lijf noch ere". -
 "Ja ic", sprac de ridder goet.
 3275 "Ic seg u dan", seit si, "wat ghi doet:
 Hier leget begraven mijn man;
 Ic wille dat wine ontgraven dan;
 Hi es noch al gheheel
 Ende hi ne verloes noyt een deel,
 3280 Van verwen no van sire scoenheit.
 Laetten ons gaen dragen gereit
 Ter galgen, daer degene hinc,
 Ende hangen over hem; dits ene dinc,
 Die u best mach te hulpen comen".
 3285 Ende si hebbenen genomen,
 Ende brachtenen gedragen
 Ter galgen. Haer began wel behagen.
 Alsi daer quamen, seide de here:
 "Wat helpet, vrouwe, om lijf no om ere,
 3290 Al te verliesene? in come daeran
 Dat ic hange uwen man.
 Ic wille u waer seggen van desen;
 Ewelec soude ic te bloder wesen". -
 "Here", seit si, "inne roecs niet
 3295 Dat ghire emmer ane comt yet;
 Ic sallen selve hangen gerne;
 Uwes en staet mi niet tontberne". -

- “Ghi segt wel, vrouwe; nu vat er an”.
 Die vrouwe gegreep haren man
 3300 Ende hincken in deselve stede
 Daer dander hinc; de here sede:
 “Vrouwe, hiermede eest niet gedan”. -
 “Waermede here?” - “Daer es meer an.
 Diegene diere te voren hinc,
 3305 Dat was ene kenlike dinc,
 Hi was int hovet sere gewont,
 Also also hi, vrouwe, wederstont
 Hem te vane”. - So wonten, here’. -
 ‘In does niet, vrouwe, min no mere;
 3310 Maer selve moettine wonden’. -
 ‘So gevet mi swert’, seit si, ten stonden.
 Hi gaf haer tswert, ende si sloech sere
 Den man int hovet, haren here.
 ‘Eest nu wel’ seit si, ‘u gevoech?’ -
 3315 ‘Neent, vrouwe, hets noch niet genoegh’,
 Sprac de here; hi hadde oec voren
 Int hovet .ij. tande verloren’. -
 ‘So gaet se hem, here, uteslaen’. -
 ‘Vrouwe, inne wils niet bestaen,
 3320 Maer slaet se hem ute, of ghi wilt’. -⁺
 ‘Gherne, here, heb ics gewelt;
 Gevet mi den steen’, seit soe.
 Metten stene sloech si hem doe
 Ute sinen hovede twe tande.
 3325 Ten ridder seide si, te hande,
 Al lachende, in hare tale:
 ‘Her ridder, nu mogedi wale
 Sien ende merken, lieve here,
 Dat ic u minne sere’. -
 3330 ‘Ja’, sprac de ridder, daer hi stoet,
 ‘Ic weet wel ende bens wel vroet,

*Fol 277.

- Ghi sout mi al datselve doen
 Dat ghi hem daet, bi sente Symoen!
 Om enen andren, waer ic doet,
 3335 Die wesen soude u genoet.
 So ware ic dan wel berecht.
 Ic dorste wel wisen, over recht,
 Dat men u, vrouwe putertiere,
 Waer sculdech te bernen in enen viere,
 3340 Bat dan enege dievinne,
 Omdat ghi van dusdanen sinne
 Sijt, dat ghi dus sane hebt vergeten
 Uwen man. Ic dar wel weten
 Dat ghi also sout doen mie.
 3345 Ondanc moet hebben hie,
 So wi dat es, die al sine daet
 Laet te beteren op wives raet.
 Bi u seg ic al dit, vrouwe;
 Ghisteren haddi den meesten rouwe,
 3350 Dien nie wijf hebben mochte;
 Nu sidi in andren gedochte;
 Qualec loendi uwen man,
 Dat hi u ye lief gewan'.
- Alse de vrouwe dit verstoet,
 3355 Tornech ende gram was haer de moet,
 Ende si scamets haer so sere,
 Dat si vloe ende liet den here
 Allene staen, ende ginc hare verde.
 Daer viel si van .ij. stoelen op derde,
 3360 Dat haer dede int herte wee.
 'Ay', sprac de vroede Jesse,
 'Aldus sal u voeren u wijf,
 Gelovedi ane haer bose lijf.
 Ic dert wel seggen, overwaer,

- 3365 Ghi sult haestelike daernaer
 Weten mogen wiere onrecht hevet
 Of recht, van dat de vrouwe seget,
 Weder dat logen es - so waer.
 Het wert u kenlec openbaer,
 3370 Eer liden sal de derde dach,
 Welc haerre onrecht hebben mach'. -
 'Ay God', sprac de keyser doe⁽¹⁾,
 'Mocht ict weten, ic souder af soe
 Rechten ende so scerpelike,
 3375 Men souder af spreken ewelike,
 Also lange alse de werelt stoede'. -
 'Ghi sullet weten', sprac Jesse, de vroede,
 'Vele sciere latet ontbiden,
 Eer de derde dach sal liden'.
 3380 Daer bleef de tale. Doe ginc de here
 Ter keyserinnen, die met sere
 Ende met rouwen was bevaen,
 Omdat tkint niet was verdaen.
 Si ginc te bedde, de here also.
 3385 Alset quam des mergens vroe,
 Al grimmende⁽²⁾ de vrouwe seide:
 'Segt mi, here, op hovescheide,
 Dat ic u vrage, sidijs vroet,
 Twi men der dommer feeste doet?' -
 3390 'Vrouwe', seit hi, 'ic en weets niet
 Twi dat es ende waerom dat gesciet'.
 Si green ende seide: 'Ict wel weet'. -
 'Vrouwe, so segget mi dan gereet'. -
 'Ic segt u, here, twi dat gesciet;
 3395 Maer mijn seggen en helpt niet'. -

(1) Hs. *doee*.

(2) Hs. *gimmende*.

'Vrouwe, ghi ne wet oft dieden mach'. -
 'So sal ict u, here, seggen doch.

- Die stat van Rome was wilenerere
 Beseten met groten here,
 3400 + Bidie .vij. coninge rike
 Haddent beseten waerlike,
 Ende wilden, also ic u mach seggen,
 Sente Peters stoel nederleggen.
 Den paus ende al kerstenhede
 3405 Wilden si ter neder werpen mede.
 Die commonie van der stat
 Gevreschede ende wiste wel dat;
 Ende daerop si haren raet namen
 Hoe si best te wraken quamen.
 3410 In die stat woende een out man vroet,
 Die seide: 'Ghi, heren, siet wat ghi doet;
 In dese stat siwi seven vroede;
 Ic wille dat elc sinen dach hoede
 Ende wachte jegen de Serrasine,
 3415 Die ons doen grote pine,
 Ende willen winnen onse stat.
 Elc van den vroeden lovede dat.
 Doe hilt elc vroede sinen dach,
 Also also hi hem gelach.
 3420 Dus hilden si met groter pine
 De stat jegen de Serrasine.
 Maer sere minderde hem hare spise;
 Si ne mochtent verdragen in gere wise,
 Si ne haddenre ander hulpe toe.
 3425 Ghemeenleke gingen si doe
 Tote enen ouden, ende hiet Janijn,
 Ende seiden: 'Here, nu moet so sijn,
 Morgen moetti de wacht bestaen.

+Fol. 277 v^o.

- Die vroede Janijn andworde saen:
 3430 'Ter goeder tijt moet dat sijn;
 Nu wil ic dan dat ghi morghijn
 U berecht alsoe te houden dlijf;
 Ic sal⁽¹⁾ voertbringen, sonder blijf,
 Ene lust vele wonderlike,
 3435 Die ic gepeinst hebbe sekerlike;
 Dat engijn, alsoe ic wane,
 Sal ons helpen wederstane
 Die Serrasine ende die Piersanden,
 Dat wi niet vallen in haren handen.
- 3440 Die vroede Janijn hadde doen maken
 Ende berecken sine saken
 Wel behendelike ende scone,
 Alsoe elken vroeden staet te doene.
 Hi dede verwen een vestiment,
 3445 Swert alsoe een atriment,
 Ende meer dan dusent dede hi nemen
 Scurvele ende eencoerne snieme,⁽²⁾
 Al levende, ende hechte se ant vestiment.
 Daer dede hi nemen altehant
 3450 Twee scone baniren groet,
 Ende tongen, die alle bloetroet,
 Ende oec dedi setten daernaer
 Daerboven enen spieghel claer,
 Die scemerde ende gaf claerheit groet
 3455 Jegen de sonne; het was wel noet.
 Die engiene dedi oprechten
 Een luttel voer der midder nachten,
 Eer dats yemen wart geware.

(1) Hs. *lc salt*.

(2) Hs. *sniere*.

- Die sonne die ginc⁽¹⁾ op clare,
 3460 Ende die vroede Janijn ginc saen
 Ten torre boven den engijn staen,
 Ende droech met hem der swerde drie,
 Ende te scermene began hie
 Metten swerden, ende wijch maken,
 3465 Dat tfier spranc uten sparken.⁽²⁾
 Ende dit versagen de Serrasine
 Van buten, daert was anscine,
 Bi den scurvelen, die alle sprongen
 Ende nieweren stil en stonden.
 3470 Doe waenden wel die Serrasine
 Dat de God der Kerstine
 Dies nachts ware uten hemel comen,
 Ent hem niet en soude vromen
 Dat si met wige wilden bestaen.
 3475 Ter vlucht maecten si hem saen,
 Ende lieten de stat ende voeren hare verde.
 Ende als de Romeine geware werden
 Dat si vloen, si volgeden hem naer,
 Ende versloeger vele daer.
 3480 + Alse vluchtech es een here,
 Mach ment slaen sonder were;
 Si wonnen daer op hem groet goet;
 Si waren dom ende niet vroet,
 Dat si vloen ende te scerne gedreven.
 3485 Bedi waren si staende bleven,
 Tgewerke hadde hem niet gedert,
 Ende si hadden hem wel verwert
 Jegen die van binnen ende de sca gewonnen;
 Si waren dom, bedi was begonnen

*Fol 278.

(1) Hs. *gin*.(2) Hs. *spaken*.

- 3490 Der dommer feeste, alse ic eer seide.
 Si waren bedrogen bi haren dompheide.
 So suldi here sijn, bi Gode,
 Bi den rade der seven vroede.
 Bedi ghi slacht den wenenden kinde.
- 3495 Ic ben die u twaer ontbinde;
 Want alst kint weent, op de stonden
 Stect men hem de borst in den monde,
 Het swiget; ende so gedaen es u costume;
 Ghi moget u gehouden cume
- 3500 Ene ure in enen gedachte.
 Dit maket mi therte onsachte.
 Ene ure wildi u kint verslaen,
 Een andre ure wildijt laten gaen.
 U es de dinc kenlec genoegh
- 3505 Van uwen sone, dat hi mi sloech,
 Bloetresede ende dede lelechede.
 Wat bedi of het es waerhede?
 Twi ne wildijt dan verstaen,
 Ende siet dat hi werde verdaen?' -
- 3510 'Wel gerne, vrouwe', sprac de here,
 'Hi ne levet langer mere;
 Nu wil ic dat hi si verdaen'.
 Doe hiet hi daeromme gaen;
 Sinen serjanten hiet hine halen.
- 3515 Dus hevet de quade, met hare talen,
 Den here so vele doen verstaen,
 Dat hi verdoen wille ende verslaen
 Sijn kint dore haren wille.
 Doe waren si droeve ende stille
- 3520 Alle diet hoerden ende sagen,
 Ende begondent sere clagen.

Binnen desen dat gescien soude,

- Quam daertoe gevaren, boude,
 Die sevende vroede, de hiet Mauras,
 3525 Die dies kinds meester was.
 Hi was jonc man ende vroet.
 Van den orse beette hi te voet,
 Ende ginc toten keyser te hant,
 Ende groete alle die hi daer vant.
 3530 Den keyser, teerst dat hine sach,
 Die hem gene andwerde en gaf;
 Maer hi sweech ene lange stonde
 Eer hi sprac, doe hi begonde;
 Doch sprac hi ten vroeden man:
 3535 'Gheen God houden! ic u an,
 Noch genen danc geve ic u nu',
 Sprac de keyser, 'dat seg ic u,
 Here Mauras, ende al bedi
 Dat ghi dus hebt bedroevet mi'. -
 3540 'Ic, here?' seit hi, 'ende waarmede?' -
 'Ghi ne wet oec niet die waerhede.
 Ghi hebt so minen soen geleert
 Dat hi bi u sal sijn onteert
 Ende gerovet van den live.
 3545 Hi wilde bi mijns selfs wive
 Hebben gelegen ende vercracht;
 Ende oec hebdine daertoe bracht,
 Dat hi verloren hevet de sprake;
 Dies es mijn herte tongemake.
 3550 Ende oec en saelt niet gebreken,
 Ic en salt op hem ende op u wreken
 So anxtelijc, ende op uwe gesellen;
 Men salre af spreken ende tellen
 Hierna over langhe stont'.
 3555 Alse dit Mauras wart cont,
 Dat hem de keyser dus sprac toe,

- Vroedelijc andworde hi doe
 Ende seide: 'Here, ghi hebt geseit
 Uwen wille; hets mi leit
- 3560 + Dat kint verloren hevet de sprake;
 Maer dat en was noyt ware sake
 Dat ghi hem van der vrouwen antijt.
 Sciere sal tware sijn belijt,
 Des sijt wel seker, mogedi gebiden,
- 3565 Eer de dach mergen sal liden;
 Ende en wildi beiden niet
 U kint te doden, hets so gesciet,
 Des biddic Gode, daer wijt gesien,
 Dat u daerof moete gescien
- 3570 Alst metten ridder dede,
 Die bat gelovede dat men hem sede
 Dan dat hi metten ogen sach'.
 Die keyser doe andworde gaf:
 'Dat vertellet mi, Mauras,
- 3575 Hoe dat gesciede ende was?
 Des begher ic ende wille weten'. -
 'Ja, here, waer u moet geseten,
 Ende ghi liet versten tent morgen
 U kint te doden, dat is in sorgen,
- 3580 Ic sout u gerne doen verstaen'. -
 'Ay God!' sprac de keyser saen,
 'Ic en weet wat seggen noch wat bestaen,
 Noch wat laten noch waertoe vaen;
 Ic en weet niet wie hevet onrecht.
- 3585 Mijn vrouwe hevet daertoe bracht
 Dat si tkint wil hebben verdaen,
 Ende ghi wilt dat menf late staen
 In versten ende dwaer ondervinden.
 Maer mocht ic weten ende kinnen
- 3590 Wie onrecht hadde, ic sout so wreken,

+Fol. 278 v^o.

Men souder ewelike af spreken'. -
 'Here', sprac Mauras, 'ghi ne dorvet niet,
 Hen es niet lange tote morgen,
 Latet versten, ghi sult dan tclare
 3595 Wel ondervinden ende dat ware;
 Want tkint mach niet langer beiden
 En sal spreken morgen betide'.

Die keyser sprac: 'Ic salt dan laten
 In versten staen, ende mi gematen
 3600 Tote morgen; maer ic wille horen
 Uwe redene, die ghi seidt voren,
 Van hem de bat gelovede daerof
 Van dat hi horde dan dat hi sach'. -
 'Ic segt u, here', sprac Mauras:
 3605 'Een vorbaer ridder, die was
 Ten wapene goet ende fier,
 Int conincrike van Montogier,
 In drome hem te voren quam
 Ene vrouwe, die hem benam
 3610 Sinen slaep met hare minnen.
 Die ridder en wiste waer beghinnen,
 Die vrouwe te suekene, no wie si was,
 No waer si woende; hem wonderde das
 Dat hi se⁽¹⁾ niet vergeten mochte.
 3615 Haer minne dwancken so onsochte
 Dat hijs niet langer mochte ontbaren,
 Des morgens, hi ne most se varen,
 Die vrouwe soeken, wiste hi waer.
 Op aventure haerentare
 3620 Michte hi te varen, alse hi dede,
 In vremden lande, in vremder stede,

(1) Hs. *hire*.

Te seekene waer hi vinden moge
Die vrouwe, daer hem de sin toe droege.

- Doe stichte de ridder sine vart,
3625 Ende loet bede mule ende part,
Bede met silver ende met goude,
Ende over bossche ende over woude,
Alsone daventure droech,
Te soeken siere herten gevoech,
3630 Over lanc ende over breet.
So lange voer hi ende reet,
Dat hi quam in een lant
Daer hi was vremde ende onbecant,
Ende daer hi vant enen casteel,
3635 Van grouwen merber al geheel.
Die here daerof was een grave,
Die rike was van⁽¹⁾ groter have;
Hi hadde ene der scoenster vrouwen
Te wive, die men mochte scouwen,
3640 Ende dore de scoenheit van hare⁺
So was hi haers lives so care
Ende so jaloers, dat hi daerof
Elken man wantroude ende ontsach.
In enen vasten torre van stene
3645 Dede hi de vrouwe sluten allene;
Ende oec betroude hi niemen daerave
Dat hi hem den slotel gave
Van drien vasten yseren doren,
Die ten sterken torre behoren.
3650 Die here selve haer droech
Van al dat si hadde behoef.
Dus was de vrouwe daerin besloten

⁺Fol. 279.

(1) Hs. *wan*.

- Allene, ende de venstre stont open.
 Daer lach de vrouwe ende sach uurtwart.
- 3655 Die ridder haers geware wart,
 Die soeken voer sine aventure.
 Alse hi se versach, recht op de ure,
 So waende hi des wel wesen vroet
 Dat sijt was daer sijn herte an stoet.
- 3660 Daer die vrouwe ten venstren lach
 Ende si den ridder comen sach,
 Int herte hi haer wel bequam.
 Op haren man wart si so gram,
 Dat hi se so besloten hilt,
- 3665 Dat si niet mocht hebben gewilt
 Te spreken jegen den ridder goet;
 Bedi haer was in haren moet
 Bedroemt te voren al die ghelike,
 Dat den ridder was waerlike;
- 3670 Haerlijc wart doe met anders minnen
 Begrepen so int herte binnen,
 Dat hi wel waent dat de vrouwe es
 Daer hi om bedromet es,
 Ende si waent wel van hem also.
- 3675 Die ridder began wesen vroe,
 Ende sanc een liedekijn van minnen.
 Hadde hi niet haren man daer binnen
 Gewaent wesen, hi ware bat nare
 Den torre gevaren, te spreken hare.
- 3680 Die vaer belette hem ende benam
 Dat hijs niet dede no en volquam.
- Der vrouwen man, de grave,
 Hadde oerloge; wel wiste daerave
 Die vremde ridder, die daer quam;
- 3685 Die ten castele saen opclam

- Ende ginc den here saluteren;
 Ende hi hem, weder, met eren.
 Die ridder vragede den here houde:
 Of hine onthouden wilde in soude?
 3690 Hi soude hem helpen te siere orlogen,
 Te winnen ende te bliven boven.
 Die here andwerde: ja hi, gerne,
 Dies en stoede hem niet tontberne.
 Doe bleef de ridder daer onthouden,
 3695 Metter vrouwen man in soude.
 Wat holpe dat ick er vele af seide?
 Die ridder, bi siere manlecheide,
 Halp den here, der vrouwen man,
 Dat hijs al boven quam
 3700 Van siere orloge, ende nam ent.
 Doe wart de ridder wide bekennt,
 Met al dengenen van den lande,
 Ende de here gaf hem in hande
 Van sinen lande de vogedie.
 3705 Dus gevoert, alse ic u lie;
 Die vrouwe was int herte vroe.
 Op enen tijt gevielt also,
 Dat de ridder ginc neven den torre dare,
 Ende die vrouwe wart sijns geware,
 3710 Ende nam ene biese, ter vart,
 Ende scoet se van boven nederwart.
 Die biese was lanc ende smal,
 Ende oec was se binnen hol;
 Dat meeste ende quam nederwart.
 3715 So dat de ridder geware wart
 Van der biesen, dat si was hol;
 Hi wart peinsende ende wiste wel
 Dat dit die vrouwe dede,
 Bi enegerhande behendechede,

3720 + Ende dat sijt meende te hemwart.
 In groten gepeinse so wart
 Die ridder ter vrouwen, nacht ende dach,
 Hoe hi haer te spraken comen mach.

+Fol. 279 v^o.

Op enen tijt gevielt also,
 3725 Dat de ridder den here sach vroe
 Ende blide wesen. Doe seide hi:
 'Here, bi uwer genaden si
 Dat ic sal bidden ene bede,
 Dats om te hebben ene hofstede
 3730 Daer ic een huus op maken mach,
 Mine wapene al den dach
 Daerin te doene behoudenlike'.
 Die here andworde hem goelike:
 'Segt waer ghi wilt henen'. - 'Niet verre,
 3735 In dat slechte neven den torre'. -
 'Hets mi lief', sprac de here,
 'Doet dat ghi wilt ende spoedt sere;
 Ic gheves u orlof ende ghewelt;
 En spaert daerjegen engeen gelt,
 3740 Gout noch silver, u werdes genoeg;
 Gaet ende doet maken u gevoech'. -
 'Danc hebt, here', sprac de ridder goet.
 Doe dede hi maken metter spoet
 Thuus, so hi naest den torre mochte.
 3745 Die here luttel daerom dochte
 Om wat dat de ridder dede.
 Daer woende een metser in de stede,
 Die was geboren van vremden lande;
 Dien ontboet de ridder te hande
 3750 Ende seide: 'Vrient, hore mine tale:
 Ic sal di dinen dienst so wale
 Lonen ende dine pine,

Di stond er rike af te sine
 Mochstu gedoen in gere manire:
 3755 Dattu dorebickes dese maysire
 Van desen torre, die hier staet,
 Ende enen ganc maken ende enen graet,
 Van den huse in den torre te gane;
 Dorstu dit nemen te bestane,
 3760 Te doene so verholenlike
 Dat mens niet worde waerlike,
 Ic sal di goeds so vele geven
 Du soute te bat mogen leven'.

Die metsere andworde haestelike
 3765 Dat hijt soude so behendelike
 Doen, dats niemen sal werden geware
 Die van buten den torre ware.
 Die metsere was vroet ende genendech
 Van sinen ambachte ende behendech.
 3770 Hi dede dat de ridder wouwe.
 Alst was volmaect, so quam wel houde
 Die ridder toten metsere gegaen,
 Ende trac tswert ende gincken slaen
 Van den lichame thovet af.
 3775 Dat was daerbi, dat hi ontsach
 Dat hijs mochte gewroezet sijn.
 Ende een porter, diet hadde gesien
 Den metser maken, de verholenthede,
 Dies liede den ridder ende sede:
 3780 Dat hi wel wiste van sire affare.
 Die ridder, die wel wart geware
 Datten portere niemen was bi,
 Bi wien dat hijs gewroezet si,
 Hi hief dat swert met beden handen
 3785 Ende clovede hem thovet toten tanden.

- Dus waren si bede haers lives onblide.
 Die ridder slepese ane ene side,
 Daers niemen wart geware;
 Allene waest hem kenbare⁽¹⁾.
- 3790 Hi clam den torre op toter vrouwen,
 Diere hijt dede bescouwen
 Wat hi dore haer hadde gedaen.
 Met haer was hi wel ontfaen
 Ende si met hem, harelijc met andren.
- 3795 Alst tijt was, wilde de ridder wandren,
 Ende wederkeren danen hi quam.
 Ane haer al sinen wille hi nam,
 Alsoe met amien soude amijs.
 Die vrouwe was hovesch ende wijs,
- 3800 + Ende ute haren aelmenire
 Een vingherlijjn, goet ende dire,
 Dat haer haer man gaf,
 Doe hi se sekerde, op dien dach,
 Dat stac si hem an den vinger sijn.
- 3805 Die here seide: 'Vrouwe mijn,
 Met Gode blivet, ic moet gaen,
 Ic en dar hier niet langer staen,
 Doere minen here, uwen man.' -
 'So gaet', seit si, 'te Gode dan!'
- 3810 Hi sciet van hare, ende ginc te hant
 Daer hi haren man vant,
 Diene wel blidelike ontfinck;
 Ende alsoe hi neven hem ginc,
 So nam die here te hant
- 3815 Den ridder bi derselver hant
 Daer dat vingerlijjn was an.
 Alsoe hijt versach, der vrouwen man,

*Fol. 280.

(1) Hs. *kelnare*.

- So wart hi peinsende vele sere,
 Wanen dat comen mochte den here?
- 3820 Ende dien ridder, dient gevel,
 Hi warts oec geware wel
 Dat die grave, de here sijn,
 Verkennet hadde dat vingerlijn.
 Nochtan onthilts hem de here
- 3825 Dat hijs den ridder, min no mere,
 Wilde vragen waent hem quam,
 Alse haer gaen scheden nam.
 Die ridder, met rouwen,
 Maecte hem gereet ter vrouwen
- 3830 Ende warp haer tfingerlijn ende vloe.
 Cume was hi uten torre doe,
 So quam der vrouwen man gegaen
 Ter vrouwen, ende hadde de dore ondaen.
 Alse hi sijn wijf vant, was hi blide.
- 3835 Hi dede se sitten neven sine side
 Ende began vragen hoet haer stoede?
 Si seide: 'Here, mi es wee te moede
 Dat ic dus moet sijn allene,
 Ende met niemene gemene
- 3840 Daer ic mede corte minen tijt;
 So wanneer ghi van mi sijt
 Van u waen ic wel sijn vergeten'. -
 'Neen, vrouwe, mogedi wel weten,
 Hen es in de werelt wijf
- 3845 Die ic core vore u lijf.
 Ic wille u vragen een luttelkijn:
 Segt mi, waer es tfingellijn
 Metten goeden stene diere,
 Dat ic u gaf goedertiere
- 3850 Op den dach dat ic u melde?' -
 'Here, ic hebt in mine gehelde.

Twi vragedi waert soude sijn?
 Ic hebt in de borse mijn'. -
 'Vrouwe', seit hi, 'latet mi sien'. -
 3855 'Gerne, here', seit si, ende mettien
 Trac dat vingerlijn wel scire
 Die vrouwe uten aelmenire,
 Ende togedet haren here.
 Dus behilt si doe haer ere.⁽¹⁾

3860 Aldoe te peinsene began
 Die here, der vrouwen man,
 Dat dicke vingerline geleden
 Ende onderslachten, maer hi ne wilde niet spreken
 Daeraf, no meer doen gewach.

3865 Dien nacht hi bi sinen wive lach,
 Ende dreef met haer sijn deduut,
 Alsoe een man met sire bruut.
 Des morgens es hi opgestaen,
 Alst tijt was, ende es ter kerken gegaen,

3870 Ende met hem ginc de ridder stout,
 Die met hem onthouden was int sout.
 Ende alsoe de dienst was gedaen,
 Die here seide: 'Laet ons gaen
 Int wout een luttel jagen,

3875 Ons sal vele te bat behagen
 Tetene'. - 'Neen, here', sprac de ridder fijn,
 Of ghijt gebiet, dat mach niet sijn;
 Ic moet te miere herbergen gaen.
 Mi es nuwelec doen verstaen

3880 * Bi boetscapen van minen lande,
 Dat mijn pais es jegen mine viande
 Gemaect, ende ic te lande come;

*Fol. 280 v^o.

(1) Hs. *here*.

Ende ic bidde u daerome,
 Here, dat ghi etet met mi heden,
 3885 Alse ghi een stucke hebt gereden
 Int wout ende ghejaget,
 Omdat u te bad behaget,
 So suldi keren ende eten met mi,
 Eer dat wi keren, ic ende⁽¹⁾ ghi,
 3890 Ende mine amie van minen lande
 Hent⁽²⁾ mi de boetscap bracht te hande
 Dat ic met hare te lande kere'. -
 'Ende ic doet gerne', sprac de here.

Die grave voer jagen
 3895 Met siere maysniden, die sijns plagen
 Wel ende scone, alsi souden,
 Ende die ridder, diere was onthouden
 Met hem, ginc ter herbergen sine,
 Achemeren de vrouwe fine
 3900 Met sulken cledren die si noyt ere
 Hadde gedragen voer haren here,
 Die gemaect waren van andren snede
 Dan van dies lans sede.
 Ende alsi scone was gepareert,
 3905 Met andren gewaden gehacemert,
 So quam si van den torre gegaen
 Ontekent ende andersins gedaen,
 Met diren gewaden, met andren cleden
 Dan haer man hadde doen gereden.
 3910 Doe sceen si hondert werven mere
 Scoenre dan si dede ere.

(1) Hs. *en*.

(2) *Hevet?*

- Die ridder hadde haer vorseit al
 Van wat gelate si wesen sal,
 Alsi voer haren man sal comen.
- 3915 Si seide: si hadt wel vernomen,
 Hi ne dorste hem niewer af ontsien.
 Dat eten was gereet mettien.
 Die ridder bracht, geleedt te hant,
 Die vrouwe ende gaf se bi der hant
- 3920 Den grave ende deed se met hem eten.
 Ende alsi bi hem was geseten,
 Lettel dranc hi ochte at,
 Emmer in twivel dat hi sat
 Dore der vrouwen ansijn,
- 3925 Die geleec den wive sijn.
 Doe peinsde hi weder, metter hast,
 Dat die torre was so vast
 Dat sire niet ware comen uut;
 Ende bander side docht hem haer luut
- 3930 Ane hare sprake, ane haer gedane,
 Dat ware sijn wijf, bi sinen wane.
 Doe peinsde hi weder om tfingerlijn,
 Dat wive wel so gelijc mochten sijn,
 Ende si hem also wel mochten
- 3935 Alse vingerline onderslachten.
 Aldus verkeerde hem sijn gepeins
 Menechsins hare ende gens,
 Sodat hi luttel dranc of at,
 Daer hi bi der vrouwen sat.
- 3940 Alst gheten was, men dede op saen
 Die taflen; de here was gegaen
 Te sinen castele gereet,
 Ende die vrouwe hevet haer ontcleet
 Ende afgedaen al dat si hadde.

- 3945 Ende ane gedaen haers selfs gewade,
 Ende bi den grade haestelike
 Clam si den tor op vardelike,
 Ere datter in was haer man,
 Die de dore ontsloet ende tote haer quam.
- 3950 Alse hi sijn wijf vant, was hi blide.
 Hi ginc sitten bi hare side
 Ende bleef met haer alle den nacht.
 Dat segge ic u, hi hadde recht.
 Ic wane hi se onlange hebben sal;
- 3955 Want de ridder hadde besproken al
 Die dinc, bereet ende belopen
 Scip ende scipman; dus mach hi hopen
 Te hebben te beteren spoet.
 Nu hort wat der vrouwen man doet.
- 3960 Tierst dat hi was opgestaen,[†]
 Hi liet sijn wijf ende ginc saen
 Die doren van den torre sluten,
 Ende die riddere bleef van buten.
 Alse hi wart geware das,
- 3965 Dat sijn here uten torre was,
 Ende sijn wijf hadde allene gelaten,
 Hi ginc bi der verholenre straten
 Ter vrouwen, ende deed se opstaen.
 Die selve cleder dede hi haer aen
- 3970 Die si sanderdaechs hadde an
 Doe si at met haren man,
 Die hare dicke dede ere,
 Ende daerom peinst min no mere
 Dat sine sal te scerne driven.
- 3975 Maer de lust es groet van wiven,
 Daer en helpt jegen wachten negeen.
 Die ridder ginc eer hi gefeen
 Dat hi toter kerken quam,

†Fol. 281.

- Daer hi sinen here vernam
 3980 Seggende sine gebede.
 Die ridder toten here sede
 Dat hi al gereet ware
 Wech te varene; hi bade hem dare
 Dat hi hem dade ondertrouwe,
 3985 Ende gawe te wive deselve vrouwe,
 Die sanderdages met hem at.
 Hi hed se lange tere amien gehadt.
 Omdat si hadde gepijnt hare
 Om hem, dat hi te lande vare,
 3990 So wilde hi haer doen de ere'. -
 'Het ware wel recht', sprac de here.
 Hi hiet se hem halen gaen gereet.
 Het es waer, want men seet:
 Die enen andren wil bedriegen
 3995 Hem es luttel om een liegen'.
- Die ridder ginc halen de vrouwe,
 Ende hare man deed se hem ondertrouwe,
 Ende gaf se hem daer te wive.
 Nochtan van hude ende van live
 4000 So docht se hem sinen wive gelike.
 Die here bracht se te scepe haestelike,
 Ende hiet se Gode bevolen varen.
 Doe trac men tseil op, te waren,
 Ten hunen toe, ende liet gaen te winde.
 4005 Also lange alse de here kinde
 So stont hi achter ende sach;
 Ende alst hem int herte lach
 Ende hi thuus quam, der vrouwen man,
 Ten torre hi clemmen began,
 4010 Sijn wijf te soeken, daer hi se liet.
 Alse hire quam, vant hi se niet.

- Hi socht se hare, hi socht se dare.
 Doe wart hi van den grade geware
 Dien die ridder maken dede⁽¹⁾;
 4015 Doe wiste hi wel de waerhede
 Van dat hi was te scerne gedreven.
 'Ende aldus, here, moeti leven,
 So suldi sijn, bi minen live,
 Bedrogen, gelovedi uwen wive'.
 4020 Doe sprac de vroede: 'Wildi geloven
 Uwen wive, ghi wert bedrogen;
 Ghelovedi hare bat, van dat si seit,
 Dan uwen ogen, dats mi leit.
 U kint hevet gene langer beide,
 4025 Het sal spreken mergen betide.
 Dan suldi weten wiere onrecht hevet'. -
 'Ay God! here', de keyser seget,
 'Can ict geweten, ic salt so wreken,
 Men salre emmermeer af spreken.
 4030 Heden meer werdet niet verdaen,
 Dore al dat si mi brenget aen.
 Ic sal desen dach laten liden
 Ende mergen sire spraken ontbeiden'.

 Doe ginc de keyser toter vrouwe,
 4035 Die vol was van groten rouwe,
 Dat si gevorderen niet en mach
 De dinc de haer opt herte lach;
 Dats de rouwe, die se verslaet.
 Si weet wel dat haer te quade gaet
 4040 Teerste dat tkint spreken sal[†]
 Ende dat sal vertellen al
 Die sake, also si es gesciet.

[†]Fol. 281 v^o.

(1) Hs. *dode*.

- Die here en willet letten niet,
Smorgens es hi opgestaen,
4045 Ende es ter kerken gegaen,
Dien dienst ende de messe horen.
Doe bracht men hem sijn kint voren;
Ende al dat volc, groet ende clene,
Dat daer was van der stat gemene,
4050 Quam den kinde gevolget nare,
Om te horen ende te weten tware
Van hem ende van siere vrouwen;
Alle quamen sijt bescouwen.
- Vore den vader, sinen here,
4055 Bracht men geleidt den jonchere
In ene plaetse vele wijt.
Alst kint vort quam, do waest tijt
Te swigen hem allen diere waren,
Om te horen die niemaren
4060 Die tkint daer vertellen soude.
Alst kint quam voer den vader wel houde,
Het knielde ende bat den vader genaden.
Die vader hiet hem al sine mesdaden
Vertellen, die hem waren gesciet;
4065 Ende het deet, ende liets achter niet,
Van ende torde vertellet daer
Sine gescienesse openbaer,
Ende waerbi hi hem van spreken⁽¹⁾ onthilt.
'Vader', seit hi, 'mi dunct ghi so doen wilt
4070 Also hier te voren een rijc man dede,
Daer men af tellen mach waerhede⁽²⁾.
Omdat sijn kind hem dede verstaen

(1) Hs. *sprekent*.

(2) Hs. *w'hdede*.

- Dat boven hem soude gaen,
 Ende mere here sijn dan hi wart.
- 4075 So hadde de vader sijn kint onwert,
 Ende riep twe knapen altehant,
 Ende hiet hem nemen tkint te hant,
 Ende seide dat sijt verdrinken gaen.
 Doe sprac de keyser vele saen:
- 4080 'Sone, uwe exemple wil ic horen,
 Alse ic hebbe gedaen te voren
 Van uwen meester al de hare,
 Die onwille ende sorge sware
 Doere uwen wille hebben gehat.
- 4085 Hets recht dat ghi hem ont te bat
 Ende van herten te houden sijt;
 Si hebben⁽¹⁾ u tlijf op desen tijt
 Behouden bi hare wijsheit'.
 Doe sprac tkint: 'Ic bens gereit
- 4090 Ende willich te seggen gerne;
 Mi en staets niet tontberne,
 Sint dat ghijt weten wilt, vader,
 So sal ict u seggen algader'.
- 'Het was wilen hier te voren
- 4095 Een ridder rike ende wel geboren,
 Die alre kinder en hadde maer een.
 In een gepeins overeen
 Vielen die man ende sijn wijf,
 Die hi minde alse sijn lijf,
- 4100 Te gane tote enen eremite int wout.
 Haer kint was hem van herten hout,
 Alst recht was, ende ginc met hem daer.
 Boven den here vlogen hen naer

(1) Hs. *heben*.

- Twe craien, die riepen lude,
 4105 Swert van plumen ende van hude,
 Ende emmer vlogen si boven den here
 Craiende, roepende vele sere.
 Doe sprac de vader ten jonghelinc,
 Den sone, die neven hem ginc:
 4110 'Ic hebbe groet wonder in minen moet,
 Ochte yemen mochte sijn vroet,
 Die wiste wat dese vogele menen nu'.
 Die sone seide: 'Ic segt u:
 Die vogele seggen⁽¹⁾, vader mijn,
 4115 Dat ic so vorbaer voer u sal sijn,
 Dat ghi waert blide dat ghi mocht staen
 Neven mi, daer ic mine hande sal dwaen,
 Ende op te houden mine mouwen;
 Ende noch meer van mire vrouwen;
 4120 + Si souds blide sijn, wilde ic haer
 Gestaden, dat si brachte daer
 Die dwale, daer ic mi soude drogen'. -
 'Des en wert niet, so mine ogen!'
 Sprac de vader, 'het sal bliven.
 4125 Boven mi soutu niet cliven,
 No vorbare man sijn dan ic'.
 Nu hort, wat nijt dede ende mic,
 Dien de vader droech ten kinde.
 Te verdrenkene hijt sende,
 4130 Om quite daeraf te sine.
 Drie dage doget pine
 Op ene roke, an een eylant,
 Daert genen troost en vant,
 Sonder⁽²⁾ ane de vogele wilde,

*Fol 282.

(1) Hs. *segen*.(2) Hs. *sond*.

- 4135 Die hem seiden dat [hijt] stille hilde,
 Hem soude saen geholpen sijn.
 Dat kint verstont wel haer latijn,
 Dat in de see lach op een eylent.
 Doe quam een visschere altehant
- 4140 Gevaren, diet seil streec ende vinc.
 Dus verginc gene dinc,
 Ende hi vercocht enen riken man;
 .Xx. marke gouds hire ane wan,
 Die vesschere, die tkint vercochte.
- 4145 Ende die coepman, die tkint brochte,
 Was berecker van sconincs lande,
 Ende hadde al theerscap onder hande
 Dat den coninc toe bestoet.
 Dat kint was lustech ende vroet,
- 4150 Daertoe hovesch ende wijs;
 Wie dat sach hi gaf hem prijs.
 Dus was tkint van hem allen gheeert.
 Het was recht, want het was wel geleert,
 Dat het luut van beesten verstont,
- 4155 Ende wel was wijs daerof ende vroet.

- Die daer was coninc van den lande
 Overal hi boden sande,
 Om de vroetste die men vonde,
 Te siene of yemen geweten conde
- 4160 Twi dat ene craie ende .ij. roeke
 Altoes hem volgen ende op hem roepen,
 Over nacht ende over dach,
 Dat hi gerusten niet en mach.
 Hi dede scriven in sinen brieven:
- 4165 Die hem bate daerof mochte geven
 Hi gave hem half sijn conincrike,
 Te vrien eygen ewelike,

- Ende na sijn lijf altgeder.
 Dus swoer hijt bi den hoechsten vader,
 4170 Gode, onsen Here van hemelrike.
 Op enen Sinxendach, waerlike,
 Hadde hi gesworen ende geleit
 Den dach te houden ende te sijn gereit.
 Daer quam menich moederbaren;
 4175 Ende tkint quam metten here gevaren.
 Diet hadde gecocht, dan wonder besien.
 Te sinen here seit mettien:
 Wilde hem de coninc houden tghelof,
 Hi souden wel bevroeden daerof
 4180 Twi de vogele op hem riepen,
 Die niet cesseerden noch en sliepen.
 Doe tellet sijn here den coninc vort.
 Doet de coninc hadde gehort,
 Hi dede voer hém comen dat kint,
 4185 Ende swort hem, so dattet vint,
 Dat tconincrike sine werden sal,
 Can hi dwaer daerof seggen al,
 Die vogele getsissen ende wech doen gaen,
 Sijn lant wert hem al onderdaen,
 4190 Ende na sijn lijf wart hire af here.
 Dat kint seide ende rocht niet mere;
 Het hilts hem an sijn belof,
 Het souden wel bevroeden daerof.
- Doe sprac tkint: 'Hort hiernaer,
 4195 Hieraf sal ic u seggen waer:
 Die drie vogele, die daer roepen,
 Dats ene craye ende twe roeken,
 Die eesschen vonnesse ende recht besceet
 Van selken dingen alse ic wale weet.
 4200 + Ghi wet wel, ende het es waer,

+Fol. 282 v^o.

- Dat diere tijt was op verleden yaer,
 Ende die meeste roec van den tween
 Dat was der crayen genoet een,
 Die si liet in den dieren tijt;
 4205 Ende die minste, die ghi siet,
 Voer hem bejagen ende help se houden,
 Met sinen bejage, ende voeden,
 Ende es genoet nu jegen hare.
 Nu hevet de meeste gevreescht nimare
 4210 Dat die tijt gebetert es,
 Ende int lant noch levende es
 Die craie, sijn wijf, ende wil se hebben,
 Bi der redenen, die ic u mach seggen,
 Omdat si was van ierste sijn,
 4215 Ende hi met hare ende si met him
 Genoet was menegen dach;
 So wilt hi wederkeren int gesach
 Dat hi van ierste met haer was.
 Die minste wil niet loven das,
 4220 Dat hi se weder soude hebben,
 Maer hi wil se hem al ontseggen,
 Bedi dat hi se qualec liet;
 Ende bi hem eest⁽¹⁾ bleven niet,
 Si ne ware van honger doet bleven
 4225 Also hi se ter noet hadde begeven.
 So stont hi haer wel bi ter noet
 Ende besermese van der doet,
 Ende hevet haer haer lijf behouden;
 Ende hierbi wil hi se hem onthouden
 4230 Den meesten, ende wederseggen;
 Ende recht vonnesse willen si hebben,
 Here coninc, in u hof,

(1) Hs. es.

Ende nemme hebdi pays daeraf
 Si ne hebbens vonnesse ontfaen.
 4235 Op u sijn sijs beide gegaen,
 Dat ghijs hem recht vonnesse doet,
 Welc hare dat se behouden moet;
 Ende also sijs hebben besceet,
 Si sullen hem sceden gereet
 4240 Ende vliegen hare verden,
 Ende laten u met payse gewerden'.

Die coninc seide: 'Ic segge mijn avijs:
 Mi dunct, dat hijs bat werdech is
 Die minste, die haer behilt dlijf;
 4245 Die meeste dede also een quaet keytijf
 Dat hi se begaf ter noet'.
 Dan gaf de meeste enen screem groet,
 Ende sloech met vedren ende vloech wech.
 Also de minste dat versach,
 4250 Dat dander wechvloech ende si hem bleef,
 Die bliscap, die hi so groet dreef,
 Dat u mochte vertellen niemen;
 Ende si vlogen wech sniemen
 Ende lieten met payse gewerden
 4255 Den coninc, ende met verde.
 Ende also de coninc dit versach,
 Sach hi nie so bliden dach;
 Sine dochter dede hi vortcomen,
 Die hevet de jongelinc genomen,
 4260 Die sint coninc wart ende here,
 Ende hadde geweld ende groet ere
 In sijn lant. Lange stont
 Daerna was hem gedaen cont
 Dat niet wel van goede ginc te hant
 4265 Den vader sijn, ende was comen int lant

- Te wonen, daer hi here af was.
 Alse hi de waerheit wiste das,
 Die coninc, dat de vader sijn
 Was comen wonen onder hin,
 4270 Doe riep hi te hem enen serjaent
 Ende seide: 'Vrient, ganc te hant
 Vragen waer⁽¹⁾ woent de here Garijn,
 Ser Diederecs sone, ende die vrouwe sijn,
 Die onlange sijn comen int lant.
 4275 Alse duut gevreescht heves te hant,
 Waer hi woent ende dune heves vonden,
 So soutu hem seggen te dien stonden:
 Dat hi dies mach seker sijn,
 Dat [hi] binnen .vijj. dagen met him
 4280 In sijn huus, op desen tijt,⁺
 Wil eten ende nemen ene maeltijt.

⁺Fol. 283.

- Doe ginc de bode, ende quam
 Gegaen ter stat, daer hi vernam
 Den here Garijn, sconines vader.
 4285 Die bode vertellede hem algader
 Dat hem de coninc ontboet
 Met hem tetene. Hi hads bliscap groet,
 Ende ginct vertellen sire werdinnen,
 Sinen wive, met groter minnen,
 4290 Dies int herte blide was.
 Nochtan en wist hare geen das
 Dat hare soen was de coninc;
 Si ne peinsden niet om oude dinc,
 Die hem te voren was gesciet.
 4295 Al en dachten sire omme niet,
 Die coninc wel den vader kende,

(1) Hs. *waert*.

- Ende eer de dach sal nemen ende
 So sal hijt hem wel doen weten.
 Die coninc hevet hem niet vergeten
 4300 Hi ne quam, ter tijt die hi ontboet,
 Tes vader huus met feesten groet.
 Die coninc was daer wel ontfaen.
 Alst gereet was, ginc men dwaen.
 Wel haddi gedaen sijn berec,
 4305 Sodat hem geen dinc gebrac,
 Hi ne mocht met eren enen goden man
 Wel ontfaen, daer hijs hem an.
- Die coninc was daer wel ontfaen.
 Het was gereet, men soude dwaen;
 4310 Die dwale nam die vrouwe,
 Ende die here scoet an de mouwe,
 Ende wilde se daer ophouden;
 Die coninc sprac wel houde:
 Laet staen de mouwe, doet wech de dwale;
 4315 En gedinct u niet der tale
 Dat enewerf u sone seide:
 Dat hi in so groter hoecheide
 Boven u soude gedien,
 Dat ghi sout blide sijn, wildijs lien,
 4320 Dat ghi ophouden mocht de mouwen,
 Daer hi sine hande dwoege, met trouwen.
 U vrouwe, u wijf, soude blide wesen
 Mocht si de dwale houden te desen
 Daer hi an drogede, verliet tware;
 4325 Oec hadt u herde onmare;
 Mi dunct, nu eest daertoe comen'.
 Die coninc hevet den vader genomen
 Ende die moeder, bi der hant,
 Ende sprac te hem, sonder sablant:

- 4330 'Ic ben dien ghi daet werpen in de zee'.
 Hare geen wiste wat seggen mee;
 Tebarentert waren si sere. -
 Ende aldus wildi mi doen, here,
 Doden sonder jugement;
- 4335 Ende mijn vrouwe, die hier staet present,
 Hevet mi ane getegen sulke dinc,
 (Daer si niet wel in en ginc)
 Doe si mi⁽¹⁾ leide met haer allene
 In de camere, te sijn gemene,
- 4340 Ende si lichte ane mi doe sochte
 Dies si vinden niet en mochte;
 Si woude dat ic bi haer hadde gelegen.
 Mi ware thovet liever avegheslegen
 Dan ic haren wille hadde gedaen,
- 4345 Ende die dinc waer vort⁽²⁾ gegaen
 Dat si ane mi socht, mijn vrouwe.
 Here het was logene, bi mire trouwe,
 Dat si mi aneteech dat ic se sloech;
 Si dede haer selven dat ongevoech
- 4350 Dat si mi aneteech, in deets haer niet'. -
 'Nu segt mi, sone, wat was u gesciet,
 Op die tijt ende op die stont,
 Dat ic gene sprake an u en vant?
 Bi wat redenen haddi verloren,
- 4355 Sone, de sprake, wil ic horen'.
 Dat kint andworde ende seide:
 'Vader mijn, het was waerheide;
 Alsoe ghi om mi sent ende mi was cont,
 Gingen wi op ene avontstont,
- 4360 Ic ende die lieve meestre mine,⁺

⁺Fol. 283 v^o.

(1) Hs. *me*.

(2) Hs. *vorr*.

- In de sterren ende in de mane sien,
 Om te wetene ende te besiene
 Of enege dinc stonde te gesciene
 Cortelec, die wi niet en wisten.
- 4365 Bi der behendecheit van listen
 Worden mine meestre ende ic geware:
 Tierst dat ic vore u comen ware,
 Ende ic mijn wort soude wanen spreken,
 So soude mi de herte breken,
- 4370 Ende ic mijns lives soude derven.
 Oec versagen wi anderwerven:
 Mocht ic mi van spreken onthouden
 .Vij. dage, ic sout lijf behouden.
 Doe gaf mi elc meester ene bede
- 4375 Dat hi, bi siere behendechede,
 Mi soude vervaen enen dach.
 Omdat ict, here, dus waer versach,
 Wildic niet spreken, mer mi onthouden,
 Omdat ic wilde mijn lijf behouden.
- 4380 Hadde ic gesproken ende waert mi gesciet,
 So ne waer mijns lijves niet.
 Hierbi waest, lieve vader,
 Dat ic liet miere vrouwen algader
 Seggen dat si seggen woude.
- 4385 Ende ic nieweren af dede onscoude;
 Si mochte mi anetien dat si wilde'. -
 'Vrouwe, wat es u onsculde?'
 Sprac de keyser, 'twi dadi dat?'
 Die vrouwe en wist andwerden wat,
- 4390 Sonder allene dat si sede:
 Dat sijt al van sorgen dede,
 Dat hi den vader mochte verstoten
 Ende ontkeren van sinen genoten;
 Des hadde si sorge ende rouwe.

- 4395 'Here', seit si, bi miere trouwe,
 Het was al om te behouden u ere
 Dat ic dit dede. lieve here;
 Ic ben wel seker, en waer di,
 Dat ic groet ere verlore daerbi,
 4400 Ende ic hem vremde soude sijn.
 Ende ghi wet wel, here mijn,
 Dat ic vriende ende mage liet
 Om u te hebben ende van hem sciet.
 Alsoe ic hier quam int lant,
 4405 Waren si mi vremde die ic hier vant,
 Ende noch sijn, here, clene ende groet;
 Mi en ware niet leder dan u doet;
 An u lijf leget mijn welvaren;
 Si ne sijn niet al doet, te waren,
 4410 Die mi gerne namen doet.
 Sijt mijns genadech, here groet,
 Al en heb ic maech no vrient int lant
 Diere om gave⁽¹⁾ enen bisant,
 Weder ghi mi dodet so liet.
 4415 Ic bidde u, here, of ghi ghebiet,
 Dat ghi mi niet en nemt mijn lijf
 Sonder vonnesse; ic ben u wijf,
 Ende ghi mijn getroude man.
 Laet mi vonnesse genieten dan
 4420 Van uwen mannen, te hebben doch
 Sulc alsoe wisen sal u hof,
 So doedi daeran uwe ere'. -
 'Ende ic salt gerne doen', sprac de here.
 Van heden over .xl. daghe
 4425 Sweer ic mijn hof, dat ic op de clage
 Recht vonnesse u wille doen dan,

(1) Hs. *gae*.

Alsoe wisen selen mine man'.

Die keyser boden ute sande,
Wide ende verre, ende in elken lande:

- 4430 Dat si op dien dach genomen
Alle te hove souden comen
Die van den keyser waren gegoet.
Daer was menich man gemoet
Te hove te comene, alsoe op die stont
4435 Dat hem was gemaket cont,
Want het liep wide mare
Van den baroenen, haer ende dare,
Dat de keyser, in vollen gedinge
Van sinen hove, soude doen maninge
4440 + Ende vonnesse van den wive sijn,
Watter mede soude gescien,
Alsoe op dien dach ende op die stont
Dat hem was gedaen cont.

*Fol. 284.

- Alst quam ten viertechsten daghe,
4445 De keyser selve dede de clage
Op de vrouwe ende vragede saen:
Wat vonnesse daerof soude gaen,
Nadien dat comen was de dinc,
Dat si haer van den jongelinc
4450 Hadde beclaget daer te voren,
Ende menich leet ende menegen toren,
Die si hem te voren hadde gedaen?
Daerof hiet hi se te rade gaen,
Ende volcomenlike in sijn hof
4455 Daer te seggen vonnesse of.

Doe seiden si met gemenen rade:
Dat metter vrouwen de here dade,

- Dat wijsden si, sinen vrien wille.
 Doe sweech de keyser onlange stille,
 4460 Maer hi sprac verbolgenlike:
 'Ic hebbe gesproken so, waerlike,
 Menich werf: ic salre over rechten;
 Ende mi en salt oec niet ontfechten,
 Bi hare scout en eest niet bleven
 4465 In hadde mijn kint verslegen.
 Sint si belijt hevet de dinc,
 So wil ic', sprac de coninc,
 'Dat men se hier verberne sciene,
 Daer wi toe sien, in enen viere'.
- 4470 Doe dede dorne ende staken
 Die keyser halen, ende .i. vier maken,
 Ende die vrouwe vele sciene
 Dede hi werpen in den vire.
 Dat sijs verdiende was scade,
 4475 Want si was wijs van rade;
 Hadde si haer dinc te besten gekeert,
 Si was wel wert dat men se gheeert
 Edde ghepriset hadde te mere.
 Doe seide te sinen kinde de here:
 4480 'Wel, lieve kint, dese overdaet
 Hevestu bi dire stiefmoeder raet
 Gehadt ende dese grote pine.
 Ic gheve di de hulde mine;
 Ende alle sevene de meestre dijn,
 4485 Wil ic, dat mine vriende sijn,
 Ende ic de hare, bi hare genaden.
 Nemmermeer werdstu verraden
 Van stiefmoeder jegen mi,
 Lieve kint, dat gelove ic di,
 4490 Ende ic salt di wel houden.

Die exemple hebbe ic wel onthouden.
 In wille niet doen alse de man dede,
 Omdat hem sijn kint toesede
 Dat hijt in hoecheden sien soude
 4495 Boven hem, so dede hijt boude
 Dragen ende werpen in die see.' -
 'Dat dede nijt doen ende wee,
 Vader, dat hijs int herte droech,
 Ghi ne dorft niet wanen, al had ic genoegh
 4500 Also vele eren boven u
 Alse ghi boven mi hebt nu,
 Dat ic u soude tonwerder hebben
 Een twint niet, dar ic wel seggen.
 So ne soude elc goet kint, wart vroet,
 4505 Die vader of moeder belgen doet,
 Het moet hem werde te sure'. -
 Ende hier ent de aventure
 Ende die boec van den seven vroeden.
 God moet se in dogeden vort hoeden
 4510 Alle diere hebben gewesen
 Daer dese rime es gelesen.
 Des moet hem onnen de hemelsche Vader!
 Amen segt allegader.

Amen. Amen. Amen.

Woordenlijst.

De cijfers verwijzen naar het vers. Het dubbel punt achter zekere cijfers beduidt dat het woord tot rijm dient.

Achemant, bn. 1506. 1908. 2010.
 Achemeren, w. 3899. - **Hacemeren**. Gehacemert 3905.
 Acht, telw. 2832.
 Achten, w. 2149. - Achten (achtte het) 1413. - Acht (geacht) 2307. Geacht 515. 617. 2575. - Subj. Achte 1674.
 Achter, vz. 1490. 1528. 1539. - Achter dorpe 2111. - Achter straten 1613.
 Achter, bijw. 1913. 4006. - Achter en voren 236. - t Achter sijn 1246.
 Achterlaten, w. Liets achter 4065.
 Achterwaren, w. t Achterwarne 611.
 Aelmenire, zn. 3800. 3857.
 Aen, vz. 853. Zie ook AN en ANE.
 Aenbrengen, w. Si brenget an 4031.
 Aendoen, w. Dede aen 3969. - Ane gedaen 3945.
 Aexe, zn. 1955. 1961. - Axe 633.
 Aextere, zn. 2692. Aexteren 2585. 2668. 2765.
 - Aextre 2603. 2730. 2746. 2749. - Axtre 2741.
 Af, vz. 1641. 2148. 2219. 2807. 4190. 4385.
 Af, bijw. (daarmee gedaan) 2086.
 Afdoen, w. Afgedaen 3944.
 Affare, zn. 3780.
 Afgaen, w. Ginc af 2741. - Subj. Ga af 404.
 Afhouwen, w. 1962.
 Afnemen, w. Afgenomen 2571-72.
 Afslaen, w. 1358. 1947. 1955. 2978. 2985. 2990. 3773-74. - Aveslaen 1350. - Afslaet 636. - Slogedi af (sloegt gij af) 1984. - Sloech af 814. - Sloecht af 1360. - Afsloegen 3241. - Avegheslegen 4343. - Imperat. Slach af 633.
 Afwesen, w. Ave wesen 3153.
 Afwringen, w. Wranc af 2728.
 Ay, uitr. 172. 715. 971. 1091. 1119. 1276. 1341. 1549. 1606. 2631. 2711. 3037. 3361. - **Ay God!** 3372. 3581. 4027.
 Al, bijv. voornw. (Elk, *omnis*) 325. 537. 763. 1251. 1325. 1377. 1545. 2299. 2332. 2360. 2568. 2993. 3346. 3702. 3955. 4048. 4063. 4082. 4409. - **Alle** 19. 186. 197. 245. 410. 429. 471. 609. 690. 1088. 1132. 1357. 1384. 1996. 2109. 2113. 2558. 2875. 2989. 3035. 3081. 3448. 3451. 3468. 3520. 3529. 3952. 4053. 4431. 4484. 4510. - Allere 36. 1509. - Alre 15. 56. 428. 874. 1037. 3030. 4096. - Alrebest 1145. - Allen 1. 189. 193. 237. 294. 309. 590. 679. 698. 969. 1153. 1387. 1611. 1859. 2275. 2499. 2598. 2606. 2776. 3054. 3149. 4058. 4152. - Al (geheel, *totus*) 117, 124. 547. 1354. 1499. 1508. 1734. 1746. 1958. 2061. 2330. 2361. 2362. 2364. 3004. 3053. 3059. 3111. 3181. 3404. 3731. 4041. 4147. 4189.
 Al, zelfst. voornw. (alles) 218. 1315. 1364. 1987. 2036. 2049. 2098. 2099. 2124. 2604. 2620. 2684. 2740. 2915. 3290. 3348. 3651. 3944. 4031.
 Al, bijw. (ten eenen male, geheel en al 503. 796. 1334. 1746. 2230. 2387. 2511) 3912. 3982. 4187. 4221. (al te maal. 1824. 3073. 3448. 3538. 4391. 4396. 2000. 2158. 2987. - (overal) 188. - Al ter versterking. Al met machten 508. - Al tote bi den dage 2684. - (Zegswijze, geheel en al, *omnino*) Met allen. 2995.

Al, vz. (alhoewel, ofschoon) 305. 699. 705. 1478. 1677. 2032. 2164. 2524.
2895. 2948. 4295. 4412. - Al eest 3063. - Al waer 774. - Al waest 802.
Al, met een tegenw. deelw. 867. 915. 935. 1190. 3326. 3386.
Aldaer, bijw. 3123.
Al die gelike (al hetzelfde) 3668.
Aldoe, bijw. 430. 3860.
Aldus, bijw. 78. 88. 283.
Algader, bijw. 366. 474. 717. 1744. 2845. 4093. 4285. 4383. - Allegader 1006.
4513. - Al te gader 4168.
Algeheel, bijw. (geheel) 3278. 3635.
Alhiere, bijw. 89:

Allene, bn. 453. 464. 780. 833. 860. 2637. 2922. 3160. 3358. 3645. 3653. 3789.
 3838. 3966. 4338.
 Allene, bijw. 860. 4390.
 Allenthalven, bijw. In a. - (overal) 237.
 Alnoch, bijw. 552.
 Alrehande, onv. bn. 257.
 Als, vw. 151. - So vele als 2343-44.
 Als, bijw. 3477.
 Also, vw. 31. 52. 89. 94. 149. 150. 183. 193. 258. 268. 279. 564. 568. 663.
 702. 764. 805. 834. 935. 1136. 1183. 1197. 1198. 1507. 1520. 1859. 2065.
 2188. 2199. 2298. 2522. 2575. 2582. 2613. 2675. 2996. 3171. 3402. 3436.
 3443. 3490. 3620. 3705. 3798. 3837. 4070. 4081. 4099. 4199. 4245. 4275.
 4427. 4492. - Alset 720. - Alst 700. 701. 853. 866. 1004. 2597. 2998. 3082.
 3164. 3570. 4102. - Alsi (als hij) 1016. 1262. - Alsi (als zij) 231. 1117. 1145.
 2693. 3896. 3904. - Sulc also 4421.
 Also, bijw. 44. 233. 253. 276. 289. 349. 351. 489. 691. 731. 942. 949. 955.
 1068. 1085. 1129. 1133. 1237. 1293. 1316. 1369. 1392. 1521. 1711. 1728.
 1840. 1914. 1960. 2093. 2116. 2141. 2172. 2234. 2289. 2320. 2377. 2403.
 2487. 2545. 2640. 2828. 3202. 3207. 3354. 3480. 3555. 3657. 3813. 3817.
 3827. 3834. 3872. 3885. 3950. 3964. 4011. 4225. 4238. 4249. 4256. 4267.
 4358. 4404. 4434. 4442. - Alset 3385. - Alst 703. 750. 790. 1763. 3095. 3183.
 3496. 3771. 3795. 3869. 3940. 4007. 4057. 4061. 4303. 4444. - Alsi (als zij)
 2211. 1380. 3288. 3914. 3921.
 Alsnu, bijw. 987.
 Also, bijw. (alswanneer, toen) 44, 233, 253, 276. 289. 349. 351. 489. 691. 731.
 764. 797. 942. 949. 955. 1068. 1085. 1129. 1133. 1237. 1293. 1316. 1369.
 1392. 1521. 1711. 1728. 1840. 1914. 1960. 2093. 2116. 2141. 2172. 2234.
 2289. 2320. 2377. 2403. 2487. 2545. 2640. 2828. 3202. 3207. 3354. 3480.
 3555. 3657. 3813. 3817. 3827. 3884. 3872. 3885. 3950. 3964. 4011. 4225.
 4238. 4249. 4256. 4267. 4358. 4404. 4434. 4442. - Alset 3385. - Alst 703. 750.
 790. 1763. 3095. 3183. 3496. 3771. 3795. 3869. 3940. 4007. 4057. 4061. 4303.
 4444. - Alsi (als zij) 1380. 2211. 3288. 3914. 3921. - (aldus, zooals) 10. 297.
 563. 624. 797. 966. 1095. 1167. 1218. 1317. 1323. 1818. 2174. 2413. 2457.
 2462. 2567. 2690. 2763. 3038. 3179. 3344. 3674. 3707. 3724. 4042. - Alsoe
 399. 1028. - Also... als 106. 1098. - Also... also 164. 678. 992-93. 1348. 1567.
 1762. 2454. - Also vele alsi (zooveel als zij) 1291. - Also also 573. 1177-78.
 1837. 2054. 2682-83. 3307. 3419. 3934-35. - Also alsen (zooals hem) 893. -
 Also alst 579. 728-29. 1686. 1866-67. 2584-85. 2785-86. - Alsone (zooals hem)
 3628.
 Alsus, bijw. 651. 1899. 2526.
 Al te (veel te) 631.
 Altehand, bijw. 896. 2430. 3085. 3449. 4076. 4139.
 Al te waren 1102.
 Altoes, bijw. 1021. 1232. 2255. 4161. - Altoes also 1089.
 Amen, 4513.
 Amie, zn. 3890. - Amien 3798. 3987.
 Amijs, zn. 479. 1537. 1546. 2612. 2644. 2646. 2686. 2706. 3798. - Amise 1540.
 An, w. 104. 235. 1847. 3015. 3535. 4307. Zie **Onnen**.
 An, vz. (aan) 31. 235. 376. 482. 603. 604. 718. 746. 872. 1122. 1361. 1471.
 1696. 1804. 2068. 2069. 2222. 2733. 2775. 2916: 2794. 3022. 3816. 4132.
 4192. 4324. 4353. 4408. - An (tegen) 3118. - **Ane** 30. 90. 208. 533. 591. 593.

873. 1015. 1016. 1017. 1123. 1137. 1296. 1501. 1896. 2003. 2029. 2227. 2811.
2486. 3362. 3787. 3797. 3930. 4134. 4143. 4340. 4346. - Ant 133. 1435. 2697.
3448.

Ander, bn. 63. 254. 1062. 1243. 1429. 1518. 2134. 2141. 2426. 2575. 2581.
3116. 3301. 3424. 4250. - Andre 90. 139. 254. 377. 389. 3503. - Des
anderdages 3040. - sAnderdaechs 3970. - Des anders morgens 1366. - Andren
527. 988. 2991, 3229. 3351. 3902. 3905. 3908. 3994.

Anderwerf, bijw. 1988. 2022.

Andworden, w. Inf. 91. 294. - (verkort) 2503. 4389. - Impf. Andworde, 1845.
3055. 3226. - Andwerde 182. 3692. - (verkort) 166. 281. 1596. 2504. 3429.
3557. 3733. 3764. 4356.

Andworde, zn. 692. 2845. - **Andwerde** 3531. 3573.

Anegaen, w. 2657.

Anecomen, w. Quam ane 1137. 3193.

Anhebben, w. Hadde an 3970.

Anscieten, w. Scoet an 4311.
 Anscijn, zn. 1228. 3924. - Anscine sijn 2028. 3467.
 Anscite, zn. 116. 500. 775. 803.
 Ansins (Anscins?) 1146.
 Antijen, w. Antijt 3562. - **Anetien** 4386. - Aneteech 4348. 4350. - Ane getegen 4336.
 Anvangen, w. Vingen an 1385.
 Anxillas, eigenn. 951. 1159: 1166. - Anxilles 63. 71. 957. 974. 996. 1002. 1003. 1004. 1008. 1186.
 Anxtelijc, bijw. 3552.
 Apel (Appel), zn. 274.
 Arbeit, zn. 836.
 Arch, bn. Arger 1457. 1637. 1641.
 Arch, zn. 1881. 1397. 2460.
 Arismatike, zn. 242.
 Arm, zn. Arme 477.
 Arm, bn. Arme 2267. 2270. 230.
 Armoede, zn. 1010.
 Arten, zn. mv. 239. 245. 2249.
 Asselgieren, w. Asselgierden 2331.
 Astronomie, zn. 241.
 At, w. 3922. 3938. 3971. 3986. Zie **Eten**.
 Atriment, zn. 3445.
 Ave. Zie **Af**.
 Avent, zn. sAvents 368. - **Avont** 2005. - Des avonts 203. 1763.
 Aventronc, zn. 1093. 1106.
 Aventstont, zn. Avenstonde 1114. 1525. - **Avontstont** 4359.
 Aventure, zn. 394. 893. 1485. 3098. 3507. 3628. 4507. - Bi a. 1226. 2241. - Op a. 3619.
 Aventuren, w. 2800.
 Avijs, zn. 4242.
 Avontclocke, zn. 1607.
 Axe, zn. Zie **Aexe**.
 Bad, bijw. 2869.
 Baliu, zn. 1407.
 Banderside, bijw. 3929.
 Baniren, zn. mv. 3450.
 Baraet, zn. 497.
 Barevoet, bijw. 839.
 Baroen, zn. Baroene 315. - Baroenen 523. 4437.
 Bart, zn. 153.
 Banxillas, eigenn. 668. 691. 743. 747. - Bauxillas, 21. 49. 374.
 Bat, bijw. 723. 726. 1124. 1260. 1342. 2252. 3229. 3340. 3571. 3602. 4022. - Bat nare 3678. 4243. - Te bad 3887. 4085. - Te bat 3763. 3875.
 Bate zn. 541. 1466. 2158. 2941. 4165. - Baten 1179.
 Bebloet, veil. deelw. 796. 812.
 Bedde, zn. 267. 286. 338. 457. 546. 1521. 1532. 1536. 1765. 1768. 2006. 2031. 2035. 2173. 2421. 2964. 3384.
 Bede, zn. 3728. 4374.
 Bede, onbep. telw. 457. 477. 601. 768. 1117. 1212. 2170. 2347. 2787. 3625. 3626. 3786. - Beden 2821. 3784. Zie ook BEIDE.

Bedeemt, verl. deelw. 1763.
Bedélen, w. 2343.
Bedenken, w. Bedochte 2721. - Bedachten 214. - Bedacht 2118. 2223. 2807. 3069.
Bederven, w. 3225. - Bederve 1342. - Bederf 644. 1987. 2323.
Bedi, bijw. en voegw. 40. 134. 304. 329. 559. 706 1014. 1025. 1038. 1169. 1573 1858. 2153. 2206. 2207. 2515. 2562. 2712. 2732. 3141. 3485. 3494. 3507. 3538. 3667. 4222. - Bedie 983. 2971.
Bedieden, w. 2589. 2914. - Bediede 73
Bedoven, w. 2677.
Bedriegen, w. Bedrogen 1809. 2491. 4019. 4021.
Bedroevet, verl. deelw. 3539.
Bedromen, w. 2400. - Bedomet 3673. Bedroemt 3668.
Bedropen, verl. deelw. 2738.
Beelde, zn. 2296.
Beeste, zn. 889. 891. - Beesten 876. 878. 4154.
Beeten, w. Beette 3527.
Begare, zn. 1036:
Begaren w. 2829. - Begart 110.
Begarte, zn. Begarten 246:
Begeren, w. Begher 3576. - Beghert 2160. - Begert 2194. 2232. 2529. 2929. - Begerde 1704. 3203. - Begarden 2354:
Begerte, zn. 475. 2521. - Begherte 2360.
Begeven, w. 4225. - Begaf 4246.
Beghin, zn. 60.
Beghinnen, w. 2459. 3611. - Beginnen 1933. 2183. - Begint 1938. - Began 54. 276. 290. 502. 512. 901. 907. 920. 1008. 1336. 1729. 1788. 2176. 2381. 2469. 2487. 2599. 2739. 3097. 3287. 3463. 3675. 3836. - Begon 743. - Begonst 556. - Begonde 2468. 3533. - Begonden 2421. 2467. - Begondent 3521. - Begonnen 2110. 3489.
Begraven, verl. deelw. 3276.
Begrepen, verl. deelw. 2780: 3209. 3671.
Behage, zn 250:
Behagen, w. 3287. 3875. - Behaget 2030. 3887. - Behagede 296.

Beheet, zn. 69. 2073.
 Behendech, bn. 3769.
 Behendechede, zn. 2478. 3719. 4375. - Behendecheit 4365.
 Behendelike, bijw. 3442. 3765.
 Behoeden, w. 665.
 Behoef, zn. 3651.
 Behoren, w. 3649. - Behoerde 326.
 Behouden, w. 392. 395. 408. 4088. 4237. 4373. 4379. 4396. - Behout 2871. -
 Behoud 82. - Behilt 3859. 4244. - Behouden 1182. 4228.
 Behoudenlike, bijw. 3732.
 Beide, onbep. telw. 320. 1050. 1201 2378. 2384. 2436. 2643. 2925. 4235. -
 Beider 1053. Zie ook BEDE.
 Beide, zn. 4024:
 Beiden, w. 3566. 3596. - Beide 2465: - Beit 2963.
 Bejach, zn. Bejage 4207.
 Bejagen, w. 4205.
 Bekennen, w. 2937. - Bekinnen 1374. - Becant 626. 1012. 1545. 1611. 1800.
 2246. 2805. 2864. - 3701: - Bekennet 1353.
 Bekerem, w. Bekerene, 682.
 Beclaget, verl. deelw. 4450.
 Becoelen, w. Becoelt 2172.
 Becomen, w. Becomt 1782. - Bequam 251. 3110. 3662.
 Becommeren, w. Becommert 1258.
 Becopen, w. 687.
 Becoren, w. 706.
 Bequellen, w. 690. 1862.
 Beletten, w. Belette 2369. 3680.
 Belgen, w. 832. 4505. - Balch 1925.
 Beliden, w. Belijt 3562. 4446.
 Belof, zn. 4192.
 Beloken, verl. deelw. Belokenen Sinxendach 749.
 Belopen, verl. deelw. 3956.
 Beneden, bijw. 2483.
 Benedien, w. 1442.
 Benemen, w. 2974. - Benemt 632. - Benam 2369. 3609. 3680. - Benomen 965.
 1456. 1855. 3025.
 Beneven, bijw. 776.
 Bepeinsen, w. Bepeinst 3229. - Bepeinsde 1264.
 Beraden, w. 1238. - Berieden 752.
 Berechten, w. Berecht 3432. - 3336.
 Berechter, zn. 1734.
 Bereet, verl. deelw. 3956.
 Berek, zn. 4304.
 Berecken, w. 3441.
 Berecker, zn. 4146.
 Bereiden, w. Bereit 2028.
 Berne, zn. 2007. 2484.
 Bernen, w. 2255. 3339. - Bernede 2259. 2298. - Bernende 2653. 2666.
 Berouwen, w. 1592. 2752.
 Beroven, w. 3077.
 Bert, zn. 2654. 2673.

Besant, zn. 2809. - Bisant 2857. 2865. 2871. 2951.
Beseten, verl. deelw. 3399. 3401.
Beseven, w. 775. - Besevet 1960.
Besien, w. 441. 1045. 1051. 1319. 1707. 1712. 1730. 2289. 2420. 2734. 2992.
3129. 3244. - Besiene 4360. - Besiet 2100. 3019. - Besach 1302.
Bescaven, verl. deelw. 1246:
Besceet, zn. 698. 4198. 4238.
Bescermen, w. Bescermese 4227.
Bescouwen, w. 3791.
Bescreven, verl. deelw. 240. 244. 246. 2284.
Beslaen, w. 1602.
Besloten, verl. deelw. 3652. 3664.
Besoeken, w. 1382. - Besochte 2846:
Bespreken, w. Bespraken 229. - Besproken 3955.
Best, bn. verg. trap. Beste 23. 114. 202. 212. 485. 683. 901. 1010. 1351. 1756.
1975. - Besten 2104. 2129. 4476.
Best, bijw. 1239. 1287. 1697. 1710. 2623. 2970. 3060. 3149. 3284. 3409.
Bestaen, w. 1349. 1357. 1714. 1956. 2024. 2103. 2291. 2294. 2344. 2347.
2352. 2401. 2542. 2663. 2680. 2888. 3156. 3319. 3428. 3474. 3582. - Bestane
3759. - Bestaet 1095. 1824. 1940. 2961. Bestont 3173. - Bestoet 4148. -
Bestonden 2393. - Bestaen 491. 2210.
Besterven, w. 1183. 1461. 2236. - Bestervet 1187. 1336.
Bestieren, w. Bestierene 962: 1852:
Beswelten, w. Beswalt 3123.
Bet, zn. 2931: 2962:
Betekenen, w. Betekent 2878.
Beter, bn. verg. trap. 1125. 1356. 1668. 1739. 2041. 2796. - Beteren 3250.
3958.
Beteren, w. 637. 3346. - Gebetert 4210.
Betide, bijw. 1423. 2464. 2489. 3597. 4025.
Betrouwen, w. 44. 1903. - Betroude 3646.
Bevaen, w. 3382.
Bevelen, w. Beval 611. - Bevolen 3249. 3263.
Bevonden, verl. deelw. 3167.
Bevroeden, w. 276. 1019. 1944. 2836.

2920. 4179. 4193. - Bevroet 1976. - Bevroedet 1185.
 Bewanen, w. Bewane 693. 714. - Bewaent 1284.
 Bewerden, w. 444.
 Bewerven. w. 939.
 Bewest, verl. deelw. 1146:
 Beweven, w. Bewevet 3075: - Beweven 1684:
 Bi, vz. 560. 1077. 1454. 1459. 1533. 1546. 1731. 1749. 1769. 1792. 1795.
 1801. 1809. 1810. 1813. 1824. 1922. 2011. 2013. 2253. 2324. 2469. 2516.
 2524. 2788. 2898. 2902. 2948. 2971. 2972. 3066. 3261. 3348. 3468. 3491.
 3493. 3543. 3545. 3697. 3727. 3783. 3815. 3865. 3880. 3919. 3921. 3931.
 3939. 3946. 3951. 3967. 4088. 4169. 4213. 4223. 4328. 4342. 4354. 4365.
 4464. 4486. - Bi aventuren 2241. - Bi den dage 2684. - Bi nachte 2365. - Bi
 der hant 1048. 2616. - Bi desen 860. - Bi dien 553. 2982. - Bi waerheden 1705:
 - Bi waerheide 2395. - Bi minen live! 1476. 2066. 2208. 3271. - Bi miere (mire)
 trouwe (trouwen)! 1636. 1652. 1679. 1986. 2014. 2645. 3070. 4347. 4395. -
 Bi uwer trouwe 2300. - Bi miere wet (weet) 2930. - Bi Gode! 98. 3492. - Bi den
 hoechsten vader, Gode! 4169. - Bi sente Jan! 3093. - Bi sente Symoen! 3333.
 Bidden, w. 3728. - (Ic) bidde 196. 576. 931. 1079. 1215. 1470. 1904. 2783.
 3568. 3883. 4415. - Bat 1745. 4062. - Baden 526. 1495. 1892. 2903. - Badent
 (baden het) 2260. - Gebeden 2071.
 Bidie, bijw. 3400. Zie ook BEDIE.
 Bieden, w. Biet 61. - Boet 953. 2895.
 Biese, zn. 3710. 3712. - Biesen 3716.
 Bicken, zn. 2472.
 Binnen, vz. 58. 59. 68. 126. 205. 2604. 3671. 3713. 3488. - Binnen desen 496.
 623. 3522. - Binnen dien 2834. 3260.
 Bisant, zn. 4413. Zie ook BESANT.
 Bisijn, w. Bi was 3782.
 Bispel, zn. 2600.
 Bistaen, w. Stont bi 4226.
 Biten, w. Gebeten 823.
 Bitter, bn. 2518.
 Blader, zn. mv. 272.
 Blame, zn. 722.
 Blide, bn. 86. 116. 174. 183. 1002. 1909. 2441. 2488. 2692. 2729. 3726. 3834.
 3950. 4116. 4120. 4290. 4319. 4322. - Bliden 4257.
 Blidelike, bijw. 423. 2699. 3812.
 Blijf, zn. 3433.
 Bliscap, zn. 980. 1512. 2433. 2797. 2798. 3216. 4251. 4287.
 Bliven, w. 307. 1664. 3154. 4124. - (Ic) Blive 1671. - Bleef 15. 805. 2439. 3380.
 3694. 3952. 3963. 4250. - Blevic 1667. - Bleeft (bleef het) 3039. - Bleven 33.
 306. - Bleve 982. 1491. 1897. - Blivet te Gode 1571. - Met Gode blivet 3806.
 - Bleven 1162. 3134. 3485. 4223. 4224. 4464.
 Blixem, zn. 2714. - Blixeme 2671.
 Bloder, bn. comp. 3293.
 Bloedech, bn. 713.
 Bloet, zn. 503. 1403. 2152. 2161. 2169.
 Bloetlatere, zn. 2155. 2165.
 Bloetresen, w. Bloetresede 3102. 3120. 3506.
 Bloetroot. bn. 3451.
 Blonc, bn. 1094.

Blusschen, w. 2302. - Bluschede 2297.
Bode, zn. 1030. 4282. 4285. - Boden 362. 363. 415. 2109. 4157. 4428. - Boeden 946.
Boec, zn. 5. - Boeke, 1130: 1161. 1163. 1181. - Boeken 892.
Boelioen. zn. 2980. - Bolione 2975.
Boem, zn. 224. 564. 589. 599. 604. 619. 630. 643. 649. 887. 900. 917. 1959.
Boemgart, zn. 1117. - Boengart 587. 1946. - Boegart 1958.
Boengardre, zn. 595.
Boesem, zn. 897. - Boesom 905.
Boetscap, zn. 3891. - Boetscapen 364. 3880.
Boge, zn. 2278.
Bore, bijw. 219.
Borgen, w. 3090. - Borget (borgt het) 663.
Borne, zn. 1140. 1727. 2872. 2878.
Borse, zn. 3853.
Borst, zn. 3497.
Bort, zn. Van borde te borde 1312.
Bose, bn. 3363.
Bossche, zn. mv. 874. 890. 3627.
Boude, bijw. 608. 950. 1495. 1596. 1950. 2415. 3523. 4495.
Boven, vz. en bijw. 84. 429. 471. 609. 622. 631. 652. 1996. 2676. 2737. 3158. 3461. 3711. 4103. 4106. 4125. 4495. 4500. 4501. - Gaen boven 4073. - Gendien boven 4318. - Boven bliven 3691. - Boven comen 397. 3699.
Breet, bn. 3630.
Breken, w. 384. 1947. 4360.
Broeder, zn. 1173. 1392. - Broedre 2355. 2364. 2492.
Broet, zn. Ghersten broet 1726.

Broke, zn. 783.
 Brengen, w. 2349. 2955. - Breges 2865. - Bracht 1767. 2371. 2477. 2862.
 3062. 3918. 4047. 4055. - Brachte 558. 4121. - Brachtstu 1799. - Brachten
 315. 1906. 3162. - Brachtenen 3286. - Brochte 357. 893. 1145. - Brochten 364.
 1292. 2383. - Brecht in dien 984. - Bracht (gebracht) 1505. 1692. 2094. 2117.
 3547. 3585. 3891. - Bringen 190. 3138. - Bringe 2776.
 Brieven, zn. mv. 4164.
 Bruut, zn. 3867.
 Buc, zn. 2509.
 Buten, vz. 213. 755. 2935. 3467. 3767. 3963.
 Cesseren, w. Cesseerden 4181.
 Cypres, zn. 3115:
 Dach, zn. 351. 403. 406. 413. 943. 954. 1645. 2141. 2377. 3370. 3379. 3413.
 3418. 3565. 3722. 3731. 3803. 4032. - Goeden dach! 671. 941. 943. 953. 1429.
 1443. 1844. 1846. - Des anders dages 1979. 2045. - Des ander dages 3040.
 - Dies dages 2545. - Eens dages 618. - Elcs dages 1318. - Dage 249. 392.
 527. 1087. 1088. 1833. 2265. 2404. 2684. 2832. 2834. 2909. - Out van dagen
 1625.
 Daen (vandaan), bijw. 2107.
 Daen (dien? aanw. vnw.) 1210.
 Daer, bijw. 188. 200. 215. 216. 228. 230. 239. 244. 246. 287. 297. 360. 387.
 enz. - Daers (daer het) 3788. - Daert (daer het) 382. 387. 422. 455. 1144. 3467.
 3568. 4133. - Dart (daer het) 422. - Dare 513: 952: 3983: 4012:
 Daeraf, bijw. 86, 222, 248, 594, 831, 862, 1216. 1282. 1511. 1512. 2142. 2387.
 2493. enz. - Daerave 1076: 3138: 3159: 3646: - Daerof 214: 548: 570: 1073:
 2137: 2172: - Daerove 1474:
 Daeran, bijw. 730 1225. 1692. 2086. 3215. 3290. 3303. - Daerane 2319. 2830.
 Daerbi, bijw. 1062. 1594. 1913. 3775.
 Daerbinnen, bijw. 3677.
 Daerboven, bijw. 631. 3453.
 Daerbuten, bijw. 1586. 1598.
 Daerin, bijw. 589. 760. 787. 1334. 1347. 1577. 3652.
 Daerjegen, bijw. 868. 1460. 1574. 3739.
 Daermede, bijw. 212, 302. 925. 1177. 1689. 2171. 2584.
 Daerna, bijw. 92. 529. 1134. 1526. 2691. 2758. 3159. - Daernaer 298. 816.
 1158. 1324. 2008. 3346. - Daernare 2978:
 Daerneven, bijw. 1272. 2410. 2660.
 Daerof. Zie DAERAF.
 Daerom, bijw. 1680. 1681. 1905. 2130. 3156. - Daerome 2955: - Daeromme
 2339. 3513.
 Daerop, bijw. 168. 2734. 3408.
 Daerover, bijw. 797. 1858. 2743.
 Daertoe, bijw. 159. 190. 733. 1759. 2167. 2175. 2553. 2838. 3179. 3523. 3547.
 3585.
 Daerwaart, bijw. 3192.
 Daet, zn. 3346. - Daden 2469.
 Dageraet, zn. 1773. 2403.
 Dalen, w. Gedaelte 285.
 Dan, zn. 881.
 Dan, vw. 135. 220. 617. 1063. 1281. 3252. 3340. 3431. 3446. 3572. 2603,
 3809.

Dan, bijw. 1523. 1623. 1698. 2096. 2101. 3275. 3277. 3336. 3393. 3508. 3594. 3598.
Danen, bijw. 3796.
Dangier, zn. Dangiëre 2270: - Daengier 2707:
Danc, zn. 71. 125. 165. 186. 1184. 1721. 3118. 3536. 3742.
Dancken, w. 180. - Danete 62.
Dar. Zie DORREN.
Daren. Zie DEREN.
Dat, aanw. vnw. 49. 94. 145. 221. 263. 316. 322. 337. 434. 447. 456. enz. -
Dan (dat en) 1524. - Dats (dat is) 60. 126. 385. 1521. 1551. 1610. enz. - Des
(daarvan) 64. 72. 186. 211. 693. 704. 3232. 3564. 3568. - Dies (daarvan) 14.
888. 890. - (Zulks) 34. 103. 328. 716. 3472. 3693. 3779.
Dat, betrekk. vnw. 56. 61. 104. 251. 372. 428. enz.
Dat, vw. 74. 104. 123. 131. 157. 175. 179. 180. 185. 187. 191. 192. 197. 198.
215. 252. 256. 263. 284. 290. 292. 300. 314. 323. enz. - Dat (dat het) 421. 433.
438. 469. 473. 487. - Dats (dat het) 1778. - Dats (zoodat het *kind* het) 269.
296. enz. - Datten (dat den) 735. - Datter (dat er) 864. - Dattet (dat het) 1422.
1611. 2663. - Expletief (indien dat) 4. - Twi dat 27. - Wie datter 1383. - Indien
dat 313. - Wat dat 295.
Dat, bep. aank. vnw. (hetgeen) 127. 218. 311. 377. 519.
Datselve, aanw. vnw. 3332.
De, bep. lidw. 11. 29. 35. 49. 61, 70. 77. 83. 85. 87. 93. 96. 97. 105. 109. 115.
119. 122. 141. 142. 147. 149. 156. 170. 174. 199. 211. 214. 218. 233. 289.
299.

317. enz. - Geëlideerd: Dander 254. - Dene 253. - Derde 285. - Des 274. - Des avonts 203. - Des mergens 351. 413. 3385. - Des morgens 3617. - Der 85. 129. 180. 205. 220. 238. 333. 390. 417. 452. 456. 486. 549. enz. - In der jare vive... viere 81. 104. - Der swerde drie 3462. - Der dommer feeste 3490. - Den 39. 48. 54. 78. 82. 154. 171. 217. 284. 308. 325. 335. 336. 339. 344. 350. 351. 355. 368. 376. 382. enz. - Het 259. 297. 281.

Deduut, zn. 3866:

Deel, zn. 2039. 2892. 3279.

Deelen, w. Deelden 2437. - **Deilen** 2416.

Degene, bep. vnw. 1337. 1370. 1380. 3282. - Dengenen 1408. 3702. - **Degone** 66: 158: 568: 618: 1286: 1690: 2537: 3045:

Decsel, zn. 1312. 1315.

Delijt, zn. 319. 470. 1076.

Delven, w. 2412. 2430. 2467. 2472. 2880. 2888. 2890. 2964. 2967.

Den, bep. lidw. 1^{ste} nmv. m. enk. 512.

Dengene, bep. vnw. 1^{ste} nmv. enk. 579.

Denken, w. Dachten 4295. - Gedacht 1267.

Derde, ranggetal 77. 3370. 3379.

Derdewerf, bijw. 2085. - Derdewerven 2102.

Deren, w. 3000. - Dert 280: 627: 794: 2152. 2159: 2928: - Gedert 3486: - **Daren** 1163.

Derren, w. 794. - Ic dert (der het) 3364.

- Dorste 3337. - Ic dar 3343.

Derven, n. 940. 2517. 4370.

Dese, aanw. vnw. 282. 469. 811. 3412. - Desen 5. 84. 194. 245. 860. 2205. 4032. - Binnen desen (ondertusschen) 496. 623. - Boven desen (daarenboven) 84. - Om desen (hierom) 1819. - Van desen (hiervan) 3292.

Deselve, aanw. vnw. 3300. 3985.

Di. Zie Du.

Die, zn. 1395, 1402.

Die, aanw. vnw. als bep. lidw. 16. 18. 59. 116. 136. 162. 166. 182. 219. 229. 239. 250. 269. 279. 280. 310. 315. 339. 358. 363. 367. 379. 415 451. 459. 491. 509. 520. 530. 532. enz. - Dies 14. 34. 103. 328. 484. 890. 1903. 1904. 1909. 2251. - Dat 45. 119. 200. 252. - Dit 255. 381. 489. 1129. - Dits (dit is) 69.

Die, betrekk. vnw. 1. 9. 25. 47. 50. 63. 67. 83. 95. 105. 108. 117. 120. 159. 162. 170. 181. 183. 209. 234. 271. 303. 324. 362. 371. 390. 405. 416. enz. - Diene (die hem) 423. 1380. 2281. 3812. - Dien 221. 3350. - Dient (dien het) 3820. - Diet (die het) 736. 1122. 2278. 2283. - Diere (aan welke) 3791. - Diere (die er) 22. 417. 591. 753. 1007. 1400. 2139. 3304. 3897. 4058. - Van dien (daar. van) 71. - **De** 432. 544. 758. 2558. 2605.

Dieden, w. 3396.

Diederec, eigenn. 4273.

Dief, zn. 3241. - Dieve 1305. 3166. 3263.

Dieft, zn. Dieften 3167.

Diegene, aanw. vnw. 1398. 1802.

Dienen, w. Diene 1758. - Gedient 1780.

Dienst, zn. 3751. 3872. 4046.

Diep, bn. Diepe 2374. - Diepen 1309.

Diere, bn. 3848. - Dieren 4204. - Dire 2315. 3801.

Dies, zie **Die**, aanw. vnw.

Dievinne, zn. 3340.
Dijn, bez. vnw. 2517. 2875: 2883: - Dine 139. 141. 2873. 2880. 2881. - Dinen
468. 473. 2085. 2098. 2102. 3751. - Bi dinen live! 1883.
Dicke, bijw. 2797. 3862. 3972.
Dinc, zn. 375. 471. 487. 491. 540. 609. 638. 694. 723. 757. 1079. 1265. 1469.
1509. 1510. 1679. 1687. 1877. - Dinge 698. 2902. - Dinghe 1996. - Dingen
2898.
Dinghen, w. 3043.
Dinken, w. 1567:
Dyoclesiyen, eigenn. 9. - Dyocliseen 16.
Disputeren, w. Disputeerde 259.
Doch, vw. 1606. 1965. 3397. 3535. (voor 't rijm) 2173.
Dochte. Zie DUNKEN.
Dochter, zn. 1390. 1935. 1944. 1949. 1988. 1990. 1997. 2052. - Dochtere 1247.
Dode, zn. 3231.
Doden, w. 945. 1481. 1556. 1876. 2026. 2535. 2664. 3567. 3579. - Dodene
999. 1864. 3090. - Doet (doodt) 1174. - Dodet (doodt) 4414. - Doedi (doodt gij)
1172. - Dodijt (doodt gij het) 724. - Doedde 2767.
Doe, bijw. 48. 77. 93. 109. 143. 199. 204. 268. 291 297. 310. 315. 338. 400.
410. enz. - Doet (doe het) 413, 436.
Doen, w. 31. 34. 138. 156. 174. 191. 216. 311. 445. 531. 541. 548. 568. 612.
656. 740. 827. 899. 998. 1081. 1138. enz. - Doene 114. 122. 210. 212. 230.
271. 617: 1113. enz. - Doet 380. 409. 550.

695. 863. 944. 977. 998. 1204. - Doedi (doet gij) 584. 973. 2700. 4422. - Doeten (doet hem) 741. 1483. - Doetten (doet hem) 1090. - Doeter mede (doet met hem) 450. - Does (doet het) 3309. - Dadic (deed ik) 2080. - Dade 159. 202. 528. 1042. 4457. - Daet (deedt) 187. 4330. - Dadi (deedt gij) 1590. 4388. - Daden 231. 235. - Dede (deed) 258. 434. 568. 579. 604. 729. 841. 847. 866. 935. 1139. 1143. 1178. - Deed 19. 1304. 2168. 2169. 3920. 3968. 3997. - De (deed) 3082. - Deet (deed het) 1307. 1971. 3047. 4065. (deedt het) 1547. - Deeds (deed des) 1301. - Deets (deed het) 4350. - Deedi (deedt gij) 2053. - Doch (doe imper.) 2083. - Gedaen 32. 144. 181. 322. 417. 537. 1107. 1116. 1133. 1531. enz. - Gedan 3302:
 Doer. Zie DORE.
 Doet, bn. 327. 331. 732. 792. 795. 823. 979. 1156. 1160. 1161. 1404. 1491. 1595.
 Doet, zn. 522. 558. 690. 706. 739. 827. 940. 948. 1836. 1862. 2180.
 Doetslaen, w. 522. 558. 690. 706. 739. 827. 940. 948. 1836. 1862. 1997. - Sloech doet 2767.
 Doetwart, bijw. 1438.
 Dogen, w. Dogene 1279. - Doget (gedoogt) 2957. (gedoogde het) 4131.
 Doget, zn. 1448. - Dogeden 682. 963. 1853.
 Doctrineren, w. Doctrineerne 66. 100.
 Dom, bn. 3483. 3489. - Dommer 3389. 3490.
 Dompelike, bijw. 488.
 Dompheide, zn. 3491:
 Donder, zn. 2675. - Donre 2714.
 Donker, bn. 1562.
 Dore, zn. 1537. 1542. 1557. 1583. 1585. 3833. 3949. - Doren 245: 2266: 2744: 3648: 3962.
 Dore, vz. 181. 540. 645. 844. 863. 878. 1004. 1174. 1340. 1814. 1944. enz. - Doer 1209. 2258. 2517. - Doere 724. 2258. 4084. - Dor 3204. - Dore God! 972. 1751. - Doere God! 1345. - Dor God! 1277.
 Dorebicken, w. Dorebickes 3755.
 Dorewart, bijw. 1580.
 Dorn, zn. Dorne 4470.
 Dorp, zn. Dorpe 2069: 2092. 2111. - Dorpen 3342.
 Dorren, w. 1714. - Dar 2662. 3807. - Dordijt (Dorstu - durft gij het) 2294. - Dorsti (durfdet gij) 2024. - Dorste 880. 1330. 1715. 2614. 3107. 3916. - Dorst 1770. - Dorsten 1433. - Dorstent 1614.
 Dorven, w. Dorvedi (moet gij) 688. - Dorvet 3592. - Dorft 4499.
 Doven, w. 1680.
 Drachbed, zn. Drachbeds 274.
 Dragen, w. 403. 4496. - Dragedijt (draagt gij het) 2916. - Draget 2541. 2617. - Droeck 719. 1965. 2817. 4128. 4498. - Droeck 1361. 2363. - Droegen (droeg hem) 721. Gedragen 3286. 3901.
 Drencken, w. Gedrencket 2876.
 Drie, telw. 126. 305. 2146. 2198. - Drien 344.
 Drinken, w. 1088. 1089. 1727. - Dranc 3922. 3938.
 Driven, w. 470. 502. 1541. 3974. - Drivene 1628. - Dreef 318. 2684. 2707. 2773. 3201. 3866. - Dreven 255. 1365. - Gedreven 1530. 1913. 2062. 2396. 3135. 4016.
 Droem, zn. 2810. 2859. - Drome 2867. 2954. 3608.
 Droeve, bn. 1189. 2228. 3211. 3519. - Der droefster een 820.

Droeven, w. 2619. 3230. - Droevede 432.
Drogen, w. 4122. - Drogede 4324.
Dromen, w. 2420. - Droemt 2952. - Dromede 2872. - Gedroemt 2425.
Drossate, zn. 1733. 1740. 1743. 1764. 1807.
Du, pers. vnv. 401. 2095. - Dattu 2969. - Dune (gij hem) 4276. - Soutu (zoudt
gij) 4277. - Duut (du het) 4275. - Di 136. 403. 405. 406. 407. 460. 467. 471.
474. 2105. 2709. 3751. 3753. 3762. 4398. 4489. 4490. - Die 2783: - Datti (dat
di) 480. - Metti (met di) 463.
Dulheit, zn. 557. 2565.
Dunken, w. Duncket 283. 288. 399. 1974. 2304. - Dunct 704. 1228. 1501. 1898.
2034. 2037. 4069. 4243. 4326. - Dinct 2565: - Dochte 701. - Docht 2269. 2969.
3929. 4000.
Dus, bijw. 171. 288. 290. 307. 648. 1086. 1645. 2132. 3211. 3228. 3342. 3420.
3515. 3539. 3556. 3785.
Dusdaen, bn. Dusdanen 3341.
Dusent, telw. 3446.
Duvel, zn. 506. 514. 532. - Duvele 2939.
Dwaen, w. 2033. 2999. 4117. 4303. 4309. - Dwoege 4321.

Dwale, zn. Dwalen 2097. 2120. 2134. 4122. 4314. 4323.
 Dwingen, w. Dwancken (dwong hem) 435. 1340. 3615.
 Echt, bijw. 1125. 2023. 2041. 2046. 2671.
 Edelhede, zn. 2346.
 Een, onbep. lidw. 8. 12. 15. 33. 37. 60. 144. enz. - Eene 220. enz. Ene 13.48.
 215. 230. 249. 270. enz. - Enen 21. 201. enz. - Eens dages 618. - En 457. -
 Ere (eener) 2510. - Tere (teener) 2513. 3987.
 Eencoerne, zn. 3447.
 Eenlec, bn. 455.
 Eer, bijw. 139. 725. 1615. 1621. 1633. 1778. 1938. 2005. 2142. enz. - Ere
 1415. 3900: 3911:
 Eer, vz. Eer yet lanc 231. - Eer dach 2475.
 Eeren, w. Gheeert 4152: 4477:
 Eerst, bijw. Teerst 1832. 3530. - Teerste 381. 4040. - Terst 2466.
 Eerste, bn. 2094.
 Eesschen, w. 4198. ook **Eyschen**.
 Eest (is het). Zie SIJN.
 Eygen, bn. 4167.
 Eyke, zn. 894. - Eyken 892. - Eke 883.
 Eyken, bn. 2655. 2673.
 Eylant, zn. 4132. - Eylent 4138: het rijm vereischte eylant.
 Eyschen, w. 2345. ook **Eesschen**.
 Ekelen, zn. mv. 884. 895. 897. 905. 911. 915.
 El, bijw. 1651.
 Elc, onbep. telw. 31. 403. 406. 411. 2840. 2951. 3413. 3417. 3418. - Elcs dages
 1318. - Elker 1525. 2033. - Elken 249. 260. 273. 274. 2810. 3443. 4429.
 Elkerdaghelike, bijw. 1208.
 Elre, bijw. 1602. 1626. 1629. 1934.
 Els, bijw. 1877.
 Emmer, bijw. 661. 1067. 1069. 1090. 1136. 1194. 1223. 1694. 1730. 1753.
 1760. 1815. 2050. 2595. 2944. 3034. 3086. 3295.
 Emmermeer, bijw. 737. 4029.
 Emper (amper), bijw. 2086.
 En, ontk. bijw. 36. en *passim*. - (Het en) 3597.
 Ende, vw. 33 en *passim*.
 Ende, zn. 1432. 2095. 3029. 4066. - Van ende torde. 4297.
 Enden, w. 4507.
 Enegerhande, on. 3719.
 Enewerf, bijw. 2083.
 Engeen, ontk. lidw. 2941. 3739.
 Engien, zn. Engiene 2276. 3456. - Engijn 3436. 3461.
 Enich, bn. 689. 2205. - Enech 258. - Enegen 3254. - Eneghen 2935. - Enege
 370. 1939. 2952. 4363.
 Ent, zn. 3700.
 Entrouwen, bijw. 1060. 1565. 2037. 2537. 3709.
 Enwoch, bijw. 2944:
 Er, bijw. 106. 2114. 3696. - Eran 2241.
 Erde, zn. 2374. 2386. 2931. 3130. 3359. - Erden 600. 803. 1313. 2375. 2415.
 Ere, zn. 8. 12. 122. 156. 174. 653. 726. 1416. 1448. 1552. enz. - Eren 57. 180.
 293. 300. 333. 1202. 1212. 1508. 1805. 1889. 1985. 2532. 3687. 4500. enz.
 Ere, zie **Een**.

Ere, zie **Eer**.
Eremite, zn. 4100.
Erger, bn. comp. 2204.
Erm, bn. Erme 2261.
Ernst, zn. Ernste 1638.
Erst, zie **Eerst**.
Es, zie **Sijn**.
Eten, w. 1726. 2092. 3888. 3920 4281. - Etene 751. 2135. 2701. 3876. 4287.
- Etet 3884. - At 3922. 3938. 3986. - Geten (gegeten) 824. Gheten 3940.
Eten, zn. 2202. 2115. 3917. - Etene 368. 2113. 2136.
Evel, zn. 678. 2453. 2817.
Ever, zn. 866. 869. 902. 907. 912. 916. 919. 923. 928. 935.
Everswijn, zn. 885. 898. - Everswine 906.
Ewelec, bijw. 3293. - Ewelike 307. 3375. 3591. 4167:
Exemple, zn. 650. 932. 1226. 2242. 4080. 4491.
Exil, zn. 835.
Exter, zn. Extre 2618. 2660. - Exteren 2588. - Extren 2600. 2698.
Feesten, zn. mv. 4301.
Fel, bn. 877.
Fier, bn. 3191: - Fiere 2263:
Fijn, bn. 1516. 2874. 3876: - Fine 3899:
Fijn, zn. 994.
Fisicien, zn. 1729.
Fizike, zn. 241.
Fondament, zn. 2483:
Foreest, zn. 873. 879.
Gaderen, w. 896. 911. 1233. 2363.
Gaen, w. 367. 833. 1026. 1115. 1269. 1285. 1326. 1601. 1735. 1794. 2128.
2419. 2425. 2624. 2998. 3281. 4453: - Ic gane (ik ga hem) 2295. - Gane

2686: 3758: 4100: - Gaet 741. 944. 1096. 1483. 1521. 1570. 2133. 2621. 3741.
 3809. 4039: - Geet (gaet het) 662. - Ginc 416. 441. 442. 499. 600. 621. 758.
 822. 850. 891. 1002. 1030. 1045. enz. - Ginct (ging het) 4288. - Ginck 1286. -
 Gincken (ging hem) 921. 3773. Gingen 201. 367. 369. 1020. 1385. 1613. 2412.
 2416. 2430. 2477. 2925. 3241. - Gengen 457. - Ginge 2903. - Ga 404. - Ganc
 232. 632. 637. 641. 1040. 1781. 1955. 4271. - Gawi (gaan wij) 2411. - Gange
 1668: - Gangen 1802: - Gegaen 418. 453. 525. 552. 779. 789. 1368. 1369.
 1429. 1532. 1616. 1653. 1742. 1765. - Geghaen 1775.
 Gayole, zn. 531. 2730. 2737. 2738.
 Galge, zn. Galgen 3248. 3282. 3287.
 Galle, zn. 1168.
 Ganc, zn. 3757.
 Garijn, eigenn. 4272. 4284.
 Gaste, zn. mv. 268.
 Gat, zn. 1271. 1289. 1297. 2667. 2737. - Gate 1144.
 Geberden, w. Geberde 2280.
 Gebet, zn. Gebede 3980:
 Gebiden, w. 3564:
 Gebieden, w. Gebiet 1480: 3877. - Ghebiet 4415:
 Geblusschen, w. 2257.
 Gebod, zn. 1752:
 Geboren. verl. deelw. 23. 700. 2335. 2844. 3170. 3238. 4095.
 Gebreken, w. 1206. 3550. - Gebrect 1170. - Gebrake 2827.
 Gebroedere, zn. mv. 3334:
 Gebure, zn. mv. 1141. 2875.
 Gedachte, zn. 2364. 3500. - Gedechte 24: 602: - Gedochte 2847: 3351:
 Gedaget, verl. deelw. 1517.
 Gedane, zn. 3930.
 Gedichte, bijw. 499:
 Geden, w. 4318:
 Gedinge, zn. 4438:
 Gedincken, w. 1412. - Gedinct 4315.
 Gedoen, w. 3754. - Gedoe 2001:
 Gedogen, w. 836. 1599. 2026: 2450: 2583: - Gedoget 1772.
 Gedragen, w. 1292.
 Geen, onbep. lidw. 875. 938. 1397. 1695. 1704. 1785. 1848. 1881. 2460. -
 Gheen 1172. 2894. 3011. 3535. - Gene 541. 543. 828. 986. 1675. 2187. 3531.
 4353. - Gere (geener) 108. 688. 1031. 1679. 2450. 2452. 3423. 3754. - Genen
 99. 402. 888. 1696. 2648. 3536.
 Gefeen, verl. deelw. 3977:
 Gegrijpen. w. Gegrcep 924. 3299.
 Gehelde, zn. 3851:
 Gehelpen, w. 490. 1710.
 Gehingen, w. 189.
 Gehouden, w. 3499.
 Gecot, verl. deelw. 2071.
 Gecrigen, w. 1417. 3214.
 Gelach, onvolm. tijd 750: 3419:
 Gelaet, zn. 1189. 2226. - Gelate 3913.
 Gelauwen, w. 930.
 Gelden, w. Gout 564. 648.

Gelede, zn. 1529.
Geleedt, verl. deelw. 1767.
Gelijc, bn. 3933. - Gelike 1242. 4000:
Geliken, w. Geleec 3925. - Geleken 3862.
Ghelof, zn. 4178.
Geloven, w. (Gelooven). 1678. 1682: 2217: 2538. 2582: 2031. 3037: 3076:
4020: - Geloves (geloof het) 2576. 2709. - Gelovet (gelooft) 484: 972: 2719. -
Gelove 1061. - Gelovede 3571. 3602. - Gelovedi 2209. 3363. 4019. - Ghelovedi
4022. - Geloveden 410.
Geloven, w. (beloven). Geiove 4489. - Gelovet (beloofde het) 2394.
Gelt, zn. 2074. 3739.
Ghelu, bn. 158.
Geluc, zn. 480.
Geluut, zn. 226. 763. 786.
Gemaect, verl. deelw. Wel g. 1312: 3220:
Gemac, zn. Gemaexs 2306. - Gemake 2135:
Gematen, w. 2052: 3599:
Gemeen, bn. en bijw. 769. - Gemene 463. 2275: 2923: 3839: 4339: 4049: -
Gemenen 4456. - Gemeenre (gemcener) 2325.
Gemeenlike, bijw. 20. 195. 326, 753. - Gemeenleke 3425.
Gemoeden, w. 1892.
Gemoet Te gemoete, bijw. uitdr., 1437.
Gemoeten, w. Gemoet 4433.
Genade, zn. 1547. 1549. 1750. 2973. - Genaden 688. 4062. 4486.
Genadech, bn. 4411.
Genaemt, verl. deelw. 152.
Genaken, w. 880. - Genake 544:
Genant, verl. deelw. 2247:
Gene, aanw. voorn. Gene 4141. - Genen 2860. 3242:
Genendeck, bn. 1715. 3768:
Genesen, w. 1064. 1092. 1716. 1723. 1731. - Genas 3124. - Genesen te live
3231.
Genieten, w. 2287: 4419.
Genoech, bijw. 304. 306. 309. 455. 720.

1509. 1600. 1605. 1627. 2063. 2076. 2307. 2832. 2833. 3314. - Genoch 2768.
 Genoechte, zn. 320.
 Genoegen, w. Ghenuaget 2398.
 Genoet, zn. 2883. 3335. 4203. 4208. 4216. - Ghenoten 1212. 4393.
 Gens, bijw. Hare en gens 3937:
 Gepeins, zn. 769. 1930. 2235. 2362. 2427. 3111. 3936. 4097. - Gepeinse 2739.
 3721.
 Geraect, verl. deelw. Wel g. 234. 3213. 3221.
 Geraken, w. 1356. - Geraecten 1331. - Gerochte 894.
 Gerecht, verl. deelw. 2093.
 Gerecht, zn. 2094. - Gerechte 2117.
 Gereden, w. 948. 1316. 1836. 2167. - Gerede 522. 766. - Gereden 3909.
 Gereedlike, bijw. 1394. 2134. - Geredelike 2412.
 Gereet, bn. en bijw. 47. 128. 1071. 1584. 1774. 2074. 2079. 2510. 2997. 3013.
 3393. 3829. 3917. - **Gereit** 2917: 2989: 3281: 4089: 4173:
 Gereiden, w. 414. - Gereit 778.
 Gereck, zn. Te gereke, bijw. uitdr. 1249.
 Geren, w. Gert 1610: - Gheert 1874:
 Gerieken, w. Gerieke 1125.
 Gerne, bijw. 128. 176. 187. 447. 612. 983. 1224. 1603. 1911. 2624. - Gherne
 3321.
 Gerochte, onvolm. tijd. v. Geraken 894.
 Ghersten, bn. 1726.
 Gerusten, w. 4164.
 Gesach, zn. 4217.
 Geselle, zn. 2311. - Gesellen 73. 85. 111. 129. 139. 141. 167. 679. 681. 689.
 962. 1861. 2292.
 Geselschap, zn. 192.
 Gesien (sien), w. 2823. 3568. - Gesie 1215. - Gesach 2142.
 Gescal, zn. 2493.
 Gescepen, verl. deelw. v. Gescapen. 1352. 3251. - Wel g. 53. 145. 3208.
 Gescien, w. 841. 846. 1320. 1422. 1474. 1641. 1666. 1753. 2785. 3128. -
 Gesciene 4363: - Ghescien 370. 394. 992. 1685. - Gesciet 108. 674. 678. 1414.
 1548. 1877. 2563. 2903. 2735. 3127. 3151. - Gescie 480. 576. 728. 866. 1216.
 2239. 2584. 2665. - Ghescie 2527. 2762. - Gesciede 735. 869. 1686. 2588.
 2604. 3575. - Gesciet 1337. 1446. 2663. - Ghesciet 1399. 2577.
 Gescienesse, zn. 4067.
 Gesconen, w. 2337.
 Geslachte, zn. 1281. 1673. - Geslecht 1354. - Geslechte 23:
 Gesmaken, w. 2518.
 Gesmouten, verl. deelw. v. Smelten 2511.
 Gespoeden, w. 2837.
 Gestaden, w. 4121.
 Ghestede, bijw. 412.
 Gestelpen, w. 1138. 1152.
 Gestille, zn. 3.
 Getrout, verl. deelw. Getroude 4418.
 Getrouwe, bn. 3218:
 Getsissen, w. 4188.
 Geval, zn. 1860. 2665.

Gevallen, w. 562. 1867. - Gevallet 2933: - Gevalle 865. 1167. 3080. - Ghevalle 2527. - Gevelt 596. 644. - Gevel 583. 1872. 2601. 2801 3820. - Geviel 10. 745. 748. 1323. 1883. 1887. 3099. 3165. - Gevielt (geviel het) 297. 1028. 3707. 3724.

Gevare, zn. mv. 1744.

Gevaren, w. Gevoert (gevoer het) 3705.

Geven, w. 65. 79. 91. 100 123. 396. 727. 1176. 1443. 1683. 2340. 2397. 2583. 3052. 3079. 3762. - Gheven 1500. 2761. - Ic geve 1880. 3536. - Ic gheves u (ik geef u daartoe) 3738. - Gevet (Geeft) 55. 1085. 1424. 2951. 2960. 3311. 3222. - Gaf 692. 702. 751. 961. 1097. 1255. 1851. 2057. 2570. 3312. 3454. 3703. - Gavet (gaaft) 157. 175. 1122. - Gave 1239. 2831. 2845. 3647. 3985. 4413. - God geve 840. 864. 1866. 2791. - Gever (geve er) 1427.

Gevoech, zn. 303. 456. 475. 537. 1628. 1934. 2076. 2306. 3314. 3629. - Ghevoech 1510. 2064.

Gevoechte, zn. 319.

Gevorderen, w. 487. 4036.

Gevreeschen, w. Gevreschede 3407. - Gevreescht 4209. 4275.

Gewach, zn. 1301. 3864.

Gewaet, zn. Gewade 3945. - Gewaden 3905. 3908.

Gewant, zn. 3181.

Geware, bijw. 277. 922. 943. 1046. 1299. 1335. 1538. 1764. 1778. 1840. 2324. 2376. 2689. 2979. 3245. 3458. 3477. 3715.

Gewarech, bn. 2435. 2970.

Geween, zn. 1834.

Gewelt, zn. 643. 1202. 2439. 3137. 3321. - Bi Gods gewelt! 3137. - Ghewelt 3738.

Gewent, verl. deelw. (gewaent?) 2953.

Gewerden, w. 3243: 4241: 4254:

Gewerke, zn. 3486.
 Gewet, verl. deelw. 3175 (?)
 Geweten, w. 4028. 4159.
 Gewin, zn. 1554.
 Gewinnen, w. 981. 1896. 3215. - Gewan 1308. 1888. 3101. 3353. - Gewinne 1466.
 Gewoente, zn. 1926.
 Gewouden, w. 1276. 2189.
 Gewout, zn. 1626: - God hebs gewout! 1969.
 Gieten, w. Giet 2676. - Gotent (goten het) 2512.
 Ghi, pers. voorn. 26. 56. 61. 89. enz. -
 Ghijs (gij des) 197. 342. 863. 1572. 2193. 2348. - Ghijt (gij het) 1480. 1874. 1938. 2151. 3079. - Ghine (gij hem) 676. - Ghire (gij er) 872. 986. 1471. 1567. 1813. 2794. 3295.
 Gierech, bn. 1811. - Ghierich 2358.
 Gierecheit, zn. 2524. - Ghierecheit 2505. - Ghierechede 2497. - Gierecheden 1809.
 Ginder, bijw. 791. 2368.
 Gisteren, bijw. 2054. 2428. - Ghisteren 3349.
 God (het Opperwezen) 82. 106. 333. 396. 663. 665. 698. 727. 750. enz. - God geve, zie GEVEN. - Gods hat! 1450. - Gode 576. 2775. 3235. - Te Gode 1571. - In Goeds name 2133.
 Goelike, bijw. 3733.
 Goedertiere, bn. 2012. 3849.
 Goem, zn. 223. 573. 590. 594. 598. 629. 650. 888. 1022.
 Goet, bn. 6. 31. 745. 960. 1119. 1860. - Goede 13. 16. 250. 1163. 1221. 1574. 1633. 2212. - Goeden 671. 847. 1217. 1443. 1586. 2455. - Goeder 125. 2279. 2402. 3430. - Gode 1573. - Goden 4306.
 Goet, Goed, zn. 325. 1070. 1203. 1234. 1244. 1251. 1293. 1325. 1490. 1664. 1826. 1848. - Goeds 2343. 2812. 3273. - Goede 309. 1259. 1273. 1280. 1327. 2522. 2824. 3023. 3173. 4264.
 Gomen, w. 35. - Gomet 197.
 Gout, Goud, zn. 46. 648. 1170. 2235. 2511. 2514. 2517. - Gouds 4143. - Goude 1097. 1717. 1738. 1746. 2341. 2350. 2414. 2516.
 Graet, zn. 2556. 3757. - Grade 3946. 4013.
 Graf, zn. 3154. 3198. - Graft 3136. - Grave 3139: 3152: - Graven 3158.
 Gram, bn. 854. 856. 3335. 3663. - Grammen 2774.
 Gramarie, zn. 243.
 Grane, zn. 153.
 Grau, bn. 51. 117. 149. - Grouwen 3635.
 Grave, zn. 1075. 3682. 3822. 3894.
 Graven, w. Groven 1409.
 Grijnen, w. Green, 3392.
 Grijpen, w. Greep 2727.
 Grimmén, w. Grimmende 3386.
 Groene, bn. 272.
 Groet, bn. 132. 328. 385. 502. 557. 642. 704. 716. 729. 731. 791. 913. 980. 1027. enz. - Grote 11. 30. 137. 707. 857. 894. 1036. 2889. - Groter 8. 12. 1658. 1706. 1842. 1895. 2907. 3420. 4317. - Groten 120. 420. 1000. 1309. 1365. 2501. 2707. 3121. 3399.

Groeten, w. Groete 673. 3056. 3529. - Gruet 2562. - Groeten (groette hem) 1440 - Gruete (groette) 1445. - Grueten (groette hem) 2557. - Gruetten (groetten hem) 2380.

Groffelec, bijw. 1719.

Gulden, bn. 2861. 2956.

Haer, pers. vnw. 333. 453. 499. 500. 555. 686. 853. 1190. 1364. 1533. enz. - Haer selven 503. - Haers 517. 3655. - Hare 330. 332. 483. 490. 492. 517. 718. 778. 1391. 1459. 1539. - Haerre, hare (van hen) 3371. 4237. 4291. 4331.

Haer, bez. vnw. 75. 132. 500. 501. 517. 1154. 1534. - Haers 3036. 3641. 3786. - Haers selfs 3945. - Hare 200. 321. 323. 477. 528. 554. 556. 980. 1050. 1053. 1392. 1434. 4486. - Haren 32. 204. 211. 318. 335. 500. 525. 721. 1096. 1494. - Hars 2498. 3112. - Hars selfs 1950. - Hoer 982. - Horen 1537. 2841.

Haer, zn. 52. 117. 148. 501. 713.

Haer, hare, bijw. 944. 1953. Bijw. uitdr. Haer en dare, 278. 4437. - Hare - dare 4012. - Hare en tare 1336. - Haerentare 3619. - Harentare 921. - Hare en gens 3937: Zie HARE.

Haerlijc, onbep. vnw. 3670. - Hareljic 3794.

Haest, zn. 813.

Haestelike, bijw 17. 989. 998. 1324. 2946. 2965. 3225.

Hagel, zn. 3186.

Halen, w. 887. 946. 1327. 2129. 2131. 2133. 3514. 3992. 4471.

Half, bn. 2445. 4166.

Hals, zn. 478. - Halse 1334.

Hamer, zn. Hamere 2672.

Hangen, w. 1801. 3283. 3296. - Han

3291. - Hanget (hangt) 631. 2660. - Hinc 622. 3169. 3176. 3282. 3301. 3304.
 - Hincken (hing hem) 3300. - Hingen 3241.
 Hant, zn. 452. 1048. 1127. 1961. 2019. 2310. 2653. 2808. 3815. 3919. 4328.
 - Hande 501. 2999. 3200. 3703. 4117. 4321. - Onder hande 4147: - Handen
 1386. 3439. 3784. - Spel in hant gaen 1785. - Ter hant brengen 1799. - Bijw.
 Te hant 551. 625. 1099. 1120. 1141. 1149. 1295. 1383. 1505. - Te hande 524.
 3325. 3749. - Al te hant 896.
 Hantgeslach, zn. 2179.
 Hare, bijw. Zie HAER.
 Hare! hare! uitr. 505.
 Hart, bn. 2655. 2673.
 Hasewint, zn. 732. 746. 795. 797. 811. 1991. 2014. 2020. 2200. - Hasewijnt
 828. - Hasewinde 793.
 Hast, zn. 3926:
 Hatē, w. Hate 542:
 Have, zn. 3637. - Haven 1245:
 Hebben, w. 76. 139. 181. 326. 382. 474. 482. enz. - Hebbens (hebben daarvan)
 4234. - Hebbenen (hebben hem) 3285. - Hebbe 27. 36. 94. 460. 543. 736.
 1078. 1267. 1278. 1397. 1401. - Heb 40. 467. 4412. - Ic hebs (ik hebbe des -
 het) 386. 1193. - Hebdi (hebt gij) 683. 964. 965. 1192. 1453. 1478. 1649. 1806.
 2023. 4233. - Hebdie 1396: - Hebdine (hebt gij hem) 3547. - Hebdijt (hebt gij
 het) 398. - Heves (hebt) 4275. (hebt het) 4276. - Hevestu (hebt gij) 4481. -
 Hebbes (hebt het) 1452. - Hebbets, hebts (hebt des - daarvan) 1860. 1863.
 2768. - Ghi hebt 89. 102. 186. 402. 827. 1171. 1173. 1185. 1456. 1692. 1721.
 1829. 1844. 1854. 1855. 1975. 2146. 2648. - Ghi hebbet (gij hebt) 341: 2579:
 2763. - Hevet (heeft) 405. 496. 637. 675. 699. 705. 810. 1146. 1306. 1310. -
 Heveten (heeft hem) 2615. - Hevet (heeft het) 624. 2425. - Heves (heeft het)
 2070. - Heeft 1957. 2114. - Hadde 12. 14. 17. 117. 118. 147. 148. 305. 334.
 437. 439. enz. - Had 1076. 1928. - Haddi (hadt gij) 1172. 3349. 4354. - Ghi
 hadt 680. 2062. 2636. - Haddi (had hij) 1027. 3111. 4304. - Hadt (had het)
 2299. 3915. 4325. - Hads (had daarvan) 710. 4287. - Hadder (had er) 3071. -
 Hadden 420. 1262. - Haddens (hadden daarvan) 250. 1503. 3155. - Haddent
 (hadden het) 3401. - Hedde (hadde) 337. 1182. 2205. - Hed (had) 3987. - Heds
 (hadde het) 775. - Gehadt 535. 4482. - Gehat 1973: 4084:
 Hecht, zn. 1126. 3115.
 Hechten, w. Hechte 3447.
 Heden, bijw. 738. 849. 1187. 1481. 1484. 1643. 1875. 1880. enz.
 Heer, zn. (leger) Here 3399: 3480:
 Heer, zn. (meester) 2300. Zie HERE.
 Heerscap, zn. 4147.
 Heet, bn. 1518. 2511. 2996.
 Heeten, w. Heet 567. - Hiet 9. 21. 63. 77. 354. 520. 594. 659. 1231. 1329.
 1382. 1407. 1432. - Hieten (hiet hem) 425. 531. 947. 2616. 3143. - Geheten
 96. - Gheheten 2855.
 Heffen, w. Hief 909. 3784.
 Helcht, zn. 2392. 2417. - Helecht 2398. - Helt 2438:
 Helen, w. Helet (heelt) 1071. 1079.
 Helden, w. (hellen) 2469. - Heldende 2479.
 Helpen, w. 634. 914. 1343. 1716. 3437. 3690. - Helpene 407. - Helpet (helpt
 het) 3289. - Helpt 1695. 2710. 3395. - Halp 1338. 2461. 2890. 3698. 4206. -
 Holpe 2793. 3150. 3696. - Holper 1222. - Geholpen 4136.

Helt. Zie HOUDEN.
Hem, pers. vnw. 1. 15. 19. 20. 44. 47. 52. 67. 81. 209. 251. 276. 278. 280. 290.
296. 1344. 1431 1432. enz. - Him 1578: 4215: 4279:
Hemel, zn. 3472.
Hemelsch, bn. Hemelsche 4512.
Hemlieden, pers. vnw. 2472. 2481.
Hemelrike, zn. 990. 4170.
Hemwart, bijw. 3720:
Hen, voor 't ontk. En. 664. 665. 828. 3844.
Hen, pers. vnw. 2274. 2548. 2955. 4103. - Hin 4269:
Hen (het en), 664. 828. 848. 1642. 1754. 2037. 2259. 2298. 2470. 2528. 3593.
- Hen si (tenzij) 665.
Henen, bijw. 3734.
Hent (hevet?) 3891.
Herberge, zn. Herbergen 3878. 3898.
Herde, bijw. 172. 176. 196. 461. 877. 966. 1024. 1718. 1925. 2043. 2348. -
Herte 2674.
Herde, zn. 888. 891. 896. 904. 917. 920.
Here, zn. 11. 16. 35. 38. 49. 64. 79. 87. 96. 317. 323. enz. - Her 55. 973. 1159.
1186. 3327. - Heren 26. 211. 218. 294. 1059. 1300. 2395. 2498. 3411.

Herodes, eigenn. 2786. 2801. 2802. 2815. 3022.
 Herte, zn. 110. 142. 209. 384. 435. 554. 925. 1573. 1995. 3047. - Herten 25.
 56. 125. 177. 185. 428. 1941. 3058. 3629. 4086.
 Hertoge, zn. 3105.
 Herwart, bijw. 2863.
 Het, lidw. 10. 37. 62. 206. 259. 277. 281. 292. 293. 1165. enz. - Hets (het is)
 39. 343. 542. 575. 696. 829. 960. 1060. 1455. 1548. (het des) daarvan - 1466.
 Hi, pers. vnw. 14. 26. 51. 53. 54. 98. 118. 121. 146. 147. - Hie 311. 448: 3345:
 3463: - Hijs (hij het) 922. 943. 1335. 2287. 3681. 3699. (hij des) 3616. 3776.
 3783. 4243. (hij is) 1093. 2428. (hij ervan) 1098. 1236. 1237. 1985. (deswege)
 2748. - Hem 81. 104. 127. 131. 160. enz. - Him (hem) 356: 788: 1578: 4215:
 4279: - Hom (? hem) 914. - Hine (hij hem) 955. 1100. 1111. 1374. 1376. 1714.
 1843. 1994. - Hijt (hij het) 356. 526. 899. 1031. 1042. 1150. 1316. 1766. 2236.
 - Hire (hij er) 1559. 1948. 2823. 3103. 3193.
 Hier, bijw. 1. 29. 222. 449. 506. 585. 1058. 1074. 1121. 1488. 2516. - Hiere
 3260: - Hiers (hier is) 2127. - Hier vormaels 1869. - Hier te voren 4094.
 Hieraf, bijw. 3080. 4195.
 Hierbi, bijw. 1092. 2328. 4229. 4382.
 Hiermede, bijw. 3302.
 Hierna, bijw. 3554.
 Hiernaer, bijw. 4194:
 Hieromme, bijw. 472. - Hierome 1166: - Hierom 2824.
 Hin (in ?) 1484.
 Hin, zie HEN.
 Hoe, bijw. 132. 184. 561. 580. 583. 711. 716. 734. enz. - Ho 3099. - Hoene
 (hoe hem) 2197. - Hoet (hoe het) 291. 1034. 1872. 1981. 1998. 2100. 2322. -
 Hoedat 365. 745.
 Hoech, bn. 801: - Hoge 534. 2490. 2496. - Hogen 1673. - Hoechsten 1470.
 4169.
 Hoechede, zn. 575. - Hoecheide 4317: - Hoecheden 4494.
 Hoede, zn. 200. 266. 1298. 3172. - In hoeden 680: 1239: 1255: 1262:
 Hoeden, w. 42. 47. 2949. - Hoede 3413.
 Hoer, zie HAER.
 Hoet, zn. (inhoudsmaat), 884:
 Hof, zn. 547. 569. 591. 595. 838. 850. 1074. 2138. 4232. - Hove 1473. 4334.
 4439. - Hofhouden 2090.
 Hofstede, zn. 3729:
 Hol, bn. 3713. 3716.
 Hom, zie H1.
 Hondertwerven, bijw. 3910.
 Honger, zn. 4224.
 Hongerech, bn. 903.
 Hongerien, eigenn. 1029.
 Hopen, w. 688. 3957.
 Horde, zn. 1311:
 Horen, w. 2. 73. 111. 226. 806. 1348. 1948. 2530. 2764. 3600. - Horene 2232.
 - Hore 136. 155. 1467. 3750. - Hort 584. 638. 1068. 1378. 1410. 1463. 1487.
 1560. 1885. - Hoerde 763. 786. Horde 646. 691: 1392: 3603. - Hordi (hoorde
 hij) 809. - Hoerden 3520. - Horden 1381. 1617. - Horet (hoorde het) 1578. -
 Hoert (hoor het) 2918. - Gehort 540. 1807. 2522. 2643. 4183.

Houde, zn. 2340. - God (Gods?) houden! 3535. - Te houden zijn 4086. - Wel te houde 1737.
Houde, bijw. 530: 1112: 2351: 2504: 2646: 3688: 3771: 4061: 4313:
Houden, w. 57. 103. 264. 412. 756. 1379. 3432. 4178. - Hout 933. - Hilt 1250. 1507. 1804. 1805. 2060. 2278. 2310. 3664. - Hilde 520. 1490. 4135. - Hilts (hield des) 4192. - Helt (hield) 595: - Hilden 1248. 3420. - Gehouden 467. 1181. - Den dach houden 4173.
Hout, bn. 177. 185. 1234. 4101.
Hout, zn. 3162.
Houwen, w. 1971. - Gehouwen 1970.
Hovesch, bn. 1243. 3799. 4150.
Hoveschede, zn. Hovescheide 3287: - Hovescheit 2638:
Hovet, zn. 483. 785. 814. 909. 1220. 1359. 1371. 1373. 2728. 2978. 2985. - Hovede 431: 3324.
Hulde, zn. 4483.
Hulle, zn. 1332.
Hulpe, zn. 396. 505. 2889. 3424. - Hulpen 3003. 3284.
Hune, zn. Hunen 4004.
Huus, zn. 284. 1951. 1963. 1965. 1966. 2005. 2107. 2635. 2640. - Huse 1950. 2604. 3758.
Huut, zn. 147. - Hude 3999. 4105.
Huwen, w. 301. 1496. 1803. 1817. 1893.
Ydelheit, zn. 209.
Ye, bijw. 3353. - Ye lanc so mee 2259.

lemen, onbep. pers. vnw. 1778. - Yemen 2252. 2320. 2689. 3458. 4111. 4159.
 lerst, bn. lerste 665. 2117. - Iersten 383. 3178.
 lerst, bijw. 1843. - Tierst 643. 3960. 4367. - Van ierste 4214. 4218.
 let, Yet, onbep. vnw. 265. 626. 634. 694. 1016. 1284. 1335. 2494. 2701. 2894.
 2898. - Yet lange 1667. - Bijw. Eer yet lanc (eerlang) 231.
 Yeweren, bijw. 1381. 2934.
 Ys, zn. 2996.
 Yseren, bn. 2508. 3648.
 Ic, pers. vnw. 26. 27. 30. 34. 36. 40. 44. 222. enz. - Ick 2002. 2032. 3696. - Ics
 (ik daarvan, daarmede, daartoe) 62. 198. 543. 3235. 3321. - Ics (ik het) 189.
 397. 1450. - Ict (ik het) 190. 465. 574. 697. 718. 866. 3373. 3392. 3397. - Icken
 (ik hem) 179. 1425. - Icker (ick se? ik haar) 1783.
 In, Inne (ik en) 673. 830. 969. 1078. 1397. 1814. 1956. 2067. 2128. 2449. 2533.
 3219. 3234. 3290. 3309. 4350. 4465. 4492. - Inne 132. 138. 997. 1479. 2157.
 2191. 2576. 3056. 3294. 3319. - Inne (Ik?) moet minnen 2067. Inne (Ik?) sal
 hem... leren. 81. In (ik?) waende wetem 1972.
 In, vz. 5. 82. 99. 104. 146. 200. 204. 221. 237. 249. enz. - Int (in het) 435. 571.
 585. 684. 792. 879. 885. 1149. enz.
 Indien, vw. Indien dat 4. 313.
 Ingaen, w. 1382. 1549. - Ingegaen 1584.
 Ingieten, w. Gotent in 1512/13.
 Ingromancie, zn. 242.
 Ineomen, w. 1787. 2614. - Comen in 2616. Comt in 2621. - Verl. deelw. Incomen
 1305.
 Inlaten, w. Laet in 1553. 1565. 1606. - Laetten (laat hem) in 1619.
 Inloephede, zn. 842.
 Inne werden, w. Wart inne 2545.
 Inscine, bijw. 723.
 Inslaen, w. Ingeslegen 1398.
 Inte, zn. 1945. 1956. 1975. 1984. - Inten 1967. 2199.
 Ypocras, eigenn. 993. 1009. 1018. 1022. 1039. 1105. 1108. 1118. 1178. -
 Ypocrase 1030.
 Ja, bijw. uitdr. 677. 700. 1105. 1757. 1850. 3222. 3330. 3577. - Ja ic 388. 1984.
 2055. 2295. 2339. 3274. - Ja ghi 546. 3038. - Ja hi 1107. 2214. 2303. 3692. -
 Ja wi 2294. 2464. 2917. - Jaet (ja het) **635**:
 Yaer, zn. 45. 118. 4201. - Yaren 161. 344. Jaren 58. 68. 126. - Jare 81. In der
 jare viere 104.
 Jagen, w. 3894. - Jagene 2009. - Jagese (jaagde ze) 2744. Ghejaget 1659.
 3886.
 Jaloers, bn. 3642.
 Jammer. zn. 385. 704.
 Jammeren, w. Jammerets (jammerde het) 524.
 Jammerheide, zn. 707.
 Jammerhertech, bn. 1405.
 Janijn, eigenn. 3429. 3440.
 Jegen, vz. 260. 479. 518. 675. 964. 1080. 1269. 1452. 1463. 2328. 2619. 3455.
 3488. 3881. 4208. 4488.
 Jesse, eigenn. 152. 167. 3046. 3056. 3058. 3070. 3085. 3088. 3097. 3104.
 3377.
 Joget, zn. 2063. - In jogeden 1515.
 Joie, zn. Joien 2694.

Jongelinc, zn. 415. 424. 739. 2551. 4259. - Jonghelinc 452.
Jonc, bn. 3526. - Jonge 649. 1907. 2695.
Jonchere, zn. 360. - 4055:
Joncwijf (meid), zn. 2649. 2665. 2679.
Jonvrouwen, zn. mv. 208.
Justeren, w. 767.
Camere, zn. 454. 2626. 2633. 2708. 2923. 2925. 4339. - Cameren 2637.
Care, bn. 931. 1757. 3641.
Casteel, zn. 3634. - Castele 3685. 3942. - Castelen 2342.
Castien, w. 1594.
Catoen, eigenn. 2559. 2562. 2566. 2576. 2587. - Cathoen 119. 137.
Catte, zn 2640.
Keyser, zn. 8. 11. 24. 54. 55. 61. 64. 70. 78. 79. 87. enz. - Keiser 171. 335.
339. 3027. - sKeysers 248. 331.
Keyserrike, zn. 1229. - Keyserike 308. 325. 982.
Keyserinne, zn. 29. 451. 2520. 2544. 3020. - Keyserinnen 3381.
Keytijf, zn. 538. 834. - Quaet keytijf 4245:
Kele, zn. Kelen 1801.
Kemenade, zn. 1056.
Kenbare, bijw. 3789:
Kenlec, bn. 720. 1558. 1604. 3369. 3504. - Kenlike 3305. - Bijw. 1548.
Kennen, Kinnen, w. 3589: - Kende 4296: - Kinde 4005:
Keren, w. 142. 2591. 3888 3889. - Kere 2775. 2879. 3892. - Keert 3152. - Keret
2794. - Keerde 1188. - Keerdi (keerde hij) 1362. - Kerese (keerde zij)

1950. - Keerden 3159. - Gekeert 1179. 2282. 4476. - Kerende 1198.
 Kerke, zn. Kerken 3869. 3978. 4045.
 Kerchof, zn. 3194.
 Kersp, bn. 148.
 Kerstdach, zn. 2089. - Kerstdage 2112.
 Kerstenhede, zn. 3404.
 Kerstine, zn. 3471.
 Ketel, zn. 2932. 2943. 2944. 2960. 2968. 2979. 2986. - Ketele 2992.
 Kint, zn. 42. 45. 47. 55. 80. 133. 175. 200. 205. 252. enz. - Kind 4072. - sKints
 560. - Des kints 667. 803. - sKinds 744. - Des - dies kinds 775. 3525. - Kinde
 202. 217. 419. 427. 476. 478. 662. 784. 794. enz. - Kinder 15. 36. 305. 770.
 1037. 1171. 2274. 4096.
 Claer, bn. 147. 227. 2872. - tClare 3594. - Claren 2318. - Bijw. Clare 2377:
 2827:
 Claerheit, zn. 3454.
 Claerlijk, bijw. 1732.
 Clage, zn. 528. 4425. 4445.
 Clagen, w. 519. 1931. 1980. 2046. 3253. 3521. - Clagene 28. 513. - Clagede
 2049.
 Cleden, w. 2168: 'De here deed se hare cleden'. Het tegenovergestelde, ten
 minste wat de armen betreft, wordt hier bedoeld; zou men niet een 'bare cleden',
 bloot maken, mogen aannemen?
 Cleet, zn. Cleder 3969. - Cledren 1249. 3900. - Cleden 3908.
 Clemmen, w. 2734. 4009. - Clam 900. 917.
 Clene, bn. 1512. 1554. 1687. - Clenen 2044. - Groet en clene 1378. - Clene
 en groet 4406.
 Clerc, zn. 2245. 2248. 2288. 2302. 2314.
 Clieven, w. Clovede 3785.
 Cliven, w. 4125:
 Clocke, zn. 1522. 1528. 1550. 1612. 1615.
 Clove, zn. 760. 761.
 Knapen, zn. 444. 494. 567. 608. 612. 625. 629. 635. enz. - Knapen 1054. 1431.
 1433. 2154. 2418. 2546. enz.
 Knapelij, zn. 37.
 Knecht, zn. 909.
 Knielen, w. Knielde 4062.
 Knijf, zn. 1127.
 Coelen, w Coelen sinen (haren) moet. Coelet 578. 1471. - Coelde 730. 746.
 2017. 2743.
 Coenheide, zn. 2291:
 Coepman, zn. 4145.
 Comanscap, zn. 2608.
 Comen, w. 20. 381. 462. 652. 654. 753. 864. 928. 944. 1194. enz. - Coemen
 2795. - Comene 4434. - Come 3290. 3882. - Comt 1970. 2219. 2797. 2953.
 3091. 3295. - Quam 93. 115. 143. 421. 508. 533. 597. 614. 618. 666. 669. 803.
 enz. - Quamt (kwam het) 733. - Quame 356. 366. 1032. - Quamen 268. 299.
 359. 511. 524. 1616. 1891. 2325. 2365. enz. - Geb. wijze. Com hare (kom hier)
 1953. - Comt 2978. - Verl. deelw. Comen 438 623. 2107. 2132. 2139. 2389.
 2408. 2908. 2913.
 Comoenge, zn. Comoengen 2326. - Commonie 3406.
 Comst, zn. 2611.

Coninenvleesch, zn. 1104.
Coninc, zn. 740. 1029. 1036. 1049. 1063. 1067. 1080. 1688. 1699. enz. - Den
hoechsten Coninc 1470. - sConincs 2815. 4146. 4284. - Coninge 3400.
Conincrike, zn. 3607. 4166. 4186.
Connen, w. 293. - Can 67. 83. 105. 162. 487. 1064. 1152. 2109. 2538. 2920.
4187. - Kan 1374. - Conste 95. 485. - Const 462. - Const (kon het) 1138. -
Consti (kon, wist hij) 2250. - Coste 2823. - Conde 4159:
Cont, bn. 1558. 2631. 2854. 3555. 4263. 4358. - Cont doen - maken. - Cont
gedaen 322. 4443. - Cont maken 465. - Make cont 995. - Cont gemaket 4435.
Cop, zn. 2129.
Copen, w. Gecoct 4176.
Coper, zn. Copere 2277.
Coperen, bn. 2309.
Coren, w. Core 3845.
Cortelec, bijw. 4364. - Cortelike 298. 1158.
Corten, w. Corte 3840.
Cost, zn. 1737.
Costume, zn. 1519. 2806. 2949. 3498. - Bi costume 886.
Cotten, Coten?, w. Gecot 2471.
Coude, zn. 1973.
Coufer, zn. 2431. - Coufere 2350. 2414. - Couferen 2370.
Cousen, zn. mv. 838.
Cout, bn. 1518. 3000. 3163.
Cracht, zn. 160. 1864. 2299.
Crachtech, bn. 933.
Craie, zn. 4160. 4212. - Craye 4197. - Crayen 4203.
Craien, w. Craiende 4107.

Cranc, bn. 1169.
 Crassus, eigenn. 2234. 2357. 2434. 2491.
 Crauwen, w. 921. 929. - Crauwende 867. 928. 935.
 Creatures, zn. mv. 429:
 Crom, bn. 621.
 Cruut, zn. 225. 1119. 1120. 1125.
 Cume, bijw. 2287. 3499. 3831.
 Cupe, zn. 1303. 1310. 1317. 1319. 1370. - Cupen 1315. 1332. 1346.
 Cussen, w. Gecust 482.
 Quaet, bn. 206. 1798. 2084. 2710. 4245. - Quade 2146. 2152. 2161. 2198.
 3515. - Bijw. 2301. 2697. 3227. - Te quade gaen 662. 4039.
 Quaet, zn. 210. 1756. 1902. 2127. 2304. 2629. 3269. - Quaden 1756.
 Qualec, bijw. 2609. 4222. - Qualike 2538.
 Quetsen, w. Gequetst 818.
 Quite, bn. 4130.
 Quiten, w. 1295.
 Lachen, w. Loech 476. - Lachende 3326.
 Lachter, zn. 1070. 1282. 1762. 1914. 1936. 2082. - Lachtere 1248. 1658. -
 Lachters 1531. 1632.
 Laden, w. Lade 830. - Loet 1236. 3625. - Geladen 904. 1237.
 Lange, bijw. 13. 341. 2063. 2072. 3593. 3987. - So lange 2137. 2264. - Also
 lange als 164. 2454. - Also langhe alse 1567. - Langer 616. 664. 938. 1648.
 1791. 2140. 2760. 2777. 2963. enz. - Lanc 126:
 Lanc, bn. 53. 146. 631. 642. 3630. 3712. - Lange 255. 321. 2850. 3532. 4262.
 - Langhe 3554.
 Lancken, zn. mv. 2021.
 Lant, zn. 585. 873. 875. 1162. 1240. 1242. 1488. 1734. enz. - Lans 3903. -
 Lande 523. 1659. 1802. 2825. 3621. 3702. 3704. 3880. enz.
 Lanterne, zn. 1529.
 Lantsheren, zn. mv. 299.
 Lase! uitr. 3262.
 Lat, bn. 2879.
 Laten, w. 1154. 1330. 1433. 1614. 1777. 2040. 2051. 2058. enz. - Late 737.
 2838. 3587. - Liet 253. 780. 906. 1317. 1582. 1583. 1615. 1787. 2174. 3206.
 3243. 3357. - (Verliet) 4204. 4222. 4402. - Lietti (liet gij) 2216. - Liet (liet het)
 1014. - Liets (liet het) 254. - Liete 356. 526. 1031. 1892. - Lieten 205. 1831.
 2476. 2994. 3160. 3476. 4254. - Laet 167. 386. 444. 738. 1224. 1271. 1273.
 1285. 1326. 1462. 1677. enz. - La (laat) 634. - Lates (laat het) 1276. - Latet
 (laat het) 3378. 3594. 3854. - Laetten (laat hem) 1086. - Laetten ons (laat ons
 hem) 3281. - Gelaten 1180. 2221. 2796. 3966.
 Laten, w. (bloedlaten). Gelaten 2153. 2157.
 Latine, zn. 259: - Latijn 4137:
 Latten, zn. mv. 2667.
 Lede, bn. (leede). Die lede duvel... 2183. 2189.
 Lede, bn. (leed, pijnlijk) - Leder 2507. 4407.
 Lede, zn. (hartzeer) 191. 2023. (pijn) 2771.
 Leden, w. (leiden), 302. 656. 660. 947. 949. 1196. 1499. 1620. 1835. 1894.
 2552. - Lede (leide) 521: - Leide (leide) 648. 1837. 4338. - Leide 1889. -
 Leiden (leidden) 2429. - Leiden (leidden hem) 1630. - Leit 2922. - Geleedt
 1767. 3918.
 Leder, zn. 2695. - Ledere 2732. Ledre 2681.

Leet, zn. 674. 829. 836. 857. 1257. 2132. 2164. 2580. 2750. 4451. - Leit 1830:
2723: 3131: 3559: 4023:
Leggen, w. (gelegen zijn). Zie LIGGEN.
Leggen, w. (doen liggen). 168. 554. 872. - Leide 30. 592. 1123. 2173. 2360. -
Leiden 2364. 2510. - Leidenre (legden er) 273. - Geleit 2769. 3023. 3130. 4172.
- Geleidt 4055.
Leken, w. 1144.
Lelec, bn. en bijw. 672. 954. 1444. 1647. - Leleke 852.
Lelechede, zn. 3506.
Leren, w. 43. 58. 67. 83. 105. 124. 127. 161, 179. 217. - Lerene 80. 101. 158.
405. 681. 961. - Lerenen 2571. - Leerne 175: 1851: - Leerde 248. 1015. -
Lerede 1013. - Lere 131. - Geleert 88. 1453. 3542. 4153.
Lesen, w. Las 2290. - Gelesen 4511.
Lesse, zn. 249.
Lest, bijw. Int leste 684. 2236.
Lettel, bijw. 3922. Zie ook LUTTEL.
Letten, w. (toeven) 2141. 2459. 2963. 4043.
Letten, w. (deren) Let 1052.
Letteren, zn. mv. 2285. 2290. 2293.
Leven, w. 92. 124. 164. 1072. 1110. 1964. 4017. - Levene 80: 970: - Leve
1898. - Levet 664. 1000. 3511. - Levende 1164. 1180. 1928. 3448. 4211.
Leven, zn. 395. 408. 1175. 1218. 1499. 2760. 3054. 3078.
Leveren, w. 194. - Leveren (lever hem) 449.

Lichaem, zn. Lichame 721. 1725. 1728. 3774. - Lichamen 2509.
 Licht, zn. 1787. 1833. 2142. 2404. 2653. 2670. 2787. 2827.
 Lichte, bijw. 4340.
 Lichtelike, bijw. 3013.
 Licthede, zn. 1918.
 Liden, w. () 1582. 2597. 3370. 3379. 3565. 4032. - Leet 941. 1004. 1645. 2043.
 - Verl. deelw. Leden 343. 461. 960. 1087. 1248. 2072.
 Liede, zn. mv. 312. 509. 1151. 1514. 1524. 1910. 2261. 2267. - Lieden 751.
 787. 1006. 1150. 1545. 1611.
 Liedekijn, zn. 3676.
 Lief, bn. en bijw. 102. 588. 1589. 2239. 3353. 3736. - Lieve 121. 173. 387. 401.
 459. 1935. 1990. 2000. 2713. 3259. - Lieven 355. - Liever 1278. 1959. 2759.
 Liegen, w. 1573. - Liege 800. - Lieget 960. 1057. 2726. - Loechens (logen het)
 2853. - Gelogen 1078.
 Lien, w. (lijden, bekennen) 1069. 1593. 2966. 4319. - Lie 3705. - Liet 1065. -
 Liets (bekent het) 1066. - Liede 3779. - Geliet 493:
 Lier, zn. 1122.
 Liggen, leggen, w. 287. 779. 1086. 1731. 1749. 2174. - **Leggen** 1656: 1769:
 2015: 2031: - Ligge 282. - Leget (ligt) 1795. 3276. 4408. - Lach 762. 771. 776.
 819. 1017. 1054. 1332. 1534. 1561. 1968. - Laget (lag het) 266. - Lagen 338.
 2264. - Lagenre (lagen er) 2267. - Gelegen 517. 686. 1459. 3066. 3546. 4342.
 Lijf, zn. 150. 302. 327. 392. 833. 901. 927. 931. 934. 1128. 1182. 1479. - Bose
 lijf (kwaadaardige persoon) 3363: - Lives 32. 82. 318. 536. 1556. 1672. 1867.
 1883. 3140. 3174. 3232. - Lijves 4381. - Live 33. 82. 318. 536. 1556. 1672.
 1867. 1883. 3140. 3174. 3232. - Bi minen live! 346. 1476. 2066. 2208. 3271.
 Lijfnere, zn. 886.
 Lijm, zn. 1306.
 Lijnlaken, zn. 2035.
 Lise, bijw. 1539.
 List, zn. 2096: 2971: - Liste 270. 913. 2253. 2611. - Listen 372. 4365.
 Loen, zn. 2811.
 Loep, zn. 238.
 Loet, zn. 1306. 1339.
 Lof, zn. 592.
 Loge, zn. 3158. 3195.
 Logen, zn. 3368. - Logene 696. 974. 977. 2581. 4347.
 Loke, zn. 1084. 1104.
 Lonen, w. 1718. 1738. 2336. 3752. - Loendi (loont gij) 3352. - Loent (loon het)
 2651. - Geloent 2881.
 Lopelij, zu. sLopelijns 645.
 Lopelinc, zn. 564. 599. 603. 610. 619. 637. 640. - Lopelinge 570.
 Lopen, w. 1154. - Liep 816. 2170. 4436. - Liepen 1145. - Gelopen 509. 511.
 1130.
 Lorreine, eigenn. 3105.
 Loven, w. 4219. - Lovet (loof het) 1482. 2000. 2463. 2915. 3093. - Lovet (loofde
 het) 530. - Lovede (locfde) 3417.
 Lude, bijw. 227. 504. 4104. - Luudste 1588. - Lude en stille 188.
 Luden, w. 1550. 1607. - Ludet 1523. - Lude (luidde) 1612.
 Luken, w Loec 1542. 1585.
 Lust, zn. (list) 446. 497. 716. 3434. 3975.
 Lusten, w. Lustes (lust het) 2184.

Lustech, bn. 4149. - Lustege 97.
Lutoeren, w. Lutoerde 762.
Luttel, bijw. 440. 1147. 1419. 2145. 2702. 3084. 3457. 3745. - Zie ook LETTEL.
Luttelkijn, zn. 2 616. 822. 3846.
Luut, zn. 3929. 4154.
Macht, zn. 686. 1863. - Met machten 508.
Maech, zn. 4412. - Mage 1816. 3143. 3155. 3240. 4402. - Magen 2111.
Mael, zn. Te male 2669. - Te dien male 3055.
Maelquidart, eigenn. 97. 1885. 2195. 2220. - Maelquidaert 1861. - Malequidart
109. 1838. 1847. 1874.
Maeltijt, zn. 4281.
Maent, zn. Der maende negen 722.
Maer, bijw. (slechts) 15. 45. 770. 1171.
Maer, vw. (doch) 72. 129. 138. 190. 389. 393. 483. 591. 704. 770. enz. - **Mer**
2579. 2581. 4378.
Magedoem, zn. 467.
Maget, zn. 1441.
Maysire, zn. 3755.
Maysnide, zn. Maysniden 3895. - Masniede, 510.
Maken, w. 3. 216. 230. 1082. 1311. 1432. 2036. 2317. 3157. 3440. enz. - Maket
3501. - Maecte 503. 2179. 2253. 3829. - Maecten 1289. 1409. 3475. - Makede
3191. - Gemaket 2313. 4435. - Ge-

maect, 233. 772. 2277. 3882. 3902. - Wel gemaect 3212. 3220. - Maec 2659.
 2677. - Maect 2587. - Makes (maak het) 1882.
 Malen, w. (Tot gruis maken). Maelt 1921.
 Malen w. (Schilderen). Gemaelt 247.
 Mamas, eigenn. 169.
 Man, zn. 31. 590. 1062. 1217. 1221. 1373. 1533. 1534. 1564. 1574. 3238 (er
 staat verkeerdelijk 'mach') 4492. - Mans 1982. - Manne 2309. 3176.
 Man, zn. (vassaal). Enk. en meerv. 312. 3014. 4427. 4433. - Manne 1492.
 1890. - Mannen 4420.
 Mane, zn. 369. 376. 379. 390. 4361. - Manen 238.
 Manenscijn, zn. 2367.
 Maniere, zn. 370. 1031. - Manieren 733. 2452.
 Maninge, zn. 4439.
 Manlecheide, zn. 3697:
 Marbrinen, bn. 2316. Zie ook MERBER.
 Mare, zn. 4436.
 Maria, eigenn. Marien 1441.
 Marc, zn. Marke 4143. - **Merc** 1746.
 Mauras, eigenn. 3524. 3538. 3555. 3574.
 Mede. Zie MET.
 Medevaren, w. 3009.
 Meen, zn. 2427.
 Meer, bn. (grooter). Mere 1920 (dene mere, dander minder). 875. 2428. 2814.
 4074. - Meest (alre bosche meest) 874. - Meeste 2980. 3714. 4202. 4209.
 4245. 4247. - Meesten 3349. 4230.
 Meer, bijw. (comp. van veel) 220. 602. 636. 862. 1168. 1201. 1214. 1327. 1465.
 2265. - Mere 36. 664. 1037. 1277. 2313. 2519. 2573. 3910. - Te mere 714.
 1660. 4478. - Mee 3089: 4331: - Ye lanc so mee 2259.
 Meer, bijw. (nog). 2190. - Heden meer - mere 738. 1484. 1643. - 849. 1187.
 1875. 1880.
 Meester, zn. 253. 260. 388. 398. 400. 409. 667. 744. 1005. 1091. - Meestre
 250. 262. 269. 280. 289. 357. 366. 4484. - Meestren 361.
 Mellen, w. (trouwen). Melde 3850.
 Men, onbep. pers. vnw. 5. 203. 248. 295. 498. 520. 522. 634. 636. enz. - Men
 (men hem) 949. - Mens (men het) 572. 3761. - Ment (men het) 4. 521. 661.
 995. 1063. 1837. 2589. 3481. 3587. - Mer (men er) 2029.
 Menechsins, bijw. 3937.
 Menich, telw. 118. 226. 534. 589. 2723. 4174. 4433. 4451. enz. - Meneger 226.
 1520. - Menegen 224. 261. 884. 2724. 2854. 4216. 4451.
 Menichfout, bijw. 178. 186. 1233. - Menichfoude 879: 1718: 2433:
 Menichwerf, bijw. 1912. 2071. 4462.
 Menen, w. 4112. - Mene 1511: - Meen 1848. - Meint 2679: - Meende 3720.
 Menisoen, zn. 1137.
 Mer. Zie MAER, en MEN.
 Merber, zn. 3635. Zie ook MARBRINEN.
 Merch, zn. 2461.
 Mergen, zn. 349. 543. 546. 937. 1545. 1661. 1827. 2089. 2400. 2464. 2542.
 3033. 3565. 4025. 4033. - Merghen 546. - Smergens 203. 1296. 2377. 2489.
 2545. 3125. - Des mergens 351. 413. 657. 3385. - Dies mergens 2422. Zie
 ook MORGEN.
 Merken, w. 3328. - Merct 1225. 3019. - Mercti (merkt gij) 2060.

Merlijn, eigenn. 2860. 2886. 2893. 2925. 2928. 2988. 3009. 3011, 3015. -
Meerlijn 2855. 2919.
Merren, w. Merrene 2485: - Merrede 616.
Mes, zn. (snijtuig) 924. 1395. 2019. 2131. 3114. 3119. - Messe 2201.
Mesbaer, zn. 502. 3161. 3201.
Mesbaren, w. 2745. - Mesbaerde 3196. - Als zn. 3144.
Mesdaet, zn. Mesdaden 4063.
Mesdoen, w. Verl. deelw. Mesdaen 675. 2039.
Mesgripen, w. Verl. deelw. Mesgrepen 964.
Mescomen, w. 966. 1856. - Mescomt 3018. - Mesquam 1047. 2817. -
Mesquame 1035.
Mesmaken, w. Verl. deelw. Mesmaket 712.
Messe, zn. (mis) 4046.
Messine, zn. 1219. 2873. 2880.
Mesvoeren, w. Mesvoert 1940.
Met, vz. 57. 125. 246. 293. 300. 318. 330. 332. 352. 357. 372. enz. - Metten
(met den) 116. 202. 431. 662. 847. 1178. 1394. 1916. 2201. 2321. - Metter
(met der) 742. 813. 948. 1773. 2311. 2588. 2625. 3237. 3926. - Metti (met di)
463. - Als bijw. Mede 302. 450. 766: 848. 936: 1213. 1234. 1628. 1978: 2303:
2823. 3134. - Mettien (te zelfder tijd, terstond daarop) 10: 115. 169. 348: 442:
620: 898. 1308: 1504: 1642. 2993. enz. - - Mettesen (zelfde bet.) 1286. - Met
2675.

Metsers, zn. 3747. 3778. - Metsere 3764. 3768. 3772.
 Mi, pers. vnw. 2. 55. 61. 65. 74. 79. 82. 89. 91. 100. enz. - Mie 288: 479: 575:
 855: 1401: 1989: 2526: 2621: 2763: 2792: 3059: 3210: 3344: - Mi selven 1152.
 1555. 1652. - Miere (mij er) 1666. - Mijns 4411.
 Midden, zn. In midden (in het m.) 146. 881.
 Middernacht, zn. 2476. - Middernachte 3183: - Middernachten 3457:
 Middewaert, bijw. Te middewarde 883.
 Mijn, bez. vnw. 42. 46. 59. 67. 85. 88. 110. 124. 350. 426. - Mijns 1059. 1982.
 3057. 3545. 4370. 4381. - Mine 28. 142. 159. 475. 1220. 1660. 1816. 1975.
 2027. 3731. - Minen 76. 168. 187. 195. 446. 467. 536. 578. 1071. 1076. 1080.
 1672. - Miere (mijner) 129. 160. 446. 460. 870. 976. 1458. 1552. 1591. 1595.
 1636. 3070. - Mire (mijner) 1986. 2708. 3266. 4347.
 Mic, zn. 4127.
 Micken, w. Micke 1425. 1826. - Mict (mik het) 3038. - Mect 2719. - Mictre 3620.
 - Mickeden 271.
 Milde, bn. 1243. - Milden 1257. 1261. - Als zn. 1252. 1263. 1295. 1325.
 Min, bijw. 59. 68. 863. - Min no mere 3272. 3309. 3825. 3973. - Minder (kleiner)
 1920. - Minste (kleinste) 4205. 4219. 4244. 4249.
 Minderen, w. Minderde 3422. - Gemindert 1300. 1926.
 Mingen, w. Mingden 2715.
 Minne, zn. 30. 982. 2194. 2521. 3021. 3615. - Minnen 1748. 1895. 3610: 3670:
 3676: 4289: - (naam eener ekster) 2700. 2704.
 Minnen, w. 1934. 1986. 2051. 2059. 2066. 2067. 2182. 2190. - Minne 471.
 3329. - Mint 50. 102. - Minde 428. 2077. 4099. - Gemint 461. 2206.
 Moe, bn. Moeder 1921.
 Moeder, zn. 1048. 1928. 1931. 1943. 1980. 2000. 2003. 2049. 2055. 2058.
 2062. - Moder 1935. - Moedren 2335:
 Moederbaren, zn. 4174.
 Moet, zn. 549. 578. 730. 746. 1024. 1069. 1422. 1471. 1982. 1994. 2017. 2126.
 2228. - In grammen moede 2774. - Moeden 1812: - Als bijw. uitdr. Te moede
 486. 1260. 1274. 1328. 1870. 2182. 3017. 3837. Zie ook COELEN.
 Moeten, w. Moet 581. 727. 734. 840. 864. 992. 1082. 1176. 1194. 1223. 1477.
 1684. - Moet (moet het) 3427. - Moets (moet het) 2183. 2189. - Moetti (moet
 gij) 1451. 2153. 3428. - Moeti (moet gij) 4017. - Moettine (moet gij hem) 3310.
 - Moeten 1195. 3081. - Moeste 1110. 1341. 1730. 1808. 2167. - Moest 1183.
 1601. 1771. 1802. 2124. 2164. - Moste 1358. 1629. 2236. 3128. - Most 606.
 3617. - Moesten (moest hem) 3178. - Moesten 2268. - Moesten (moesten hem)
 946. - Moete 396. 397. 846. 1474. 1683. 1685. 2785. 3079. 3569.
 Mogen, w. 1639. 1720. 1815. 2446. 2457. 2959. 3006. 3763. - Mach 198. 307.
 490. 498. 555. 652. 703. 966. 1072. 1091. 1227. 1314. enz. - Maechs (mag
 des - daarvan) 3234. - Machs (mag het) 2051. 2067. 2397. - Maget (mag het)
 1693. - Mogedi (moogt gij) 806. 1886. 2203. 2982. 2998. 3327. 3564. 3843. -
 Mogedire (moogt gij er) 1938. - du Moges (gij moogt) 2086. 2877. - ghi Moget
 (gij moogt) 872. 1225. 3171. 3499. - wi Mogen 1275. - Mocht 188. 207. 223.
 239. 464. 519. 711. 981. 984. 1163. 1391. 1562. enz. - Mochte 302. 433. 485.
 641. 702. 821. 1015. 1314. 1499. 1588. 1843. enz. - Mochtes (mocht het) 605.
 2128. 2166. - Mochstu (mocht gij) 3754. - Mochten 216. 313. 1282. 1291. 2262.
 2273. 2507. 2876. enz. - Mochtent (mochten het) 3423.
 Mont, zn. 482. - Monde 2512. 3497.
 Montogier, eigenn. 3607.
 Morden, w. 515. - Gemort 539.

Mordenare, zn. 506.

Mordren, w. 507.

Morgen, zn. 655. 999. 1423. 2777. 3091: 3428: 3578. 3593: 3597. 3600. -

Morghijn 3431: - des Morgens 1773. 3039. 3129. 3617. 3868. - sMorgens 1530.

1631. 2264. 4044. - des anders Morgens 1366. Zie ook MERGEN.

Mouwe, zn. 4311. 4314. - Mouwen 4118. 4320.

Muer, zn. 758.

Mule, zn. 3625.

Musike, zn. 244.

Muus, zn. 2641.

Na, vz. (in de richting van) 155. 2530. - (volgens) 75. 112. 140. 528. 696. 1352.

2841. 3251. - (achter) 38. 327. 368. 1897. 2797. 2798. 2991. 3014. 4190. - Als

bijw. (nabij) 2712. 2716.

Nacht, zn. 2222. 3178. 3178. 3722. 3952. 4162. - Nachts 1602. - Dies nachts 3472. - Eens nachts 266. - Bi nachte 2365. - Te nacht 1749. 2400. 2408. 2711. 2716. 2720. - Gaen an die nacht 2222.
 Nadien, bijw. 4448.
 Naect, bn. 771.
 Naervliegen, w. 4103.
 Naervolgen, w. (achtervólgen) si volgeden hem naer 3478: - Nare gevolget 4050.
 Naest, bijw. 3744.
 Nagelen, zn. mv. 500.
 Naken, w. 920.
 Nalijc, bijw. 344.
 Name, zn. 2854.
 Nat, bn. 2677.
 Nature, zn. 1094. - Naturen 1083.
 Nauwe, bijw. 2627.
 Naveers, eigenn. 1075.
 Navolgen, w. (volgen) Volgeden na 3014.
 Ne (en), oude negatie. 72. 153. 356 en *passim*.
 Nederwart, bijw. 1587. 3714.
 Nederwerpen, w. Werp (warp?) neder 912. - Nederwerpemde 915.
 Neen, bijw. 1344. 2449. 3843. 3876. - Neen ic 959. 1779. 2704. - Neen ic niet 2220. 3032. - Neen wi niet 1622. - Neen si niet 936. - Neent (neen het) 3315.
 Negen, telw. 1087. - Der maende negen 722.
 Nemen, w. 113. 272. 301. 594. 659. 931. 934. 1139. 1911. 1226. 1273. 1479. - Nemene 2344. - Ic neme 1270. 3060. - Nem (neem) 633. 1955. 2652. 2666. - Nemet (neemt) 629. 650. 932. - Neemt 345. - Nemt 1175. 1270. 2212. 3229. 4416. - Nemten (neemt hem) 449. - Nam 223. 317. 451. 572. 590. 613. 888. 1043. 1048. 1147. 1218. 1359. 1507. 1575. 1961. enz. - Naemt 345. - Namen 211. 1291. 2418. 2481. 2506. 2508. 2510. 2551. 3408. 4410. - Name 1497. - Genomen 683. 927. 1306. 1321. 3002. 3172. 3247. 3285. 4259. 4327. - Ghenomen 3062.
 Nemmer, bijw. 1203. 2219. 3152. 3269. - Nemme 4233.
 Nemmermere, bijw. 544. 2194. 2726. 3217. - Nemmermeer 968. 1460. 2940. 3124. 4487.
 Nese, zn. 1123. 2512.
 Neve, zn. 1014. 1019. 1021. 1023. 1039. 1115. 1118. 1124. 1128. 1161. 1164 1178. 1180. - Neven 1109.
 Neven, vz. 379. 407. 1582. 2018. 2448. 2621. 3708. 3735. 3813. 4109. 4117. - Als bijw. 1290. - Te sinen nevewart 1113.
 Nie, bijw. (nooit) 447. 1617. 3071. 4257. - (ooit) 533. 3350. - (niet) 577.
 Nieman, zn. 2519. - **Niemen** 835. 787. 880. 1314. 1527. 1562. 1651. 1754. 2078. 2368. 2376. 3646. 3782. 4252. - Nieme(n) 2920. - Niemene 2298. 3839. - Niemens 232.
 Niemare, zn. 437. - Nimare 4209. - Niemaren 2383. 4059.
 Niet, bijw. 19. 62. 72. 107. 126. 135. 254. 269. 342. 356. enz. - Te **nieute** gaen 3145.
 Nieweren, bijw. 818. 2884. 3469. 4385. - Niewer 3916.
 Niewet, onbep. vnw. (niets) 1222.
 Nigromancie, zn. Nigromancien 2250.
 Nijgen, w. Neech 431. 1005. - Neecht (neeg het) 2598.

Nijt, zn. 4127. 4497.
No, voegw. 130. 545. 1013. 1170. 1173. 1315. 2771. 2963. 3280. enz.
Noch, ontk. voegw. 138. 689. 737. 1448. 1461. 1846. 1848. 1918. 2057. enz.
- Als bijw. (nog) 703. 859. 1201. 1205. 1320. 1327. 1457. 1464. 1520. 1564.
enz.
Nochtan, bijw. 84. 441. 684. 908. 1016. 1900. 2038. 2058. 2276. enz.
Node, bijw. 1012. 1902. 3063.
Noet, zn. 828: 1194: 1340: 2519: 3455: - Noden 28. - Ter noet (in den nood)
4225. 4226. 4246.
Noit, bijw. 462. - Noyt 710. 719. 721. 1621. 2157. 3279. 3561. 3900.
Nu, bijw. 32. 156. 174. 190. 450. 466. 469. 584. 629. 638. enz.
Nutte, bn. 2243.
Nuwelec, bijw. 3879.
Nuweling, bijw. 371.
Ochte, vw. 3922. 4111.
Oec, vw. 244. 516. 677. 1181. 1356. 1685. 1850. 1873. 2203. enz.
Oem, zn. 1021. 1100. 1122. 1124.
Oer, zn. (lichaamsdeel) Oren 2513.
Oer, zn. (kind) 39. 334. 981. 1897.
Oer, zn. (erfgenaam) 39. 336. - Oere 308.
Of, vw. (bij twijfel of onzekerheid) 210. 275. 286. 370. 626. 634. 1714. 1864.
2190. 2293. 2717. 2898. 3254. 3507. enz. - (indien) 577. 842. 991. 1174. 1421.

1471. 1874. 2528. 2762. 3877. - (alsof) 337. 2029. - (zooniet) 1620. 1637. - (of wel) 1940. 2342. 2345. 2369. 2702. - Oft 1715. - Oft (of het) 264. 2720.
 Of, vz. (af) 4455:
 Ofsniden, w. (afsniden) Sneet of 837:
 Ogen, zn. mv. 352. 378. 476. 2025. 2513. 2668. 2784. 2787. 2821. 2899. 2938. 3958. 3007. - So mine ogen! 4123.
 Octavien, eigenn. 1231.
 Om, vz. (rond) 278. 478. 758. - (ten einde) 474. 962. 1800. 2858. 2867. 3073. 3729. - (Versch. bet.) 28. 210. 407. 420. 831. 855. 1112. 1419. 1479. 1567. 1687. 1737. 1750. 1758. 1819. 1877. 2131. 2359. 2606. 2608. 2661. 2809. 3057. 3094. 3103. 3197. 3244. 3289. 3334. 3673. 3746. 3932. 3989. 4293. 4458. - Omme 2135. 3071. 4295.
 Omdat, vw. 228. 232. 804. 815. 978. 1258. 1485. 1653. 2782. 2957. 3083. 3102. enz. - (opdat) 2112. - Omdatten (omdat den) 1446.
 Omhalen, w. (omwerpen) 2098.
 Ommaer. Zie ONMARE.
 Ommekere, zn. 2312.
 Ommekeren, w. Kerese om (keerde ze om, nl. de wieg) 817.
 Ommewelven, w. Ommegewelvet 799.
 Omtrent, bijw. 2482. 2884. 3183. - **Omtrant** 1142: 1150: 3117:
 Omvallen, w. Omgevallen 774.
 Omvliegen, w. Omvloech 802.
 Onbecant, bn. 3633.
 Onblide, bn. 1362. 3786.
 Ondanc, zn. 736. 3345. - Haers ondancs 516.
 Onder, vz. 41. 96. 273. 754. 762. 782. 887. 892. 894. 895. 2352. 2416. 2471. 2472. 2481. 2483. 2499. 2931. 4269.
 Onderdaen, bn. 4189.
 Onderlinge, bijw. 262.
 Ondersetten, w. 2458.
 Onderslachten, w. 3863. 3935.
 Ondertrouwe, zn. 3984.
 Ondervinden, w. 2867. 3588. 3595. - Ondervint 726. - Ondervonden 2851.
 Onderwinden, w. 135.
 Ongehiere, bn. 878.
 Ongelovelike, bn. 1469.
 Ongemac, zn. Tongemake 440. - Tonghemake 443: 3549:
 Ongenoech, zn. 2047.
 Ongevoeck, zn. 1599. 4349.
 Ongewedert, zn. 2713.
 Ongoet, bn. 2532.
 Onlange, bijw. 3954. 4274. 4459.
 Onmare, bijw. 4325. - Ommaer 3237.
 Onnen, w. 333. 4512. - Ont 4085. - Ontsi (gunt gij) 122. - An 106. 4307. - Onne 845. 990. 2105.
 Onnere (onere), zn. 1658.
 Onrecht, zn. 62. 3366. 3371. 3584. 3590. 4026. - Als bijw. Tonrechte 1865. 2766. - Tonrecht 1472. - Met onrechte 731.
 Ons, pers. vnw. 1271. 1273. 1274. 1275. 1285. 1357. 1864. 2133. 2135. 2337. enz.

Ons, bez. vnw. Onse 1176. 1281. 1354. 1464. 1683. 2761. 3051. - Onsen 701. 2830. 4170.
Onsachte, bijw. 1656. - **Onsochte**, 434. 719. 2495. 3615.
Onsalech, bn. 1691.
Onsulde, zn. 4387: - **Onscoude**, 4385:
Ontbaren, w. 605: 1783: 2193: 3616: - **Ontberen** 1890. - Onberen 2590. -
Ontberene 1280. - Ontberne 3297: 4091: - Ontbere 1781.
Ontbeiden, w. 4033. - Ontbeide 1424.
Ontbieden, w. (laten komen). Ontbiden 3378. - Ontboet 365. 1141. 2824. 3749. 4286. - Ontboden 17. 27. 41.
Ontbieden, w. (den goeden dag) Ontboet 671. 4300.
Ontbinden, w. Ontbenden 3095.
Ontdecken, w. Ondecken 2659. - Ontdecte 2682.
Ontdoen, w. (openen) Ontdaden 2266. - Ondoen. Ondoet 378. 3833. - Ondede 1786. - Ondaen 1608: 1654: 3257: 3833:
Ontdoen, w. (Ontstellen, verbijsteren) Onttaen 492. - Ondaen (bedorven in den geest der menigte, onteerd) 1608. 1654. 3257.
Ontteeren, w. Ontteert 1454. 1552. 1609. 1654. 2233. 3026. 3258. 3266. 3543.
Onterven, w. 2534. 3030. - Onterve 1416. - Ontervet 560. 565. 859. 1813. 1820.
Ontfaen, w. 4306. - Ontfinc 423. 2699. 2907. - Ontfincs (ontving daarvan) 3132. - Ontfingen 362. - Ontfatene (ontvang hem) 1619. - Verl. deelw. Ontfaen 3793: 4234: 4308:
Ontgaen, w. 1639.
Onthouden, w. (in dienst nemen) 2390. 3689. - Verl. deelw. 3694. 3871. 3897.
Onthouden, w. (behouden, bewaren) 901. 4229. - (in het geheugen) 4491. - Hem onthouden 391. 1391. 3234. 4372. 4378.

- Onthilt 4068. - Onthilts hem (onthield zich ervan) 3824.
 Ontkeren, w. 4393.
 Ontsien, w. (duchten) Ontsie 2620. - Ontsach 3643. 3775. - Hem ontsien 2452.
 3916. - Ontsie ic mie 2526: - Ontsach hem 1578.
 Ontsluten, w. Ontsloet 3949.
 Onttekent, verl. deelw. (onkenbaar gemaakt) 3907.
 Ontswellen, w. Ontswal 1727.
 Ontvechten (ontfechten = ontgaan), w. 555. 4463.
 Ontvlien, w. 2166.
 Ontwaken, w. Ontwiec 277.
 Onweder, zn. 3184.
 Onwerde, bn. 1703. - Onwert 2078. 4075. - Onwerder 4502.
 Onwille, zn. 4083.
 Op, vz. 44. 267. 457. 466. 469. 596. 749. 755. 773. 932. 1074. 1114. 1284.
 1650. 1651. 1652. 1674. 1797. 1819. 1829. 1903. 2560. 2561. 2575. 3347.
 3551. 3552. 3663. 4235. - Op hovescheide 3387. - Op genade 2973. - Op ende
 neder 2694. - Op de stonden 755. 3496. - Op sijn (uit het bed) 349. - Opt (op
 het) 783. 2048. 2672. 3154. 4037.
 Opbrengen, w. (inbrengen, invoeren een gebruik) Opbracht 2950. - Opbrocht
 2806.
 Opdoen, w. (afnemen de tafel) Dede op 3940.
 Openbaer, bijw. 240. 3369. 4067. - Openbare 1604:
 Openstaen, w. 1583. - Stont open 3653.
 Opgaen, w. Ginc op 3459. - Opgegaen 1832.
 Ophebben, w. Ophadde 884.
 Opheffen, w. (oplichten) Hief op 909. 1563. - (verheffen) 1211.
 Ophouden, w. (opstroopen de mouwen) 4312. 4320. - Op te houden 4118.
 Opclimmen, w. Clam op 2681. 3790. 3947. - Opclam 3685.
 Opleggen, w. Opleget (oplegt) 3074:
 Oplopen, w. 1208. 2321.
 Oprechten, w. 3456. - Opgerecht 2122.
 Opriten, w. Reet op 2556.
 Opstaen, w. 1776. 1789. 2144. 2164. 2424. 3968. - Als zn. 2268. - Opstaet
 1774. - Stont op 1120. 2130. 3205. - Opstonden 2466. - Opgestaen 1367. 1430.
 2378. 3040. 3868. 3960. 4044. - Op te stane 2687:
 Optien, w. Opgetoget 286.
 Optrecken, w. Trac op 4003.
 Opwart, bijw. 600. 621.
 Orine, zn. 1045. 1050. 1053. 1709. 1712.
 Orkonden, w. 2285.
 Orlof, zn. 2003. 3738.
 Orloch, zn. Orloge 3700. - Oerloge 3683. - Orlogen 3690.
 Ors, zn. Orse 3527.
 Oude, zn. Ouden 51. 118.
 Ouden, w. (oud worden) Geout 1923.
 Out, bn. 45. 759. 1169. 1517. 1625. - - Oude 643. 1909. 1916. 2108. - Ouden
 564. 649. 759. 1559. 1869. 1884. 1887. 1922. 2188. 2196. - Ouder 1910. -
 Outsten 2977. 2984.
 Over, vz. 411. 513. 1631. 1734. 1859. 2914. 3283. 3337. 3627. - Overall (vooral)
 145. - Overall (op alle plaatsen) 4157. - Over dach eñ over nacht (dag en nacht)

2256. 4162. - Van heden over xl daghe 4424. - Over langhe stont 3554. - Over lanc eñ over breed (wijd en zijd) 3630.
Overdaet, zn. 687. 4480.
Overeen, bijw. (ondereen) 1307. 4097. - Overein 2715:
Overwaer, bijw. 288. 465. 2813.
Pais, zn. Met paise 1895. 4254.
Pant, zn. Te pande 1294. 2079.
Pape, zn. 2069. 2206.
Pareren, w. Gepareert 3904.
Part, zn. 3625: - Parde 2445. Ook PERT.
Pau, zn. 52.
Peinsen, w. 2096. - Peinsene 3860. - Peinst 1166. 3973. - Peinsde 913. 1112. 1918. 1929. 2611. 3926. 3932. - Peinsden 2322. 2847. 4293. - Gepeinst 270. 3435. - Gepeinset 496. - Peinsende 3717. 3818.
Pec, zn. 1306. 1339.
Pelse, zn. mv. 2027.
Penitentie. zn. 831.
Pennewert, zn. 3273.
Penninc, zn. 2861. 2956.
Pert, zn. Perden 1376. 1386. Ook PART.
Phisisien, zn. 1708. 1711. 1721. Ook FISICIEN.
Piersanden, volksnaam, 3438.
Pijnboem, zn. 569. 571. 593. 610.
Picke, zn. 1270. - **Pike** 1288.
Picken, w. 1271.
Pilaer, zn. 2316.
Pine, zn. 1719. 2881. 3420. 3752. 4131. 4482. - Pinen 1292.
Pinen, w. 313. 2863. - Gepijnt 3988. -

Hem pinen 178. 2001. - Pijnt 2754. - Pijnde 472.
 Pit, zn. 1309: 1589: Ook PUT.
 Plaetse, zn. 4056.
 Plain, zn. 882.
 Plien, w. 1629: - Plie (pleeg) 287: - Plegen 163. 1514. - Plach 887. 1389. 1519. 2893.
 Plucken, w. 1126. - Plucte 1121.
 Plumen, zn. mv. 4105.
 Poelgen, naam van een land, 1699. 2329. 2409.
 Poent, zn. Poente 988.
 Polver, zn. Polvers 1147.
 Porre, zn. 2789. 2819.
 Port, zn. (stad) 1377: 1387: 1808: 2244.
 Port, zn. (poort), Porte 2373. - Porten 2308. 2372. 2409. 2426. 3006. 3012.
 Porter, zn. 586. 2585. 2588. 3777. - Portere 2601. 2602. 2605. 2764. 3782. - Porters 2263.
 Pot, zn. 2650. 2736.
 Preken, w. 2467.
 Prence, zn. 2803.
 Prijs, zn. 4151. - Prise 120.
 Prime, zn. 2265.
 Prisen, w. Ghepriset 4478.
 Proeven, w. 263. 1943. - Proef 2085. - Proevet 1937. - Proefften (proef hem) 1988. - Geproevet 2101.
 Proyeel, zn. 1116.
 Pusoen, zn. 1082. 1088.
 Puterie, zn. 1601. - Puterien 1605. 1629.
 Putertiere, bn. (liederlijk) 3338. - Putertieren (Fel eñ p-) vreeselijk. Zie Bormans, Parthonopeus 6786. Hi was fel eñ putertieren 877. - (terughoudend?) 1018.
 Put, zn. 1409. - Putte 1557. 1561. 1569. 1577. 1579. 1587. Ook PIT.
 Racht, zn. (recht) 3068:
 Raden, w. 1902. 3271. - Rade 2193. - Radijt (raadt gij het) 2292. - Raet 1901. 2211. - Rade (ried) 2505. - Riet 2687. - Rieden 300. 311. 2260.
 Raet, zn. 76. 113. 168. 210. 211. 566. 1302. 1351. 1707. 1824. 1937. 2083. enz. - Rade 210: 204: 367: 1041: 1055: 2788. 2972. 3074. 3493. enz.
 Raken, w. Raecte 2005.
 Rancken, zn. mv. 1967.
 Recht, bn. 4198. 4236. 4426. - Rechten 308. 2356.
 Recht, bijw. 600. 2667. 3657. - Rechte 601. 1290.
 Recht, zn. 542. 2717. 3337. 3367. 3953. 3991. 4102. 4153. Ook RACHT (als rijmwoord).
 Rechten, w. (oprichten). Gerecht 2733.
 Rechten, w. (recht doen) 1858. 3374. 4462.
 Redene, zn. mv. 137. - Redenen 4213. 4354.
 Regen, zn. 2258. 3187. Ook REIN.
 Regenen, w. Reint 2678:
 Rein, zn. (regen) 2714:
 Repen, zn. mv. 1375: 1386:
 Rethorike, zn. 243.
 Ridder, zn. 729. 751. 820. 2077. 3171. 3180. 3206. enz. - Riddere 735. 847. 3963. - Ridderen 764.

Riden, w. 606. 2934. - Reet 670. 952. 2555. 3012. 3631. - Gereden 950. 2553. 3045. 3049. 3885.
Riden, w. Ridende manenscijn 2367 (?).
Rieken, w. Rieke 1119.
Rijc, bn. 586. 1888. 2803. 3100. 4070. en
Rike, bn. 304. 306. 309. 335. 590. 973. 1075. 1241. 1245. enz. - Riken 4142. - Rijcste 50.
Rike, zn. 18: 39: 336: 1207: 1417. - Riken 1256. 1260.
Rime, zn. 4511.
Rincleren, w. Rincleert 2641.
Rode, bn. Zie ROET.
Roden, w. Geroedt 645.
Roec, zn. 4202. - Roeke 4160. 4197.
Roeken, w. (zich bekommeren om) 1736. - Roect 832. - Rocht 4191. - (passen, aanstaan) 2272.
Roepen, w. 1341. 1393. 2176. 4161. 4196. - Riep 353. 504. 608. 658. 1431. 1587. 1733. enz. - Riepe 1383. - Riepen 4104. 4180. - Roepende 4107.
Roet, bn. 2169. 2235. - Rode 97. 1850.
Roke, zn. (reuk) 784:
Roke, zn. (rots) 4132.
Rome, eigenn. 213. 2338. 3398. - Romen 7. 119. 2358. 2366. 2912. - Romenwart 2356.
Ropen, w. Geroept 713.
Rouwe, zn. 14. 328. 1193. 1199. 1365. 1492. 1572. enz. - Rouwen 1191. 2226. 2745. 3134. 3135. 3382.
Rouwen, w. 1457. 1566. 1854. - Rouwet 1913. 2750. - Rout 2573.
Rouwich, bn. Rouwege 3199.
Roven, w. 970. 3036. - Gerovet 3544.
Rumen, w. 1808. - Rumede 838.
Rusten, w. Ruste (rustte) 421. - Rusten (rustten) 359.
Sablant, zn. Sonder s. 4329.

Sachte, bijw. 1898. - Sachter 1072.
 Saden, w. 903.
 Saen, bijw. 182. 208. 1134. 1555. 1713. 1766. 1793. enz. - Vele saen 454. -
 Dus sane 3342.
 Sake, zn. 3561. 4042. - Saken 261. 3441.
 Sale, zn. 215. 230. 233. 361. 758. 781. 786. 1007. 2556. - Salen 510. 1004. -
 Ook **Ze** 808:
 Saluteren, w. 3686.
 Sane, zie SAEN.
 Sat, bn. 919.
 Scheden. Zie SCEDEN.
 Schyere, z. 1647.
 Scissen, w. Gescist 1523.
 Sede, zn. 1910. 3903.
 See, zn. 4138. 4496. - Ook **Zee** 4330.
 Seer, zn. 2771.
 Seggen, w. 74. 113. 137. 141. 167. 355. 582. 1222. 1467. enz. - Seggene 575.
 - Ic seg 447. 1638. 1990. 3275. 3348. - Ghi segt 338. 1420. - Segdi (zegt gij)
 2053. - Ic segge 26. 99. 131. 346. 1064. 1451. 1468. 1922. 2818. 2921. 3953.
 - Ic segs (ik zeg het) 1479. - Segget (zegt) 342: 2578: - Du segs 401. 1406. -
 Dattu segs 2970. - Seit (zegt) 861. 2639. 4022. - Ic segt (ik zeg het) 997. 1001.
 1093. 1676. 1748. 1817. 2573. 2976. 3394. - Seit (zegt) 861. 2639. 4022. -
 Segget (zegt) 342: 2578: - Seet (zegt) 3993. - Seget (zegt) 367. 389. 975. 1796.
 4027. - Seide (zegde) 55. 78. 109. 121. 155. 400. 443. 447. 459. 514. 532. -
 Sede (zegde) 281: 478: 580: 747: 826: 1184: 2199: 2603: - Seider (zegde er)
 518. - Seiden (zegden) 363. 1617. 2285. 4135. - Seit (zegde) 26. 98. 184. 379.
 565. 858. 871. 944. 1001. - Seidt (zegdet) 3601. - Geseget (gezegd) 2796. -
 Geseit (gezegd) 89. 140. 1829. 2525. 2722. 2768. 2988. 3558. - **Gesacht**
 (gezegd) 3179: - Imper. Segge (zeg) 2917. - Segt (zeg) 1277. 1690. 1989.
 2024. 2238. 2300. 2701. 2704. 2792. 2973. 3387. 3734. - Sech (zeg) 1798. -
 Segget (zeg het) 3393. - Seggende 3980.
 Seghel, zn. 2319.
 Seil, zn. 4003. 4140.
 Seker, bn. 64. 1186. 1204. 1702. 2877. 3564. 4278. - Sekers 3232.
 Sekeren, w. Sekerde 3803.
 Sekerlike, bijw. 581. 3435.
 Sele, zie SULC.
 Sele, zn. Zie SALE.
 Selve, bijv. pers. vnw. 663. 765. 771. 831. 2038. 3041. 3296. 3310. 3650. -
 Selves 101. 725. 3052. 3078. - Selfs 1950. 3945. - Selver 430. 742. 1304.
 1331. - Selven 503. 1652. 3228.
 Selve, bn. (zelfde) 3969.
 Selver, zn. Zie SILVER.
 Senden, w. 350. 2110. 3094. - Sende (zond) 1030. 4129: - Sande (zond) 4157:
 4428: - Sent (zondt) 4358.
 Sente, bn. Bi sente Jan! 3093. - Sente Peters 3403.
 Ser, zn. sheren 4273.
 Sere, zn. 2501. 3381.
 Sere, bijw. 102. 393. 432. 435. 712. 1191. 1246. 1402. 1405. 1493. enz. - Herde
 sere 3196. - Vele sere 3818.
 Serjaent, zn. 4270: - Serjanten 3514.

Serpent, zn. 761. 783. 785. 793. 823.
Serrasine, volksnaam, 3414. 3421. 3438. 3466. 3470.
Seste, rangg. 143.
Setten, w. 3452. - Setten in talen 1494. - Setten te pande 2079. - Setten (zettekeden) 1494. - Geset 1310. 3111. 3174. - **Gesat** 2309:
Seven, telw. 18. 41. 45. 48. 58. 218. 229. enz. - Sevene 402. 969. 4484. - Sevenen 193.
Sevende, rangget. 170. 3524.
Si, pers. vnw. 14. 74. 91. 112. 329. 716. enz. - Sie 306: 1576. - **Soe** (zij) 3322:
- Sine (zij hem) 441. 719. 721. 2380. 2475. 2506. 3974. - Siere (zij er) 275. - Sire (zij er) 553. 554. - Sijs (zij het - daarvan) 493. 1069. 1291. 1739. 2044. 2272. 2323. 2836. 4235. 4238. - Sijt (zij het) 313. 337. 411. 552. 983. 2393. 2474. 3659. - Sijns (hem) geware 2225. - **Se** 19. 131. 354. 515. 709. 912. 984. 1250. 1304. 1382. 1507. 1523.
Side, zn. 545. 1361. 1581. - Siden 237. 2821.
Sider, bijw. 636.
Sidermeer, bijw. 3146.
Siec, bn. 1033. 1054. 1533. - Sieken 1044.
Siechede, zn. Siecheden 1052. 1135. 1706. - Siecheit 1732.
Sien, w. 223. 225. 240. 347. 369. 386. 845. 983. enz. - Te siene 872. 2333. 2849. 3254. 3255. 4159. - Ic sie 375. 856. 1206. 1677. 2782. 2793. 3058. 3211. - Ic siet (ik zie het) 718. - Ghi, hi, men siet 377. 566. 812. 1058. 1068. 2120. 3033. - Siedi (ziet gij?) 628. 1757. 2027.

- Siedijs (ziet gij het?) 378. - Siestuut (ziet gij het?) 387. - Imper. Siet (zie) 1121. 1400. 3006. - Sie 387. 727. - Si (? zie) 2870. - Siet (ziet) 1151. 3411. - Sietter (zie er) 2212. - **Sich** (zie) 1040. Subj. Sien (zie) 2784: - Sach 278. 352. 489. 672. 712. 787. 909. 916. 918. 1797. - Sacht (zag het) 2626. - Saecht (zag het) 400. - Saghe (zag) 2283. - Sagen 2368. 2380. 3520. - Sagen (zagen hem) 2488. - Gesien (zien) 3777: Siere, zn. 852.

Sijn, hulpw. 1. 38. 86. 336. 349. 402. enz. - Te sine 3753: 4130: - Ic ben 544. 2076. 2180. 2855. - Ic bens (ik ben het - daartoe) 1502. 1821. 2162. 2862. 3331. 4089. - Du bist 2095. - Du beste 1347. 1353. 2868. - Is 2132. 2444. 3579. - Es (is) 33. 37. 45. 506. 631. 694. 703. 720. enz. - Eest (is het) 32. 340. 377. 461. 855. 986. enz. - Siwi (zijn wij) 3412. - Sidi (zijt gij) 1589. 1595. 3351. - Sijt 185. 193. 426. 443. 956. - Sidijs (zijt gij het...?) 3388. - Si (is) 1061. 1065. 1274. - Sijnt (zijn het) 2939. - Was 50. 51. 53. 94. enz. - Waes ic (was ik) 2712. - Wassijs (was zij daarom..?) 440. - Waest (was het) 418. 802. 1257. 1337. 1927. 1977. 2792. 3175. 3179. - Ware 62. 331. 1035. 1164. 1165. 1179. 1752. 2547. 2735. 2759. 2826. 2833. 2844. 2874. 3004. 3142. 3146. 3149. 3336. 3472. 3678. 3767. 3928. 3931. 3982. - Waer 815: 2849: 2873: 3003. 3334. - Waerdi (waart gij) 2539. 2711. - Waert (ware het) 2832. - Waer (ware, indien.. was) 3577. - Wart (ware het) 4504. - Waren 753. 801. 879. 3166. 3169. 3786. - Imper. Sijt (wees) 64. 1702. 3232. - Si (wees) 1978. - Weest 2441. - Wes (wees) 1041. 2879. - Subj. Si 132. 2943. 3727. - Sijt (zij het) 1864.

Sijn, bez. vnw. 150. 267. 269. 302. 303. enz. - Sijns 2509. - Sijne 319. - Siere (zijner) 258. 686. 844. 851. 1013. 1438. 1646. 3895. - Sire 1094. 2224. - Sine 260. 312. 357. 366. 396. 404. 439. 509. 905. - Siene 312. - Sinen 18. 207. 361. 416. 482. 513. 592. 595. enz.

Silver, zn. 46. 1170. 1717. 2414. 2511. 3626. 3740. - Silvere 2351. - **Selvere** 1097. 1738. 2341. 2432.

Sin, zn. 67. 82. 207. 872. 1696. 2362. 3623. - Sinne 3341: - Mijn sin draget mi 2617.

Singen, w. 227. - Sanc 3676.

Sint, bijw. 1682. 1692. 1759. 4092. 4260. 4466.

Sinxendach, zn. 749. 4171.

Sitten, w. 457. 2013. 3835. 3951. - Sat 3923. 3939. - Geseten 2011. 2095. 2116. 3921.

Scade, zn. 2297. 4474. - Sca 3488.

Scale, zn. 1798.

Scamen (Hem), w. Si scamets haer - hare (zij schaamde zich daarover) 492. 3356.

Scande, zn. 1660. 2080.

Scapen, w. Gescepen 145. 1352. Wel g. 3208.

Scare, zn. 2325.

Scars, bn. Scarsen 1260.

Scat, zn. 46. 1233. 1235. 1239. 1253. 1255. 1262. 1272. 1298. enz. - Scatte 1096. 2361. 2363. 2386.

Sceden, w. 1195: 1315: 4239. - Te scedene 2138. - Subj. Scede 192. - **Scheden**. als sameng. zn. Gaenscheden (?) 3827. - **Sceiden**. Sciet 850. 2138. 3810. 4403. - Scieden 2473. 2480. 2839.

Scemeren, w. Scemerde 52. 150. 3454. - Scemerende 3190.

Sceren, w. 95. 1060.

Scermen. w. Te scermene 3463.

Scerne, zn. 99. - Driven te scerne 1530. 1912. 2396. 3484. 3974. 4016.
Scerp, bn. Scerpen 1084.
Scerpelike, bijw. 3374.
Schilt. Zie SCILT.
Scicht, zn. 2279.
Sciere, bijw. 851. 1032. 1132. 3378. 3563. - Scire, 103. 3856.
Scieten, w. 2280. 2286. - Scoet 2296. 3711. - Scoten 1435.
Scilt, zn. Scilde 768. - **Schilde** 2321:
Scinen, w. 1720. 2674. 2675. - Sceen 279. 1833. 2174. 2377. 3910. - Als zn.
238.
Scip, zn. 3957. - Te sceppe 4001.
Scipman, zn. 3957.
Scoe, zn. Scoen 1249.
Scoenheit, zn. 3280. 3640.
Scoet, zn. 2015. 2310.
Scone, bn. 6. 60. 228. 234. 247. 316. 332. 882. 1114. enz. - Scoen 69. 144.
3109. - Sconen 116. 587. 603. 604 - Scoenre (schooner) 2557. 3911. -
Schoenster 3106. 3638. - Als bijw. Scone 2213. 3442. 3896. - Scoenste (best)
3148.
Scoude, zn. Scouden 468.
Scout, zn. 4464. - Scoude 560: 710: 1595:

Scouwen, w. 1791. 2227. 2992. 3107.
 Scrauwelen, w. 499.
 Screem, zn. 4247.
 Scriven, w. 4164.
 Scurvele, zn. mv. 3447. - Scurvelen 3468. Moet het niet zijn 'scureele', van het fr. *escureuil*, en als eene overtoligheid met 'eencoerne'? Hetfransch handschrift heeft: *Desquirex plus que un millier* (2403).
 Slach, zn. 2042. Sonder stoet eñ sonder slach.
 Slachten, w. Ghi slacht 3494.
 Slaen, w. 207. 827. 1615. 2169. 2281. 2286. 2295. 3773. - Te slane 2002. -
 Slaet 1522. 1939. - Sleet 501. - Sloech 477. 538. 784. 814. 2296. 3312. 3323. 3505. 4248. 4348. - Slogedi (sloegt gij) 1984. Imper. Slach af 633.
 Slaep, zn. 3610.
 Slapen, w. 919. 2419. 2543. - Te slapene 778. - Sliep 267. - Sleep 923: - Sliepen 4181. - Slapende 805. - Geslapen 1535. 2547.
 Slecht, bijw. Slecht eñ rechte 601.
 Slechte, zn. 3735.
 Sleet. Zie SLAEN.
 Slepen, w. 1376: 1380. 1385: - Slepeden (sleepten) 1408. - Slepese (sleepte ze) 3787.
 Slotel, zn. 2121. 3647.
 Slupen, w. Sloep 1581.
 Sluten, w. 1585. 3645. 3962.
 Smal, bn. 146. 1728. 3712.
 Smeken, w. 930.
 Smelten, w. 1307. - Gesmouten 2511.
 Snede, zn. 3902.
 Snee, zn. 151. 3186. - Sne 2258:
 Snel, bn. Snelste 1992.
 Sneme. Zie SNIEME.
 Sniden, w. 1401. - Sneet 926.
 Snieme, bijw. 2977: 3447: - Sniemen 4253: - Snime 1225: 2077: - **Sneme** 2549:
 So, voegw. 72. 80. 92. 165. 191. 223. 228. 255. 332. 336. 340. 353. 472. 485. 534. 571. 584. enz. - So wat (al wat) 295. 1294.
 So, bijw. 398. 408. - Soe 197. 409. 554. 654. 735. 772. 840. 846. 1811. - So hoe dat (hoe of het) 3151. - So lange 3631. - So sere 640. 3356. - So vele 1274. 3516. 3762. - So verre 493. - So wanneer (alswanneer) 3841. - So wel 163. 252. - So welc tijt 2075. - So wi [wie] dat es 3346.
 Sodat, voegw. 783. 1705. 2287. 2337. 2431. 3118. 3120. 3938. 4305.
 Sodat, bijw. (zoo wanneer, zoodra) 2953. 3245. 3715.
 Sogedaen, bn. (dusdanig) 3498.
 Sodomite, zn. 1701.
 Soe, pers. vnw. (zij) 3322:
 Soeken, w. 891. 1129. 1626. 1735. 2492. 3618. 3629. 3656. 4010. - Te soekene 2393. 2401. 3622. - **Sueken** 1934. - Te Suekene 3612. - Du soekes 2864. - Soect 1904. - Sochte 1016. 2811. 2889. 4340. - Socht 4012. 4346. - Sochten 314. 363. 2382.
 Soen, zn. zie SONE.
 Soet, bn. Soete 1589. 2959. - **Suete** 2973.
 Solaes, zn. S. driven 1541. 1932.
 Solrevenster, zn. 1543.

Some, bn. 6. - Somen 19.
Sonde, zn. 2080.
Sonder, vz. 266. 697. 786. 794. 1168. 1248. 1371. 1373. 1473. 1529. enz.
Sonder, bijw. 466. 831. 1510. 2504. 3221. 4134. 4390.
Sone, zn. 65. 123. 157. 195. 248. 324. 342. 347. 350. enz. - Soen 88. 938.
1288. 1341. 1344. 1358. 3034. 3542. - Sonen 1247.
Sonne, zn. 1832. 3455. 3459. - Sonnen 238.
Sorge, zn. 1027. 1110. 4083. 4394. - Sorgen 1000. 2776. 3579. 4391.
Sout, zn. 3871. - Onthouden in soude 3689. 3695.
Spade, bijw. 203. 368. 829. - Te spade 1914.
Spaden, w. (laat worden) 2468:
Spake, zn. Spaken 3465.
Spanen, w. (aanlokken) Spaent 1759. - Spoen 209:
Spanen, w. (wederhouden) Spoen 532:
Sparen, w. 938. 1244. 2140. 3011. - Imper. Spaert (spaar) 3739.
Spel, zn. 1785. - Spele 1513. - In spele 1638.
Spelen, w. Spelet (speelt) 2932. - Als zn. 2942.
Spellen, w. 2293. - Spelden 2810.
Spiegel, zn. 2318. 2324. 2338. 2448. 2451. 2454. 2456. 2470. 2487. 2498. -
Spieghel 3453.
Spien, w. Spiet 1526. - Spiede 2605: ene vrouwe die niet en s. om sijn ere.
Spise, zn. 3422.
Spoeden, w. Imper. Spoedt (sere) 3737.
Spoen. Zie SPANEN.

Spoet, zn. 1842. 3958. - Metter spoet 948. 2311. 3743.
 Sporen, zn. mv. 669.
 Spotten, w. 95.
 Sprake, zn. 439. 684. 699. 702. 705. 2136. 2231. 3548. - Die sprake eñ de tale 2572. - Te spraken comen 3723.
 Spreken, w. 111. 383. 391. 433. 989. 1463. 1948. 2145. 3375. 3591. 3597. - Sprac 35. 48. 61. 63. 70. 77. 87. 136. 154. enz. - Spraken 262. 1623. 1905. 2384. 2406. 2440. - Imper. Sprec 479. - Gesproken 4380. 4461.
 Springen, w. Spranc 2694. 3465. - Spronge 2873. - Sprongen 3468.
 Sprute, zn. 649.
 Stade, zn. (gunstige gelegenheid) 2685:
 Staen, w. 526. 780. 1317. 1543. 1598. 1831. 2732. - Te stane 2318. - Staet 114. 390. 1352. 1946. 1959. 2099. - Stoet (staat) 2964: - Staets (staat het) 4091. - Stont 213. 219. 244. 589. 591. 782. 881. 1105. 2485. - Stond 4006. - Stonde (stond) 4363. - Stont (stond het) 332. - Stoet (stond) 291: 504: 797: 883: 1294: 1841: 1981: 2018: 2125: 2730: - Stoede (stond) 3016: 3376: 3693. 3836. - Stonden 246. 2284. 2334. 3469. - Stoeden 275. 1020. - Imper. Staet (sta) 1342. - Stant 1345. - Staende 224. 773. 3485. - Gestae 1559. - Iem. laten staen tot 2838. - Na dat horen here staet (?) 2841.
 Staken, zn. mv. 4470.
 Stallicht, zn. 2666.
 Stapel, zn. 273. - Stapele 773.
 Stat, zn. 205. 220. 521. 1520. 2261. 2308. 2326. 2453. 2790. 3398. 4049.
 Stede, zn. 281. 462. 607. 615. 748. 765. 2254. 2372. 2490. 2602. 2820.
 Steen, zn. 1563. 1576. 3320. - Stene 1269: 2323: 3644: 3848. - **Stien** 1561:
 Steke, zn. Steke noch slach 2057.
 Steken, w. 1143. Steket (steekt) 2161. - Stect (steekt) 3497. - Stac 1128. 1334. 2020. 2201. 3804. - Stacken (stak hem) 925. - Stact (stak het) 1395. - Stakent (staken het) 2482. - Imper. Stec (steek) 2098. - Stect (steek) 2668.
 Stelpen, w. 2981. - Stelpet (stelpt) 1155.
 Sterk, bn. Sterken 3649.
 Sterke, bijw. Vele s. 1923.
 Sterre, zn. 379. 389. 4361.
 Sterte, zn. (Strot) 926:
 Sterven, w. 1136. 2516. 2535. 3224. - Ic sterve 1341. - Stervet (sterft) 849. - Sterf (stierf) 14. 1158. 2021: 3222: - Subj. Stervet (sterve) 566:
 Stichten, w. Stichte (stichtede) sine vart 3624.
 Stichten, w. (brant) 2331.
 Stiefmoeder, zn. 724. 844. 4481. 4488. - Stiefmoder 1174.
 Stijf, bn. 933.
 Stic, zn. 960. 1598. (*nl.* een stuk tijds).
 Stille, bijw. 1055. 1086. 1090. 2540. 3519. 4135. - Stil 3469.
 Stillekijn, bijw. 924.
 Stille swigen, w. 1942. 3143. - Sweech stille 646. 1772. 4459. - Imper. Swiget stille (zwijs stil) 2540.
 Stoel, zn. Sente Peters stoel 3403. - Stoelen 3359.
 Stoet, zn. Sonder stoet en sonder slach 2042.
 Stoc, zn. 3116.
 Stoken, w. 2163.
 Stont, zn. 466. Op ene stont (zekeren dag) 2630. - Op die stont (op den dag) 4434. 4442. - Tere stonde 2513. - Te desen stonden (thans, alsnu) 987. - Tien

(te dien) stonden (op dien tijd) 2429: 3166: 4227: - Lange stont (langen tijd) 255. 3532. 3554. 4262. - Op de stonden (terstond) 755: 3496: - In dien stonden (op dat uur) 1527: - Ten stonden (terstond) 3311. - Ter stonden (terstond) 3311: Zie ook TERSTONT.

Stoppen, w. Stoptent (stopten het) 2484.

Storten, w. Storte (Stortte) 2202.

Stout, bn. 3870.

Strate, zn. Straten 1377. 1379. 1387. 3967. - Wech no straten 2937. - Achter Straten gaen 1613.

Striken, w. (tseil) Streec 4140.

Stucke, zn. Een stucke (*nl.* tijds, een zekeren tijd) 1917. 3885. - Van allen stucken niet (geenszins) 2606. Ook STIC.

Stupe, zn. 1304. 1318. 1331. 1369. - Stupen 1345.

Suet, bn. Suede 479. - Sueten 1513. Zie ook SOET.

Sulc, aanw. vnw. 497. 1822. 2720. 2811. 4421. - Sulke 497. 2242. 4336. - Sulken 3900. - **Selken** 4199.

Sullen, Selen, hulpw. Selen 74. 140. 929. 939. 1268. 1817. 2092. 2351. - Ic sal 47. 67. 81. 105. enz. - Salt (zal het) 57. 582. 654. 706. 740. 1643. 2593 2594. 3088. - Saelt (zal het) 2567. 2569. 3550. - Ic sals (ik zal deswege) 2622.

- U

sals berouwen (het zal u b.) 2752. - Sallen (zal hem) 445. 655. 945. 2286. 3296. - Salre (zal er) 1641. 3553. 4029. 4462. - Selt (zult) 1201: 2531. - Ghi selets (zult u daarvan) 968. - Selet (zult het) 1461. - Selen (zullen) 2401. - Selen (zullen hem) 2458. - Selenen (zullen hem) 1620. - Selent (zullen het) 2346. - Suldi (zult gij) 1598. 1947. 1997. 3492. 3888. 4018. - Sult 568. 690. 859. 1206. 1567. 1572. 1662. - Sults (zult het) 2082. - Sullet (zult het) 3377. - Solet (zult het) 1862. - Soude 31. 124. 127. 163. 179. 181. - Souder (zou er) 3373. 3375. 3591. - Soude hi (wilde hij) 1964. - Soutu (zoudt gij) 1349. 2101. 2517. - - Du soute (gij zoudt) 1350. 2658. 2882. 3763. - Soudi (zoudt gij) 1731. - Soudijs (zoudt gij het) 165. - Wattu soude 2657. - Soutu 2671. 4125. 4277. - Sout (zou het) 176. 336. 563. 612. 2215. 3580. 3590. - Sout (zoudet) 1168. 1748. 1902. 2515. 2539. 3332. 3344. - Souts (zou het) 1592. - Souden 215. 263. 411. 755. 1380. 1905. 3896. - Souds (zou erover) 4120. Sure bijw. 393. Te sure werden 4506. Suster, zn. 1173. 1393. 1396. 1403. Suverleke, bijw. 1250. - Suverlec 1498. Swaer, bn. 1752. 2758. - Sware 3177.4083. Sweren, w. Ic sweer 4425. - Swoer 3137. 4169. - Swort (zwoer het) 4185. - Gesworen 4172. Swert, zn. 813. 1359. 3311. 3312. 3445. 3773. 3784. 4105. - Swerden 3464. - Der swerde drie 3462. Swigen, w. 1648. 4058. - Swiget (zwijgt) 3498. - Sweech 1772. 3532. 4459. - Swegen 1397. - Imper. Swijch 1283. - Swiget (zwijg) 1396. 2540. - Swijt (zwijg) 1754. Tafele, zn. 2099. 2125. - Tafelen 2093. - Taflen 3941. Tafelronde, zn. 756. Tale, zn. 75. 556. 742. 1008. 1831. 2221. 2530. 2557. 2572. 2580. 2642. 3326. 3380. - Talen 3515. - Van talen wel geraect 3213. - In talen setten 1494. Tande, zn. mv. 3317. 3324. - Tanden 3785. Tap, zn. Tappen 1153. Tapite, zn. mv. 2035. Te, tes, ter, ten, *passim*. Tebarenteert, verl. deelw. 279. - Tebarentert 4332. Telch, zn. 630. 636. - Telge 622. Te gaden, bijw. uitdr. 321. 470. 1020. 1919. 2063. Tegaen, w. Tegaet 1200. Tellen, w. 74. 130. 140. 573. 743. 1073. 2457. 2569. 2593. 2764. 2801. 3092. 3097. 3553. - Ic telle 222. - Tellet (verhaalt het) 4182. - Tellede 1743. Tent (tot). Tent morgen 3578. Tere, zn. Teren 417. Ter neder werpen 3405. Ter noet (in den nood) 4225. 4226. 4246. Ter stont, bijw. 481. 996. 3123. Ter vart, bijw. 154: 656: 814: 1435: 1588: 2553: - Te vart 414: 659: - Te vert 1360: Te samen, bijw. uitdr. 338. 1787. Teswollen, verl. deelw. 1724. Tevallen, w. 1201. Tevallet 1200. Te voren, bijw. 805. 1354. 1503. 2756. 3264. - Daer te voren 4450. - Te voren c men 3608. - Te voren werpen 2781. Te waren, bijw. 162: 937: 1784: 2192: 2214: 2901: 2932: 3010:

Tijt, zn. 194. 469. 596. 701. 889. 1028. 1074. 1263. 1602. 1790. 2437. - Tiden
759. - Ter goeder tijt 2402. 3430. - So welken tijt 2819. - Welken tijt 2272.
Tilike, bijw. 1661.
Tintillus, eigenn. 1436. 1439. 1447. 1634. - Tentillus 1487.
Tierst, bijw. 1321. Zie ook EERST.
Toebestaen, w. Toebestoet 4148.
Toegaen 1429. - Ginck er toe 1286.
Toehoren 1463.
Toeleggen 554.
Toelopen, w. Toegelopen 511.
Toern, zn. 2148. Zie ook TOREN.
Toeseggen, w. Toesede 4493.
Toesien, w. 727. 845. 4469. - Toe sach 2025.
Toeslaen, w. Toegeslegen 669.
Toespreken, w. 54. - Sprac toe 78. 154. 171. 339. 1842.
Toevaen, w. Toe vinc 488.
Toewart 2210. Moet er niet gelezen worden: let onwert?
Togen, w. Togede 852. 1150. 1647. 2226. - Togedet (toonde het) 3858.
Tonen, w. Toende 1189.
Tongen, zn. mv. 3451.
Toren, zn. 890: 2724: 2757: 4451: Ook TOERN.
Tormenten, w. 834.
Tornech, bn. 3355.

Tornen, w. Tornede 549.
 Torre, zn. 1236. 1237. 1269. 1289. 1296. 1368. 3461. 3641. 3649. 3831. - Tor 3947.
 Tot, vz. Tote 999. 1087. 1266. - Toten (tot den) 427. 436. 527. 1044. 1148. 1334. - Toter 3790. 4034.
 Treken, zn. mv. Quade treken 446. 2146. 2198.
 Trecken, w. 2848. - Trac 813. 1127. 3200. 3773. 3856. - Trocken 2415.
 Troon, zn. Trone 1426:
 Troost, zn. 4133.
 Trouwe, zn. 1804. - In trouwen 1853: 1972: - Met trouwen 43. 4321: - Bi miere (mire - uwer - onser trouwe 460: 870: 976. 1622: 1636: 1652: 1679: 1986: 2300: 4346: 4395:
 Trouwen, w. 1817.
 Tusschen, vz. 798.
 Twee, telw. Tween 384. 798. 1756. 4203. - Twe 1254. 2309. 2334. 2350. 3324. 3450. 4104. 4197.
 Twi, bijw. 131. 340. 958. 1451. 1590. 1676. 1849. 2502. 2563. 3389. 3391. 3394. 3508. - Twi eñ omdat 206.
 Twint, zn. 134. 818. 1078. 1823. 1985. 4503.
 Twivel, zn. 2923.
 Twivelen, w. Twivelt 3059. - Twivelde 2731.
 U, bez. vnw. 38. 55. 80. 175. 192. 378. 861. 1175. 1599. 1637. 1822. 2090. 2346. 2532. 2564. 2947. 2999. 3002. 3004. 3029. 3053. 3090. 3230. 3314. - Uw 2216. - Uus 1941. - Uwes selves kint 101. - Uwe 73. 111. 167. 681. 975. 1461. 1601. 2063. 2561. 4080. 4422. - Uwer 545. 653. 680. 842. 1605. 2300. 2753. 3727. - Uwen 65. 123. 157. 347. 450. 545. 679. 689. 962. 1415. 1471. 1546. enz.
 U, pers. vnw. 26. 27. 40. 41. 62. 71. 103. 124. 131. 181. 189. 191. 193. 196. 222. - Uus selves 725. - Uwes 3297.
 Ure, zn. 3502. 3503. 3657. - Uren 430.
 Uut, vz. 3006. **Ute** 2776. 3324. 3800. - Uter 600. 914. 1408. 2415. 2790. 2828. 2900. 3012. 3119. - Uten 1802. 2170. 3472. 3831. 3857.
 Uutbreken, w. Ute brac 2403.
 Uutcomen, deelw. 3928.
 Uutcrupen, w. Croep uut 788.
 Uutleiden, w. Uteleden 3048.
 Uutsenden, w. Ute sande 4428.
 Uutslaen, w. Ute slaen 3318. - Imper. Slaet ute 3320.
 Uutsluten, w. Sloet uut 1542.
 Uutsteken, w. Stac uut 785.
 Uuttrecken, w. Uuttreken 1375. - Tract uut (trok het uit) 1120.
 Uutvaren, w. Voeren uut 764.
 Uutwart, utewart, bijw. U. leiden 655. 660. 947. 949. 1835. 1837. 2550. 2552. - Uutwart riden 2934. - Uutwart sien 3654.
 Uwart, bijw. tUwart 1848.
 Vader, zn. 365. 422. 427. 431. 432. 468. 473. 1065. 1250. 1276.
 Vaen, w. 1383. 2984. 2989. 3035. 3583. - Te vane 3308. - Vinc (hem vinc?) 4140. - Vingen 2500. - Gevaen 1609. 3168.
 Vaer, zn. 402. 420. 2648. 3680. - In vare 2868.
 Vafen (Vasen?), zn. mv. 2120.
 Valke, zn. 149.

Vallen, w. 906. 2488. 2498. 3439. - Valstu (valt gij) 1347. - Viel 3359. - Vielen (overeen vielen) 4098.
Valsch, bn. Valsche 2232.
Van, vz. 118. 119. 120. 128. 129. enz.
Vanden, w. (vinden) 2109:
Vanden, w. (willen). Imper. Vant 1348. 2424. 2656.
Vantsuer, zn. (vizier) 1489. - Vantsuere 1486.
Varde, zn. Dat ic gange mire varde 1669. - Gingen hare varden 2355: 3242:
Zie ook VERDE.
Vardelike, bijw. 3947:
Varen, w. 354. 606. 756. 2215. 2828. 2900. 2912. 3617. 3620. 4002. - Te varene 2790. 3053. - Vart (vaart) 1177. - Voer 3631. 3656. 3894. 4206. - Voeren 358. 2355. - Voren (voeren) 2850. - Gevaren 1101. 2608. 3523. 3679. 4140. 4175. - Gevarene 2905: - Imper. Vaert 2837. - Subj. Vare 3980.
Vart, zn. 2352. 3624. - Ter vart 2405: 2553: 3710:
Vasen (vafen?), zn. mv. 2097.
Vast, bn. 3927. - Vasten 3644. 3648.
Vaste, bw. 267. 660. 923.
Vat, zn. 1139. 1143. 1149. 1155. - Vate 1148. 1153.
Vatten, w. Imper. Vat 3298.
Vedren, zn. mv. 4248.
Vele, bn. 876. 895. 3479.
Vele, bijw. 385. 434. 445. 454. 851. 882.

1362. 1464. 1465. 1514. 1531. 1555. 1637. 1641. 2170. 2248. 2250. 2306.
 2343. 2358. 2374. 2388. 2479. 2495. 2529. 2673. 2807. 2812. 3047. 3170.
 3378. 3479. 3696. 3762. 3818. 3875. 4056. 4079. 4107. 4472. 4500.
 Vellen, w. 2451. 2456. 2475. - Velleden 2338. - Gevelt 644.
 Venster, zn. Venstre 1786. 3653. - Venstren 779. 3660.
 Verbernen, w. Verberne (verbrandde ze) 1132. - Subj. Verberne 4468.
 Verbiten, w. Verbeet 795. - Verl. deelw. Verbeten 792. 810.
 Verblinden, w. 2958. - **Verblenden** 3028:
 Verbolgen, verl. deelw. 1214. 2560.
 Verbolgenlike, bijw. 4460.
 Verbranden, w. verl. deelw. Verbrant 1161:
 Verbouden, w. 902.
 Verde, zn. (Vrede) 4255:
 Verde, zn. (Vaert). Sine-, siere-, hare verde gaen 2123. 3358. 2688. - Hare
 verde varen 3476. - Hare verden vliegen 4240.
 Verderven, w. (Verdeluwen?) 2911.
 Verderven, w. 2237. - Verl. deelw. Verdorven 572.
 Verdienen, w. Verdiende 4474. - Verl. deelw. Verdient 1450. 1452.
 Verdoemen, w. 2156.
 Verdoen, w. 656. 970. 2564. 3517. - Te verdoene 1425: 2550: 3044: - Verdoet
 577. 991. 1472. 1865. 2586. - Verdede 1251: 3169. - Verdaet (verdeedt) 985.
 - Verdaen 551. 937. 978. 1325. 1827. 2566. 3034. 3383. 3509. 3586. 4030. -
 Subj. Verdade 661:
 Verdonkeren, w. 2911. 3007. - Verdonkerden 2822.
 Verdoven, w. 1677. 2216. 2669.
 Verdragen, w. 1815. 1999. 3423. - Verdroeck 1927. - Verdrecht (verdreeg
 het) 3148.
 Verdrinken, w. 1568. 4078. - Te **verdrenkene** 4129.
 Vergaderen, w. 547. 1130. - Verl. deelw. Vergadert 2332.
 Vergaen, w. 1998. 2104. 2567. - Vergaet 2100. - Verginc 4141. - Verghingen
 2899. - Deelw. Vergaen 330. 1544. 2055.
 Vergeten, w. 1224. 3087. 3614. - Vergat 2045. - Verl. deelw. Vergeten 1693.
 2696. 3342. 3842. 4299.
 Vergeven, verl. deelw. 1978.
 Vergier, zn. 221.
 Vergouden, verl. deelw. 563.
 Verhogen, w. 1111.
 Verholen, verl. deelw. en bn. 341. - Verholenre (verholener) 3967.
 Verholenlike, bijw. 464. 1265. 3760.
 Verholenthede, zn. 3778. - Verholentheide 2385:
 Verkennen, w. Verkende 2693. - Verl. deelw. Verkennet 2628. 3823. -
Verkinnen 2647.
 Verkeren, w. Verkeerde 3936.
 Vercoelen, w. 2171.
 Vercomen, w. Verquam 1411.
 Vercopen, w. Vercocht (v. hem?) 4142. - Vercochte 4144.
 Vercoren, verl. deelw. 1995.
 Vercrachten, w. 967. 1458. 1468. 3065. - Vercrachte 976. - Verl. deelw.
 Vercracht 685. 709. 2574. 3546. - **Vercrachten** 1857:
 Verladen, verl. deelw. 908.
 Verlangen, w. Verlanget 2661:

Verleden. verl. deelw. 4201.
Verlien, w. Verliet tware (bekent dat het waar is) 4324.
Verlies, zn. 857.
Verliesen, w. 1755. 2532. 2946. - Te verliesene 3290. - Verliest 3272. - Verloes
2788: 3103: 3279. - Subj. Verlore 4399. - Verl. deelw. 439. 699. 705. 889. 1347.
1353. 2299. 2579. 2749. 3004. 3265. 3317. 3548. enz.
Vermanen, w. Vermone (vermaan) 862:
Vermeten, w. Hem v. 130. - Vermete 107. - Verl. deelw. Vermeten 1478.
Vermorden, w. Verl. deelw. Vermort 2523. 2746.
Vernemen, w. Vernam 252. 422. 853. 942. 2289. 3979. 4283. - Vernamen 360.
2842. - Verl. deelw. Vernomen 382. 398. 437. 624. 955. 2108. 2114. 2615.
3915.
Vernoyen, w. Hem v. - Vernoyde 1493. - Vernoiet (verdroot het) 1784. - Imper.
Vernoy 72.
Verraden, verl. deelw. 4487.
Verraetlike, bijw. 2231.
Verraetnesse, zn. 1112.
Verre, bijw. 390. 1351. 2486. 3734. - So verre 493. - Van verren 3190. - Verre
eñ wide 2805. - Wide eñ verre 4429.
Versaden, w. 997.
Versien, w. 2835. - Versiet 1392. - Versach 1843. 3194. 3657. 3817. 4249.
4256 4377. - Versagen 3466. 4371. - Verl.

deelw. Versien 1503. 3189. - Versien te voren 2748. - Imper. Versiet (voorzie) 2618.
 Verslaen, w. 676. 1556. 1640. 2211. 3517. - Te verslane 3073: - Verslaet 498. 843. 1190. 1199. 2755. 3228. 4038. - Versloeger (versloegen er) 3479. - Verl. deelw. Verslegen 867. 4465.
 Verslepen, w. 2446.
 Verst, zn. 2830. 2832. - Verste. In verste staen 1643. - In versten laten staen 527. 3588. 3599. - In versten leggen 2769.
 Verstaen, w. 5. 90. 94. 977. 1025. 1209. 1930. 2407. 2656. 3508. 3516. - Te verstanen 380. 695. 2218. 3072. - Ic versta 184. - Verstont 256. 4137. 4154. - Verstoet 647. 3354: - Verstoeden 289: - Verl. deelw. Verstaen 329: 790: 1108: 1806: 1828: - Imper. Verstaet (versta) 2088.
 Verstannesse, zn. Verstannessen 133.
 Verstelen, w. Verl. deelw. Verstolen 3248. 3262.
 Versten, w. 738. 998. 1480. 3578. 3594. - Ic verste 1484. - Verstet (verst het) 1875. Ook VORSTEN.
 Verstoten, w. 653. 1211. 4392.
 Vertellen, w. 574. 2599. 4041. 4060. 4064. 4252. 4288. - Vertellet 1102. - Vertellet (vertelde het) 4066. - Vertellede 4285. - Verl. deelw. Vertelt 3136. - Imp. Vertellet (vertel) 3574.
 Vertrecken, w. 1314.
 Vertroesten, w. 1197.
 Vervaen, w. 406. 4376.
 Vervaren, w. 2938.
 Vervart, bn. 2283.
 Verversten, vervorsten, w. 550. - Vervorste 1830. - Imper. Vervorst 2592.
 Vervroden, w. Vervroide 640.
 Verwassen, w. Verwies 1024. 2126.
 Verwe, zn. Verwen 3280.
 Verweend, verl. deelw. 2263.
 Verwelven, w. 2375.
 Verwen, w. 3444.
 Verwer, zn. Verwers 1303.
 Verweren, w. Verl. deelw. Verwert 3487:
 Verwoet, verl. deelw. 811.
 Vestiment, zn. 3444. 3448.
 Viande, zn. mv. 3246. 3881.
 Vier, zn. 2254. 2257. 2275. 2481. 3162. 3190. 3203. 4471. - Tvier 2007. - Tfier 2163. 2297. 2302. 3465. - Viere 2011. 2262. 2271. 3261. 3339. 4469. - Vire 4473.
 Vier, telw. 273. - Viere 763. - In der jare viere 104. - Vire 90: 1131:
 Vierde, rangget. 93. 2204. - Vierden 2150.
 Vierewart, bijw. Ten v. 2280.
 Viertichste, rangget. Viertechsten 4444.
 Vifte, rangget. 115.
 Viertien, telw. 2834.
 Vinden, w. 1671. 1939. 2086. 2882. 3622. 4341. - Vint 823. 986. 1992. 4185. - Vond 3218. - Vonde 4158: - Vonden 204. 1614. 2392. 2428. - Vondent (vonden het) 2413. - Vant 620. 817. 876. 895. 1011. 1100. 1296. 1373. 1384. 1546. 1576. enz. - Vant (vond hem) 3221. - Vanden 2109. - Verl. deelw. Vonden 988. 1528: 1608: 4276:

Vinger, zn. 3804.
Vingerlijn, zn. 3816. 3823. 3856. - Vingherlijn 3801. - Vingerline 3862. 3935. -
Tfingerlijn 3830. 3932: - Tfingellijn 3847:
Virgilius, eigenn. 2247. - Virghilius 2314. - Virgiliuse 2269.
Visschere, zn. 4139. - **Vesschere** 4144.
Vive, telw. In der jare vive 81:
Vleesch conijn, zn. 1084. Ook CONINENVLEESCH.
Vleggen, zn. mv. Quade vleggen 1618.
Vlieden, w. Vloe 3357. 3830. - Vloen (vloten) 2486. 3478. 3484.
Vliegen, w. 4240. - Vlogen 4106.
Vloeken, w. 2177.
Vloer, zn. 1968.
Vloge, zn. Een scicht van goeder vloge 2279:
Vlucht, zn. 3475.
Vluchtich, bn. 3480.
Voeden, w. 4207.
Voer, vz. 1576. 1620. 1968. 2373. 3125. 3901. 3914. 4061. 4115. 4184. - **Vore**
421. 1468. 1557. 1561. 2178. 2370. 2407. 2906. 3050. 3845. 4054. 4367. Vore
en achter 1761.
Voeren, w. 651. 3362. - Voerde 1635. - Voerdenen (voerden hem) 2501. - Verl.
deelw. Gevort 2197:
Voerhovet, zn. 2284.
Voersien, w. 2323.
Voertbrengen, w. - Voertbracht 2094. - **Voertbringen** 3433. - Vortbringhen
3042. - Verl, deelw. Vortbracht 2117.
Voervote, zn. mv. 837.
Voestre, zn. 777. 809. - Voestren 826.
Voet, zn. Voete 2029. - Te voet 3527.
Vogedie, zn. 3704.

Vogele, zn. mv. 226. 4114. 4134. 4180. 4188. 4196.
 Vol, bn. 372. 897. 905. 1236. 2650. 4035. - Vollen 4438.
 Volgen, w. 1083. 1213. 3112. 3268. 4161. - Te volgene 1812. - Volgedi (volgt
 gij) 2753. - Volgeden 3014.
 Volc, zn. 2332. 3244. 4048.
 Volcomen, w. Volquam 3681.
 Volcomenlike, bijw. 4454.
 Volmaken, w. Verl. deelw. Volmaect 3771.
 Vonnesse, zn. 528. 1473. 3043. 3077. 4198. 4231. 4234. 4417. 4419. enz.
 Vorbaer, bn. 1230. 3605. 4115. - Vorbare (vorbaerre) 4126. - Voorbaerste 22.
 2091. - Vorbarste 50.
 Vorder, bijw. 107. 134. - Vorderst 1333.
 Vorderen, w. 2365.
 Voren, bijw. 236. 2267. 3316. 3601. - Vorenbrengen 4047. - Voren varen 3005.
 - Te voren 1996. 2298. 2756. 3304. - Te voren 3239. 3668. 4081. 4294. 4452.
 - Hier te voren 4070. 4094. - Daer te voren 4450. - Te voren werpen 2781. -
 Te voren comen 2408. - Te voren versien 2748:
 Vormael, bijw. 1869.
 Vorseggen, w. Verl. deelw. Vorseit 3912.
 Vorste, zn. 284.
 Vorsten, w. 3089. - Ook VERSTEN.
 Vort, bijw. 73. 638. 1388. 4509. - Vort eñ weder 911.
 Vortbringen, w. 3042. Ook VOERTBRENGEN.
 Vortgaen, w. Ginc vort 822. 1124. - Verl. deelw. Vortgegaen 93. 143. 4345.
 Vortcomen, w. 4258. - Quam vort 115. 169. 4057.
 Vortvaren, w. 1407.
 Vragen, w. 2381. 3826. 3836. 3846. 4272. - Vragedi (vraagt gij) 3852. - Vragede
 295. 854. 1101. 1649. 1713. 1981. 2229. 3016. 3688. 4446. - Vrageden 280.
 1399. 2502. 2897. - Subj. Vrage 3388.
 Vreessen, w. Gevreescht 4209. 4275. Ook GEVREESCHEN.
 Vrecht, zn. (Vrucht) Vrese eñ vrecht 910:
 Vrede, zn. 1880. - Met vreden 1619. - In vreden gedaen 3096.
 Vreck, bn. Vrecke 1319. 1367.
 Vreck, zn. 1256.
 Vremt, bn. Vremde 268. 3633. 3684. 4400. 4405. - Vremden 3621. 3748. -
 Vremder 3621.
 Vrese, zn. 910.
 Vri, bn. 25. - Vrien 4167. 4458.
 Vrien, w. Gevriet 494.
 Vriendelike, bijw. 196. 754.
 Vrienscap, zn. Vrienscapen 3021.
 Vrient, zn. 1406. 1779. 2862. 2959. 2973. 3750. 4271. - Meerv. Vrient 1816. -
 Vriende 4485. - Maech no vrient 4412. - Vriende eñ mage 4402.
 Vrijthof, zn. 213. 219. 221.
 Vro, bn. Blide eñ vro 1002: - Vroe 1502 3675: 3706: - Vroe eñ blide 3725: -
 Blide eñ vroe 2441.
 Vroe, bijw. (vroeg) 172. 183. 198. 203. 349. 655. 1366: 2422: 3385:
 Vroede, zn. 18. 199. 214. 229. 367. 929. 939. 950. 1824. 1839. enz. - Vroeden
 41. 48. 354. 666. 679. 1240. 1254. 1445. 1811. 1869. enz. - Vroeder 2530.
 Vroedelike, bijw. 692. - Vroedelijc 3557.
 Vroeden, w. 290. - Te vroedene 2910.

Vroet, bn. 25. 120. 292. 1821. 1882. 1953. 2038. 2076. 2162. enz. - Vroede
310. 668. 744. 1252. 1263. 1297. 1319. 1367. 1899. - Vroeden 1257. 1261.
1887. 1891. - Vrode 3440. - Vroden 1884. - Wijs eñ vroet 1023: - Vroetste 4158.
Vroetscap, zn. 129. 132. 162. 1017. 1109. 2192. - Vroetscapen 128. 373. 3126.
- Vroetscepen 963: - Vroescap 59. 83. 85. 105. 404. - Vroescapen 261. 1013.
- Vrotscapen 265.
Vrome, zn. 1165. 2791.
Vromelec, zn. 1227. 2243.
Vromen, w. 3473.
Vrouwe, zn. 13. 316. 328. 339. 348. 436. 448. 458. 532. enz. - Vrouw 3199. -
Vrouwen 208. 322. 456. 486. 549. 851. 1188. 1458. 1616. enz.
Vullen, w. Vulde 1140. - Gevult 2350.
Vuul, bn. 2036.
Wach! uitr. 340. - Wacharme! 505. 1590. 2180.
Wacht, zn. 3428.
Wachten, w. 968. 1915. 2150. 2268. 3178. 3249. 3976. - Wacht 1460. 1526.
- Wachte (wachtte) 1574. - Wachtu (wachtte hij) 484. - Imper. Wacht 868. 1414.
- Wachtu (wacht u) 1346. - Gewacht 2627. 2710. - Subj. Wachte 314.
Wachters, zn. mv. 1613. 1623. 1630.
Waen, zn. 697. - Wane 696. 3931.
Waer, bn. 388. 399. 401. 694. 1157. 1406. 1591. 1702. 2293. 2407. 2713.
2725. - d Waer 726. 3588. 4187. - t Waer 3495. 4324. - Ware 815. 1420. 1798

2186. 2187. 2639. 2722. 2799. 2849. 3561. 3595. - t Ware 2387. 2858. 3563.
 - Te waren 4003. 4409.
 Waer, bijw. 3611. 3613. 3618. 3734. 3847. 4276. - Ware 2852. - Waert (waar
 het) 2887. 3852.
 Waeraf, bijw. 2713.
 Waeran, bijw. 858. 1943. 1989. 2088.
 Waerbi, bijw. 627. 1449. 1455. 2792. 3259. 4068.
 Waerhede, zn. 825: 3507: 3541: 4015: 4071: - Waerheide 2969. 4357. - Bi
 waerheden 1705: - Waerheit 1073. 2851. 4267.
 Waerjegen, bijw. 2447.
 Waerlike, bijw. 40. 582. 757. 974. 997. 1412. 1418. 1662. 1700. 2536. 2947.
 enz.
 Waerlike worden, w. (gewaar worden) 3761.
 Waermede, bijw. 1747. 3303. 3540.
 Waernemen, w. Ware nemen 34. - Imper. Nemet ware 932. - Nemt ware 2710.
 Waerom, bijw. 957. 1799. 2564. 2779. 2902. 3056. 3391. - Waerome 2866.
 Waersagers, zn. mv. 2385. - Waersagere 2440.
 Waken, w. Wiec 1534.
 Wale, bijw. (wel) 216: 362: 408. 1404. 1782: 1898. 2531: 2679. - Waele 290.
 Ook WEL.
 Wallen, w. (borrelen). Wallet (walt) 2932. - Wallende 2975. - Als zn. 2994.
 Wallen, w. Gaen wallen (henen strijken, hd. wallen). Ginc wallen 1580.
 Walm, zn. Walmen 2933 - Walmer (?) 2936. 2942. - Walmere 2993.
 Wandelen, w. Als zn. 1524.
 Wanderen, w. 2421. - Wandren 3795.
 Wanen, w. 2678. 4368. 4499. - Ic wane 1572. 3128. 3436. 3954. - Ic waen
 3842. - Waent 552. 2084. 2670. 3672. 3674. - Waende 480. 815. 824. 1025.
 1401. 1404. 1535. 1594. 1972. 2128. 2820. enz. - Waenden 3470. - Si wanets
 (zij waande het) 495. - Waendi (waande hij) 901. - Wanet (waande het) 1126.
 - Imper. Waent (waan) 800. - Gewaent 3678. Gewent (?) 2953.
 Wanen, bijw. 1970. - Waent (wanenvanwaar het) 3826.
 Wanhopen, w. 2739.
 Wankelen, w. 1336. 1338.
 Wanconnen. w. 2191.
 Wanneer, bijw. 2789, - So wanneer 3841.
 Want, vw. 36. 253. 965. 1067. 1158. 1339. 1417. 1423. enz.
 Wantrouwen, w. Wantroude 3643.
 Wapenen, w. Wapende 3180.
 Wapenen, zw. mv. 766. - Wapene 3731. - Ten wapene goet 3606.
 Waren, w. (verwaarborgen). Ic waer di 4398.
 Warnen, w. Ic warne 2919.
 Wart. Zie WERT, bn.
 Was, zn. Wasse 2738.
 Wassen, w. 225. - Wies 599. 1834. - Gewassen 275. 621.
 Wat, vn. 91. 133. 138. 202. 212. 219. 280. 358. 364. 589. enz. - Watter (wat
 er) 4441. - Wats (wat is) 674. - Wattu (wat gij) 2657. - Watti (wat u) 2863. - Wat
 (hetgeen) 2916. - Wat (welk) 2859. 2902. 3021. 3176. 3913. 4354.
 Water, zn. Watre 2736. - Waters 2650. d Water 2676. 2995. 3000.
 Wech, zn. 613. 2356. - Wech no straten 2937.
 Wech, bijw. Ic wil wech 1661.

Wechdoen, w. 2960. - Wech te doene 2962. - Doet wech 4314. - Doeten wech (doet hem weg) 2947. - Dedi (lees dede) hi wech 2997.
Wechgaen, w. 4188. - Imper. Ganc wech 1781.
Wechleiden, w. Leiden wech (leidden hem weg) 1630.
Wechvaren, w. Wech te varene 3983. - Ic vare wech 1066. - Voer wech 1099.
Wechvliegen, w. Vloech wech 4248. 4250. - Vlogen wech 4253.
Weder, bijw. 673. 911. 3932. - Weder - so (òf - òf) 3368. 4414.
Wedergaen, w. Gingen weder 2477.
Wederhalen, w. 741. 1003. 2591. 2596.
Wederhebben, w. 4220.
Weder in keren, w. keerde w.i. 2106.
Wederkeren, w. 1483. 4217. - Wederkeerde 807. - Keerde weder 2004. 2772.
- Keerdi weder (keerde hij weder) 1362. 3256. - Imper. Kere weder 2870. -
Subj. Wederkere 3252.
Wedercomen, w. 1322.
Wederseggen, w. 1770. 4230.
Wederspreken, w. 1205. - Sprac weder 673.
Wederstaen, w. Wederstane 3437. - Wederstont 3307.
Wee, zn. 3047. 3071. 3187. - Wee te moede 1328. 3837.

Wege, zn. mw. (wanden) 235.
 Wegen, w. 3067. - Woech 2048.
 Weke, zn. Weken 2147.
 Wel, bijw. 57. 103. 144. 145. 184. 224. 234. 240. 251. 259. 293. enz. - Wele 2251: 2389: Ook WALE.
 Wele, subj. van Willen. Of God wele 2528.
 Welc, betr. vn. Welken 2272. - Welker 1498. 1894. - In welken? (waarin?) 1655.
 - Welc (wie) 3371. 4237.
 Welvaren, zn. 4408.
 Wenen, w. 2176. - Weent 3496. - Wenende 1190. - Wenenden 3494.
 Werdech, bn. 4243.
 Werden, hulpw. (worden) 2233. 2883. 4186. 4506. - Ic werde 1353. 1552. 1608. 3266. 3509. - Ic wert 47. 565. 571. 922. 937. 988. 1528. 1554. 1660. 1824. 1827. enz. - Werdet (wordt het) 1545. 4030. - Het wort 1228. - Werdstu (wordt gij) 4487. - Werdes (wordt het) 2940. 3740. - Wart (werd, wierd) 413. 492. 657. 796. 799. 927. 1411. 1728. 2221. 2225. 2329. - Subj. Werde 678. Worde 3761. - Geware werden 2979. 3477. 3766. - Wart geware 277. 943. 1299. 1335. 1538. 1764. 1840. 3245. 3458. - Subj. Werde 9. 1778. 2689.
 Werdinne, zn. Werdinnen 4288.
 Were, zn. 3481.
 Werelt, zn. 821. 1011. 3376. 3844.
 Weren, w. (afweren) Wert 628. - Werden 804.
 Werf, zn. Enewerf 4316. - Menichwerf 4462. Anderwerven 4371. Dese werven 1462. - Hondert werven 3910.
 Werc, zn. 2315. 2476. - Werke 1924. 2473.
 Werken, w. 2972.
 Wermen, w. 2273. - Te wermene 3163. - Wermede 3261.
 Werpen, w. 1219. 4330. 4473. 4496. - Werp (wierp) 912 2270. 2312. - Werpt (wierp het) 1149. - Warpen (wierp hem) 1577. - Werpande 915. - Te voren geworpen 2070.
 Wert, bn. 588. 4477. - WART 1945: 1957:
 Wesen, hulpw. 177. 198. 283. 399. 407. 711. 713. 859. 1091. 1715. 1732. 1739. enz. - Gewesen 2204. 4510.
 Wet, zn. (weet). Bi miere wet 2930: Zie ook WETEN.
 Weten, w. 110. 125. 165. 380. 581. 734. 737. 870. 994. 1051. 1220. 1223. 1477. 1485. 1694, enz. - Te wetene 42. 1874. 1878. 2826. 2929. 2954. 4362. - Ic weet 70. 127. 132. 138. 698. 710. 835. 858. 979. 1156. 1258. 1657. 1670. - Wetic 1821. - Ic weets (weet het) 1184. 3390. - Ic wet 717. 1851. 2570. 3541. 4200. 4401. - Ghi wetes (weet het) 677. 1850. - Wetti (weet gij) 717. 1511. 2703. - Wettijt (weet gij het) 1623. - Dat wet God 2157. - Wist 1157. 1592. 2645. - Wiste 269. 825. 874. 875. 899. 1138. 1287. 1320. 1371. 2252. 2896. 2898. - Wistijs (wist gij het) 1621. - Wisten 291. 2387. 2497. 3156. 4364.
 Wi, pers. vn. 402. 1065. 1281. 2338. 2346. 2350. 2407. 2442. enz. - Wine (wij hem) 3277. - Wie 2909. - Wijs (wij het) 2465. - Wijt (wij het) 3081. 3568.
 Wide, bn. 760. 2246. 3701. 4436. - Wide eñ verre 2805. 4429.
 Wie, vn. 42. 1220. 1383. 1528. 2281. 2382. 3584. 4151. - Wies 1058. - Wien 420. 1049. 1239. 1500. 1671. 2068. 2952. 3783. - Wiet (wie het) 1371. - Wiere (wie er) 832. 3366. 4026.
 Wiege, zn. 772. 776. 782. 796. 779. 802. - Wiegen 816.
 Wiegestapele, zn. 804. - Wigestapele 801.
 Wijch, zn. 791. 798. - Wijch maken 3464. - Met wige bestaen 3474.

Wijf, zn. 12. 29. 301. 314. 315. 685. 712. 967. 1489. 1497. 1507. 1688. enz. -
- Wive 317. 826. 1475. 1486. 1742. 1868. 2065. 2209. 3270. 3545. 3639. -
Wives 716. 3347. - Wiven 31. 1731. 3975.
Wijs, bn. 256. 292. 1023. 2613. 3799. 4150. 4475. - De wise 119. 2554. - Wijs
en vroet 4155.
Wijshede, zn. 257. - Wijsheit 4088.
Wijt, bn. 2659: 4056: Zie WIDE.
Wike, zn. 1287.
Wile, zn. Die wile (terwijl) 1515.
Wilen, bijw. 873. 4094.
Wilenere, bijw. 7. 585. 1488. 1886. 2802. 3104. 3398. - Wileneer 1229.
Wille, zn. 450. 645. 703. 1750. 1771. 1814. 1977. 2541. 2753. 3142. - Willen
3112.
Willecomen, bn. 956. - Willecome 425. 426.
Willen, w. 1207. 3416. - Ic wille 73. 90.

103. 347. 469. 830. 994. 1085. 1783. 1900. 2145. enz. - Ic wil 110. 130. 134. 194. 507. 870. 1205. 1220. 1485. 1858. 2340. 2343. - Wilic (wil ik) 2971. - Ic wilt (wil het) 1001. 1570. 1873. 1879. 2091. - Ghi wilt 676. 1696. 1755. 1901. 2780. 3076. 3077. 3587. 3737. 4069. - Wildijs - Wildijt 2462. 3503. 3508. (wilt gij daarover-het) 541. 4319. 2068. 2582. 2590. - Ghi willes (gij wilt het) 1213. 2149. - Wildi (wilt gij) 65. 79. 100. 156. 174. 685. 1500. 1776. 2182. 2564. - Ghi willes (gij wilt daarin-het) 1213. 2149. - Hi wils (wil het) 1283. - Willet (wilt) 2217. - Willet (wil het) 2397. 4043. - Of God wilt 1421. - Wi willens (wij willen daarover) 2455. - Si wille (willen) 1210. - Wilde 189. 333. 516. 519. 535. 539. 750. 767. 967. 1034. 1050. 1244. 1264. - Wildic 4378. - Hi wilds (wilde het) 1019. - Wilden 218. 3405. 3474. - Wildens (wilden het) 1890. - Woude 574. 607. 615. 709. 2140. 2281. 4342. 4384. - Wouwe 3770: - Ghi wout 1603. - Woutstu (wildet gij) 2514. - Hi wouts (wilde het) 2895. - Wouden 2366. 2391. - Subj. Wille 4. 665. - Gewilt 3665. Willich, bn. 1502. 4090. - Willech 2348. Wilt, bn. Wilder 876. Wimpelgrinen, w. Wimpelgreen 819. Winnen, w. 1746. 1747. 1755. 1800. 3416. 3691. - Wan 1063. 1235. 1708. 4143. - Wonnen 2812. 3482. - Gewonnen 334. 1077. 3488. Wint, zn. (luchtbeweging) 782. 1198. 2258. - Te winde 4004. - **Went** 762: Wint, zn. (hazenwind) 2026. Winter, zn. 3164. Wise, zn. 3423. Wisen, w. 43. 217. 3307. 4421. 4427. - Te wisene 160. - Wisede (wees) 2787. 2891. - Wijsden 4458. - Subj. wise 1349. Wit, bn. 147. 151. Wonden, w. 3310. Wonde (wondde) 3083. - Imper. Wonten (wond hem) 3308. - Gewont 1400. 1402. 3122. 3306. Wonder, zn. 1151. 1372. 2062. 2289. 2470. 4110. 4176. - Wonders 2307. Wonderen, w. Wondert 3210. - Wonderde 3613. - Subj. wondre 2359. Wonderlike, bn. 375. 2927. 3434. Wonen, w. 1389. 4266. 4269. - Woent 4272. 4276. - Woende 7. 585. 885. 1488. 1699. 2245. 2602. 3410. 3613. 3747. - Woenden 1142. 1240. Woort, zn. Wort 4368. - Worde 383. 1394. 1846: - Worden 930. Wout, zn. 885. 3874. 3886. 4100. - In midden dwout 881. - Woude 880. 3627. Wrake, zn. 543. 548. 2187. 2207. 3060. - Te wraken comen 3409. Wreet, bn. 1241. - Wrede 1297. Wreken, w. 529. 3551. 3590. - Wrac 2213. 3051. Wringen, w. Wranc 501. 2728. 3200. Wrochten, w. Wrachten 2468. - Wrochte Oft te nacht sulc weder wrochte 2720. Wroegen, w. 2618. - Gewroezet 495. 3776. 3783.

Aanhangsel.

Ambachte, zn. 3769.
 Bi, vz. (ter oorzake van) Bi u 3348.
 Goeden, w. Gegoet 4432.
 Groet, bn. (dik) 1725.
 Hechten, w. Geheecht 2121.

Het voor Er. Het staet 2931. - Het was 3100. - Het waren 3166.
Ydel, bn. 1139.
Indragen, w. Droecht in 2363.
Ingelant, eigenn. 2343.
Jammerliken, bijw. 2773.
Jonc, bn. 1516. 1670.
Jugement, zn. 4334.
Kiesen, w. 1756.
Crancken, w. Gecrancket 1924.
Leiden, w. 2550.
Men, onbep. pers. vnw. Met (men het) 2895.
Met, bijw. (te gelijker tijd) 2675.
Mile, zn. 220.
Missen, w. Mist 1524.

Nederleggen, w. 3403. - Leiden neder 2506.
Negeen, ontk. lidw. 3976.
Ommerinc, zn. 376.
Ommeslaen, w. 2124.
Ontbinden, w. Ic ontbinde 3495.
O tgraven, w. 3277.
Onthouden, w. Hem o. (z. onderhouden) 1275.
Ontseggen, w. 4221.
Ontspringen, w. Ontspranc 3119.
Onttrecken, w. Ontrac 483.
Ontwesniden, w. Sneet ontwe 926.
Opsitten, w. Sit op 3005.
Ort, zn. Van ende torde 4297.
Overeenvallen, w. Overeenvielen 4097.
Pais, zn. Met payse 4241.
Paus, zn. 3404.
Plien, w. Plagen 3895.
Present, bn. 4335.
Raden, w. (verzorgen) 3271.
Rechten, w. Sine tale 556.
Roeken, w. Inne roecs nict 3294.
Sieden, w. 2994.
So wel, bijw. 2458.
Weder, zn. 2720.

Drukfouten en verbetering van eenige aanstootelijke misschrijvingen.

- Vers 80. In plaats van *levene*, lees *leven*.
210. De verwijzing (2) blijve weg.
274. In pl. v. *apel*, diende er wel *appel* te staan, ondanks het rijm.
340. *Wach here*, lees *wach, here*.
350. *Salic*, lees *sal ic*.
408. In pl. v. *ie*, lees *ic*.
450. *Doeter*, lees *doet er*.
- 497 en 716. In pl. v. *list*, leze men *lust*.
750. en 716. In pl. v. *hi*, leze men *Hi*.
824. en 716. In pl. v. *dat*, diende wel te staan *datti*.
832. en 716. In pl. v. *mine*, leze men *mi ne*.
839. Men stelle een scheidingsteeken achter het vers.
914. In pl. v. *hom*, ware te lezen *hem*, en wellicht *die hem holpe*, in pl. v. *die hom helpen*.
958. Men stelle een komma achter *ja*.
1115. *Dedi hi*, men leze *dede hi*.
1210. *Si wille daen*, zou moeten wezen *si willen* en, trots het rijm *dien*.
1218. In pl. v. *dat*, vereischt de zin *die*.
1219. Hier bestaat eene misschrijving.
1348. Moet wel *vant* gelezen worden.
1446. Lees *Omdatten*.
1655. Men stelle een komma achter *in welken*.
1944. In pl. v. *dore minen wille*, moet men wellicht lezen *doedi minen wille*.
2169. Dit vers is klaarblijkelijk misschreven; zie de woordenlijst v^o *Cleden*.
2210. *Je tocwart*, zie woordenlijst v^o *Quwart*.
2292. Men stelle een komma achter *mi*.
2413. Achter *vondent* moet geen komma staan.
2424. In pl. v. *van*, leze men *vant*.

2469. *Helden*, waarschijnlijk *hellen*.
2476. *Si lieten werc*, men laze liever *Si lieten twerc*.
2539. *Waer di*, lees *waerdi*.
2585. *Vanden aexteren*; op andere plaatsen is het w. vrouwelijk.
2674. In pl. v. *herte*, diende er *herde* te staan.
2798. In pl. v. *guet*, zal er wel *groet* moeten staan.
2841. Een duister vers.
- 2893 en 2894. Insgelijks niet klaar.
2953. *Gewent*, waarschijnlijk *gewaent*.
3112. *Hars willen*, te lezen *haren wille?*
3148. *Verdroecht* enz. De zin is onvolledig.
3238. In pl. van *mach*, leze men *man*.
3252. *Dan hi*; moest er niet staan *dan dat hi?*

- Vers 3311. *Gevet mi swert, men leze geve mi tswert.*
3447. *Scurvele, zie de woordenlijst.*
3465. *Het moet wel spaken zijn.*
3492. *Men plaatse here tusschen twee kommas.*
3500. *In enen gedachte, lees in ene gedachte.*
3546. *Ende vercracht, de zin zou vereischen ende haer hebben vercracht.*
3617. *Hi ne most se varen, Die vrouwe soeken, men wenschte te lezen hi ne most of moest varen Die vrouwe soeken.*
3754. *In gere manirc, is het niet in deser manire?*
3977. *Eer hi gefeen? Men komt tot geen klaren zin met uitscheiden, en met het vervolg.*
3993. *Want men seet, is het niet wat men seet?*
4140. *Ende vinc, de zin zou vereischen hem vinc.*
4142. *Ende hi vercocht enen riken man, moet het niet zijn hi vercochten enen riken man?*
4176. *Dan wonder, te lezen dat wonder.*
4191. *Ende rocht niet mere, lees en rocht niet mere.*
4259. *De jongelinc, de zin vereischt den jongelinc.*
4347. *Men stelle een komma achter here.*
4358. *Sent, lees sont.*
4398. *En waer di, lees ende waer di.*
4410. *Namen, waarschijnlijk sagen.*
4478. *Edde, lees ende.*
4500. *Also vele, lees al so vele.*
4502. *Men stelle een komma achter hebben, en*
4504. *een punt achter vroet.*
4506. *Werde, lees werden.*